

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ – ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: «ΝΕΩΤΕΡΗ ΚΑΙ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΘΕΩΡΙΑ, ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ (1927-1983) ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΛΑΖΟΥ ΜΑΡΙΑ - ANNA

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Δ. ΦΛΙΤΟΥΡΗΣ (ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ)

Α. ΜΑΝΔΥΛΑΡΑ

Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2014

ΠΕΡΙΟΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 4
2. ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΩΣ ΠΗΓΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	σελ. 7
3. ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	σελ. 10
4. Ο ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ	σελ. 12
5. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1927-1941	σελ. 14
5.1. Ο Τύπος και πώς αυτός ορίζεται από τον <i>Ηπειρωτικό Αγώνα</i>	
5.2. Χαρακτηριστικά έκδοσης	
5.3. Αρθρογραφία	
5.4. Ο Ευθύμιος Τζάλλας και η πολιτική	
5.5. Πολιτική τοποθέτηση	
5.6. Περί κομμουνιστικού κινδύνου	
5.7. Εξωτερική πολιτική	
5.7.1. Το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα	
5.8. Η μεταξική περίοδος και ο Τύπος	
5.9. Ο <i>Ηπειρωτικός Αγών</i> και η σχέση του με άλλες εφημερίδες	
5.10. Θεματολογία	
5.10.1. Το εκπαιδευτικό σκάνδαλο	
5.10.2. Το φαινόμενο των ληστειών	
5.10.3. Η επίθεση στον Ευθύμιο Τζάλλα	
6. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1945-1967	σελ. 52
6.1. Μετά την Κατοχή	
6.2. Χαρακτηριστικά έκδοσης	
6.3. Η οικογένεια Τζάλλα και η πολιτική	
6.4. Πολιτική τοποθέτηση	
6.5. Πολιτικές αντιπαραθέσεις	
6.5.1. Ευάγγελος Αβέρωφ	
6.5.2. Γρηγόριος Σακκάς	
6.6. Εξωτερική πολιτική & επικαιρότητα	
6.6.1. Το Κυπριακό	
6.6.2. Το Βορειοηπειρωτικό	
6.6.3. Διεθνής επικαιρότητα	
6.6.4. Τα Σεπτεμβριανά	
6.7. Ο <i>Ηπειρωτικός Αγών</i> και η σχέση του με άλλες εφημερίδες	
6.8. Θεματολογία	
6.8.1. Ο πόλεμος της Κορέας	
6.8.2. Υπόθεση Πρίντζου	
6.8.3. Η Μητρόπολη Ιωαννίνων	
6.8.4. Ο αγώνας για το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	
6.8.5. Ακτοπλοϊκά δρομολόγια και η σύγκρουση με την Πάτρα	
6.8.6. Άλλα τοπικά ζητήματα	
7. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1967-1974	σελ. 110
7.1. Η λογοκρισία στη Χούντα	
7.2. Ο <i>Ηπειρωτικός Αγών</i> την περίοδο της Χούντας	
7.3. Πολιτική τοποθέτηση	
7.3.1. Ο κίνδυνος: αντίσταση & κομμουνισμός	
7.3.2. Η Εθνική Επανάσταση και ο εκδημοκρατισμός της χώρας	

7.4.	Εξωτερική πολιτική	
7.4.1.	Το Κυπριακό	
7.5.	Θεματολογία	
7.5.1.	Το Πανεπιστήμιο	
7.5.2.	Η Μητρόπολη Ιωαννίνων	
7.5.3.	Αντιπαράθεση με το Δήμαρχο Ιωαννίνων	
7.5.4.	Δείγματα «φιλελευθεροποίησης»	
8.	Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1974-1983	σελ. 130
8.1.	Χαρακτηριστικά έκδοσης	
8.2.	Πολιτική τοποθέτηση	
8.2.1.	Ο αγώνας για τη δημοκρατία	
8.2.2.	Η εναντίωση στη βασιλεία	
8.2.3.	Αντιπαραθέσεις στην τοπική αυτοδιοίκηση	
8.3.	Εξωτερική πολιτική	
8.4.	Θεματολογία	
8.4.1.	Το Πανεπιστήμιο	
8.4.2.	Η Μητρόπολη Ιωαννίνων	
8.5.	Ο <i>Ηπειρωτικός Αγών</i> και η σχέση του με άλλες εφημερίδες	
9.	ΕΠΙΛΟΓΟΣ	σελ. 157
10.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	σελ. 161
11.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 199

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

"Μα πως και αποφάσισες να ασχοληθείς με τον Ηπειρωτικό Αγώνα;". Αυτή η ερώτηση συνόδευε κάθε φορά την όποια αναφορά μου στο θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Μια ερώτηση που δεν αντικατόπτριζε απλά περιέργεια, αλλά πραγματικό ενδιαφέρον για το αντικείμενο της μελέτης. "Πως μελετάται η ιστορία μέσα από τις εφημερίδες;" ήταν η ερώτηση που ακολουθούσε.

Διάφορες μορφές εκφράσεις (γραπτές, προφορικές, οπτικές) μπορούν να αποτελέσουν πηγή στη μελέτη της Ιστορίας. Πολλές από αυτές είχαμε τη δυνατότητα να μελετήσουμε κατά τη διάρκεια της κατεύθυνσης "Θεωρία, Πηγές και Μεθοδολογία στις Επιστήμες του Ανθρώπου" του Μεταπτυχιακού Προγράμματος "Νεώτερη και Σύγχρονη Ελληνική Κοινωνία: Ιστορία - Λαϊκός Πολιτισμός" του Τμήματος Ιστορίας – Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Όμως, για έναν επαγγελματία δημοσιογράφο το ενδιαφέρον είναι λογικό να στρέφεται στον τρόπο που τα Μέσα μπορούν να αποτελέσουν μια ανάλογη πηγή μελέτης της Ιστορίας. Η καθημερινή αναζήτηση της πληροφορίας, η διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου και ενημερωμένου ρεπορτάζ για τους αναγνώστες/ θεατές/ ακροατές, δημιουργεί την εύλογη περιέργεια για το πως οι μελετητές του μέλλοντος θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν αυτή την καθημερινή δουλειά στην μελέτη της Ιστορίας.

Για αυτό και η απάντηση μου στο ερώτημα των συνομιλητών μου ήταν πάντα η ίδια: *"Ο Ηπειρωτικός Αγών είναι από τις αρχαιότερες εφημερίδες των Ιωαννίνων με καθημερινή παρουσία (πλην ελαχίστων εξαιρέσεων) στην περιοχή από τις αρχές του 20ου αιώνα μέχρι και σήμερα, που θα μου επιτρέψει να μελετήσω καίρια ιστορικά γεγονότα, την τοπική κοινωνία, τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της περιοχής, και το ρόλο του ίδιου του Τύπου στην Ήπειρο στο πέρασμα των δεκαετιών".*

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να αναδείξει, μέσα από τη μελέτη του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, τη δυναμική της εφημερίδας ως Μέσου στη μελέτη της Ιστορίας. Παράλληλα, προσπαθεί να προβάλλει τον ρόλο που διαδραμάτισε στο πέρασμα των δεκαετιών ο περιφερειακός Τύπος στις τοπικές κοινωνίες, στα ζητήματα που απασχόλησαν τους κατοίκους τους, αλλά και στο ρόλο του ίδιου του Μέσου.

Όπως προαναφέρθηκε, η εφημερίδα *Ηπειρωτικός Αγών* αποτελεί την αρχαιότερη εφημερίδα των Ιωαννίνων, με συνεχή έκδοση μέχρι και σήμερα (πλην ορισμένων εξαιρέσεων). Στην παρούσα εργασία εξετάζεται το διάστημα 1927-1983. Η επιλογή αυτής της περιόδου αφορά στα πρόσωπα που σημάδεψαν την πορεία του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Το διάστημα 1927-1968 στο «τιμόνι» της εφημερίδας βρίσκεται ο ιδρυτής της Ευθύμιος Τζάλλας και μέχρι το 1983 ο υιός του Ελευθέριος Τζάλλας. Με το θάνατο του δεύτερου το 1983, η εφημερίδα εισέρχεται σε μια νέα μορφή λειτουργίας με τη συμμετοχή των νεότερων μελών της οικογένειας Τζάλλα, που διατηρείται σχεδόν αυτούσια μέχρι και σήμερα. Οι Ευθύμιος και Ελευθέριος Τζάλλας αποτέλεσαν δύο οραματιστές που εργάστηκαν σκληρά για την καταξίωση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* με βασικούς άξονες τις δημοκρατικές αρχές, το σεβασμό στο δημοσιογραφικό επάγγελμα και τον αγώνα για συνεχή εκσυγχρονισμό.

Στο διάστημα αυτών των 56 ετών καταγράφονται ιστορικά γεγονότα που σημάδεψαν την χώρα και την τοπική κοινωνία, προβάλλονται οι αντιδράσεις πολιτών και τοπικών φορέων και αναδεικνύονται τα προβλήματα και οι αιτήσεις των κατοίκων της Ηπείρου. Στο επίκεντρο όλων βρίσκεται η ίδια η εφημερίδα, με τις αντιδράσεις, τις διεκδικήσεις και τις αγωνίες της, και το ρόλο που διαδραματίζει στα τοπικά δρώμενα. Άμεση συμμετοχή στις τοπικές δράσεις έχουν και οι διευθυντές της εφημερίδας (Ευθύμιος και Ελευθέριος Τζάλλας), γεγονός που εξετάζεται αναλυτικά.

Ο διαχωρισμός των ενοτήτων της εργασίας γίνεται βάσει καίριων ιστορικών γεγονότων. Η πρώτη εξεταζόμενη περίοδος αφορά στο διάστημα από την ίδρυση της εφημερίδας (1927) μέχρι την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και την Κατοχή (μέχρι την είσοδο των γερμανικών στρατευμάτων οι τοπικές εφημερίδες εκδίδονται με τη μορφή κοινού δελτίου τύπου). Ακολουθεί το διάστημα από την απελευθέρωση της Ελλάδας (1945) μέχρι την επιβολή της δικτατορίας (1967), ενώ ξεχωριστό κεφάλαιο αποτελεί η μελέτη της εφημερίδας κατά τη διάρκεια της χούντας. Τέλος, εξετάζεται η μεταπολιτευτική πορεία της εφημερίδας (1974-1983). Στην εργασία περιλαμβάνονται επίσης κεφάλαια σχετικά με τις Ηπειρώτικες εκδόσεις, το πλαίσιο μελέτης μιας εφημερίδας ως πηγή της Ιστορίας, καθώς και παράρτημα με παραπομπές από τα φύλλα του *Ηπειρωτικού Αγώνα*.

Κύριο εργαλείο για τη διαμόρφωση της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η μελέτη όλου του απαραίτητου αρχειακού υλικού από το 1927 έως και το 1983, στις σημερινές εγκαταστάσεις της εφημερίδας. Η συνδρομή της διεύθυνσης και του

προσωπικού του *Ηπειρωτικού Αγώνα* σε αυτή την πολύμηνη προσπάθεια, με την δυνατότητα άμεσης πρόσβασης στο σύνολο των τόμων της εφημερίδας, αλλά και τις προφορικές αναφορές σε γεγονότα που σημάδεψαν την έκδοση, ήταν καίρια και καταλυτική για την ολοκλήρωση της εργασίας. Χωρίς τη συνδρομή τους η παρούσα διπλωματική εργασία δεν θα μπορούσε να έχει ξεκινήσει ακόμη.

Σε αντίθεση με το αρχειακό υλικό, ελλείψεις παρατηρήθηκαν σε εξειδικευμένους τίτλους βιβλίων σχετικά με τη μελέτη των εφημερίδων ως εργαλείο μελέτης της Ιστορίας. Παρά ταύτα, ορισμένες εκδόσεις των τελευταίων ετών, κυρίως σχετικά με την εφημεριδογραφία του επαρχιακού Τύπου, αποτέλεσαν σημαντικό βοήθημα. Ανάλογες ελλείψεις παρατηρήθηκαν και στη βιβλιογραφία για την σύγχρονη ιστορία των Ιωαννίνων και εν γένει της Ηπείρου.

Ξεχωριστές ευχαριστίες εκφράζονται στον Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Ιστορίας – Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Λάμπρο Φλιτούρη, γιατί πίστεψε από την πρώτη στιγμή στο αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, στήριξε το εγχείρημα και επέδειξε την απαιτούμενη υπομονή μέχρι την ολοκλήρωσή της, καθώς και στα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής κ.κ. Α. Μανδουλαρά και Ν. Αναστασόπουλο.

2. ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΩΣ ΠΗΓΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ως ένα σύνολο γραπτών, χρονολογικά ιεραρχημένων κειμένων οι εφημερίδες μπορούν να αποτελέσουν μια αξιολογη πηγή στη μελέτη της Ιστορίας. Ξεφυλλίζοντας τις σελίδες τους ο μελετητής και ο κάθε αναγνώστης μπορεί να μελετήσει γεγονότα που καταγράφηκαν στην πορεία ενός τόπου, μιας ολόκληρης χώρας, ακόμη και του πλανήτη, και παράλληλα να αντλήσει πληροφορίες για τις αντιδράσεις των ανθρώπων και ολόκληρων κοινωνιών απέναντι σε αυτά.

Ως βασικός κορμός των πηγών μελέτης της Ιστορίας¹, τα γραπτά κείμενα επιτρέπουν στους μελετητές να ανατρέχουν σε αυτά κατά τη διαδικασία μελέτης ιστορικών γεγονότων ή ολόκληρων χρονικών περιόδων. Αυτή τη δυνατότητα παρέχουν και οι εφημερίδες, που μάλιστα αποτελούν μια άρτια δομημένη πηγή από άποψη χρονολογικής σειράς και απόδοσης τεκμηρίων. Ανάλογα με το είδος τους (πολιτική, οικονομική, κ.ά.) και την πολιτική τους τοποθέτηση διαμορφώνεται η ιεράρχηση των ειδήσεων και ο τρόπος απόδοσής τους.

Όμως, παράλληλα οι εφημερίδες λειτουργούν ως μεγεθυντικοί φακοί στη μελέτη λεπτών εκφάνσεων των τοπικών κοινωνιών που εκδίδονται. Μέσα από τις σελίδες τους ξεπηδούν ενδιαφέρουσες πληροφορίες για εξειδικευμένα θέματα. Για παράδειγμα, πως μια τοπική κοινωνία αντιμετωπίζει ζητήματα εκπαίδευσης, πολιτικής, οικονομίας, περιβάλλοντος και αισθητικής. Ποιες είναι οι ανάγκες και τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας ανά περιόδους, ποια η αντίδραση των αρμοδίων για την επίλυσή τους, ποιες οι αντιδράσεις των πολιτών, ποιος ο ρόλος των τοπικών συλλόγων και φορέων; Πρόκειται για μερικά μόνο από τα ζητήματα που τίθενται μέσα από τη μελέτη μιας εφημερίδας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην παρούσα εργασία, αποτελεί η μελέτη της δράσης της ίδιας της γιαννιώτικης κοινωνίας και των αρμόδιων φορέων στο πάγιο αίτημα για την ίδρυση και λειτουργία ενός Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος στα Ιωάννινα.

Όπως κάθε γραπτή πηγή, έτσι και οι εφημερίδες θα πρέπει να αντιμετωπίζονται από τον μελετητή με κριτική διάθεση. Στην περίπτωση των εφημερίδων ζητούμενο είναι η αξιολόγηση της αξιοπιστίας του Μέσου, η αξιολόγηση

---

¹ Γ. Πλουμίδης, *Ιστορική Μάθηση (Προτάσεις για τις Πηγές και τη Μεθοδολογία στην Ιστορία)*, 2010, σ. 23

του είδους, της ταυτότητας και των συνθηκών έκδοσης, καθώς και των πληροφοριών/ειδήσεων που μεταδίδονται (επαλήθευση των γεγονότων)².

Επίσης, απαιτείται μελέτη του ιστορικού, πολιτικού, κοινωνικού, οικονομικού, αισθητικού πλαισίου που εξετάζεται κάθε φορά. Για παράδειγμα, η γνώση των περιόδων που ασκείται έντονη λογοκρισία προς τον Τύπο, επιτρέπει στον μελετητή να γνωρίζει εκ των προτέρων πως οι ειδήσεις που δημοσιεύονται στις εφημερίδες είναι απόλυτα ελεγμένες και κατ' επέκταση χρήζουν περαιτέρω μελέτης και αξιολόγησης. Ακόμη και σε τοπικού ενδιαφέροντος γεγονότα, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε εκ των προτέρων τις επικρατούσες συνθήκες σε μια τοπική κοινωνία, όπως τα πρόσωπα που καταλαμβάνουν καίριες πολιτικές θέσεις (βουλευτές, νομάρχες, δήμαρχοι, γενικοί διευθυντές), τις οικονομικές συνθήκες της πλειοψηφίας των πολιτών, τις επιχειρηματικές δραστηριότητες, τα καίρια τοπικά αιτήματα.

Παράλληλα, οι εφημερίδες μπορούν να αποτελέσουν πηγή μελέτης της ίδιας της κοινωνίας. Οι διαφημίσεις που δημοσιεύονται στον Τύπο αναδεικνύουν την οικονομική ευρωστία μιας κοινωνίας. Είναι χαρακτηριστικό πως τις πρώτες δεκαετίες μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την Κατοχή εμφανίζονται στον τοπικό Τύπο οι πρώτες διαφημίσεις ηλεκτρικών συσκευών, όμως αυτές αυξάνονται (και μάλιστα με μεγάλη ποικιλία) αρκετά αργότερα. Είναι τότε που η οικονομική κατάσταση της γιαννιώτικης οικογένειας της επιτρέπει να διαθέσει ένα αρκετά υψηλό χρηματικό ποσό για να αγοράσει εξειδικευμένες ηλεκτρικές συσκευές, και μάλιστα να επιλέξει ανάμεσα από μια μεγάλη ποικιλία στα τοπικά καταστήματα.

Ένα από τα εξειδικευμένα ζητήματα που αναδεικνύει η μελέτη των εφημερίδων είναι η αντιμετώπιση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Ο ρόλος και το έργο της δημοσιογραφίας, η στάση που θα πρέπει να τηρεί ο επαγγελματίας δημοσιογράφος, η αντιμετώπιση της είδησης και ο διαχωρισμός της από το σχόλιο, είναι μερικοί μόνο προβληματισμοί που προβάλλονται κατά τη μελέτη μιας εφημερίδας. Με αυτόν τον τρόπο η ίδια η εφημερίδα μετατρέπεται σε πηγή για τη μελέτη της πορείας του Τύπου συνολικά και τοπικά, την εκδοτική εξέλιξη και το ρόλο που διαδραμάτισε σε μια τοπική κοινωνία.

Ο 20^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται από τη μαζική ανάπτυξη και εξάπλωση των Μέσων στην παγκόσμια κλίμακα. Ο ρόλος και η δράση ενός Μέσου αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι στην ανάπτυξη της ίδιας της κοινωνίας, στην κατασκευή της

---

² Γ. Αναστασιάδης, *Η Θεσσαλονίκη των εφημερίδων*, 1994, σ. 16-20

κοινωνικής πραγματικότητας³. Ως αναπόσπαστο κομμάτι της νέας πραγματικότητας το Μέσο, και στην προκειμένη περίπτωση ο Τύπος, εκφράζει – αναδύει – μεταφέρει – στο μέλλον τις εκφάνσεις που διέπουν το παρόν μιας κοινωνίας, ενός τόπου μέσα από τη δημοσιογραφική πένα.

---

³ John B. Thompson, *Νεωτερικότητα και Μέσα Επικοινωνίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1999, σ. 11-14

3 ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Εφημερίδες - περιοδικά

Ήδη από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα καταγράφονται οι πρώτοι τίτλοι των Ηπειρώτικων εκδόσεων (εφημερίδες, περιοδικά, λευκώματα, ημερολόγια κ.ά.). Η έκδοση αυτών των εντύπων πραγματοποιείται κυρίως στις πρωτεύουσες των νομών (με τα Ιωάννινα να καταλαμβάνουν την πρώτη θέση), ενώ εκδοτικές απόπειρες έγιναν ακόμη στην Αθήνα, τη Λευκάδα, καθώς και την Κωνσταντινούπολη.

Οι Ηπειρώτικες εκδόσεις ασχολούνται κυρίως με ζητήματα τοπικά, πολιτικά καθώς και λογοτεχνικά. Η συχνότητά έκδοσής τους επηρεάζεται άμεσα από τις κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες κάθε περιόδου, αλλά και από τις τεχνολογικές δυνατότητες για την ταχύτερη και αρτιότερη έκδοση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι δύο Παγκόσμιοι πόλεμοι που ανέκοψαν κάθε εκδοτική δραστηριότητα (αν και ο αντιστασιακός Τύπος γνωρίζει και στην περιοχή της Ηπείρου ραγδαία εξάπλωση). Από την άλλη πλευρά οι προσπάθειες εκσυγχρονισμού των εκτυπωτικών εγκαταστάσεων δίνουν στις τοπικές εκδόσεις σημαντική ώθηση.

Το πρώτο καταγεγραμμένο Ηπειρώτικο έντυπο είναι η εφημερίδα *Ηπειρος* που εκδίδεται το 1866. Εντάσσεται στον Ηπειρώτικο Τύπο μόνο ως προς τον τίτλο του, καθώς εκδίδεται στη Λευκάδα. Η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφορεί στα Ιωάννινα είναι η *Γιάνγρια-Ηπειρος* το 1869. Μέχρι το 1886 η έκδοσή της γίνεται στα ελληνικά, ενώ από το 1886 μέχρι το 1908 παράλληλα σε ελληνικά και τούρκικα. Μάλιστα, το 1908 μετονομάστηκε σε *Γενί Γιάνγρια –Νέα Ιωάννινα*, συνεχίζοντας να κυκλοφορεί και στις δύο γλώσσες. Η συγκεκριμένη εφημερίδα αποτέλεσε επίσημο όργανο του βιλαετίου των Ιωαννίνων.

Τα χρόνια που ακολούθησαν μέχρι το 1900 κυκλοφόρησαν άλλες τρεις εφημερίδες, οι: *Εποχή*, *Μπασιρέτ* και *Χαντικά*. Μετά τη Λευκάδα και τα Ιωάννινα, οι εκδόσεις συνεχίζονται στην Άρτα, όπου πριν ακόμη τα τέλη του 19^{ου} αιώνα τυπώνονται τέσσερις εφημερίδες, ενώ Ηπειρωτικές εφημερίδες τυπώνονται και στην Αθήνα.

Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα ο αριθμός των εφημερίδων, και άλλων εντύπων, Ηπειρώτικου ενδιαφέροντος αυξάνεται συνεχώς. Το διάστημα 1901-1910 κυκλοφορούν 7 εφημερίδες. Την περίοδο 1911-1920 ο αριθμός τους αυξάνεται στις 31. Οι Βαλκανικοί πόλεμοι και η πρόσκαιρη απελευθέρωση της Βορείου Ηπείρου

«δυναμώνουν» την εκδοτική δραστηριότητα, με την έκδοση αρκετών νέων εφημερίδων στο Αργυρόκαστρο και την Κορυτσά. Η εκδοτική δραστηριότητα συνεχίζει να είναι μεγάλη και το διάστημα 1921-1930 με τους νέους τίτλους να φτάνουν τους 45. Την επόμενη δεκαετία (1931-1940) οι εφημερίδες φτάνουν συνολικά τις 40, και την περίοδο 1941-1950 οι εφημερίδες σε όλο τον Ηπειρώτικο χώρο φτάνουν τις 81. Και αυτό οφείλεται σχεδόν ολοκληρωτικά στον παράνομο τύπο. Ο αντιστασιακός τύπος είναι ιδιαίτερα πλούσιος και κυκλοφορεί όχι μόνο στα βουνά αλλά και σε αρκετές πόλεις της Ηπείρου από κόμματα και αντιστασιακές οργανώσεις που δρούσαν στην περιοχή (Εθνική Αλληλεγγύη, ΕΑΜ, ΕΔΕΣ, ΕΛΑΣ, ΕΟΕΑ, ΕΠΟΝ, ΚΚΕ). Ο αριθμός των παράνομων εντύπων φτάνει συνολικά τις 63 εφημερίδες⁴.

Ακολουθώντας την ανοδική πορεία των επαρχιακών εφημερίδων, τη δεκαετία 1951- 1960 στην Ήπειρο εμφανίζονται 42 νέοι τίτλοι εφημερίδων. Η ανοδική πορεία συνεχίζεται μέχρι και το 1967. Η επιβολή της δικτατορίας αναγκάζει έντυπα να σταματήσουν την έκδοσή τους, που όμως σε αρκετές περιπτώσεις συνεχίζεται μετά την μεταπολίτευση. Τις δεκαετίες που θα ακολουθήσουν, παρατηρείται εκδοτικός «πυρετός» με την εμφάνιση ακόμη περισσότερων τίτλων εφημερίδων.

Ανάλογη είναι η εικόνα και των άλλων Ηπειρώτικων εκδόσεων, κυρίως των περιοδικών. Εκδίδονται στην πλειοψηφία τους σε Ηπειρώτικο έδαφος (με επίκεντρο και πάλι τα Ιωάννινα), έχουν ποικίλη θεματολογία (λογοτεχνικά, εκπαιδευτικά, επιστημονικά, ποικίλης ύλης), όμως περιορισμένη διάρκεια ζωής. Από τις μακροβιότερες εκδόσεις είναι τα *Ηπειρωτικά Χρονικά* (1926 – 1941, 1973 – 1980->), ο *Σκουφάς* (1955/1958 – 1980->) και η *Ηπειρωτική Εστία* (1951 - 1980->)⁵.

Η πρώτη μαρτυρία για έκδοση περιοδικού σε Ηπειρώτικο έδαφος αφορά τον τίτλο *Ήπειρος*, το 1873. Το συγκεκριμένο περιοδικό δεν σώζεται και για αυτό δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία για το περιεχόμενο και την έκδοσή του. Επίσης, πλούσια είναι η εκδοτική δραστηριότητα εκτός των συνόρων της Ηπείρου, καθώς περιοδικά εκδίδονται στην Κωνσταντινούπολη, την Αθήνα, την Αλεξάνδρεια, και όχι μόνο.

---

⁴ Β. Κόντη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία. Β' Κατάλογος εφημερίδων και περιοδικών 1886-1980*, 1999, σ.16-17

⁵ Κόντη, , όπ.,, σ.17-18

4. Ο ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

Πρωτοπόρος και μακροβιότερη σε ολόκληρη την Ήπειρο, η εφημερίδα *Ηπειρωτικός Αγών* αποτελεί σημείο αναφοράς της Ηπειρώτικης εκδοτικής δραστηριότητας από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Ξεφυλλίζοντας τις σελίδες της, αναδύονται κορυφαία ιστορικά γεγονότα της χώρας και της Ηπείρου, αλλά και οι κοινωνικές και πολιτικές αντιλήψεις των τοπικών κοινωνιών, η αισθητική, και η τοπική οικονομία. Παράλληλα, προβάλλονται οι κόποι, οι αγωνίες και το έργο ενός περιφερειακού δημοσιογραφικού Μέσου.

Ο Ευθύμιος Τζάλλας υπήρξε εκδότης και διευθυντής της εφημερίδας μέχρι το 1965, ενώ το όνομά τους με την έκδοσή της έχουν συνδέσει οι γιοί του Ελευθέριος (1927-1983) και Κίμων (1918-1986). Η έκδοση της εφημερίδας παραμένει μέχρι τις μέρες μας «οικογενειακή υπόθεση», καθώς αυτή συνεχίζεται από τα νεότερα μέλη της οικογένειας Τζάλλα.

Ο Ευθύμιος Τζάλλας ήταν δάσκαλος στο επάγγελμα με καταγωγή από τα Γιάννενα, όμως με μεράκι για τη δημοσιογραφία. Αρχικά, το 1923 εκδίδει την εφημερίδα *Κεραυνός*, η οποία την επόμενη χρονιά μετονομάστηκε σε *Ηπειρωτική Ηχώ*, για να πάρει τελικά το 1927 τον τίτλο *Ηπειρωτικός Αγών*.

Η εμπειρία των πρώτων εκδόσεων επιτρέπει στον *Ηπειρωτικό Αγώνα* να κυκλοφορήσει με αρκετά άρτια μορφή από την πρώτη στιγμή. Όμως, δεν λείπουν τα προβλήματα στη διαδικασία έκδοσης, ειδικά τα πρώτα χρόνια, αποδεικνύοντας τη δυσκολία του εκδοτικού εγχειρήματος. Η διεύθυνση της εφημερίδας επενδύει από την πρώτη στιγμή στην σωστή σελιδοποίηση και εκτύπωση. Φροντίζει να δημοσιεύει καίρια θέματα της τοπικής επικαιρότητας, να ενημερώνεται για την ελληνική και διεθνή ειδησεογραφία (είναι μία από τις πρώτες τοπικές εφημερίδες που συνεργάζεται με το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων), και να εκσυγχρονίζει τις εκτυπωτικές εγκαταστάσεις της. Είναι από τις πρώτες εφημερίδες που αποκτά λινотυπικές μηχανές, τσιγκογραφείο (που τις επιτρέπει την αρτιότερη εκτύπωση φωτογραφιών και σκίτσων), ενώ το 1979 γίνεται μια από τις πρώτες εφημερίδες πανελλαδικά που εφαρμόζει το σύστημα της φωτοσύνθεσης στην εκτύπωση, αγοράζει κυλινδρικό πιεστήριο και φωτοσυνθετικές μηχανές.

Αυτήν την πρώτη στιγμή η έκδοση της εφημερίδας είναι καθημερινή. Άλλωστε, ο ιδρυτής της Ευθύμιος Τζάλλας μέσα από τη δημοσίευση άρθρων, αναδεικνύει τη θέση της διεύθυνσης πως οι δημοσιογράφοι και ο Τύπος θα πρέπει να εργάζονται

συνεχώς και σκληρά για την ανάδειξη των τοπικών προβλημάτων και την επίλυσή τους. Αυτή η οπτική προβάλλει μέσα από τα δημοσιεύματα της εφημερίδας τόσο κατά τη διάρκεια ευθύνης του Ευ. Τζάλλα, όσο και τα επόμενα χρόνια από τους συνεχιστές του.

Από το 1927 και μετά η έκδοση δεν σταματά. Εξαιρέσεις αποτελούν ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος (οι τοπικές εφημερίδες υποχρεώθηκαν να εκδίδουν για ένα διάστημα δύο ετών κοινό Δελτίο Τύπου), καθώς και μια ολιγοήμερη διακοπή κατά τη διάρκεια της χούντας.

Η εφημερίδα υπήρξε για πολλά χρόνια τετρασέλιδη μεγάλου σχήματος. Κυκλοφορούσε με το σύστημα των συνδρομητών, αλλά και σε σημεία πώλησης σε όλη την πόλη, σε καφενεία και καταστήματα. Ο Ευθύμιος Τζάλλας έχει, επίσης, εκδώσει και μια κυριακάτικη έκδοση με τίτλο **‘Κυριακάτικος Ηπειρωτικός Αγών’**. Στη δεκαετία του 1960 στην εφημερίδα λειτουργούσε και το **‘Καλλιτεχνικό τυπογραφείο’** στο οποίο εκδόθηκε το λογοτεχνικό περιοδικό, η *Ενδοχώρα*. Σταδιακά στην ύλη της εφημερίδας προστίθεται το ένθετο των αθλητικών ειδήσεων *Αθλητικός Ηπειρωτικός Αγών*.

Συνεχείς είναι οι προσπάθειες και για τον εκσυγχρονισμό των τυπογραφικών εγκαταστάσεων της εφημερίδας. Οι Ευθύμιος και Ελευθέριος Τζάλλας εργάστηκαν σκληρά για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού τυπογραφικού αποτελέσματος, καθιστώντας συχνά την εφημερίδα πρωτοπόρο σε ολόκληρη τη Βορειοδυτική Ελλάδα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απόκτηση κυλινδρικού πιεστηρίου για την έναρξη της εκτύπωσης με το σύστημα της φωτοσύνθεσης κατά τη μεταπολίτευση, καθώς εκείνη την περίοδο αντίστοιχες εγκαταστάσεις διατηρούσαν ελάχιστες μόνο εφημερίδες εθνικής κυκλοφορίας.

Τη δεκαετία του 1980 η εφημερίδα εγκαταλείπει το μεγάλο σχήμα και αρχίζει να κυκλοφορεί σε ταμπλόιντ σχήμα.

5. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1927-1941

5.1 Ο Τύπος και πώς αυτός ορίζεται από τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*

Ήδη από το πρώτο φύλλο έκδοσης του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, στις 17 Ιουλίου 1927, η διεύθυνση της εφημερίδας δίνει στο αναγνωστικό κοινό της τις κατευθύνσεις που θα κινηθεί. Ειδικότερα, στο κύριο άρθρο της συγκεκριμένης έκδοσης αναφέρεται:

«Ημείς άσημοι επαρχιώται θα ασχοληθώμεν ΚΥΡΙΩΣ με την επαρχίαν μας, την Ήπειρόν μας. Ανέκαθεν έχομεν φιλοδοξίαν να δημιουργήσωμεν δι' αυτήν μίαν νέαν τάξιν πραγμάτων και να την ίδωμεν αναδρουσίζομένην με την δρόσον της Ελευθερίας και αναπτυσσομένην υπό την δροσιστικήν πνοήν του σύγχρονου πολιτισμού. Η Ήπειρός μας έχει πολλές ανάγκας. Ο τόπος αυτός των μεγάλων ευεργετών, των ενδόξων ηρώων και των αιώνιων Ελλήνων παρουσιάζει πλείστας ελλείψεις. Αν και κατ' ελάχιστον κατωρθώσωμεν να συμπληρώσωμεν το έργον της αναδημιουργίας θα λογίζωμεν τον εαυτόν μας ευτυχή. Με το όνειρον λοιπόν αυτό και με ακλόνητον πίστιν προς τον συνεχιζόμενον αγώνα μας, θα προχωρήσωμεν με βεβαιότητα ότι θα μας ακολουθήσουν και θα μας ενισχύσουν οι καλοί και φιλότιμοι Ηπειρώται, τόσον εκείνοι που ζουν εις την Ήπειρον όσον και οι ξενιτευμένοι».

Σε μια περίοδο έντονων πολιτικών αντιπαραθέσεων, πυρήνας του έργου και της δράσης του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, όπως αυτό αποτυπώνεται από το πρώτο φύλλο, είναι η πρόοδος και η ανάπτυξη του τόπου. Μάλιστα, η αναφορά στην Ήπειρο δεν είναι προσχηματική, καθώς από τα πρώτα φύλλα περιλαμβάνονται ειδήσεις από διάφορες περιοχές της Ηπείρου, και όχι μόνο από τα Ιωάννινα. Η πολιτική κατεύθυνση της εφημερίδας είναι σαφής, όμως η διεύθυνσή της επιλέγει να αναδείξει τον ρόλο της απέναντι στην κοινωνία και τα προβλήματά της, αντί για το ρόλο του κομματικού οργάνου.

Για να επιτευχθεί η πρόοδος και η ανάπτυξη της Ηπείρου, όπως αυτά έχουν τεθεί στο πρώτο φύλλο, απαιτείται ο Τύπος να επιτελεί αυστηρό έλεγχο προς όφελος των πολιτών και της κοινωνίας. Και με αυτό το επιχείρημα ανταποκρίνεται και ασκεί κριτική σε καίρια τοπικά ζητήματα η εφημερίδα. Στο κύριο άρθρο της στις 31

Αυγούστου 1930 όπου γίνεται αναφορά σε σκάνδαλα στο νοσοκομείο Χατζηκώστα των Ιωαννίνων. Μεταξύ άλλων αναφέρεται από τον συντάκτη στο κείμενο σχετικά με τον ρόλο του Τύπου: «*Το άχαρο και απαιτητικόν μας καθήκον έχει υποχρεώσει να στρέψωμεν τον εξεταστικόν μας φακόν και προς το Νοσοκομείον Χατζη Κώστα και να υψώσωμεν το μαστίγιον του ελέγχου, όπως μαστιγώσωμεν όσους εφέροντο ατακτήσαντες*». Η χρήση της φράσης «*υψώσωμεν το μαστίγιον του ελέγχου*» αναδεικνύει τον ελεγκτικό ρόλο του Τύπου, σύμφωνα με τα δεδομένα της περιόδου.

5.2. Χαρακτηριστικά έκδοσης

Ο *Ηπειρωτικός Αγώνας* από την πρώτη ημέρα έκδοσής του δείχνει σαφή στοιχεία οργάνωσης σε επίπεδο σελιδοποίησης και απόδοσης των ειδήσεων. Μια εικόνα καθόλου τυχαία, καθώς αποτελεί ουσιαστικά συνέχεια της εφημερίδας *Κεραυνός*, η οποία εκδίδεται το 1923 από τον Ευθύμιο Τζάλλα. Ένα χρόνο αργότερα η εφημερίδα μετονομάζεται σε *Ηπειρωτική Ηχώ* και το 1927 σε *Ηπειρωτικός Αγών*.

Τις πρώτες δεκαετίες έκδοσής της η εφημερίδα είναι μεγάλου σχήματος και τετρασέλιδη. Το σχήμα έκδοσής της διαφοροποιείται μόνο κατά την έκδοση του κοινού δελτίου των εφημερίδων *Ηπειρωτικός Αγών*, *Ηπειρος* και *Κήρυξ* κατά τη διάρκεια του ελληνο-ιταλικού πολέμου. Συγκεκριμένα, εκείνη την περίοδο οι εφημερίδες εκδίδονται σε μέγεθος μικρότερο από το σημερινό tabloid. Ο αριθμός των σελίδων κάθε έκδοσης διαφοροποιείται κατά περιόδους για οικονομικούς ή άλλους λόγους.

Από τα πρώτα φύλλα παρατηρείται σαφής διάταξη της εφημερίδας με συγκεκριμένες στήλες και οργάνωση των ειδήσεων. Ειδικότερα, η πρώτη σελίδα είναι αφιερωμένη στην αρθρογραφία και τα σχόλια της εφημερίδας (υπό την στήλη «*Ειδήσεις και Κρίσεις*»). Η αρθρογραφία αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της εποχής για τον Τύπο, αθηναϊκό και περιφερειακό. Ακόμη και κύρια γεγονότα της περιόδου αποδίδονται με τη μορφή σχολιασμού από την πλευρά του εντύπου. Σε αρκετές περιπτώσεις τα γεγονότα που απασχολούν την τοπική κοινωνία αναμειγνύονται με τα σχόλια της εφημερίδας στο ίδιο άρθρο. Συχνά δεν υπάρχει σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στην παράθεση των γεγονότων και στο σχολιασμό της εφημερίδας⁶.

---

⁶ Μ. Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης. Συμβολή στην Ιστορία του Τύπου. Γ' 1923-1941*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις «University Studio Press/Έκφραση», 2005, σ. 13-18

Τα σχόλια αποτελούν το βήμα της εφημερίδας να παρουσιάσει την πολιτική τοποθέτησή της, να μεταφέρει τις σκέψεις και τις απόψεις της για τα καθημερινά ζητήματα προς το αναγνωστικό κοινό. Στην περίπτωση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* τα σχόλια μέσω της στήλης «*Ειδήσεις και Κρίσεις*» αποτελούν ένα βήμα για να ασκηθεί κριτική σε πολιτικά πρόσωπα (όπως ο Δ. Μπότσαρης, μέλος της κυβέρνησης Βενιζέλου) και να εκθειαστούν άλλα (όπως οι βουλευτές Αλεξ. Μελάς και Αλεξ. Μυλωνάς, καθώς και Γενικοί Διοικητές Ηπείρου), αλλά και να ασκηθεί κριτική σε άλλες εφημερίδες (όπως ο *Κήρυκας*, για την στάση του στο βορειοηπειρωτικό ζήτημα).

Τόσο στην αρθρογραφία, όσο και στα σχόλια του *Ηπειρωτικού Αγώνα* παρατηρείται κοινή θεματολογία. Από τη στιγμή που το ενδιαφέρον της διεύθυνσης της εφημερίδας είναι η καθημερινότητα, οι πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις στα Ιωάννινα και την Ήπειρο συνολικά, αντίστοιχη είναι και η θεματολογία των άρθρων και των άλλων στηλών της. Βασικός άξονας της θεματολογίας είναι η εγκατάλειψη της Ηπείρου από τις κυβερνήσεις και τα αιτήματα των πολιτών για την ανάπτυξη υποδομών στην περιοχή, όπως το οδικό δίκτυο. Η απουσία της οδικής σύνδεσης της Ηπείρου με γειτονικές περιοχές είναι διαχρονικό θέμα για την αρθρογραφία και τα σχόλια της εφημερίδας, με σφοδρές βολές τόσο κατά της κυβέρνησης, όσο και κατά τοπικών βουλευτών και εκπροσώπων της αυτοδιοίκησης. Άλλα τοπικά θέματα που συχνά φιλοξενούνται στις στήλες της εφημερίδας είναι η ανάπτυξη υποδομών διοίκησης, υγείας, παιδείας και πολιτισμού, όπως για παράδειγμα η κατασκευή του Διοικητηρίου, σανατόριου, Βιβλιοθήκης, Δημοτικού Μουσείου, αλλά και η μεταστέγαση των φυλακών Ακράιου, και επίσης η ανάπτυξη του τουρισμού, η αντιμετώπιση των ληστειών και η στήριξη του εμπορικού κόσμου και του αγροτικού τομέα.

Όπως προκύπτει, η θεματολογία των στηλών του *Ηπειρωτικού Αγώνα* τα πρώτα χρόνια έκδοσής του δεν είναι τόσο ειδησεογραφική. Οι ειδήσεις περιλαμβάνονται στην τελευταία σελίδα, υπό την στήλη «*Ειδήσεις και Τηλεγραφήματα*». Συνήθως είναι τοπικές ειδήσεις και αφορούν ολόκληρη την Ήπειρο, ενώ συχνά παρατίθενται ειδήσεις εθνικού και ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, ακόμη και παγκόσμιες εξελίξεις (π.χ. γεγονότα σε Αίγυπτο και Ινδία).

Σύμφωνα με τον Μ. Κανδυλάκη⁷, οι εφημερίδες κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου εξελίσσονται από την αρθρογραφία προς την ειδησεογραφία, εξαιτίας του ανταγωνισμού που φέρνει η εξειδίκευση σε προσωπικό και τεχνικά μέσα. Οι τεχνολογικές εξελίξεις και η βελτίωση των οδικών συνδέσεων, ουσιαστικά «ανοίγουν» τους δρόμους για την εξέλιξη των εντύπων στα αστικά κέντρα. Αυτή η εξέλιξη παρατηρείται, αν και με βραδύτερους ρυθμούς, και στον *Ηπειρωτικό Αγώνα*.

Από την πρώτη στιγμή έκδοσης της εφημερίδας παρατηρείται μια σταθερότητα ως προς την οργάνωση και τη δομή της. Υπάρχουν σταθερές στήλες σε συγκεκριμένες σελίδες, όπως η στήλη «*Εξω απ' τα Γιάννινα*» στη δεύτερη σελίδα και η στήλη «*Ηπειρώτικη ζωή*» στην τρίτη σελίδα. Βέβαια δεν λείπουν και οι αλλαγές στη διάταξη των στηλών.

Οι αλλαγές στη σελιδοποίηση τα πρώτα χρόνια έκδοσης της εφημερίδας δεν είναι ριζικές, όμως αναδεικνύουν την εξέλιξη του εντύπου. Ειδικότερα, προστίθενται νέες στήλες, τα άρθρα εμπλουτίζονται με φωτογραφίες (κυρίως σε σημαντικά γεγονότα, όπως οι εκλογές με την παρουσίαση στο αναγνωστικό κοινό υποψήφιων βουλευτών και δημάρχων), ενώ εξελίσσονται και τα γραφικά της εφημερίδας για τα ειδικά σήματα των στηλών.

Ο εκδότης και διευθυντής του *Ηπειρωτικού Αγώνα* Ευ. Τζάλλας φαίνεται πως κατέχει την τέχνη της τυπογραφίας, καθώς μέσα από διαφημίσεις στην εφημερίδα παρουσιάζεται ως συνιδιοκτήτης τυπογραφείου στα Ιωάννινα («*Καλλιτεχνικόν Τυπογραφείον 'Ο Ερμής', Α. Καμενόπουλου, Θ. Παναγιωτίδου & Ε. Τζάλλα*») (Παράρτημα-1). Οι αλλαγές στη σελιδοποίηση συνήθως συμπίπτουν με την συμπλήρωση ενός έτους έκδοσης της εφημερίδας, καθώς και με την μετακόμιση του τυπογραφείου της εφημερίδας, που μάλιστα ανακοινώνεται μέσα από την ύλη του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, σε μια προσπάθεια να σηματοδοτήσει μια σημαντική εξέλιξη για το έντυπο.

Η εξέλιξη στη σελιδοποίηση και δόμηση της εφημερίδας προβάλλεται από τον εμπλουτισμό της ύλης της, όπως με την προσθήκη δημοσιογραφικών στηλών. Το Νοέμβριο του 1927 προστίθεται στην τελευταία σελίδα η στήλη «*Ειδήσεις και Τηλεγραφήματα*» με πλήθος ειδήσεων, κυρίως με τη μορφή τηλεγραφημάτων, από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Επίσης, σταδιακά προστίθεται η στήλη «*5^η Πρωινή*» με τις τελευταίες ειδήσεις, λίγο πριν το «κλείσιμο» της ύλης της εφημερίδας. Η δομή και το

---

⁷ Κανδυλάκης, ο.π., σ. 13-18

περιεχόμενο αυτών των στηλών προβάλλει την προσπάθεια για ταχύτερη και ολοκληρωμένη ενημέρωση των αναγνωστών της εφημερίδας για καίριες ειδήσεις από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Με το πέρασμα των χρόνων παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στις στήλες, ανάλογα με τις τυπογραφικές εξελίξεις και τη γενικότερη στάση της διεύθυνσης της εφημερίδας. Έτσι παρατηρείται το 1932 οι τοπικές ειδήσεις να περιορίζονται στην τελευταία σελίδα του εντύπου υπό την στήλη «*Τοπικά Νέα*».

Οι αλλαγές στον αριθμό των σελίδων του *Ηπειρωτικού Αγώνα* είναι περιορισμένες. Η πρώτη μείωση στον αριθμό των φύλλων του σημειώθηκε τον Μάρτιο 1934, και μάλιστα αποτέλεσε ένα μείζον ζήτημα για τον Γιαννιώτικο Τύπο. Σε κοινή ανακοίνωσή τους οι εφημερίδες *Ηπειρωτικός Αγών* και *Κήρυκας* (που δημοσιεύεται στην πρώτη σελίδα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* στις 4 Μαρτίου) ανακοινώνουν πως εξαιτίας της οικονομικής δυσχέρειας, και σε μια προσπάθεια να μην σταματήσει η έκδοση των εντύπων, στο εξής θα εκδίδονται δισέλιδες. Στην ανακοίνωση των δύο διευθυντών (Ευ. Τζάλλα και Δ. Πανίδα) υπογραμμίζεται πως παρά τη μείωση των σελίδων, δεν θα σταματήσει η προσπάθειά τους για την ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού και για την παρακολούθηση των τοπικών προβλημάτων. Μάλιστα, σε κείμενο των επόμενων ημερών διευκρινίζεται πως κάθε Κυριακή ο *Ηπειρωτικός Αγών* θα κυκλοφορεί σε τετρασέλιδη έκδοση με ειδήσεις και θέματα από την ευρύτερη περιοχή. Η δισέλιδη έκδοση συνεχίζεται και για ένα μικρό χρονικό διάστημα το 1935.

Νέα μείωση σημειώνεται τον Απρίλιο 1936, όπου η διεύθυνση της εφημερίδας προχώρησε σε δισέλιδη έκδοση λόγω έλλειψης δημοσιογραφικού χαρτιού, ενημερώνοντας σχετικά και τους αναγνώστες. Επίσης, η εφημερίδα προχωρά στη δισέλιδη μορφή και το μεγαλύτερο μέρος της δικτατορίας του Ι. Μεταξά, διατηρώντας την τετρασέλιδη μορφή στην Κυριακάτικη έκδοσή της. Ακόμη, από το Σεπτέμβριο του 1936 και μέχρι τις αρχές του 1937 ο *Ηπειρωτικός Αγών* εκδίδεται εβδομαδιαία, ενώ από τις 11 Ιανουαρίου 1938 ως τις 11 Μαΐου 1938 η εφημερίδα τυπώνεται σε χαρτί μεγαλύτερου σχήματος. Με ανακοίνωσή της η διεύθυνση της εφημερίδας εξηγεί πως ο λόγος αλλαγής του σχήματος είναι η αγορά άλλου είδους χαρτιού εκτύπωσης του εντύπου, πέρα από το δημοσιογραφικό που συνήθως προμηθεύονταν.

Κατά την μεταξική περίοδο πλήγμα για τον Τύπο αποτελεί η αύξηση της τιμής πώλησης των εφημερίδων με το Νόμο 23/36. Αυτή η απόφαση θεωρήθηκε ως μια προσπάθεια «φίμωσης» των ιδιοκτητών και διευθυντών των εντύπων από το καθεστώς λογοκρισίας που εφάρμοσε η δικτατορία Ι. Μεταξά⁸. Τις επιπτώσεις αυτών των εξελίξεων καλείται να αντιμετωπίσει και ο Γιαννιώτικος Τύπος.

Ένα από τα στοιχεία που επιβεβαιώνουν το επίπεδο γνώσης για τη σελιδοποίηση και την οργάνωση ενός εντύπου είναι οι διαφημίσεις. Από τα πρώτα φύλλα παρατηρείται μεγάλος αριθμός διαφημίσεων, αν και άνισα κατανεμημένος σε σχέση με την ύλη. Οι διαφημίσεις δημοσιεύονται κατά κύριο λόγο στη δεύτερη και τρίτη σελίδα της εφημερίδας, ενώ ελάχιστες είναι οι φορές που διαφημίσεις περιλαμβάνονται στην πρώτη και την τελευταία σελίδα. Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν πρόκειται για τη συνηθισμένη διαφήμιση σε πλαίσιο, αλλά για μια αναφορά σε ένα προϊόν ή μια υπηρεσία στο τέλος της σελίδας (Παράρτημα -2).

Τα πρώτα χρόνια οι διαφημίσεις δεν έχουν σταθερό σχήμα, διαστάσεις και συχνά τοποθετούνται «άναρχα» στη σελίδα, παραδείγματος χάρη ακόμη και πλάγια. Οι περισσότερες είναι αριθμημένες, δείχνοντας έναν τρόπο οργάνωσης κυρίως ως προς την σελιδοποίηση της εφημερίδας. Πάντως, ο μεγάλος αριθμός τους δείχνει πως αποτελούν έσοδο για την εφημερίδα. Βέβαια, δεν λείπουν και τα παραδείγματα έμμεσης διαφήμισης, μέσω των σχολίων. Τα πρώτα χρόνια έκδοσης της εφημερίδας κατά κύριο λόγο διαφημίζονται προϊόντα και υπηρεσίες της καθημερινότητας, όπως τσιγάρα, υποδήματα, υφάσματα, γαλακτοκομικά, είδη κτηνοτροφίας, κ.ά., ακτοπλοϊκά δρομολόγια, και ιατρικές υπηρεσίες.

Με την εξέλιξη της εφημερίδας παρατηρούνται αλλαγές και στις διαφημίσεις. Ειδικότερα, στις διαφημίσεις προστίθενται περισσότερες εικόνες και γραφικά, επιτυγχάνοντας ένα περισσότερο καλλιτεχνικό αποτέλεσμα. Παράλληλα, προστίθενται νέα προϊόντα και υπηρεσίες, πιθανότατα δείγμα της οικονομικής δυνατότητας της τοπικής κοινωνίας. Τέτοια προϊόντα είναι οι ραπτομηχανές και οι γραφομηχανές, ενώ στις υπηρεσίες θα πρέπει κανείς να σημειώσει τις ιατρικές υπηρεσίες (όλο και περισσότερων ειδικοτήτων), τις τραπεζικές υπηρεσίες και τις λογιστικές εργασίες.

---

⁸ Μ. Πετράκη, *Ο μύθος του Μεταξά. Δικτατορία και προπαγάνδα στην Ελλάδα*, Αθήνα, Εκδόσεις «Ωκεανίδα», 2006, σ. 33-34

Η έκδοση της εφημερίδας από τα πρώτα κιόλας χρόνια ήταν καθημερινή. Από το 1932 καθιερώνεται η αργία της Κυριακής, δηλαδή το προσωπικό δεν εργάζεται τη συγκεκριμένη ημέρα και έτσι δεν εκδίδεται η εφημερίδα τη Δευτέρα. Όμως, αυτή η αλλαγή δεν ήταν σταθερή. Στις περιόδους που η έκδοση της εφημερίδας γινόταν δισέλιδη, αυτή εκδιδόταν και Δευτέρα.

Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στην κυριακάτικη έκδοση, όπου περιλαμβάνονταν, εκτός των δημοσιογραφικών θεμάτων, κείμενα ποικίλης ύλης (πολιτιστικά, αγροτικά, ιστορικά) μέσα από συνεργασίες. Η κυριακάτικη έκδοση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* παραμένει τετρασέλιδη, ακόμη και στις περιόδους που η εφημερίδα εκδίδεται σε δισέλιδη μορφή. Μάλιστα, η συγκεκριμένη έκδοση περιλαμβάνει και τη «δική» της στήλη, την θρησκευτικού περιεχομένου στήλη *«Ένα κάθε Κυριακή»*. Η διεύθυνση της εφημερίδας δίνει έμφαση στην επιτυχία της κυριακάτικης έκδοσης. Το Μάρτιο του 1933 προγραμματίζει σημαντικές αλλαγές σε αυτή, και μάλιστα αρκετές εβδομάδες νωρίτερα προχωρά στη δημοσίευση διαφήμισης μέσα από τις σελίδες της καθημερινής έκδοσης, κάνοντας λόγο για μια εξασέλιδη έκδοση με πλήρες ρεπορτάζ *«και από το μικρότερον χωρίον»* (22 Ιανουαρίου 1933, Έτος ΣΤ', αρ. φύλλου 1814). Χαρακτηριστικά αναφέρεται:

«Πάντοτε μακράν της πολιτικής θα γίνη ο αχώριστος σύντροφος του ταξιδευμένου Ηπειρώτου. Θα του είναι η μόνη παρηγοριά εις την ξένην. Με τον «Κυριακάτικον Ηπειρωτικόν Αγώνα» ο κάθε ταξιδευμένος Ηπειρώτης πάντοτε θα επικοινωνή με την γενέτειράν του και με όλην την αγαπημένην του Ήπειρον. Δια των τελείων εις εμφάνισιν εξ σελίδων του θα περνά η ζωή των επαρχιών: Γραμμενοχωρίων, Ζαγορίου, Κουρέντων, Κατσανοχωρίων, Κονίτσης, Λάκκας Σουλίου, Μαλακασίου, Μετσόβου, Παραμυθιάς, Πωγωνίου, Τζουμέρκων, Φιλιατών ως και των Νομών Άρτας και Πρεβέζης. Προσεκτική και επισταμένη παρακολούθησις του Βορειοηπειρωτικού ζητήματος».

Από την έρευνά μας δεν κατέστη δυνατό να δούμε αν η συγκεκριμένη έκδοση προχώρησε τελικά, ενώ να σημειώσουμε ότι δεν έχει διασωθεί κάποιο αντίγραφο.

ΡΙζική αλλαγή στην έκδοση της εφημερίδας παρατηρείται λίγο μετά την ελληνο-ιταλική σύρραξη. Στις 4 Νοεμβρίου 1940 εκδίδεται ένα κοινό φύλλο των

εφημερίδων «*Ηπειρωτικός Αγών*», «*Ηπειρος*» και «*Κήρυξ*». Στο πρώτο κοινό φύλλο αναφέρεται: «*Λόγω της καταστάσεως αι ημερίσαι εφημερίδες των Ιωαννίνων προήλθον εις την απόφασιν όπως εκδίδωσι κοινόν δελτίον ειδήσεων*». Το κοινό «*Δελτίον ειδήσεων*» είναι μόλις μια σελίδα με στοιχεία από το μέτωπο, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Επίσης, δημοσιεύονται διαγγέλματα (κυρίως τον πρώτο καιρό του πολέμου) του βασιλιά και του πρωθυπουργού. Οι νίκες των ελληνικών στρατευμάτων προβάλλονται με ενθουσιασμό. Χαρακτηριστικοί τίτλοι:

«Η χτεσινή εποποιία του ελληνικού στρατού. Γενική επίθεσις εις τους τρεις τομείς του μετώπου», «Παράδειγμα προς μίμησιν»

«Ζήτω ο ελληνικός στρατός»

«Ανετράπη παντού η ιταλική αντίστασις και τα ελληνικά στρατεύματα προχωρούν προς το Αργυρόκαστρον. Η πτώσις της Κορυτσάς σημαίνει κατάρρευσιν του ιταλικού μετώπου»

«Προχωρήτε! Προχωρήτε!»

«Συνεχίζεται η προέλασις των Ελλήνων. Μάταιαι προσπάθειαι του εχθρού όπως ανακόψη την ελληνικήν ορμήν»

«Ο ιταλικός στρατός συνεχίζει την υποχώρησιν. Εξουθένωμα και περίγελος»

«Η ώρα της ιστορίας»

«Ο Μουσολίνι υπέστη τέσσερα πλήγματα. Αι ταραχαί εις την Ιταλίαν»

«Η Βόρειος Ήπειρος αναπνέει ελεύθερα. Ο εφιάλτης της φασιστικής καταπίεσεως. Αζέχαστες, ιερές στιγμές εις το Αργυρόκαστρον»

«Η κακοκαιρία ουδόλως ανακόπτει την επιθετικήν δράσιν του στρατού μας. Η ελληνική προέλασις συνεχίζεται»

Η συγκεκριμένη έκδοση ολοκληρώνεται στις 11 Απριλίου 1941. Στις 6 Απριλίου σημειώνεται η επίθεση της Γερμανίας στην Ελλάδα και στις 20 Απριλίου η υπογραφή της ανακωχής ανάμεσα στις ελληνικές και τις γερμανικές δυνάμεις.

5.3. Αρθρογραφία

Παρά τη σταδιακή στροφή στην ειδησεογραφική δημοσιογραφία, η αρθρογραφία αποτελεί για τη διεύθυνση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* το βασικό μέσο ενημέρωσης του αναγνωστικού κοινού και δημοσιοποίησης βασικών θέσεων

(προβληματισμών και σκέψεων) για τοπικά και εθνικά θέματα. Τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια έκδοσης της εφημερίδας η ειδησεογραφία περιορίζεται σε μικρά μονόστηλα, στην τελευταία σελίδα, ουσιαστικά με μια τηλεγραφική μορφή. Αντιθέτως, τα άρθρα γνώμης δημοσιεύονται σχεδόν αποκλειστικά στην πρώτη σελίδα και είναι το κύριο θέμα της εφημερίδας.

Η αρθρογραφία στον Τύπο της περιόδου είναι έντονη και μαχητική, και δεν καταγράφονται σημαντικές συνεργασίες. Αντιθέτως, η πλειοψηφία των κύριων άρθρων φέρει την υπογραφή του ιδιοκτήτη της εφημερίδας, Ευθύμιου Τζάλλα. Μάλιστα, συχνά η υπογραφή δεν είναι παρατίθεται ολογράφως, αλλά με τα αρχικά Ε.Χ.Τ. (γεγονός που παραπέμπει στο ίδιο πρόσωπο). Βέβαια, δεν λείπουν κάποιες συνεργασίες και με άλλα πρόσωπα, καθώς κατά καιρούς δημοσιεύονται κείμενα των Γ. Σαλούκα, Δ. Θεσπρώτιου, Β. Ηλιάδη, Φ.Γ. Τριανταφυλλίδη, Χρ. Καίσαρη, κ.ά. Όμως, αυτές οι συνεργασίες δεν είναι σταθερές.

Σε περιόδους έντονης πολιτικής αντιπαράθεσης τα άρθρα αποτελούν το βήμα για να εκφραστεί η πολιτική θέση της διεύθυνσης της εφημερίδας, να υποστηριχθούν συγκεκριμένα πολιτικά πρόσωπα και να ασκηθεί κριτική σε άλλα. Η αρθρογραφία του *Ηπειρωτικού Αγώνα* αφορά πληθώρα θεμάτων με τοπικό και πανελλαδικό ενδιαφέρον. Μέσα από τα άρθρα, σε προεκλογικές περιόδους καλούνται οι πολίτες/ψηφοφόροι να αναλογιστούν τις πολιτικές ευθύνες της ψήφου τους, ασκείται κριτική σε τοπικά θέματα, καταγγέλλεται η αδιαφορία της Πολιτείας για την εγκατάλειψη της Ηπείρου και για την απουσία υποδομών, ενώ ακόμη προτείνονται λύσεις για καθημερινά τοπικά ζητήματα.

Ο λόγος των άρθρων του *Ηπειρωτικού Αγώνα* είναι αναλυτικός, όταν αφορά ενέργειες προσώπων, και περιγραφικός, όταν αφορά παράθεση γεγονότων. Σε κάθε περίπτωση η παράθεση γίνεται με χρονολογική σειρά. Και η συγκεκριμένη επιλογή γραφής δεν είναι τυχαία. Για τη σωστή ενημέρωση του αναγνώστη, θα πρέπει να παρατεθούν στο άρθρο όλες οι λεπτομέρειες. Ουσιαστικά θα πρέπει να «περιγραφούν» πρόσωπα και γεγονότα στον αναγνώστη για να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα. Η είδηση δεν είναι δεδομένη. Σε αντίθεση με το παρόν, που όταν διαβάζουμε ένα άρθρο εφημερίδας γνωρίζουμε ήδη την είδηση εκείνη την περίοδο το περιεχόμενο της εφημερίδας, και κατ' επέκταση η αρθρογραφία της, ήταν το μέσο ενημέρωσης των πολιτών.

Η στροφή της διεύθυνσης του *Ηπειρωτικού Αγώνα* προς την ειδησεογραφία γίνεται σταδιακά, στο πλαίσιο των γενικότερων αλλαγών που δέχεται ο Τύπος κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου⁹. Δείγμα αυτής της στροφής είναι πως κατ' αποκλειστικότητα η τέταρτη σελίδα της εφημερίδας είναι αφιερωμένη σε ειδήσεις από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Σχεδόν από τις πρώτες εκδόσεις η συγκεκριμένη σελίδα φιλοξενεί την στήλη «*Ειδήσεις και Τηλεγραφήματα*», με ποικιλία ειδήσεων. Οι βασικές ειδήσεις της στήλης αφορούν τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις και στη συνέχεια ειδήσεις από το εξωτερικό. Συχνά περιλαμβάνονται τοπικά θέματα, για τα οποία δημιουργείται στα μέσα της δεκαετίας του 1930 ειδική στήλη με τίτλο «*Τοπικά Νέα*».

Ο διαχωρισμός αρθρογραφίας και ειδησεογραφίας είναι σημαντικός. Όπως παρατηρείται, οι στήλες της ειδησεογραφίας δεν περιλαμβάνουν κάποιο σχολιασμό, κάτι που γίνεται κατά κόρον στα κύρια άρθρα της εφημερίδας και τις στήλες των σχολίων (όπως η στήλη «*Ειδήσεις και Κρίσεις*»). Βέβαια, συχνά οι κύριοι τίτλοι των ειδησεογραφικών κειμένων «φωτογραφίζουν» την στάση της διεύθυνσης της εφημερίδας απέναντι στα γεγονότα και τους πρωταγωνιστές τους.

Τόσο και σε πανελλαδικά θέματα, οι ειδήσεις είναι σύντομες, λιτές, αλλά και περιγραφικές. Δεν δίνεται έκταση, εκτός και αν πρόκειται για κάποιο συνταρακτικό γεγονός. Σε αυτή την περίπτωση ο δημοσιογραφικός λόγος γίνεται άκρως περιγραφικός, καταγράφοντας κάθε λεπτομέρεια και πληροφορία, που θα μπορούσε να διευκολύνει τον αναγνώστη να ενημερωθεί για το συγκεκριμένο συμβάν.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα του δημοσιογραφικού-αρθρογραφικού λόγου του τοπικού Τύπου κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου είναι το δημοσίευμα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* με την υπογραφή του Ευ. Τζάλλα στις 4 Μαΐου 1932 με τίτλο «*Το ταξίδι με το αεροπλάνο. Θαύμα, έκστασις, μαγεία και γοητεία. Τα παραμύθια του φόβου και των κινδύνων*». Από την αρχή ακόμη του δημοσιεύματος γίνεται αντιληπτό πως στόχος του συντάκτη είναι να «ταξιδέψει» και ο αναγνώστης μαζί του, στο πρώτο του ταξίδι με αεροπλάνο.

«- Πετάξατε άλλη φορά;

- Ημείς ναι

- Ημείς όχι

---

⁹ Κανδυλάκης, ο.π., σ. 13-18

- Όστε μαζί θα πάρωμεν το βάπτισμα του αέρος!

- Και τι νοιώθει ο πετών; Αίφνης στην απογείωσι, στην προσγείωσι; Ή οσάκις το αεροπλάνον συναντά κενά;

- Το αίσθημα του φόβου είναι ισχυρόν; Στεναχωρείται ο οργανισμός όταν το αεροπλάνον ανέρχεται εις μεγάλα ύψη; Γιατί βουλώνουν τα αυτιά; Και ο ίλιγγος; Η ναυτίασις;

Αυτός περίπου είναι ο συνηθισμένος που ακούεται μεταξύ επιβατών και περιέργων εις τους αερολιμένας. Και οι αστείοι και οι πειρακτικοί ευρίσκουν την ευκαιρίαν να κάμουν πνεύμαν, να αστειευθούν, να πειράζουν!»

5.4. Ο Ευθύμιος Τζάλλας και η πολιτική

Η σχέση του Τύπου με την πολιτική και τους πολιτικούς αποτελεί έναν από τους βασικούς άξονες μελέτης ενός εντύπου. Αυτή η σχέση δεν αφορά μόνο στην πολιτική κατεύθυνση που ένα έντυπο εκφράζει, αλλά στη συνολική θεώρηση της πολιτικής.

Σε κεφάλαιο που θα ακολουθήσει παρουσιάζεται εκτενώς η πολιτική τοποθέτηση της εφημερίδας, οι δυνάμεις που υποστηρίζει και η κριτική που ασκεί σε πολιτικούς αντιπάλους. Όμως, η μελέτη της εφημερίδας αναδεικνύει μια εξίσου ενδιαφέρουσα πτυχή της σχέσης Τύπος – Πολιτική. Αυτή της άμεσης παρέμβασης στα πολιτικά δρώμενα με γραπτά κείμενα (όπως η δημοσίευση άρθρων και σχολίων) αλλά και με πράξεις (όπως η υποψηφιότητα των ανθρώπων των Μέσων σε εκλογικές αναμετρήσεις). Και σε επίκεντρο αυτής της προσέγγισης βρίσκεται ο ιδρυτής της εφημερίδας *Ηπειρωτικός Αγών* Ευ. Τζάλλας.

Η κριτική αρθρογραφία, προσωπικές τοποθετήσεις του Ευ. Τζάλλα αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό των πρώτων ετών έκδοσης της εφημερίδας. Άλλωστε, από το πρώτο κιόλας φύλλο της εφημερίδας είχαν εκφραστεί οι διαβεβαιώσεις προς τους αναγνώστες για τη συνεχή προσπάθεια αναδημιουργίας του τόπου με ουσιαστικές και καίριες παρεμβάσεις προς κάθε κατεύθυνση.

Είναι χαρακτηριστικό πως στις 9 Μαρτίου 1929 δημοσιεύεται ανοιχτή επιστολή του Ευ. Τζάλλα προς τον Ελ. Βενιζέλο, μέσα από την οποία εκφράζεται η υποστήριξη στο πρόσωπο του πρωθυπουργού και αναδεικνύονται τοπικά ζητήματα, με κυρίαρχο την αύξηση του φόρου στο τσίπουρο, σημαντικό ζήτημα για την τοπική

κοινωνία. Ο Ευ. Τζάλλας ζητά από τον πρωθυπουργό να αναλογιστεί την μέχρι σήμερα πορεία του (ξεκινώντας από τις ρίζες του στην Κρήτη) και να συνυπολογίσει τις επιπτώσεις της αύξησης του συγκεκριμένου φόρου σε μια περιοχή, όπως τα Ιωάννινα. Μεταξύ άλλων αναφέρεται στην επιστολή:

«Συ ο επαναστάτης του «Θερίσσου». Συ που εδήλωσες εδώ στα Γιάννινα έμπροσθεν μου, ότι έχεις την δύναμιν να λυγίζης Νόμους και να επιβάλης την θέλησίν σου, έχεις υποχρέωσον ανερχόμενος το Βήμα της Βουλής διά να νομοθετήσεις να μη ακούσης την γνώμην των επιτηδείων εις τους οποίους και Συ και ο Ελληνικός Λαός έπαυσε να έχη την εμπιστοσύνην. Έχεις την υποχρέωσιν να ακούσης την φωνήν της σκληράς ανάγκης, της ανάγκης των παιδιών, της γυναίκας, των γονέων».

Χαρακτηριστική, της αρθρογραφίας της εποχής, αλλά και της πολιτικής έντασης, είναι η επιλογή του πρώτου προσώπου από την πλευρά του συντάκτη της επιστολής (*«συ που εδήλωσες έμπροσθέν μου»*). Ακόμη, στις αναφορές και τις εκκλήσεις προς τον Ελ. Βενιζέλο επιλέγεται ο ενικός αριθμός (*«συ ο επαναστάτης»*) και προβάλλεται ένας έντονος τόνος αμεσότητας.

Όμως, η σχέση του Ευ. Τζάλλα με την πολιτική αναδεικνύεται και μέσα από την συμμετοχή του σε εκλογικές αναμετρήσεις, για τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ειδικότερα, συμμετείχε ως ανεξάρτητος υποψήφιος δημοτικός σύμβουλος στις δημοτικές εκλογές τον Αύγουστο 1929 και το Φεβρουάριο 1934. Και στις δύο εκλογικές αναμετρήσεις η μοναδική αναφορά στην υποψηφιότητα του Ευ. Τζάλλα γίνεται με τη δημοσιοποίηση των ονομάτων που απαρτίζουν τους συνδυασμούς. Καμία άλλη αναφορά δεν καταγράφεται, ενώ ο *Ηπειρωτικός Αγών* και στις δύο αναμετρήσεις βρίσκεται στο πλευρό του Δ. Βλαχλείδη.

Επίσης, ο Ευ. Τζάλλας ήταν υποψήφιος βουλευτής με το συνδυασμό του Αγροτικού Κόμματος στις εκλογές τον Ιανουάριο 1936. Στο πρωτοσέλιδο του *Ηπειρωτικού Αγώνα* στις 12 Ιανουαρίου παρουσιάζονται και οι δέκα υποψήφιοι βουλευτές με ένα σύντομο βιογραφικό. Στην υποψηφιότητα του Ευ. Τζάλλα αναφέρεται χαρακτηριστικά:

«Παρουσιάζει την δεκαετή δημοσιογραφική του ευδόκιμον και ανιδιοτελή δράσιν εν Ηπείρῳ, τους ευθαρσείς και σκληρούς αγώνας του υπέρ όλων των ζητημάτων της Ηπείρου, δημοσιογράφος και ιδεολόγος και ειλικρινής οπαδός του Αγροτικού Κόμματος, τέως Σύμβουλος του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου, απολυθείς μετά το κίνημα της 1^{ης} Μαρτίου. Πρωτοπόρος, μαχητής των διεκδικήσεων των Παλαιών Πολεμιστών».

Η ανάμειξη του Ευ. Τζάλλα με τα κοινά δεν αφορούσε μόνο την πολιτική, αλλά και άλλες δραστηριότητες, όπως το Επαγγελματικό και Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Ιωαννίνων, το οποίο υπηρέτησε από διάφορες θέσεις (πρόεδρος, γενικός γραμματέας, σύμβουλος). Με βάση αυτήν την εμπειρία, συχνά δημοσιεύει άρθρα σχετικά με την εμπορική δραστηριότητα των Ιωαννίνων, υπογεγραμμένα από τον ίδιο. Επίσης, συμμετείχε σε Επιτροπές, αποτελούμενες από διακεκριμένα μέλη της τοπικής κοινωνίας, για μείζονα τοπικά ζητήματα, όπως το εκπαιδευτικό σκάνδαλο και οι κινητοποιήσεις διεκδίκησης έργων και υποδομών για την ανάπτυξη της Ηπείρου.

5.5. Πολιτική τοποθέτηση

Από την ανάγνωση των φύλλων του *Ηπειρωτικού Αγώνα* διαφαίνεται πως ανήκει στον ευρύτερο δημοκρατικό χώρο. Δημοκρατική και αντιβασιλική, υπερασπίζεται τις θέσεις της με σθένος και αντικρούει κάθε αντίθετη επιχειρηματολογία, είτε αυτή προέρχεται από άλλα έντυπα είτε ακόμη και από πολιτικά κόμματα.

Στο πλαίσιο της πολιτικής τοποθέτησής της, η εφημερίδα στηρίζει τα κόμματα του ευρύτερου δημοκρατικού χώρου. Ειδικά, σε προεκλογικές περιόδους, όπου η πολιτική αντιπαράθεση είναι έντονη, η διεύθυνση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* επιλέγει κριτική στάση, υπερασπιζόμενη τις θέσεις των δημοκρατικών κομμάτων.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ως επικεφαλής των Φιλελευθέρων, χαίρει της υποστήριξης της εφημερίδας, τουλάχιστον στα πρώτα χρόνια κυκλοφορίας της. Και μετά την αποχώρησή του από την πολιτική, ο Ελ. Βενιζέλος αποτελεί ένα πρόσωπο που η εφημερίδα αντιμετωπίζει με σεβασμό, ακόμη και όταν του ασκεί έντονη κριτική. Ένα μήνα πριν τις βουλευτικές εκλογές τον Αύγουστο 1928 η εφημερίδα δημοσιεύει σε πρωτοσέλιδό της άρθρο με τίτλο «*Αι δύο περίοδοι*» (6 Ιουλίου 1928),

εκφράζοντας την στήριξή της στην πολιτική του Ελ. Βενιζέλου. Δείγμα της πολιτικής πόλωσης της περιόδου είναι η επιλογή φράσεων μέσα στο άρθρο που «υμνούν» το Βενιζέλο, όπως: *«Και τον αστέρα εκείνον τον φωτοβόλον και αιγληέντα, επρόκειτο να αποκρύψουν τα νέφη του μίσους και της εμπαθείας», «Και από την επομένη της αποφράδας εκείνης ημέρας επήλθεν η καταιγίς, η καταστροφή, η εθνική λαίλαψη, η μικρασιατική συμφορά», «Και ιδού σήμερον νέα εποχή ανατέλλει. Τα νέφη της διαιρέσεως εσκορπίθησαν. Ο καπνός των παθών διελύθη. Και περ τον Ελληνικόν ορίζοντα λαμπρότερος προβάλλει ο ήλιος της νέας δημιουργίας. Σημαίνει η ώρα μιας νέας περιόδου. Και καλούμεθα πάντες να ακολουθήσωμεν την οδόν προς την οποίαν μας οδηγεί ο ελπιδοφόρος επανεμφανισθείς ήλιος της δημιουργίας».*

Το ύφος είναι γλαφυρό και οι χαρακτηρισμοί άκρως ποιητικοί και αλληγορικοί (γεγονός που δεν συνάδει με το ύφος της εφημερίδας). Όμως, βρισκόμαστε ένα μήνα πριν τις εκλογές, από τις οποίες τελικά αναδείχθηκε πρώτο το Κόμμα των Φιλελευθέρων (Ελ. Βενιζέλος) με 178 έδρες, δεύτερο το Λαϊκό Κόμμα (Π. Τσαλδάρης) με 19 έδρες και τρίτο το Αγροτικό Εργατικό Κόμμα (Αλ. Παπαναστασίου).

Αν και ο Ελ. Βενιζέλος χαίρει της υποστήριξης του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, δεν συμβαίνει το ίδιο και με όλα τα στελέχη των Φιλελευθέρων. Στο στόχαστρο του *Ηπειρωτικού Αγώνα* βρέθηκε αρκετές φορές ο βουλευτής Ιωαννίνων και υπουργός της κυβέρνησης των Φιλελευθέρων Δ. Μπότσαρης, ο οποίος κατηγορείται για απουσία ενδιαφέροντος στα Ηπειρώτικα ζητήματα. Η μοναδική φορά που καταγράφεται το όνομα του Δ. Μπότσαρη σε δημοσίευμα της εφημερίδας, χωρίς κάποιο αρνητικό σχόλιο, είναι στην παρουσίαση του ψηφοδελτίου για το Νομό Ιωαννίνων του Εθνικού Συνασπισμού, κατά τις εκλογές του 1933.

Παρά τις όποιες διαφωνίες, η είδηση της δολοφονικής επίθεσης κατά του Ελ. Βενιζέλου τον Ιούνιο 1933 προκαλεί την έντονη αντίδραση και του διευθυντή του *Ηπειρωτικού Αγώνα* Ευ. Τζάλλα, που σε άρθρο του (9 Ιουνίου 1933) με τίτλο *«Εις τους προδότας θάνατος»* με την υπογραφή του «Ε.Χ.Τ.» καταγγέλλει την επίθεση.

«Ενεός και κατάπληκτος ο Ελληνικός Λαός επληροφορείτο προχθές μίαν οργανωμένην δολοφονικήν επίθεσιν. Οι δε κατόπιν γνωσθείσαι λεπτομέρειαι του πάθους και του μίσους υπό το κράτος των οποίων έδρασαν οι μυσσαροί δολοφόνοι εκορύφωσαν την αγανάκτησιν όλων

εκείνων οι οποίοι εννοούν να σκέπτονται και να πολιτεύονται κατά τρόπον μη αντιστρατευόμενον τα εθνικά και του συνόλου συμφέροντα. Και κατηγοράκησαν, εξηγέρθησαν και διεμαρτυρήθησαν όλοι οι συνετοί οι νουνεχείς και οι καλοί Έλληνες πολίται διότι εξακολουθούν δυστυχώς εις την χώραν μας να ζουν, να δολοπλοκούν, να συγκροτούν δολοφονικάς συμμορίας και να αποπειρώνται τας δολοφονίας Έλληνες, οι οποίοι τυφλωμένοι υπό του εκδικητικού πάθους και του απροσμετρήτου μίσους υποτάσσουν το εθνικό συμφέρον υπό σκότια σχέδια των και τας κακοήθεις και ανατρεπτικάς επιδιώξεις των [...] Η εκκαθάρισις πρέπει να στραφή προς όλα τα σημεία και προς όλας τα κατευθύνσεις ίνα σαρώνη και ρίψη εις το χωνευτήριον της εθνικής εκδικήσεως και τιμωρίας όλα τα απορρίμματα εκείνα, τα οποία επιλήσιμονα γενόμενα των υποχρεώσεων των προς το Έθνος αντιγράφουν τας μεθόδους του Μεξικού ή τους τρόπους των γκάγκειστερς του Σικάγου ποσώς μη διστάζοντες διότι οδηγούν ούτω πολιτευόμενοι τον Ελληνικόν λαόν εις την αλληλοσφαγήν και την αλληλοεξόντωσιν και την αδελφοκτονίαν. Εις τους προδότας λοιπόν θάνατος!».

Στις 19 Μαρτίου 1936 (μία ημέρα μετά το θάνατο του Ελ. Βενιζέλου) σχεδόν όλη η έκδοση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* αφιερώνεται στο έργο του Έλληνα πολιτικού, με έμφαση στις επιτυχίες του στην εξωτερική πολιτική. Στο πρωτοσέλιδο φιλοξενείται η φωτογραφία του Ελ. Βενιζέλου και στο κύριο άρθρο εκθειάζεται η πλούσια δράση και η σημαντική συμβολή του στη διαμόρφωση της χώρας, μέχρι εκείνη την περίοδο.

«Ημείς δεν θέλομεν να ελέγξωμεν πολιτείαν άλλων σήμερον. Ημείς αφιερώνοντες εκ των πτυχών μας και απερίττων φράσεων τον προσήκοντα σεβασμόν προς τον εκλιπόντα Μέγαν Έλληνα αδιστάκτως αναγνωρίζομεν ότι η έκβασις του Ευρωπαϊκού πολέμου εδικαίωσε την τολμηράν μεν αλλ' ορθήν πολιτικήν του Μεγάλου Κρητός. Και εξησφάλισεν υπέρ αυτού τον τίτλον του μεγαλυτέρου και διορατικωτέρου σύγχρονου Έλληνο πολιτικού. Αλλά και μήπως και την Ελλάδα περισσότερον δεν εδόξασε; Μήπως και την Ελλάδα δεν εμεγάλωσε;»

Το πένθος συνεχίζεται για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* και την τοπική κοινωνία (όπως αυτό εκφράζεται μέσα από τα δημοσιεύματα της εφημερίδας) όλες τις επόμενες ημέρες, μέχρι και τις 29 Μαρτίου, οπότε ολοκληρώνεται η μεταφορά της σορού του Ελ. Βενιζέλου στην Κρήτη και πραγματοποιείται η κηδεία του. Όλο αυτό το διάστημα δημοσιεύονται ψηφίσματα από τοπικούς φορείς και συλλόγους, ενώ φιλοξενούνται στην εφημερίδα άρθρα σχετικά με το έργο του Ελ. Βενιζέλου. Μάλιστα, ο Ευ. Τζάλλας αποτέλεσε μέλος της Επιτροπής που οργάνωσε επιμνημόσυνη δέηση στη μνήμη του Έλληνα πολιτικού στην Ιερά Μητρόπολη Ιωαννίνων.

Η στροφή από το Κόμμα των Φιλελευθέρων και τον Ελ. Βενιζέλο προς άλλα κόμματα και πρόσωπα του ευρύτερου δημοκρατικού χώρου σημειώνεται ήδη από το 1928. Και μάλιστα αυτό δηλώνεται άμεσα, μέσα από ένα πρωτοσέλιδο. Στις 13 Αυγούστου 1928, σε μια λεζάντα με τίτλο *«Εκλογείς μη γελασθήτε»* αναφέρεται χαρακτηριστικά:

«Πρέπει να εκλέξετε τους αρίστους από τους υποψηφίους της Δημοκρατικής παρατάξεως. Το μεγαλύτερον και πρωτοφανές χτύπημα κατά των προσώπων του Κυβερνητικού Συνδυασμού έδωκεν αυτός ο Βενιζέλος. Μολονότι ήτο φυσικόν να ζητήση την υπερψήφισιν του Κυβερνητικού Συνδυασμού ωμολόγησεν καθαρά ότι πολλά πρόσωπα του Συνδυασμού δεν απολαύουν συμπαθειών δεδικαιολογημένως. Ο Βενιζέλος θα φέρη μεγάλην πλειοψηφίαν καθ' όλη την Ελλάδα. Είναι δυνατόν το γενικόν συμφέρον να εφαρμοσθή με τα ιδιαίτερα συμφέροντα της Ηπείρου εάν εκλέξετε τους αρίστους εκ των Δημοκρατικών υποψηφίων. Και για να πράξητε τούτο δεν αρκεί να δώσητε μόνον λευκά μικτά ψηφοδέλτια, αλλά προ παντός [...] του Δημοκρατικού Συνδυασμού των Προοδευτικών και των Αγροτικών υποψηφίων, οι οποίοι θα βοηθήσουν κάλλιον παντός άλλου, εις την στερέωσιν της Δημοκρατίας και την ανόρθωσιν της Διοικήσεως».

Στις βουλευτικές εκλογές τον Αύγουστο 1928 φιλοξενεί στα πρωτοσέλιδά του τα ονόματα των υποψηφίων του συνδυασμού του Προοδευτικού Κόμματος στα Ιωάννινα, ενώ προβάλλει με άρθρα και φωτογραφίες δύο συγκεκριμένους

υποψήφιους, τον Αλέξανδρο Μυλωνά (που μάλιστα υπήρξε αρθρογράφος της εφημερίδας *Ηπειρωτικός Αγών*) και τον Αλέξανδρο Μελά (Παράρτημα - 3).

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1930 διαφαίνεται η στήριξη του *Ηπειρωτικού Αγώνα* στο Αγροτικό Δημοκρατικό Κόμμα και σε ένα βασικό πολιτικό στέλεχος της συγκεκριμένης παράταξης, τον Αλέξανδρο Μυλωνά. Συχνά φιλοξενούνται δηλώσεις του, κυρίως σε περιοδείες του στην Ήπειρο, έχοντας στο επίκεντρο καίρια τοπικά ζητήματα, όπως η απουσία οδικών συνδέσεων της περιοχής με την υπόλοιπη χώρα. Στις εκλογές το Σεπτέμβριο 1932 ο *Ηπειρωτικός Αγών* στηρίζει μέσα από δημοσιεύματα τους υποψηφίους του συνδυασμού του Αγροτικού Κόμματος στα Ιωάννινα (Αλέξανδρος Μυλωνάς – επικεφαλής, Μιχαήλ Αράπη, Νικόλαος Γούσιας, Αριστείδης Λώλης, Γεώργιος Μπάρδας, Δημήτριος Ρογκότης και Δημήτριος Τσιπούρης). Λίγες εβδομάδες πριν τις εκλογές (26 Σεπτεμβρίου) η εφημερίδα επιλέγει να δημοσιεύει σε πρωτοσέλιδό της μια λεζάντα με απεικονίσεις από αγροτικές εργασίες, καθώς και το ψηφοδέλτιο του Αγροτικού Κόμματος με το σήμα του Κόμματος, το οποίο γράφει «*Αγρόται ψηφίστε με το αλέτρι σας*».

Ο Αλ. Μυλωνάς, μετά τις εκλογές του 1932 και τις διεργασίες για σχηματισμό οικουμενικής κυβέρνησης, ορκίζεται Υπουργός Παιδείας. Την είδηση φιλοξενεί και ο *Ηπειρωτικός Αγών* με ένα πρωτοσέλιδο (19 Ιανουαρίου 1933) αφιερωμένο στον Αλ. Μυλωνά και στην πορεία της υπουργοποίησής του. Μάλιστα, στο κύριο άρθρο περιλαμβάνεται και η φωτογραφία του με την λεζάντα να αναφέρει χαρακτηριστικά: «*Ο νέος Υπουργός της Παιδείας, από τον οποίον τα Ιωάννινα αναμένουν την ικανοποίησίν των εν τω ζητήματι του καθηγητού κ. Αλκ. Κοντοπάνου*» (πρόκειται για έναν από τους καθηγητές που εμπλέκονται στο σκάνδαλο αποπλάνησης μιας μαθήτριας των Ιωαννίνων λίγα χρόνια νωρίτερα).

Η ίδια στήριξη συνεχίζεται και στις εκλογές του Μαρτίου 1933 (παρά το γεγονός πως διαμορφώνεται το ψηφοδέλτιο του Εθνικού Συνασπισμού), καθώς και στην εκλογική αναμέτρηση τον Ιανουάριο 1936, όπου ο Αλ. Μυλωνάς είναι πλέον επικεφαλής του Αγροτικού Κόμματος.

Εξίσου, ευδιάκριτη και σταθερή είναι η αντιβασιλική θέση της διεύθυνσης του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Σε κάθε ευκαιρία υπερασπίζεται τη δημοκρατία και την τήρηση των βασικών της κανόνων. Σε άρθρο την 1^η Φεβρουαρίου 1928 με την υπογραφή «*Δημοκρατικός*» σημειώνεται:

«Είμεθα υποχρεωμένοι να υποστηρίξωμεν την Δημοκρατίαν μας την οποίαν ιδρύσαμεν επί των ερειπίων ενός Θρόνου. Δεν θα επιτρέψωμεν εις ουδένα να φέρει εμπόδια εις την προσπάθειάν μας όπως απαλλαγώμεν των μεσαιωνικών αντιλήψεων και συγχρονισθώμεν προς το κυριαρχούν ανά την υφήλιον δημοκρατικόν πνεύμα, το υποσχόμενον την πλήρην ελευθερίαν μας. Θα αμυνθώμεν δια να πατάξωμεν την απολυταρχίαν και τον παρασιτισμόν».

Τα δημοσιεύματα υπέρ της δημοκρατίας πληθαίνουν το 1935, με τη συζήτηση και τις πολιτικές αντιπαραθέσεις σχετικά με την παλινόρθωση. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την παύση της εφημερίδας από τις 12 Οκτωβρίου μέχρι τις 15 Νοεμβρίου 1935. Πρόκειται για το διάστημα που προηγείται του δημοψηφίσματος για την παλινόρθωση, όπου με ποσοστό 97,8% επαναφέρει τη βασιλεία στην Ελλάδα (το αποτέλεσμα δεν έγινε δεκτό από τους δημοκρατικούς αρχηγούς και χαρακτηρίστηκε ως αποτέλεσμα νοθείας). Μάλιστα, στο πρώτο φύλλο με την επανακυκλοφορία της εφημερίδας στο κύριο άρθρο *«Επί τη επανεκδόσει μας»* σημειώνεται:

«Παρά τούτο όμως δι' ημής παραμένει γεγονός, ότι η μηνιαία παύσις μας επιβλήθη βάσει της μετεπαναστατικής εκείνης πράξεως «περί κατοχυρώσεως του Δημοκρατικού πολιτεύματος». Βεβαίως, όταν τοιαύτη υπήρξεν η νομική βάση της παύσεώς μας, ημείς δεν θα μνησικακήσωμεν κατ' ουδενός, συνεχίζοντες την επιτέλεσιν των βαρέων, βαρυτάτων καθηκόντων τα οποία μας υπαγορεύουν αι δημοκρατικά μας πεποιθήσεις, και αι δημοκρατικά μας αρχαί».

Μετά την παλινόρθωση και την επανακυκλοφορία της εφημερίδας, οι ειδήσεις που αφορούν το βασιλιά, όπως αποφάσεις, επισκέψεις σε διάφορες περιοχές, μηνύματα, ανακοινώσεις, δημοσιεύονται κανονικά από τις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Από τη μελέτη των συγκεκριμένων δημοσιευμάτων διακρίνεται η απλή παράθεση των γεγονότων και των πληροφοριών (σε αντίθεση με την άσκηση κριτικής την προηγούμενη περίοδο), καθώς και η πλήρης απουσία «βασιλικών» αναφορών στις στήλες των σχολίων.

Η άνοδος του Ι. Μεταξά στην πρωθυπουργία μετά από εντολή του βασιλιά Γεώργιου αλλάζει αισθητά το πολιτικό σκηνικό. Σταδιακά, και μέσα από τον Τύπο, εκφράζεται μια δυσαρέσκεια ενάντια στο νέο πρωθυπουργό τόσο για την πολιτική του, όσο και για τον τρόπο ανέλιξής του. Αυτή η δυσαρέσκεια διατυπώνεται με αφορμή τις διαδηλώσεις εργατών στη Θεσσαλονίκη στις αρχές Μαΐου, που μετατράπηκαν σε συμπλοκές με τη χωροφυλακή και κατέληξαν σε νεκρούς και τραυματίες.

Στις 14 Μαΐου ο *Ηπειρωτικός Αγών* αναδημοσιεύει το άρθρο «*Η δικτατορία των πτωμάτων!*» από αθηναϊκή εφημερίδα με σαφείς αιχμές κατά του Ι. Μεταξά για την πολιτική του και τα σχέδια επιβολής δικτατορίας. Στο άρθρο σημειώνεται:

«Εις τη Θεσσαλονίκην αυτάς τα ημέρας παίζεται εν κυριολεξία η τύχη της Ελληνικής ελευθερίας. Γνωρίζοντας δε πολύ καλά τον κ. Μεταξάν προβλέψαμεν μάλιστα από καιρού ότι θα εδράττετο της πρώτης ευκαιρίας δια να ενταφιάση την ελληνικήν αυτήν ελευθερίαν. [...] Προσοχή! Εάν ο κ. Μεταξάς επείσμων, τον ειδοποιούμεν ότι το πείσμα του μόνον επί του εαυτού του θα εκσπάση. Εάν δε όπως είμεθα βέβαιοι και όπως τα γεγονότα κάθε ώραν και περισσότερον το επιβεβαιώνουν, πρόκειται περί προμελετημένου σχεδίου επιβολής «σκληράς δικτατορίας», και πάλιν τον ειδοποιούμεν ότι ανυπολόγιστα είνε τα όσα θα συμπαράσῃ μεθ' εαυτού... [...] Αλλά μέχρι τέλους θα αγωνιζόμεθα δια την δολοφονουμένην ελευθερίαν της Ελλάδος. Η οποία δεν πρέπει να δολοφονηθή, δια να μην αναγεννηθή, έπειτα, εκδικήτρια»

Τις βολές της εφημερίδας δέχονται και οι αντίπαλοι πολιτικοί χώροι. Η πολιτική αντιπαράθεση εντείνεται σε προεκλογικές περιόδους, με έντονους χαρακτηρισμούς. Στις 16 Μαΐου 1928 σε πρωτοσέλιδο δημοσίευμα ο *Ηπειρωτικός Αγών* βάλλει κατά του προέδρου του Λαϊκού Κόμματος Π. Τσαλδάρη, σχετικά με τη στάση της κυβέρνησης στο θέμα των σεισμοπαθών της Κορίνθου. Το συγκεκριμένο ζήτημα αποδεικνύεται απλά ως μια αφορμή για να αναδειχθεί η διάσταση της πολιτικής τοποθέτησης της εφημερίδας με το Λαϊκό Κόμμα. Στο κείμενο σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Εκείνο όμως που φέρει μόνον την αηδία και την αποστροφή, εκείνο που δια μυριοστήν φοράν αποδεικνύει την μικροπρέπειαν και εγωπάθειαν των βασιλοφρόνων, είναι το ότι υπενθυμίζει την ανήκουστον και απάνθρωπον συμπεριφοράν του κ. ηγέτου του λαϊκού κόμματος προς τους σεισμοπαθείς κατά την ανά την Κόρινθον και τα πέριξ περιοδείαν του».

Στον πρωθυπουργό Π. Τσαλδάρη αναφέρεται και το δημοσίευμα της εφημερίδας στις 16 Ιανουαρίου 1935 με τίτλο *«Το ελεεινόν κατάντημα»*. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι ιδιαίτερα σκληρή και προσβλητική, ειδικά μάλιστα αν αναλογιστεί κανείς πως πρόκειται για τον πρωθυπουργό της χώρας. Το άρθρο υπογράφει ο Νίκος Αθανασίου. Ειδικότερα αναφέρεται:

«Μετά διετή σχεδόν διακυβέρνησίν μας υπό των Λαϊκών δεν είναι πλέον δύσκολον να ανεύρη τις τα αίτια της ευλόγου ψυχικής διαταραχής του πρωθυπουργού της χώρας. Τον κ. Τσαλδάρη, ως γνωστόν, διακρίνει, δυστυχώς αβουλία χαρακτήρος πρωτοφανής και ατολμία παροιμιώδης περί την λήψιν οίωνδήποτε αποφάσεων και μέτρων. Υπό το ουσιώδες τούτο μειονέκτημα και εν τη λανθανούση λιποψυχία, ο κ. Τσαλδάρης περιέστη εσχάτως προς της εκπληκτικής δι' αυτόν εξελίξεως της πολιτικής της χώρας καταστάσεως, εις θέσιν ομολογουμένως δύσκολον και κομματικώς οικτράν. [...] Ιδού λοιπόν το ελεεινό κατάντημα!».

Δυναμικό ρόλο αναλαμβάνει η εφημερίδα και για τις εκλογές της τοπικής αυτοδιοίκησης. Τόσο το 1929, όσο και το 1934 ο *Ηπειρωτικός Αγών* υποστηρίζει σθεναρά τον Δ. Βλαχλείδη για το αξίωμα του Δημάρχου Ιωαννίνων (ο Δ. Βλαχλείδης υποστηρίχθηκε από τις δημοκρατικές παρατάξεις στις δημοτικές εκλογές.). Όπως σε κάθε εκλογική αναμέτρηση, έτσι και στις δημοτικές εκλογές αναπτύσσεται ένα δυναμικό κλίμα ανάμεσα στους υποψηφίους και τους υποστηρικτές τους, μεταξύ των οποίων και ο τοπικός Τύπος. Η αρθρογραφία των εφημερίδων «αφιερώνεται» στην αποτύπωση των προτερημάτων του υποψήφιου Δημάρχου, που υποστηρίζουν, συνοδευόμενη με συνεχή δημοσίευση φωτογραφιών. Παράλληλα, ασκείται έντονη κριτική στους αντιπάλους, με αιχμή του δόρατος την προσωπική τους πορεία, αλλά και την γενικότερη πολιτική που εκπροσωπούν.

Είναι χαρακτηριστικό πως οι δημοτικές εκλογές τον Φεβρουάριο 1934 ήταν έντονα πολιτικοποιημένες. Για τους Φιλελευθέρους η νίκη ήταν μονόδρομος, ειδικά μετά την ήττα του Εθνικού Συνασπισμού στις βουλευτικές εκλογές, ώστε να νικήσει ο βενιζελισμός. Όμως, η απόφαση της εφημερίδας *Κήρυξ*, αλλά και του επί χρόνια βουλευτή Ιωαννίνων και πρώην Υπουργού των Φιλελευθέρων Δ. Μπότσαρη, να στηρίξει τον Β. Πυρσινέλλα και όχι τον Δ. Βλαχλείδη στις δημοτικές εκλογές, προκαλούσε έντονη ανησυχία. Στην αρθρογραφία εκείνης της περιόδου στον *Ηπειρωτικό Αγώνα* εκθειάζονται οι ικανότητες του Δ. Βλαχλείδη και ασκείται έντονη κριτική στους αντιπάλους του. Στις 26 Ιανουαρίου 1934 στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Ο κ. Δημήτριος Βλαχλείδης ο ιδεώδης Δήμαρχος. Η εκλογή του είναι απολύτως εξησφαλισμένη». Και σε δεύτερο κείμενο στην ίδια σελίδα αναφέρεται «Εμπρός κ. Πυρσινέλλα τας αποδείξεις σας! Ο κ. Βλαχλείδης λευκότατος σας προκαλεί και σας ατενίζει με το μέτωπον υψηλά». Μάλιστα, η αντιπαράθεση είναι τόσο έντονη, κυρίως με την εφημερίδα *Κήρυξ*, γιατί υποστήριξε πως ο πρόεδρος των Φιλελευθέρων Ελ. Βενιζέλος θα υποστηρίξει (ή είναι πιθανό να υποστηρίξει) την υποψηφιότητα του Β. Πυρσινέλλα. Τελικά, το χρίσμα έλαβε ο Δ. Βλαχλείδης.

5.6. Περί κομμουνιστικού κινδύνου

Σύμφωνα με τη Δ. Παπαδημητρίου, ο αντικομμουνισμός υπήρξε κοινό χαρακτηριστικό των αστικών κομμάτων την περίοδο του Μεσοπολέμου. Όπως υπογραμμίζει, ο αστός του Μεσοπολέμου επιχειρεί να διαμορφώσει τη δική του συνείδηση διαμέσου της αντίληψης που συγκροτεί για τον κομμουνιστικό κίνδυνο, και διατυπώνει το αίσθημα της δημιουργίας ενός αστικού μετώπου και της ανάληψης αυξημένης πρωτοβουλίας εκ μέρους του κράτους για την προάσπιση των συμφερόντων αυτού και της κοινωνικής ισορροπίας έναντι της κοινωνικής ανατροπής¹⁰.

Στη ίδια λογική κινείται και η αντίληψη της διεύθυνσης της εφημερίδας για τον συνεχώς αυξανόμενο κομμουνιστικό κίνδυνο. Ο φόβος για την εξάπλωσή του και για τις επιπτώσεις του στην τοπική κοινωνία και την χώρα συνολικά είναι εμφανής μέσα από δημοσιεύματα του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του

---

¹⁰ Δ. Ι. Παπαδημητρίου, *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967*, Αθήνα, Εκδόσεις «Σαββάλας», 2006, σ. 119-121

1930. Όμως, για την εφημερίδα στο επίκεντρο βρίσκονται τα άλλα πολιτικά ζητήματα, και όχι τόσο ο κομμουνιστικός κίνδυνος.

Στις 19 Ιουνίου 1928, με αφορμή τις απεργιακές κινητοποιήσεις των καπνεργατών αρχικά στην Καβάλα και εν συνεχεία στη Θεσσαλονίκη, δημοσιεύεται πρωτοσέλιδο με τίτλο *«Τα αιματηρά γεγονότα της Μακεδονίας. Τα σχέδια του κομμουνισμού και η εκμετάλλευσις των εργατών. Πως ευρέθη το κράτος αντιμέτωπον προ ενός αιφνηδισμού»*. Στο κείμενο σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Το κράτος και η δημοσία γνώμη ευρέθησαν προ τριημέρου ενώπιον ενός εγκληματικού αιφνηδισμού. Του κομμουνιστικού. Και ο αιφνηδισμός αυτός εκδηλωθείς εις της φωλεάν της κομμουνιστικής προπαγάνδας και δράσεως – την Καβάλλαν – και επεκταθείς αμέσως εις τας μεγαλειτέρας Μακεδονικάς και Θρακικάς καπνοπόλεις μας ενεφάνισε συρροήν γεγονότων τα οποία σας είναι ήδη γνωστά. Ανταρσίοι κατά του κράτους, έμεσσον εγκατάστασιν κατά του κοινωνικού καθεστώτος, επιθέσεις κατά των τοπικών αρχών και τέλος άμυναν του κράτους προκαλέσασαν μοιραίως αιματοκυλίσματα, σοβαρούς τραυματισμούς και φόνους».

Την 1^η Αυγούστου 1930, στην τελευταία σελίδα της εφημερίδας, γίνεται αναφορά στην καταδίκη ενός πολίτη με την κατηγορία της τοιχοκόλλησης κομμουνιστικών προκηρύξεων. Το δικαστήριο του επέβαλλε ποινή φυλάκισης ενός έτους και εξάμηνη εξορία στον Άγιο Ευστράτιο. Μάλιστα, στο τέλος του δημοσιεύματος υπάρχει η σημείωση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* (αν και προκαλεί εντύπωση η διάθεση ενημέρωσης του αναγνωστικού κοινού για το συγκεκριμένο ζήτημα):

«Σ. Η.Α. Η νήσος Άγιος Ευστράτιος είναι πλησίον της νήσου Λήμνου απέχουσα ταύτης μίαν ώραν ατμοπλοϊκώς και αριθμεί περί τους 600 κατοίκους. Το ατμόπλοιον διέρχεται εκείθεν δις του μηνός κατά δεκαπενθήμερον».

5.7. Εξωτερική πολιτική

Βασικοί άξονες του Ελευθέριου Βενιζέλου στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας ήταν η διασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας και

η εξομάλυνση των σχέσεων με τις γειτονικές χώρες (κυρίως την Ιταλία και την Τουρκία). Οι επαφές του ίδιου του Ελ. Βενιζέλου τόσο με την Ιταλία, όσο και με την Τουρκία ήταν συνεχείς με γνώμονα την δημιουργία φιλικών σχέσεων και την εξομάλυνση των όποιων διαφορών. Σκοπός ήταν η διασφάλιση της εθνικής ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας. Σε αυτό το πλαίσιο τηρήθηκαν πιστά οι όροι και οι κανόνες των διεθνών Συνθηκών, ενώ οι όποιες αναφορές διεκδικήσεων (Κύπρος, Βόρεια Ήπειρος, Δωδεκάνησα) προσέκρουαν στις προσπάθειες να μην διαταραχθούν οι συνθήκες της εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας¹¹.

Ο *Ηπειρωτικός Αγών* στηρίζει τους άξονες της εξωτερικής πολιτικής του Ελ. Βενιζέλου, γεγονός που αποτυπώνεται στα δημοσιεύματα σχετικά με την υπογραφή της Συνθήκης «Φιλίας, Συνδιαλλαγής και Δικαστικού Διακανονισμού» ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ιταλία στις 28 Σεπτεμβρίου 1928, καθώς και με την υπογραφή τριών συμφωνιών στις 30 Οκτωβρίου 1930 με την Τουρκία (Σύμφωνο Φιλίας, Ουδετερότητας και Διαιτησίας, Συμφωνία για τους ναυτικούς εξοπλισμούς, και Εμπορική Συμφωνία).

Αντίστοιχη υποστήριξη παρατηρείται μερικά χρόνια αργότερα, τον Φεβρουάριο 1934 με την υπογραφή του Βαλκανικού Συμφώνου από την Ελλάδα, την Τουρκία, τη Ρουμανία και την Γιουγκοσλαβία. Πρόκειται για μια συμφωνία σχεδιασμένη να εγγυηθεί τα υφιστάμενα σύνορα των βαλκανικών χωρών. Εν μέρει στόχος του συμφώνου ήταν να αποτελέσει ανάχωμα στον χιτλερικό επεκτατισμό στην Ευρώπη, καθώς ο φασισμός είχε ήδη περάσει στην επιθετική του φάση. Μυστικό πρωτόκολλο, που συνόδευε το σύμφωνο, υποχρέωνε τα συμβαλλόμενα μέρη να αποκρούσουν με τα όπλα και από κοινού επίθεση από το Χίτλερ η το Μουσολίνι. Όμως, ο Ελ. Βενιζέλος είχε εκφράσει αντιρρήσεις για τη μη συμμετοχή της Βουλγαρίας στο συγκεκριμένο σύμφωνο.

Η είδηση της υπογραφής του Συμφώνου και της συζήτησης που ακολούθησε στην Βουλή για την επικαιροποίηση της συμφωνίας δημοσιεύεται στις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Όμως, το συγκεκριμένο θέμα δεν λαμβάνει διαστάσεις, καθώς συμπίπτει με τις δημοτικές εκλογές, που έχουν προκαλέσει το έντονο ενδιαφέρον της τοπικής κοινωνίας. Λίγες ημέρες αργότερα, στις 14 Φεβρουαρίου, ο *Ηπειρωτικός*

---

¹¹ Κ. Σβολόπουλος, *Το Βαλκανικόν Σύμφωνον και η ελληνική εξωτερική πολιτική. 1928-1934*, «Βιβλιοπωλείον της Εστίας», 1974, σ. 11

Αγών αναδημοσιεύει κείμενο της εφημερίδας «*Πατρίς*» με τίτλο «*Ανάγκη εξηγήσεων επί του Βαλκανικού Συμφώνου*». Στο κείμενο υπογραμμίζεται η σημασία υπογραφής του Συμφώνου, εξαίρεται η πολιτική του Ελ. Βενιζέλου (ως πρωτεργάτη της κατεύθυνσης της εξωτερικής πολιτικής της χώρας εκείνη την περίοδο) και εκφράζεται ο προβληματισμός (που ήδη έχει εκφραστεί και από τον ίδιο τον Ελ. Βενιζέλο) για τις λεπτομέρειες του Συμφώνου.

«Αι γενικαί γραμμαί του συμφώνουν είναι εύληπτοι από πάντα, ο οποίος ήθελε μείει εις το αυστηρόν περιθώριον του κειμένου. Πρόκειται δηλαδή περί μίας αμυντικής συμμαχίας. Αλλά υπό τας γενικάς γραμμάς εμφανίζονται τα σημεία εκείνα επί των οποίων η σαφής εξήγησις είνε επιβεβλημένη. Ούτω κατά το πρώτον άρθρον «τα συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται αμοιβαίως την ασφάλειαν όλων των βαλκανικών συνόρων». Και περί μεν των συνόρων των τριών άλλων συμβαλλομένων Κρατών δεν είμεθα ημείς οι αρμόδιοι να κρίνωμεν πόθεν δύναται να προέλθη κίνδυνος της ασφαλείας αυτών, δια την οποίαν εγγυάται και η Ελλάς αμοιβαίως. Αλλ' ως προς τα ιδικά μας σύνορα, κατά τίνων εγγυώνται οι άλλοι την ασφάλειαν; Βεβαίως, εναντίον παντός άλλου, ο οποίος είτε δεν υπέγραψε το σύμφωνον, είτε δεν αναγνωρίζει το δια των συνθηκών διαμορφωθέν βαλκανικόν καθεστώς. Μία των χωρών τούτων είναι φυσικά η Βουλγαρία. Το γείτον ημών τούτο Κράτος, δεν υπέγραψε το σύμφωνον, διότι «προσδοκά ανάστασιν νεκρών και ζωήν του μέλλοντος» εξ ενδεχομένης αναθεωρήσεως της συνθήκης Νειγύ».

Στροφή στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής παρατηρείται κατά τη διάρκεια της μεταξικής περιόδου, πιθανά κατ' εντολή του ίδιου του καθεστώτος που είχε θέσει σε κατάσταση λογοκρισίας τον Τύπο. Τα ειδικά δελτία που στέλνονται από το Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού, με την υποχρέωση να δημοσιευτούν στον Τύπο, περιλαμβάνουν πληθώρα θεμάτων από τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες (Λονδίνο, Παρίσι, Βερολίνο). Ακόμη και οι εξελίξεις του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Ευρώπη περιλαμβάνονται στα δημοσιεύματα του Τύπου (και του *Ηπειρωτικού Αγώνα*), χωρίς όμως να περιέχουν κάποιο σχολιασμό ή περαιτέρω διευκρίνιση.

Είναι χαρακτηριστικό πως η ελληνική θέση για τον πόλεμο εκφράζεται μόλις τον Αύγουστο 1940, όπως αυτό αποτυπώνεται στο πρωτοσέλιδο του *Ηπειρωτικού Αγώνα* (23 Αυγούστου) με τίτλο «*Η Ελλάς παραμένει ουδετέρα. Θα υπερασπίση όμως την ελευθερίαν της εις περίπτωσιν που θα εθίγετο η ακεραιότης της*». Είναι η πρώτη φορά, από τη στιγμή που ξεκίνησε ο πόλεμος, που παρουσιάζεται η ελληνική θέση ως προς τις πολεμικές συγκρούσεις (και μάλιστα ως τηλεγράφημα εκ του Βερολίνου). Μεταξύ άλλων αναφέρεται στο δημοσίευμα: «*Κατόπιν ο κ. Μεταξάς εγένετο δεκτός δις υπό του Βασιλέως, όστις ενέκρινε εξ ολοκλήρου τας αποφάσεις, συμφώνως προς τας οποίας η Ελλάς θα εγκατέλειπε την ουδετερότητα εις περίπτωσιν καθ' ην θα εκινδύνεον η ακεραιότης και η ανεξαρτησία της, θα υπεράσπιζε δε την ελευθερίαν της χωρίς να λάβη υπ' όψιν τας ενδεχόμενας συνέπειας*». (Παράρτημα 4)

Σταδιακά οι ειδήσεις που αφορούν τις πολεμικές συρράξεις και τη στάση των ευρωπαϊκών κρατών αυξάνονται αισθητά. Ουσιαστικά ο πόλεμος αποτελεί το μόνο θέμα. Μέχρι τις 29 Οκτωβρίου 1940, όπου στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας ανακοινώνεται η είσοδος της Ελλάδας σε πόλεμο ενάντια στην Ιταλία. (Παράρτημα - 5) «*Νυν υπέρ πάντων αγών*» σημειώνεται στον κύριο τίτλο, ενώ στο πρωτοσέλιδο δημοσίευμα τονίζεται μεταξύ άλλων:

«Και ο ελληνικός πολεμικός παιάν διαλαλεί από χθες προς όλα τα σημεία του πεπολιτισμένου κόσμου το «μολών λαβέ» και το έθνος κατήλθεν εις αγώνα ιερόν, αγώνα τον οποίον διεξήγαγε και κατά των Περσών και κατά των Αράβων και Αβάρων άνισον αλλά ατελέσφορον με εξησφαλισμένην πλήρη την νίκην. Διότι όπως και τότε και πάντοτε πολεμά και μάχεται υπέρ βωμών και εστιών, υπέρ της ελευθερίας του και της ακεραιότητάς του. Εμπρός λοιπόν Πανέλληνες. Νυν υπέρ πάντων αγών»

Στην ίδια σελίδα περιλαμβάνονται ακόμη πληροφορίες για τα μέτρα μαθητικής αεράμυνας (όπως το σβήσιμο των φώτων κατά τη διάρκεια του συναγερμού), και ενημερώνεται το αναγνωστικό κοινό πως οι Νομοί Ιωαννίνων, Άρτας, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας και Κέρκυρας είναι σε κατάσταση πολιορκίας.

5.7.1. Το βορειοηπειρωτικό ζήτημα

Όμως, ο *Ηπειρωτικός Αγών* στρέφει την προσοχή του στο βορειοηπειρωτικό ζήτημα. Όπως σημειώνεται, παρά τις προσπάθειες του Ελ. Βενιζέλου να διαμορφώσει

τις κατάλληλες συνθήκες και να επιτύχει συμφωνία τόσο για τη Β. Ήπειρο, όσο και για τα Δωδεκάνησα, αυτό δεν κατέστη δυνατό, κυρίως για να μην θιγούν τα νέα δεδομένα στην ελληνική εξωτερική πολιτική, μετά και την υπογραφή των Συμφώνων με γειτονικές χώρες¹².

Η κατάσταση που επικρατεί στη Βόρειο Ήπειρο απασχολεί έντονα την ειδησεογραφία, αλλά και την αρθρογραφία της εφημερίδας από τα πρώτα χρόνια της κυκλοφορίας της. Άλλωστε, πρόκειται για μια φορτισμένη περίοδο με έντονες διαμάχες ανάμεσα στην ελληνική και την αλβανική πλευρά, αλλά και την προσπάθεια αντίστασης του ελληνισμού της Βορείου Ηπείρου στις ενέργειες πολιτικής, οικονομικής και πολιτιστικής αποδυνάμωσης του ελληνικού στοιχείου.

Οι αλβανικές παρεμβάσεις, που ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1920 και κλιμακώθηκαν την επόμενη δεκαετία, αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία και την εκκλησιαστική παρουσία του ελληνισμού της περιοχής. Στο κομμάτι της εκπαίδευσης, καταγράφονται καταγγελίες για κλείσιμο ελληνικών σχολείων, διώξεις και συλλήψεις Ελλήνων εκπαιδευτικών και ένα γενικευμένο κλίμα τρομοκρατίας¹³. Μάλιστα, το 1933 καταγράφεται η τροποποίηση του άρθρου 206 του αλβανικού συντάγματος που προβλέπει τη διακοπή λειτουργίας των ελληνικών σχολείων. Μέσα σε ένα κλίμα έντονων αντιδράσεων που ξεσπούν το 1934, η ελληνική μειονότητα προσφεύγει στην Κοινωνία των Εθνών (Κ.Τ.Ε.), καταγγέλλοντας την αλβανική πλευρά για σειρά παραβιάσεων, παρά την ρητή αναγνώριση της γλωσσικής, εκπαιδευτικής, θρησκευτικής και κοινοτικής αυτοτέλειας της εθνικής ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας. Ύστερα από αρκετές αναβολές, τον Αύγουστο του 1935, η αλβανική πλευρά κατέθεσε σχέδιο για τα μειονοτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Όπως στην εκπαίδευση, έτσι και στο εκκλησιαστικό καθεστώς παρατηρούνται παρεμβάσεις της αλβανικής πλευράς. Γεγονός που θεωρείται πως αποδυνάμωσε σημαντικά την εκκλησιαστική δραστηριότητα του ελληνισμού της Βορείου Ηπείρου ήταν η δημιουργία του Αυτοκέφαλου της Ορθόδοξης Αλβανικής Εκκλησίας¹⁴.

Όσα γεγονότα ενάντια στον ελληνισμό της Βορείου Ηπείρου καταγράφονται, απασχολούν τις δημοσιεύσεις του *Ηπειρωτικού Αγώνα* και μάλιστα με έντονο ύφος κατά των αλβανικών αρχών. Συχνές είναι οι αναφορές σε παραβιάσεις των

---

¹² Σβολόπουλος, ο.π., σ. 11

¹³ Κ. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού. Ήπειρος*, Θεσσαλονίκη, «Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη», 1992, σ. 868

¹⁴ Βακαλόπουλος, ο.π., σ. 848-849

δικαιωμάτων των Ελλήνων της Βορείου Ηπείρου σε ζητήματα καθημερινότητας, μεταξύ άλλων και σε θέματα λειτουργίας των ελληνικών σχολείων της περιοχής. Τα δημοσιεύματα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* επιδιώκουν να καταγράψουν τα δεινά που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι Έλληνες της Βορείου Ηπείρου, να καταγγείλουν τις παραβιάσεις της αλβανικής πλευράς, αλλά και να αναδείξουν τον αγώνα και την αντίσταση για την ένωση της Βορείου Ηπείρου με την Ελλάδα. Χαρακτηριστικό είναι το δημοσίευμα στις 9 Φεβρουαρίου 1929 με τίτλο «*Διωγμοί των Ηπειρωτών υπό των αλβανικών αρχών*», όπου καταγγέλλονται οι διωγμοί των Βορειοηπειρωτών ήδη από τα τέλη του 1928. (Παράρτημα - 6)

Αν και τα προβλήματα του ελληνισμού της Βορείου Ηπείρου ανέκαθεν απασχολούσαν τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*, το ζήτημα αναδεικνύεται ακόμη πιο έντονα, στο πλαίσιο διαμάχης με την τοπική εφημερίδα *Κήρυκας* που ξέσπασε στις αρχές του 1929¹⁵. Αφορμή αποτέλεσε δημοσίευμα της εφημερίδας «Κήρυκας» σχετικά με τη συνέντευξη του Αλβανού Νομάρχη στον Δ. Πανίδη (διευθυντή της εφημερίδας *Κήρυκας*) στο πλαίσιο ταξιδιού του στην Αλβανία. Στο δημοσίευμα αναφέρεται πως πλέον δεν υπάρχουν προβλήματα για τους κατοίκους στη Β. Ήπειρο. Οι αντιδράσεις ήταν έντονες από το σύνολο των γιαννιώτικων εφημερίδων. Ανάμεσα σε αυτές και ο *Ηπειρωτικός Αγών* που στις 27 Ιανουαρίου 1929 δημοσίευσε κείμενο με τίτλο «*Η πραγματική κατάσταση εις την Βορ. Ήπειρον*», που αφορά σε επιστολή ενός Βορειοηπειρώτη μέσα από την οποία αναιρούνταν όσα είχε δημοσιεύσει ο Δ. Πανίδης και αναδείκνυαν τα προβλήματα της περιοχής. Αυτό το κλίμα αντιπαράθεσης θα συνεχιστεί για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα μέσα από τα σχόλια και την αρθρογραφία του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Χαρακτηριστικές είναι οι παρακάτω αναφορές από δημοσιευμένα άρθρα, ειδησεογραφικά κείμενα και σχόλια του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, που αναφέρουν: «*Παρατηρούμεν και αμυνόμεθα. Άγρυπνοι φρουροί δεν λησμονούμεν αδελφούς*» (2 Απριλίου 1929), καθώς και ο τίτλος «*Η δήθεν επίσημος αποστολή του 'Κήρυκος'.* Φαιδρότητες καταρριπτόμεναι παταγωδώς», όπου καταρρίπτεται το επιχείρημα του Δ. Πανίδη πως η επίσκεψή του στην Αλβανία ήταν επίσημη και μάλιστα μετά από εντολή του Υπουργείου Εξωτερικών.

---

¹⁵ Νικολαΐδης, ο.π., σ. 130-131

5.8. Η μεταξική περίοδος και ο Τύπος

Η δικτατορία του Ι. Μεταξά αποτελεί «φρένο» στην πορεία, τη λειτουργία και την εικόνα του Τύπου, μέσα από τις αυστηρές νομοθετικές ρυθμίσεις που όρισε. Αρκετές εφημερίδες κλείνουν, ορισμένες περιορίζουν την έκδοσή τους (από ημερήσιες σε εβδομαδιαίες), ενώ η πολυφωνία ουσιαστικά καταργείται. Κατά τη διάρκεια της τετραετούς δικτατορίας εκδίδονται 14 Αναγκαστικοί Νόμοι και Βασιλικά Διατάγματα. Με Βασιλικό Διάταγμα του 1937 ορίζονται τα τμήματα ελέγχου του Τύπου (Γραφείο Παρακολούθησης Εσωτερικού Τύπου, Γραφείο Λαϊκής Διαφωτίσεως, Γραφείο Νομοθεσίας του Εσωτερικού Τύπου, Γραφείο Εποπτείας του Εσωτερικού Τύπου).

Από τους πλέον αυστηρούς θεωρείται ο Νόμος 1092/1938, διαφορετικά γνωστός ως ο Νόμος «Περί Τύπου», που ορίζει αυστηρούς κανόνες στην κάλυψη των ειδήσεων. Ακόμη, επιβάλλει πρόστιμα για δημοσιευμένα κείμενα, που όμως δεν έχουν λάβει την απαραίτητη έγκριση από τα αρμόδια Γραφεία. Οι εφημερίδες ήταν υποχρεωμένες να δημοσιεύουν το υλικό που διένειμε το Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού με την ένδειξη «υποχρεωτικό».

Ο Αναγκαστικός Νόμος 23/1936 θεωρήθηκε ως μια προσπάθεια του δικτατορικού καθεστώτος να «δελεάσει», και κατ' επέκταση να φιμώσει, εκδότες και αρχισυντάκτες προκειμένου να εξασφαλίσουν την αμέριστη συνεργασία τους¹⁶. Με άρθρα του συγκεκριμένου Νόμου αυξάνεται η τιμή πώλησης των εφημερίδων από μια δραχμή σε δύο δραχμές, δίνεται αύξηση 25% στους μισθούς των εργαζομένων του Τύπου, και ορίζεται η Κυριακή ως ημέρα αργίας. Επίσης, στις αρχές του 1937 ιδρύεται το Γραφείο Επαρχιακού Τύπου, αρμοδιότητα του οποίου είναι «*η παρακολούθησις όλων των επαρχιακών εφημερίδων και η επίλυσις των δι' αυτών θιγομένων ζητημάτων, δι' ενεργειών του εις τα αρμόδια Υπουργεία*».

Αποτέλεσμα όλων αυτών των νομοθετικών ρυθμίσεων ήταν η εξέλιξη της λογοκρισίας στον Τύπο. Τα δελτία του Υφυπουργείου Τύπου και Τουρισμού καλύπτουν την βασική ύλη των εφημερίδων, ενώ ο έλεγχος της υπόλοιπης ύλης αποδεικνύεται ιδιαίτερα αυστηρός. Δεν λείπει η πολιτική της διαγραφής άρθρων, δημοσιευμάτων και σχολίων από τις σελίδες των εφημερίδων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία άσπρων κενών στηλών ακόμη και σε πρωτοσέλιδα, όπως συνέβη και στον *Ηπειρωτικό Αγώνα* στο πρωτοσέλιδο της 12^{ης} Αυγούστου 1936 (Παράρτημα - 7).

---

¹⁶ Πετράκη, ο.π., σ. 33-34

Με αφορμή τη θέσπιση νόμων για τη λειτουργία του Τύπου στις 2 Μαρτίου 1938 ο *Ηπειρωτικός Αγών* δημοσιεύει το άρθρο «*Η εξυγίανσις και εξύψωσις του τύπου*» με την υπογραφή «Ε.Χ.Τ». Μεταξύ άλλων αναφέρεται στο άρθρο:

«Η Κοινωνία ήρχισε να αναπνέη τας αποπνικτικὰς αναθυμιάσεις δημοσιογραφικῶν βόθρων. Αἱ ἀξίαι τοῦ ἔθνους κατερρίπτοντο καὶ ἐσύροντο εἰς τὰ πεζοδρόμια, δια νὰ τὰς πατήσουν οἱ ἀλήται καὶ οἱ υπάνθρωποι. [...] Ἦδη ἀπὸ τὸν κατήφορον αὐτὸν τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως, ἀπὸ τὴν ἀσυδοσίαν καὶ τὴν κακὴν ἀντίληψιν περὶ ἐλευθεροτυπίας, σπεύδει τὸ νέον Κράτος νὰ ἀνασηκώσῃ καὶ νὰ συνεντίσῃ ἀλλὰ καὶ νὰ διδάξῃ τὸν Ἕλληνα δημοσιογράφον ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύσῃ τὸν πραγματικόν τοιούτον, θεσπίσαν τοὺς δύο τελευταίους νόμους. Διὰ τῶν κυρώσεων τὰς ὁποίας περιέχει ὁ πρῶτος ἐκ τῶν νόμων τούτων τίθεται ἀσφαλῶς φραγμὸς εἰς τὰς ἀυθαιρεσίας καὶ υπερβάσεις τοῦ τύπου καὶ καλεῖται οὗτος νὰ συνέλθῃ νὰ συνεντισθῇ νὰ σωφρονίσῃ. Διὰ τῶν πειθαρχικῶν ἐξ ἄλλου συμβουλίῶν θεσπίζεται τὸ μέτρον τοῦ αυτοκαθαρμοῦ. [...] Ἀναμισθητῶς σύμπας ὁ γνήσιος καὶ υγιὴς δημοσιογραφικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ χάριτας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν πρόεδρον ταύτης κ. Μεταξάν, ὡς καὶ πρὸς τὸν υφυπουργὸν τύπου καὶ τουρισμοῦ, διότι ἐπετέλεσαν τὸ κρατικὸν ἔργον τῆς ἐξηψώσεως τῆς δημιουργίας καὶ τῆς κατοχυρώσεως τοῦ συμφέροντος τοῦ Κράτους καὶ τῆς Κοινωνίας»

Προφανῶς ὁ ἐκδότης καὶ διευθυντὴς τῆς εφημερίδας ἀναφέρεται στὸν Αναγκαστικὸ Νόμο 1093/1938 ποὺ προβλέπει τὴ λειτουργία Μητρώου Τύπου, ὅπου ὅλοι ὅσοι ἀπασχολοῦνται στὸν Τύπο ἦταν υποχρεωμένοι νὰ ἐγγραφοῦν. Ἡ λήψη μέτρων ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Κράτους γιὰ τὴ διασφάλισή τοῦ Τύπου καὶ τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἔργου ἀποτελοῦσε αἶτημα τοῦ Εὐ. Τζάλλα ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια ἐκδόσεως τοῦ *Ηπειρωτικοῦ Αγώνα*, ποὺ μάλιστα εἶχε ἐκφραστεῖ ξανά μέσα ἀπὸ δημοσιεύματα. Ὅμως, δὲν παύει νὰ προκαλεῖ ἐντύπωση ἡ... ἐνθουσιώδης υποστήριξη στὸ δικτατορικὸ καθεστῶς γιὰ τὴν θέσπιση τῆς συγκεκριμένης νομοθεσίας!

Μία πρώτη ἀλλαγὴ, ποὺ παρατηρεῖται στὴν ἐκδόση τοῦ *Ηπειρωτικοῦ Αγώνα*, εἶναι ἡ μορφή τοῦ ἐντύπου καὶ ἡ περιοδικότητά τῆς ἐκδόσεως. Μετὰ τὴν ἐπιβολή τῆς

δικτατορίας η εφημερίδα εκδίδεται δισέλιδη και σταδιακά εκδίδεται σε εβδομαδιαία βάση. Αλλαγές εντοπίζονται και στην ειδησεογραφία της, που πλέον στρέφεται προς τις ευρωπαϊκές ειδήσεις. Πρόκειται για το υλικό που διένειμε το Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού, με έμφαση προς τις γερμανικές ειδήσεις. Δείγμα της δυναμικής της μεταξικής προπαγάνδας είναι τα δημοσιεύματα του Τύπου στους ετήσιους εορτασμούς εγκαθίδρυσης του καθεστώτος. Αρκετές ημέρες πριν την 4^η Αυγούστου κάθε έτους (μέχρι την κήρυξη του πολέμου) δημοσιεύονται άρθρα σχετικά με το πλούσιο έργο του καθεστώτος και την χαρισματική ηγεσία του Ι. Μεταξά. Μάλιστα, η προβολή της εικόνας του «χαρισματικού ηγέτη» θεωρήθηκε ως ένα δείγμα της επιτυχίας της μεταξικής προπαγάνδας, σε μια προσπάθεια να αντισταθμιστεί και να αντιμετωπιστεί η απουσία της απήχησης των ηγετικών χαρακτηριστικών του Ι. Μεταξά στον ελληνικό λαό¹⁷.

5.9. Ο Ηπειρωτικός Αγών και η σχέση του με άλλες εφημερίδες

Συχνά η εφημερίδα αναπτύσσει «άτυπο διάλογο» με άλλες εφημερίδες για σχόλια που έχουν γίνει σε βάρος της. Στην απάντησή της αναφέρεται κανονικά το όνομα της άλλης εφημερίδας και συνήθως ο τόνος της είναι καυστικός. Στις περιόδους έντονων πολιτικών αντιπαραθέσεων, εντείνεται και αυτός ο... άτυπος διάλογος.

Στην παρούσα περίοδο αναπτύσσεται αντιπαράθεση μεταξύ του *Ηπειρωτικού Αγώνα* και της εφημερίδας *Κήρυκας*, με αφορμή δημοσιεύματα της δεύτερης για τις «ιδανικές» συνθήκες που επικρατούν για τους κατοίκους στη Β. Ήπειρο. Τα δημοσιεύματα προκάλεσαν την σφοδρή αντίδραση του Ευ. Τζάλλα που με σειρά άρθρων αντέκρουσε όσα υποστήριξε ο *Κήρυκας* και έβαλλε κατά του εκδότη του Δ. Πανίδη. Η έκταση του προβλήματος με τη Β. Ήπειρο και το έντονο ενδιαφέρον του *Ηπειρωτικού Αγώνα* για το βορειοηπειρωτικό ζήτημα είχαν ως αποτέλεσμα τη συνέχιση αυτής της αντιπαράθεσης για αρκετά χρόνια. (Παράρτημα - 8)

Το μένος που αναπτύσσεται για το συγκεκριμένο ζήτημα ανάμεσα στις δύο εφημερίδες αναδεικνύει δημοσίευμα - ανακοίνωση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* προς τους αναγνώστες του, που αναφέρει χαρακτηριστικά: «*Λόγω του φόρτου της σημερινής ύλης, εις τας προκλήσεις και τας απειλάς του εκδότη του «Κήρυκος» θα απαντήσωμεν*

---

¹⁷ Πετράκη, ο.π., σ. 51-53

μεθαύριον. Προβαίνομεν εις την δήλωσιν ταύτην, ίνα μη νομισθή ότι μας φοβίζουν οι δονκιχωτισμοί και οι λεονταρισμοί αστραυτούτων».

Ένταση στις σχέσεις των τοπικών εφημερίδων προκλήθηκε μετά τη δημοσιοποίηση του εκπαιδευτικού σκανδάλου των Ιωαννίνων, την υπόθεση αποπλάνησης μιας μαθήτριας της Αστικής Σχολής Ιωαννίνων από καθηγητές (που αναπτύσσεται σε επόμενο κεφάλαιο). Τη δημοσιοποίηση έκανε ο *Ηπειρωτικός Αγών*, που δέχθηκε πυρά από τις άλλες εφημερίδες γιατί δεν έδωσε στη δημοσιότητα εξαρχής τα ονόματα των εμπλεκόμενων καθηγητών. Ειδικά το πρώτο διάστημα, από την δημοσιοποίηση του σκανδάλου και μέχρι η υπόθεση να πάρει τη δικαστική οδό, ο *Ηπειρωτικός Αγών* δημοσιεύει σχεδόν καθημερινά άρθρα και σχόλια σχετικά με το σκάνδαλο, αμυνόμενος απέναντι στην κριτική των άλλων εντύπων.

Η αντιπαράθεση των εφημερίδων είναι χαρακτηριστικό της περιόδου του Μεσοπολέμου¹⁸ και αποτελεί συνέπεια, όχι μόνο της επικαιρότητας και των πολιτικών αντιθέσεων των εντύπων, αλλά και της γενικότερης εξέλιξης του Τύπου. Στο επίκεντρο αυτής της αντιπαράθεσης, και για τον γιαννιώτικο Τύπο, βρίσκεται η προσπάθεια για την εξέλιξή τους (τυπογραφικά και ειδησεογραφικά) και η ανάδειξή τους απέναντι σε άλλες εφημερίδες.

5.10. Θεματολογία

Η μαχητικότητα των εντύπων εντοπίζεται κυρίως σε έντονα φορτισμένες πολιτικές περιόδους, όπως για παράδειγμα μια προεκλογική περίοδος. Όμως, δεν περιορίζεται μόνο εκεί. Πόσω μάλλον, όταν πρόκειται για μια τοπική εφημερίδα, όπως ο *Ηπειρωτικός Αγών*, που από το πρώτο φύλλο έκδοσής του έχει θέσει ως βασικό στόχο την ανάδειξη των τοπικών ζητημάτων.

Μέσα από τη μελέτη της εφημερίδας προκύπτουν συχνά ενδιαφέροντα πρωτοσέλιδα, που αφορούν τοπικά θέματα. Πρόκειται για περιστατικά που συγκλόνισαν, συγκίνησαν και κινητοποίησαν την τοπική κοινωνία, αλλά και γεγονότα που μας δίνουν τη δυνατότητα σήμερα να μελετήσουμε τις θέσεις της διεύθυνσης του *Ηπειρωτικού Αγώνα* και τις αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας σε αυτά.

---

¹⁸ Κανδυλάκης, ο.π., σ. 13-18

5.10.1. Το μαθητικό σκάνδαλο

Ένα από τα γεγονότα που συγκλόνισαν, και μάλιστα δίχασαν την κοινωνία των Ιωαννίνων, ήταν το «μαθητικό σκάνδαλο». Η υπόθεση αφορούσε την αποπλάνηση μαθητριών της Αστικής Σχολής Ιωαννίνων από κάποιους καθηγητές τους, με αποτέλεσμα την εγκυμοσύνη μιας μαθήτριας.

Το περιστατικό δημοσιεύει στις 8 Οκτωβρίου 1930 η εφημερίδα *Ηπειρωτικός Αγών* με τον χαρακτηριστικό τίτλο «*Καθηγηταί προαγωγοί!*». (Παράρτημα - 9) Στο άρθρο παρουσιάζεται το ιστορικό της υπόθεσης, από τη στιγμή που η έγκυος μαθήτρια επισκέφτηκε έναν γιατρό των Ιωαννίνων και του εκμυστηρεύτηκε πως την ευθύνη για το συμβάν έχει ένας καθηγητής της. Χαρακτηριστικές φράσεις του άρθρου: «*Ότι η θυσεασθείσα εις τον βωμόν της Ακολασίας και της Ηδονής ήτο μαθήτρια και ότι οι πρώτοι της προαγωγοί υπήρξαν οι καθηγηταί της! [...] Παρουσιασθείτε ενώπιον μας δια να σας πτύσωμεν εις κατά πρόσωπον και να σας παραδόσωμεν εις την τιμωρόν δικαιοσύνην – αν συγκινηθή τουλάχιστον αυτή – και εις την Κοινήν περιφρόνησιν και το λαϊκό ανάθεμα και την κατάραν*».

Από τη συγκεκριμένη ημέρα, και σχεδόν καθημερινά, ο *Ηπειρωτικός Αγών* περιλαμβάνει στην ύλη του άρθρα και σχόλια για το συγκεκριμένο θέμα (ο ρόλος του Εισαγγελέα, οι συγκεντρώσεις των πολιτών για τη διαλεύκανση της υπόθεσης). Παράλληλα, αντικρούει την έντονη κριτική που δέχεται από το σύνολο των υπολοίπων εφημερίδων της πόλης. Από τα δημοσιεύματα – απαντήσεις του *Ηπειρωτικού Αγώνα* γίνεται αντιληπτό πως οι επιθέσεις των άλλων εφημερίδων αφορούσαν τόσο την αλήθεια του αρχικού δημοσιεύματος, όσο και τη στάση του Ευθύμιου Τζάλλα απέναντι στο συμβάν, καθώς υποστήριζαν πως ο εκδότης και διευθυντής της εφημερίδας θα έπρεπε να δημοσιοποιήσει τα ονόματα όσων εμπλέκονται σε αυτή την υπόθεση.

Μέσα από τα δημοσιεύματα αναδεικνύεται η αναταραχή της τοπικής κοινωνίας. Από τη στιγμή που η υπόθεση έλαβε την δικαστική οδό, οργανώνονται συγκεντρώσεις και συλλαλητήρια για την καταδίκη και απομάκρυνση των ένοχων καθηγητών. Μερικούς μήνες αργότερα η δίκη της υπόθεσης επαναφέρει το θέμα στην επικαιρότητα, ενώ με την καταδίκη των καθηγητών η διεύθυνση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* αισθάνεται δικαιωμένη. Στο πρωτοσέλιδο στις 4 Δεκεμβρίου 1930 ο τίτλος αναφέρει: «*Ο αγών μας δικαιώνεται πληρέστατα και μέχρι κεραίας. Η δικαιοσύνη το πέπλον του αίσχους και της ατιμώσεως*», ενώ στον υπότιτλο σημειώνεται

χαρακτηριστικά: «*Αθώα κοράσια εκμαυλιζόμενα υπό των επιτήδειων σάτυρων καθηγητών*».

Η επιλογή της φράσης «ο αγώνας μας δικαιώνεται» αναδεικνύεται πως για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*, και μάλιστα για τον Ευ. Τζάλλα προσωπικά, η συγκεκριμένη υπόθεση είχε και προσωπικό χαρακτήρα. Για αυτό σημειώνει χαρακτηριστικά ο Ι. Νικολαΐδης¹⁹:

«Νίκησε, λοιπόν, η επιμονή της εφημερίδας. Δεν ήταν όμως γι' αυτή μια νίκη ολοκληρωμένη, αφού είχαν ξεφύγει από τα χέρια της δικαιοσύνης και άλλοι, κατά την άποψή της, ένοχοι. Δύο αίτια βλέπω στη στάση του, κατά τα άλλα, ήρεμου και σώφρονος ανθρώπου και δημοσιογράφου Ευθύμιου Τζάλλα, απέναντι των καθηγητών, στάση που εκδηλώθηκε όχι μόνο με την αρθρογραφία, αλλά και με την ανάληψη πρωτοβουλιών που δημιούργησαν στα Γιάννινα μια πρωτόγνωρη αναταραχή. Πίστευε απόλυτα πως υπήρχε διαφθορά στα σχολεία και το βάρος της ευθύνης είχαν γι' αυτό οι καθηγητές. Έπρεπε λοιπόν να 'καθαρθη η πόλις από το Κυλώνειον άγος'. Πικράθηκε επίσης πολύ από τη μήνυση που υπέβαλαν εναντίον του πολλοί καθηγητές κατηγορώντας τον ως σκανδαλοθήρα και εχθρό του σώματος των καθηγητών».

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η υπόθεση δεν έκλεισε για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* και τον Ευ. Τζάλλα που θεωρούσε πως έπρεπε να αποδοθούν ευθύνες και σε άλλους καθηγητές. Όμως, κυρίως αγωνίστηκε για την άμεση απομάκρυνση των καθηγητών που εμπλέκονταν στην υπόθεση από τις σχολικές αίθουσες. Αυτή η επιμονή προκάλεσε εντάσεις και με τοπικούς φορείς, όπως τη Μητρόπολη Ιωαννίνων. Σύμφωνα με τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*, η Μητρόπολη, και συγκεκριμένα ο Μητροπολίτης Σπυρίδων, προσέφεραν «άσυλο» και προστασία στον καθηγητή κ. Κοντοπάνο, που ενεπλάκη στην υπόθεση ασέλγειας μαθήτριας. Με ανοιχτή επιστολή στις 7 Δεκεμβρίου 1932, που δημοσιεύεται στην εφημερίδα με τίτλο «*Προς τον Μητροπολίτην μας*» και φέρει την υπογραφή «*Ε.Χ.Τ.*» (που είναι η υπογραφή του

---

¹⁹ Ι. Νικολαΐδης, *Τα Γιάννινα του Μεσοπολέμου. Τόμος Η'. Η τετραετία του Βενιζέλου (1929-1932)*, Ιωάννινα, 1996, σ. 244

ιδρυτή της εφημερίδας) ζητείται από τον Μητροπολίτη να μην στηρίζει τον Κοντοπάνο στην προσπάθεια επαναδιορισμού του.

Η έκταση του εκπαιδευτικού σκανδάλου στην τοπική κοινωνία ανέδειξε και άλλα θέματα σχετικά με την εκπαιδευτική διαδικασία, όπως η συνεκπαίδευση. Το ζήτημα απασχολούσε την εκπαιδευτική κοινότητα, καθώς και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, με διφορούμενες απόψεις. Η μια πλευρά υποστήριζε την σπουδαιότητα της συνεκπαίδευσης για παιδαγωγικούς και κοινωνικούς (σχέση των δύο φύλων) λόγους, και η άλλη αντιτίθονταν σε αυτή για κοινωνικούς λόγους (διάλυση ρόλων των δύο φύλων). Σε κάθε πλευρά είχε διαμορφωθεί σχετική επιχειρηματολογία.

Η ελληνική κοινωνία και η παιδαγωγική κοινότητα δεν απείχε αυτής της «διαμάχης». Όμως, το 1929 με το Ν. 4373 (και εισηγητή τον Γ. Παπανδρέου) προωθείται η συνεκπαίδευση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, και μάλιστα στην καθολική της μορφή. Σε αντίθεση με την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου διατηρείται μια επιφυλακτική στάση. Ειδικότερα, το πρόγραμμα της συνεκπαίδευσης προχωρά σε περιοχές, όπου ο μικρός αριθμός των μαθητριών δεν επιτρέπει (οικονομικά) τη λειτουργία Γυμνασίου Θηλέων. Στο νέο εκπαιδευτικό πλαίσιο, καταρτίστηκε «ειδικό πρόγραμμα» για τις μαθήτριες, που συμπεριλάμβανε και μαθήματα «κοντά» στη γυναικεία φύση και τον προορισμό της γυναίκας, ορίστηκε το μάθημα της γυμναστικής να γίνεται διαφορετικά για τα δύο φύλα, και προχώρησαν διορισμοί κυρίως καθηγητριών στα Γυμνάσια Θηλέων.

Το ζήτημα της συνεκπαίδευσης, ως κύριο αίτιο της χαλάρωσης των ηθών των νέων, που οδήγησε κατ' επέκταση και στο μείζον εκπαιδευτικό σκάνδαλο, απασχόλησε τον Σύλλογο Δημοδιδασκάλων Ιωαννίνων, που σε μία προσπάθεια να ενημερώσει τους γονείς των μαθητών της πόλης εξέδωσε ανακοίνωση, την οποία δημοσίευσε ο *Ηπειρωτικός Αγών* στις 12 Οκτωβρίου 1929. Στο κείμενο τονίζεται μεταξύ άλλων:

«Η συνεκπαίδευσης εφαρμοζομένη εις πλείστα άλλα Κράτη όχι μόνον δεν έβλαψε ηθικώς και εκπαιδευτικώς, αλλά τουναντίον συνετέλεσεν εις την εξύψωσιν αμφοτέρων των φύλων, διότι η εν τω σχολείω αγωγή αποβλέπουσα εις την μόρφωσιν του πνεύματος και της ηθικής βουλήσεως τείνει και επιτυγχάνει να υποτάξη τας υλικάς ορμάς και τα ζωικά ένστικτα εις την διεύθυνσιν του ανωτέρου αυτοκυρίαρχου ανθρώπου, όπερ

επιτυγχάνεται ουχί δια του μυστικισμού και της μονεύσεως, αλλά δια της κοινής συνεργασίας αρρένων και θηλέων, ήτις γεννά την αλληλεγγύην, την αλληλοεκτίμησιν, την αυτοπεποίθησιν, τον αλληλοσεβασμόν και την ευγενή άμιλλα»

5.10.2. Το φαινόμενο των ληστειών

Μέσα από τη θεματολογία της εφημερίδας αναδεικνύεται ένα σοβαρό οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα που αντιμετώπισε η Ήπειρος στα τέλη του 1920 και στις αρχές του 1930. Ο λόγος για τη ληστεία που είχε λάβει σημαντικές διαστάσεις σε περιοχές της Ηπείρου, αποτρέποντας την εισροή κεφαλαίων και προκαλώντας φόβο και ανασφάλεια στους κατοίκους της περιοχής. Χαρακτηριστικά είναι όσα αναφέρει ο Ι. Νικολαΐδης²⁰:

«Ακριτική και απομονωμένη οδικά, με βουλευτική εκπροσώπηση, εκτός από λίγες εξαιρέσεις, όχι του ύψους που απαιτούσαν οι περιστάσεις, έμεινε στο περιθώριο της οποιασδήποτε ανάπτυξης Τα έντυπα που εκπροσωπούσαν την κοινή γνώμη, σπάνια μιλούσαν για επιτεύγματα, τον περισσότερο καιρό μοιρολογούσαν. Στην ανάπτυξη της Ηπείρου ανασταλτικό παράγοντα αποτέλεσε και η κατάρα της ληστείας Εμπόδιζε την εισροή κεφαλαίων για επενδύσεις, έτοιμες ήταν οι συμμορίες να απογυμνώσουν από τα υπάρχοντά τους, όσους είχαν την απρονοησία να γυρίσουν στον τόπο τους με τη θέληση να συνεισφέρουν στην προκοπή του».

Η έκταση του προβλήματος είναι τόσο μεγάλη που κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου τον Αύγουστο 1928 οι υποψήφιοι βουλευτές Ιωαννίνων Αλ. Μυλωνάς και Αλ. Μελάς πέφτουν θύματα απαγωγής από ληστές. Στις 5 Αυγούστου κατά την επιστροφή τους στην πόλη από προεκλογική περιοδεία τους επιτίθεται ομάδα ληστών και τους απαγάγει. Η είδηση προκαλεί αναστάτωση στην τοπική κοινωνία. Καθημερινά, μέχρι την απελευθέρωση των δύο βουλευτών, ο *Ηπειρωτικός Αγών* δημοσιεύει υπέρτιτλο στην τελευταία σελίδα κάθε φύλλου τη φράση *«Θέλομεν από την κυβέρνησιν τους αξιότιμους ηγέτας του Συνδυασμού μας κ.κ. Μελάν και*

---

²⁰ Νικολαΐδης, ο.π., σ. 381

Μυλωνάν». Στις 7 Αυγούστου δημοσιεύεται στο πρωτοσέλιδο το άρθρο «*Δυστυχής και τάλαινα Ήπειρος!*», μέσα από το οποίο αναδεικνύεται η έντονη ανησυχία της τοπικής κοινωνίας για την έκταση του προβλήματος της ληστείας και ο φόβος, από τη στιγμή μάλιστα που θύματα απαγωγής έπεσαν και δύο υποψήφιοι βουλευτές.

«Ποιος θα το επροφήτεψε...; Ποιος θα εδανείζετο την φαντασίαν ενός Ιούλιου Βερν δια να φαντασθή και προεκιάση το σημερινόν μας κατάντημα; Ποιος, δυστυχής και τάλαινα Ήπειρος, θα ετόλμα, όταν οι ήρωές Σου έφεραν την ελευθερίαν Σου, να φαντασθή και να σκεφθή ότι με τα μίαν δεκαπενταετίαν θα μεταβάλλεσο εις φέουδον των ληστών, των ληστοτρόφων και των λιστοφίλων; Ποιος θα ετόλμα όταν το μετωπόν Σου εφώτιζε το φέγγος της ελευθερίας, ότι μετά δεκαπενταετής ελεύθερον βίον Σου θα μεταβάλλεσο εις κατάδικον; Ποιος θα ετόλμα να εψηφύρριζε τότε, ότι η αύριον θα Σου ήτο μαυροτέρα της χθες; Και όμως συμβαίνει ό,τι δεν δύναται να συλλάβη και η παραδοξότερα φαντασία! [...] Ω δυστυχής και τάλαινα πατρίς μας! Εγέννησες τέκνα τα οποία Σου εχάρισαν τον στέφανον της αιιδίου δόξης! Δια των ευεργεσιών των τέκνων Σου εδόξασες και ελάμπρυνες το Γένος. Και όμως σήμερον ουδείς Σε προσέχη λιπόθυμον εκ των οδυνών Σου!»

Δείγμα του έντονου προβληματισμού και της ανασφάλειας των κατοίκων για το θέμα της ληστείας είναι τα δημοσιεύματα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* για τη σύλληψη, τη δίκη, την καταδίκη και τελικά την εκτέλεση των διαβόητων ληστών Ρεντζαίων και Κουμπαίων. Σε σχόλιο της εφημερίδας στις 29 Οκτωβρίου 1928 σημειώνεται με αφορμή τη σύλληψη των Ρεντζαίων στη Βουλγαρία: «*Γενικόν αίσθημα ανακουφίσεως κατέλαβεν όχι μόνον τον Ηπειρωτικόν Λαόν αλλ' άπαν το Πανελλήνιον, εκ της συλλήψεως των Ρεντζαίων! Ήδη ήρθη σοβαρώτατον εμπόδιον δια την πλήρην αποκάλυψιν του στυγερού της Πέτρας εγκλήματος*». Στο φύλλο της εφημερίδας στις 2 Μαρτίου 1930 σχολιάζεται η είδηση της εκτέλεσης των Κουμπαίων στο Γουδί (η εκτέλεση έγινε στις 28 Φεβρουαρίου 1930). Στο σχόλιο με τίτλο «*Η ανακούφισις*» αναφέρεται χαρακτηριστικά:

«Αμφιβολίας, καχυποψίας και κάθε ψυχικόν δισταγμόν του Ηπειρωτικού Λαού ήλθε να διαλύση η είδησις ότι τα δύο των κατατυρρανησάντων την Ήπειρον τεράτων επλήρωσαν εν Αθήναις παρά το Γουδί, με το αίμα των τας ανομίας των. Και η εκτέλεσις των Κουμπαίων δεν έφερεν μόνον το άνω αποτέλεσμα. Η είδησις διαδοθείσα αστραπιαίως ανεκούφισε τον λαόν της πόλεως, όπως κατά μείζονα λόγον θα ανακουφίση και τον λαόν της υπαίθρου. Και το όλον της καταλύσεως του ληστρικού κράτους εν Ηπείρῳ έργον θα συμπληρωθή και με την εκτέλεσιν των Ρεντζαίων η οποία δεν περισσότερον να βραδύνη».

5.10.3. Η επίθεση στον Ευθύμιο Τζάλλα

Ένα ακόμη θέμα που απασχολεί έντονα την αρθρογραφία της εφημερίδας, αλλά και την τοπική κοινωνία, προκαλώντας ακόμη και αντιπαραθέσεις ανάμεσα στις τοπικές εφημερίδες, είναι η επίθεση που δέχεται στις 14 Ιουνίου 1933 ο εκδότης και διευθυντής του *Ηπειρωτικού Αγώνα* Ευθύμιος Τζάλλας. Η επίθεση σημειώθηκε επί της οδού Αβέρωφ από τον Γ. Κυριακόπουλο από τη Μάνη. Από την πρώτη στιγμή ο Ευ. Τζάλλας κάνει λόγο για δολοφονική, εσκεμμένη επίθεση εναντίον του, αφήνοντας μάλιστα και πολιτικές αιχμές για τα πρόσωπα που κρύβονται πίσω από αυτή. Αιχμές που αποτυπώνονται στα δημοσιεύματα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* τις ημέρες που ακολουθούν της επίθεσης. Η είδηση της επίθεσης εναντίον του Ευ. Τζάλλα δημοσιεύεται με τον χαρακτηριστικό τίτλο: *«Η χθεσινή δολοφονική επίθεσης κατά του διευθυντού μας. Μπράβος με γκλοπ του επετέθη. Εκ των νώτων κτυπήσας αυτόν εις την κεφαλήν. Η δολοφονική επίθεσις ήτο παρασκευασμένη. Η συγκίνησις και αγανάκτησις της κοινής γνώμης της πόλεως»*. (Παράρτημα - 10)

Όλο το δημοσίευμα είναι γραμμένο σε πρώτο πληθυντικό, αναδεικνύοντας την επίθεση στον Ευ. Τζάλλα, ως μια επίθεση στην εφημερίδα συνολικά. Στο κύριο άρθρο αναφέρεται πως υπήρχαν λίγες ημέρες νωρίτερα πληροφορίες για επίθεση εναντίον τους, και μάλιστα αφήνονται αιχμές σύνδεσης του δράση με την αστυνομία.

«Εξομολογούμεθα ότι δεν ηθελήσαμεν όταν προειδοποιούμεθα προ ημερών σοβαρώς να πιστεύσωμεν ότι και εις την πόλιν αυτήν της νηφαλιότητος, της γαλήνης και της φρονήσεως, θα μετεφυτεύετο το αλλαχού ευδοκιμούν δένδρον του κακού, του μίσους, της εκδικήσεως, της δολοφονίας! Δεν

ηθελήσαμεν, λέγομεν – όταν προ ημερών επληροφορούμεθα ότι παρασκευάζεται εναντίον ημών δολοφονική απόπειραν, να πιστεύσωμεν ότι μπράβοι και μαγγουροφόροι άνθρωποι των καταγωγείων θα επετόλμων και εις την πόλιν μας να προβούν εν μέση μεσημβρία και αγορά εις δολοφονικάς επιθέσεις με αστυνομικό γκλοπ! Και λυπούμεθα διότι αντιμετωπίσαμεν κίνδυνον μόνον με το θάρρος μας και την ψυχραιμίαν, με τα προτερήματα αυτά του στρατιώτου, όστις γνωρίζη να επιτελή το καθήκον του και να μη προσέχη ούτε απειλάς, ούτε επιθέσεις. [...] Και εις το τμήμα μετέβημεν και ημείς. Εκεί δε από του ενός υπαξιωματικού παρεπεμπόμεθα εις τον άλλον, έως ότου εφθάσαμεν μέχρι του κ. Τσίπα. [...] Παρά του κ. Τσίπα επληροφορήθημεν ότι ο δράσης ονομάζεται Γεώργιος Κυριακόπουλος εκ Μάνης τρόφιμος των χαμαιτυπείων έχων συγχρόνως πολλάς δοσολοψίας με την αστυνομίαν [...] Άλλο πρόσωπο ευυπόληπτον της κοινωνίας μας προσέλθον εις τα γραφεία μας, μας κατέθεσεν ότι προ εικοσαημέρου ειδοποιήθη ο ιδιαίτερος του κ. Γενικού Διοικητού, όπως απομακρύνη εντεύθεν ορισμένα ύποπτα πρόσωπα, τα οποία ως ήτο πληροφορημένον το καταγγείλαν εις ημάς πρόσωπον παρασκευάζον πράξεις ως η καθ' ημών δολοφονική επίθεσις».

Το θέμα συνεχίζει να απασχολεί και τις επόμενες ημέρες, με την έντονη αρθρογραφία του *Ηπειρωτικού Αγώνα* για όσα εκτυλίχθηκαν, αλλά κυρίως για αυτούς που κρύβονται από πίσω. Μάλιστα, αναφέρεται πως η επιμονή του Ευ. Τζάλλα πως επρόκειτο για δολοφονική απόπειρα εναντίον του (με αιχμές κατά του τότε Γενικού Διοικητή Ηπείρου κ. Κουμουνδούρου), τον φέρνει αντιμέτωπο με έντονη κριτική. Χαρακτηριστική είναι η κριτική που δέχεται από την εφημερίδα *Κήρυκας*, καθώς τον κατηγορεί για δημαγωγία και για προσπάθεια δημιουργίας αντιξενικής πολιτικής²¹.

---

²¹ Ι. Νικολαΐδης, *Τα Γιάννινα του Μεσοπολέμου. Τόμος Θ'. Η τετραετία του Βενιζέλου (1933-1935)*, Ιωάννινα, 1996, σ. 78

6. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1945-1967

6.1 Μετά την Κατοχή

Αν και η ελεύθερη έκδοση των εφημερίδων, μετά την Κατοχή, ορίζεται στις 21 Ιανουαρίου 1945, το πρώτο φύλλο του *Ηπειρωτικού Αγώνα* μετά τον πόλεμο και την Κατοχή εκδίδεται στις 19 Ιουλίου του ίδιου έτους. Αρχικά, η έκδοση είναι δισέλιδη και εβδομαδιαία, και γίνεται ημερήσια από τις 20 Δεκεμβρίου 1945 (πλην της δευτεριάτικης έκδοσης). Το πρώτο φύλλο της εφημερίδας στιγματίζεται από τις αναφορές σε όσα εκτυλίχθηκαν τα προηγούμενα χρόνια στην χώρα και από την προσπάθεια να αποδοθεί φόρος τιμής σε όσους έχασαν τη ζωή τους κατά τη διάρκεια του Έπους. Στο άρθρο του πρώτου φύλλου, *«Την σιγήν της τιμής»*, με την υπογραφή «Ε.Χ.Τ.» σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Είναι ανθρώπινον εις στιγμάς χαράς να ενθυμῆται κανένας αγαπημένους ανθρώπους. Αλλά και καθήκον να ενθυμῆται ηρωικούς νεκρούς, τιμημένα παλικάρια τας στιγμάς, που εγκαινιάζει ή επαναλαμβάνει ένα δημόσιον βίον. Έτσι και ο «Ηπειρωτικός Αγών». Τώρα που επαναλαμβάνει την έκδοσίν του, ύστερα από μια αθέλητον διακοπή, ενθυμῆται κάτι. Και το κάτι αυτό είναι τιμή και δάκρυ προς το παλικάρι, είναι ο πόνος και η ανάμνησις της λαχτάρας μιας μαύρης σκλαβιάς».

Μετά το πρώτο φύλλο η έκδοση συνεχίζεται χωρίς άλλη αναφορά σε ότι είχε προηγηθεί τα χρόνια της Κατοχής. Μόνη εξαίρεση αποτελεί ένα άρθρο αρκετά χρόνια αργότερα, το 1950, στο πλαίσιο απάντησης του *Ηπειρωτικού Αγώνα* προς την εφημερίδα *Εθνικός Αγών*. Γνωρίζουμε πως κατά τη διάρκεια της Κατοχής η πλειοψηφία των εφημερίδων κλείνει εξαιτίας των σοβαρών ελλείψεων και της κατάσχεσης των εγκαταστάσεών τους²². Στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται για μια αναφορά στην περίοδο της παρουσίας του ΕΛΑΣ στα Γιάννενα. Ειδικότερα, στις 31 Ιανουαρίου 1950 (Έτος ΚΒ', αρ. φύλλου 5254) στο κείμενο *«Η απάντησίς μας»* που δημοσιεύεται στον *Ηπειρωτικό Αγώνα* αναδεικνύονται ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την πορεία της εφημερίδας τη συγκεκριμένη περίοδο. Καταρχάς,

---

²² Μ. Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης. Από τον πόλεμο στη δικτατορία. Δ' 1941-1967*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις «University Studio Press/ Έκφραση», 2005, σελ. 15

μέσα από την απάντηση ενημερωνόμαστε πως η κυκλοφορία της σταμάτησε με εντολή των ιταλικών αρχών. Επίσης, αναφέρεται πως την περίοδο του ΕΛΑΣ στα Γιάννινα δεν επετράπη η κυκλοφορία της εφημερίδας *Ηπειρωτικός Αγών* και κατασχέθηκαν τα τυπογραφεία της και δημοσιογραφικό χαρτί για τις ανάγκες του ΕΛΑΣ. Τέλος, η διεύθυνση της εφημερίδας υπερασπίζεται το μέχρι τότε δημοσιογραφικό έργο της, αναφέροντας μεταξύ άλλων:

«Η ιστορία της εφημερίδας μας είναι γνωστή. Υπήρξε η διαφανής ιστορία έντιμου πάλης υπέρ του Ηπειρωτικού λαού, των ελευθεριών του, των συμφερόντων του. Και κατά της διαφθοράς, της ανηθικότητας, παληανθρωπιάς».

Ανάλογη αναφορά καταγράφεται το 1953, με αφορμή την συμπλήρωση 28 ετών από την έκδοση της εφημερίδας. Στις 26 Ιουλίου (Έτος ΚΗ', αρ. φύλλου 6316) η διεύθυνση της εφημερίδας θυμάται τις περιπέτειες που αντιμετώπισε στο παρελθόν, στην προσπάθειά της να υπερασπιστεί τα δημοκρατικά ιδεώδη και τις αρχές της. Ειδικότερα, αναφέρει:

«Την πρώτην, η οποία διακοπήν της εκδόσεώς του, κατέχοντος την εξουσίαν του Λαϊκού Κόμματος, λόγω των ευθαρσών πολιτικών και υπέρ της Δημοκρατίας αγώνων του. Και τη δευτέραν, η οποία αφορά την διακοπήν της εκδόσεώς του υπό των Ιταλικών αρχών Κατοχής, λόγω των εθνικών ευθαρσών αγώνων του κατά της κατακτητικής πολιτικής της Ιταλίας, την οποίαν ηκολουθεί αυτή εις βάρος της Ελλάδος. Αλλά και επί Εαμοκρατίας δεν επετράπη η επανέκδοσις του «Ηπειρωτικού Αγώνος» διότι ούτος αποτελεί εμπόδιον εις τα σχέδια του όπισθεν του ΕΑΜ κρυπτομένου και δρώντος κομμουνισμού. Και αυτά με συντομότητα περίληψιν δια το χθες. Αλλά και δια το σήμερον και δια το αύριον πάλιν τα αυτά. Αγώνες πολιτισμού, αγώνες δημοκρατικών ιδεωδών, αγώνες εθνικού φρονηματισμού, αγώνες υπέρ των συμφερόντων της αγαπητής μας Ηπείρου» (Παράρτημα - 11)

6.2. Χαρακτηριστικά έκδοσης

Η επανέκδοση της εφημερίδας αποδεικνύεται πως δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση. Καθ' όλη τη διάρκεια του 1945 ο *Ηπειρωτικός Αγών* εκδίδεται σε εβδομαδιαία βάση. Η εφημερίδα επανέρχεται στην ημερήσια έκδοσή της στα τέλη του έτους, γεγονός που αποτελεί επίτευγμα για τη διεύθυνση της εφημερίδας, μετά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε σύσσωμος ο Τύπος κατά τη διάρκεια του πολέμου και της Κατοχής. Παρά τα τεχνικά προβλήματα, η διεύθυνση της εφημερίδας διατηρεί βασικούς άξονες γύρω από τους οποίους κινείται η λειτουργία και η δράση του εντύπου. Στο κύριο άρθρο στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας στις 20 Δεκεμβρίου 1945 (Έτος ΙΕ', αρ. φύλλου 4263), που φέρει τον τίτλο «*Ο δρόμος μας*», ορίζονται με σαφήνεια οι συγκεκριμένοι άξονες, που είναι: 1) η κοινοβουλευτική δημοκρατία, 2) το Αγροτικό Κόμμα, 3) ο εξελικτικός σοσιαλισμός.

Βέβαια, οι διακοπές στην έκδοση είναι αρκετές κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών, όπως για παράδειγμα για περίπου δύο μήνες στις αρχές του 1946, χωρίς μάλιστα να δίδεται κάποια εξήγηση για αυτό. Προβλήματα στην έκδοση, μικρότερης διάρκειας, καταγράφονται και τα επόμενα χρόνια, κυρίως εξαιτίας της έλλειψης δημοσιογραφικού χαρτιού. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα, συχνά χρησιμοποιείται κοινό χαρτί, με ορατές διαφορές στο εκτυπωτικό αποτέλεσμα και στο κόστος έκδοσης. Αυτή η εξέλιξη αναγκάζει τη διεύθυνση της εφημερίδας να δημοσιεύει απολογητικά άρθρα προς τους αναγνώστες. Μάλιστα, στις αρχές του 1952 απέστειλε τηλεγράφημα διαμαρτυρίας στην κυβέρνηση, μετά την απόφαση να διατεθεί το δημοσιογραφικό χαρτί, που δόθηκε από το Αμερικανικό Συνδικάτο Τύπου για τις ανάγκες των ελληνικών εφημερίδων, αποκλειστικά στον Τύπο της πρωτεύουσας. Το ζήτημα αναδείχθηκε μέσα από την αρθρογραφία της εφημερίδας με τον χαρακτηριστικό τίτλο «*Θλιβερόν φαινόμενον. Μια Υπουργική απόφασις αδικούσα τον επαρχιακόν τύπον*» (5 Ιανουαρίου 1952, Έτος ΚΓ', αρ. φύλλου 5840).

Οι πρωτοβουλίες για να αντιμετωπιστεί αυτό το μείζον πρόβλημα για τον τοπικό Τύπο δεν είναι μεμονωμένες. Τον Οκτώβριο 1950 (12 Οκτωβρίου, Έτος ΚΓ', αρ. φύλλου 5468) δημοσιεύεται κοινή δήλωση των διευθυντών των Γιαννιώτικων εφημερίδων με την οποία ανακοινώνεται η διακοπή της κυκλοφορίας τους για μια ημέρα ως ένδειξη διαμαρτυρίας ενάντια στην άρνηση των αρμόδιων υπηρεσιών να χορηγήσουν στον επαρχιακό τύπο συνάλλαγμα για την εισαγωγή χαρτιού, μετά την εξάντληση των αποθεμάτων:

«Ζητούντες συγνώμην εκ μέρους του Ηπειρωτικού Κοινού δια την στέρησιν των δημοσιογραφικών του οργάνων έχομεν την ελπίδα ότι η διακοπή αυτή θα είναι προσωρινή δεδομένου ότι καταβάλλομεν πάσαν προσπάθειαν όπως εξεύρωμεν χαρτίν έστω και από την μαύρην αγοράν». (ΦΩΤΟ)

Δύο χρόνια αργότερα ο *Ηπειρωτικός Αγών* αναδεικνύει εκ νέου το πρόβλημα της έλλειψης δημοσιογραφικού χαρτιού. Η αναγκαστική διακοπή της κυκλοφορίας της εφημερίδας κατά τη διάρκεια του 1950 και του 1951 οδηγούν σε οριακή κατάσταση τη διεύθυνσή της, με τον εκδότη – διευθυντή Ευ. Τζάλλα να αποστέλλει τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας για το συγκεκριμένο ζήτημα προς τις αρμόδιες αρχές.

Οι αλλαγές στη μορφή της έκδοσης της εφημερίδας δεν περιορίζονται μόνο στην έλλειψη δημοσιογραφικού χαρτιού. Στα μέσα της δεκαετίας του 1960, τόσο ο *Ηπειρωτικός Αγών*, όσο και ο *Πρωινός Λόγος*, προχωρούν σε δισέλιδη έκδοση (παρά το ότι έχει καθιερωθεί η τετρασέλιδη έκδοση, και σε ορισμένες περιπτώσεις οκτασέλιδη). Σε κοινή ανακοίνωσή τους αναφέρουν πως οδηγήθηκαν σε αυτή την απόφαση εξαιτίας των καλοκαιρινών αδειών των υπαλλήλων τους και εξαιτίας της οικονομικής επιβάρυνσης από την κάλυψη των επιπλέον επιδομάτων για το προσωπικό.

Όμως, στην επανέκδοση της εφημερίδας δεν εντοπίζονται μόνο προβλήματα. Σημαντική εξέλιξη στην πορεία της εφημερίδας σηματοδοτεί η αναγραφή του ονόματος του υιού του διευθυντή και εκδότη της εφημερίδας, Ευθύμιου Τζάλλα στην ταυτότητα του εντύπου. Στις αρχές του 1956 παρατηρεί κανείς πως στην επικεφαλίδα του πρωτοσέλιδου της εφημερίδας αναγράφονται τα ονόματα: Ιδιοκτήτης – Διευθυντής **Ευθύμιος Χρ. Τζάλλας**, Διευθυντής Τυπογραφείου **Ελευθ. Ευ. Τζάλλας** (Λεωφ. Γεωργίου Β' 25).

Πρόκειται για την «τυπογραφική» καταγραφή της επόμενης γενιάς της εφημερίδας. Σε άρθρο του Ελευθέριου Τζάλλα, με τον τίτλο «*Θα συνεχίσωμεν*» (7 Ιανουαρίου 1960, Έτος 33^{ον}, αρ. φύλλου 8288) γίνεται αναφορά στο έργο της εφημερίδας μέχρι εκείνη την στιγμή και στις αρχές που διέπουν τη λειτουργία της, ενώ υπογραμμίζεται η πρόθεση να συνεχιστεί αυτό το έργο ώστε να φανούν αντάξιοι συνεχιστές της πλούσιας ιστορίας της εφημερίδας.

Τα πρώτα χρόνια επανέκδοσης της εφημερίδας δεν παρατηρείται μιας σαφούς μορφή στη σελιδοποίηση. Η έκδοση είναι αποκλειστικά δισέλιδη. Σταδιακά προστίθενται στήλες με ξεχωριστές θεματικές, χωρίς όμως σταθερή περιοδικότητα. Μία από τις στήλες που διατηρείται, είναι η «*Από τη σκοπιά μας*», κυρίως με μικρά σχόλια, αλλά και ορισμένες ειδήσεις τοπικού ενδιαφέροντος. Σταδιακά, από το 1947, προστίθεται η στήλη «*Τοπική κίνησις*». Από τις αρχές του 1953 παρατηρούμε πως στην πρώτη σελίδα (αποκλειστικά στη δεξιά στήλη) υπάρχει η στήλη «*Τοπικά Νέα*», όπου με τη μορφή τηλεγραφήματος παρουσιάζεται ένας μεγάλος αριθμός τοπικών ειδήσεων.

Ακολουθώντας τη δομή του προηγούμενου διαστήματος, σε κάθε φύλλο της πρώτης σελίδας φιλοξενείται ένα κύριο άρθρο γνώμης. Ουσιαστικά πρόκειται για τη μοναδική σταθερή αναφορά σε κάθε φύλλο της εφημερίδας. Βέβαια, σε αντίθεση με τα προηγούμενα χρόνια, παρατηρείται πως τα θέματα των κυρίων άρθρων της δεν αφορούν τόσο τοπικά ζητήματα, όσο θέματα της κεντρικής πολιτικής επικαιρότητας, ακόμη και παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Αυτό είναι συνέπεια της γενικότερης θεματολογίας του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, που τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια μετά την Κατοχή, αφορά κυρίως σε εξωτερικές ειδήσεις. Σταδιακά, από το 1954, προστίθεται η στήλη «*Ένα κάθε Κυριακή*», με θέματα θρησκευτικού ενδιαφέροντος, που περιλαμβάνεται στην πρώτη σελίδα της κυριακάτικης έκδοσης.

Η πρώτη σημαντική αλλαγή, με την αύξηση του αριθμού των σελίδων της εφημερίδας από δύο σε τέσσερις, σημειώνεται στις 7 Φεβρουαρίου 1950. Μια ημέρα αργότερα, στις 8 Φεβρουαρίου, μεγαλώνει το σχήμα της. Οι πρώτες αλλαγές αφορούν στη γραμματοσειρά και τη διάταξη των ειδήσεων. Ένα χρόνο αργότερα, το σχήμα της εφημερίδας αλλάζει ξανά, επιτρέποντάς της να προσθέσει ουσιαστικά μία ακόμη στήλη και να δημοσιεύει περισσότερες ειδήσεις. Όμως, σταδιακά, και κυρίως μετά την αντικατάσταση των εκτυπωτικών μηχανών, καταγράφονται σημαντικές αλλαγές. Από τις 28 Απριλίου 1955 η έκδοση είναι καθημερινά τετρασέλιδη. Δείγμα της τυπογραφικής εξέλιξης είναι η σχεδόν καθημερινή δημοσίευση μιας φωτογραφίας με λεζάντα με τον τίτλο «*Το φωτογραφικόν μας ρεπορτάζ*».

Η μορφή της εφημερίδας οριστικοποιείται από το 1956. Κάθε σελίδα έχει περισσότερο σαφή μορφή. Παραδείγματος χάρη, επιλέγεται στην πρώτη σελίδα να υπάρχουν λιγότερες ειδήσεις και όχι διάσπαρτα πλαίσια τηλεγραφημάτων. Στη δεύτερη σελίδα περιλαμβάνεται η στήλη «*Ηπειρώτικη ζωή*» με... υποστήλες που

αφορούν σε πολιτιστικές ειδήσεις, δημοσιεύσεις ποιημάτων, πληροφορίες για τον καιρό, κ.ά. Εντύπωση προκαλεί η στήλη που περιλαμβάνει τις κυριότερες ειδήσεις από κάποιο παλαιότερο πρωτοσέλιδο του Η.Α. (ακόμη και δύο δεκαετίες νωρίτερα). Επίσης, περιλαμβάνεται η στήλη «*Εδώ κι' εκεί*» και «*Το φωτογραφικόν μας ρεπορτάζ*» με μια φωτογραφία και μια επεξηγηματική λεζάντα. Στην τρίτη σελίδα περιλαμβάνονται μικρές τοπικές ειδήσεις, κοινωνικά θέματα και διαφημίσεις. Στην τελευταία σελίδα περιλαμβάνονται διάφορες ειδήσεις (τοπικές, εθνικές, αλλά και εξωτερικές), ακόμη και αθλητικές, που ήδη από το 1955 είχαν αρχίσει να κάνουν την εμφάνισή τους, όμως τώρα καθιερώνονται.

Στις αρχές του 1965, αλλά μόνο για μερικούς μήνες στις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα* προστίθεται η στήλη «*Ο Αθλητικός 'Ηπειρωτικός Αγών'*». Η νέα στήλη, που περιλαμβάνει κυρίως ειδήσεις από ποδοσφαιρικούς αγώνες που διεξάγονται στην περιοχή, αν και διατηρείται μικρό χρονικό διάστημα, αποτελεί ένα ακόμη δείγμα εξέλιξης της σελιδοποίησης της εφημερίδας. Είναι χαρακτηριστικό πως οι αθλητικές ειδήσεις που περιλαμβάνονται στις σελίδες της εφημερίδας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, οργανώνονται σε μια στήλη με συγκεκριμένη δομή και συχνότητα (δημοσιεύεται κάθε Τρίτη).

Δίνοντας έμφαση στα τοπικά ζητήματα, η διεύθυνση της εφημερίδας προσθέτει μια ακόμη στήλη με αντίστοιχη θεματολογία. Στα τέλη του 1964 και κατά τη διάρκεια του 1965 στο πρωτοσέλιδο εμφανίζεται η στήλη «*Τα ζητήματα της πόλεως*».

Η απόκτηση λινοτυπικής μηχανής φέρνει ουσιαστικές αλλαγές στην έκδοση της εφημερίδας. Στις 7 Απριλίου 1955 εκδίδεται το πρώτο φύλλο με τις νέες, εξελιγμένες για την εποχή μηχανές, με εμφανείς αλλαγές από την πρώτη κιόλας σελίδα. Η τυπογραφική εξέλιξη αποτελεί σημαντικό γεγονός για τα τοπικά εκδοτικά δεδομένα, και αποδεικνύει το ουσιαστικό ενδιαφέρον για την εξέλιξη του τοπικού Τύπου.

Η διεύθυνση της εφημερίδας με το άρθρο «*Ένας σταθμός & μια υπόσχεσις*» στις 9 Απριλίου 1955 (Έτος 29^{ον}, αρ. φύλλου 6840) στέλνει το δικό της μήνυμα προς το αναγνωστικό κοινό, μετά τις πρώτες αλλαγές στη σελιδοποίηση της εφημερίδας από την απόκτηση της λινοτυπικής μηχανής. Στο άρθρο γίνεται αναφορά στην πορεία της έκδοσης, στα προβλήματα που αντιμετώπισε, το κλείσιμό της κατά τη διάρκεια του πολέμου και της Κατοχής, ενώ υπερασπίζεται την προσήλωσή της στα

δημοκρατικά αισθήματα. Όπως τονίζεται, η απόκτηση της λινοτυπικής μηχανής είναι σταθμός για την εφημερίδα. Παράλληλα, δίνεται η υπόσχεση να συνεχιστεί αυτή την προσπάθεια, με την στήριξη των αναγνωστών. Μεταξύ άλλων σημειώνεται στο άρθρο:

«Και – ΥΠΟΣΧΟΜΕΘΑ- πολύ συντόμως ο «Ηπειρωτικός Αγών» ολοκληρώνων την προσπάθειάν του, να εμφανισθή απέναντί των, ΑΝΤΑΞΙΟΣ της ιστορίας και του πολιτισμού της πόλεως των Γραμμάτων. Τούτο μόνον ζητεί η εφημερίς μας. Ζητεί από τους φίλους της και συνδρομητάς και αναγνώστας της, να συνεχίσουν να την περιβάλλουν με την ίδιαν στοργήν και κατανόησιν, όπως και πρότερον και να την ενισχύουν με την τίμιαν δραχμήν των, εις την οποίαν και μόνο στηρίζεται. Και ο «Ηπειρωτικός Αγών» εις την δραχμήν αυτήν στηριζόμενος, ελεύθερος και αδέσμευτος και μη δεχόμενος από κανέναν εντολὰς θα συνεχίση το έργον του και θα συνεχίση να πράττει το καθήκον του, εις την ανιδιοτελή πάντοτε υπηρεσίαν πάσης ευγενούς προσπάθειας και παντός κοινωφελούς σκοπού τείνοντας να φέρη το καλόν εις τον τόπον αυτόν, αλλά και εις το πλευρόν παντός αδικώς καταπιεζόμενου και καταδιωκόμενου, με το ίδιον και περισσότερον θάρρος και ορμητικότητα».

Βέβαια, συχνά η επιθυμία για την εκδοτική εξέλιξη οδηγούσε και σε υπερβολές. Είναι χαρακτηριστικό πως το 1958 η διεύθυνση της εφημερίδας κατάφερε να συμπυκνώσει δεκάδες μικρές ειδήσεις σε μία στήλη. Όπως για παράδειγμα η στήλη «*Ηπειρώτικη ζωή*», που δημοσιεύονταν στη δεύτερη σελίδα της εφημερίδας και εκείνη την περίοδο περιλάμβανε τις θεματικές: *Ο στίχος, Θεάματα, Κοινωνικά, Το ραδιόφωνο, Νοσοκομείον, Φαρμακείον νυκτός, Δημοτικόν Μουσείον, Προ 27ετίας*, αλλά και η τελευταία σελίδα, όπου δημοσιεύονταν πολλές μικρές ειδήσεις από το εσωτερικό και τη διεθνή επικαιρότητα (μπορεί να φτάνουν και τις 40!).

Η προσπάθεια εκσυγχρονισμού συνεχίζεται, καθώς το 1960 η εφημερίδα αποκτά τσιγκογραφείο (το πρώτο στη δυτική Ελλάδα) και στη συνέχεια αυτόματη οξειδωτική μηχανή για τα σκίτσα. Με αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται η εκτύπωση φωτογραφιών και σκίτσων.

Σταδιακά αρχίζουν και οι συνεργασίες της εφημερίδας με τη δημοσίευση άρθρων. Μια πρώτη συνεργασία που εμφανίζεται και διατηρείται για μεγάλο χρονικό διάστημα είναι αυτή με τον Δ. Κούσουλα, που στέλνει κείμενα από την Ουάσινγκτον, σχετικά με ζητήματα των Η.Π.Α.. Το Μάιο του 1965 η εφημερίδα φιλοξενεί σειρά άρθρων του Νίκου Γιαννακόπουλου μετά την ολοκλήρωση ενός ταξιδιού του στην Αμερική. Η σειρά των άρθρων με τίτλο: *«Έρχομαι από τον νέον κόσμο»*, διαφημίζεται από την εφημερίδα, όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά: *«Ένα ρεπορτάζ έκτακτου ενδιαφέροντος: ό,τι είδε, ό,τι άκουσε και διάβασε για την εν γένει ζωή στην Αμερική»*. Σταδιακά προστίθενται και άλλα ονόματα στους εξωτερικούς συνεργάτες της εφημερίδας, όπως του Σταύρου Παρασκευόπουλου.

Η περισσότερο ενεργή απασχόληση του Ελευθέριου Τζάλλα με την εφημερίδα, από τις αρχές του 1960, φαίνεται πως φέρνει ορισμένες αλλαγές στη δομή της. Μια άμεσα αντιληπτή αλλαγή είναι η εμφάνιση της στήλης *«Ελευθέριος»* την ίδια χρονιά. Η ονομασία της στήλης παραπέμπει στο όνομα του διευθυντή της εφημερίδας, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε κάποιους συσχετισμούς. Η συγκεκριμένη στήλη φιλοξενεί σχόλια που αφορούν, κυρίως την τοπική επικαιρότητα, με έντονα καυστικό λόγο. Μάλιστα, σε περιόδους πολιτικών αντιπαραθέσεων, η στήλη αναλαμβάνει το δυναμικό ρόλο να υποστηρίξει συγκεκριμένα πολιτικά πρόσωπα, αλλά και να καυτηριάσει, να κατακρίνει, ακόμη και να κατακεραυνώσει ορισμένα άλλα.

Ο επικριτικός – καυστικός λόγος από την πλευρά της εφημερίδας επιλέγεται αρκετά συχνά, ειδικότερα όταν πρόκειται για προεκλογικές περιόδους. Όμως, για πρώτη φορά συστηματοποιείται μέσα από μια στήλη.

Από τις αρχές του 1964 ξεκινά η εξασέλιδη έκδοση του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Το εγχείρημα αρχικά είναι σποραδικό, κυρίως σε επετείους, όμως τελικά καθιερώνεται δύο φορές εβδομαδιαίως (κάθε Πέμπτη και Κυριακή). Οι εσωτερικές σελίδες περιλάμβαναν κυρίως θέματα γενικού ενδιαφέροντος, από το εξωτερικό (δεν υπήρχε κάποια σταθερή στήλη). Όμως, αυτή η εξέλιξη, σε συνδυασμό με την αύξηση των ημερομισθίων και της τιμής του δημοσιογραφικού χαρτιού, είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής του φύλλου σε 1,5 δρχ. Η αντίδραση της εφημερίδας είναι άμεση και σε κείμενο που δημοσιεύει στις 2 Απριλίου 1964 (Έτος 36^{ov}, αρ. φύλλου 9584) καλεί το αναγνωστικό κοινό της να συνεχίσει να στηρίζει το εγχείρημα της εφημερίδας. Μάλιστα, μέσα από το κείμενο προβάλλονται και οι στόχοι της

εφημερίδας για την καθιέρωσή της σε επίπεδο επαρχιακού Τύπου. Μεταξύ άλλων αναφέρεται στο κείμενο:

«Αλλά δίδει και την κατηγορηματικήν υπόσχεσιν η εφημερίς μας ότι προοδευτικώς αλλά ΣΥΝΤΟΜΩΣ, θα πραγματοποιηθούν τοιαύται καινοτομίαι και θα γίνουν τοιαύται βελτιώσεις ώστε ο «Ηπειρωτικός Αγών» ν' αποβή η αρτιότερα επαρχιακή εφημερίς (εξαιρέσει των εφημερίδων της Θεσσαλονίκης) και πραγματικόν καύχημα της ιστορικής ηπειρωτικής πρωτευούσης. Πιστεύει η εφημερίς μας ότι οι αναγνώσται και οι φίλοι της, εις τους οποίους στηρίζεται αποκλειστικώς και χάρις εις τους οποίους είναι ένα πραγματικώς ανεξάρτητον και αδέσμευτον δημοσιογραφικόν όργανον, ιστάμενον αδιαλλάκτως και ασυμβιβάστως εις τας επάλξεις του τόπου αυτού, τον οποίον με φανατισμόν υπηρετεί, θα θελήσουν να μας ενισχύσουν εις την νέαν εξόρμησιν».

Το πρώτο διάστημα επανέκδοσης της εφημερίδας, δεν επιτρέπεται η δημοσίευση μεγάλου αριθμού διαφημίσεων, εξαιτίας του περιορισμένου χώρου της δισέλιδης έκδοσης. Γενικότερα, αυτές αφορούν κυρίως στοιχεία δικηγόρων και γιατρών. Σταδιακά προστίθενται και άλλες υπηρεσίες, καθώς και προϊόντα. Οι διαφημίσεις είναι λιτές και βρίσκονται στη δεύτερη σελίδα. Περισσότερο «καλλιτεχνικές» (με σκίτσα, καλλιγραφικά πλαίσια και μεγάλα κείμενα) είναι οι διαφημίσεις θεατρικών παραστάσεων και κινηματογραφικών προβολών, που πραγματοποιούνται στα Γιάννενα.

Η εξέλιξη της τοπικής οικονομίας και της καταναλωτικής δύναμης των Γιαννιωτών αποτυπώνεται στις διαφημίσεις των προϊόντων που δημοσιεύονται στην εφημερίδα. Με το πέρασμα των χρόνων προστίθενται περισσότερα είδη, όπως ηλεκτρικές συσκευές, αυτοκίνητα, έτοιμα ενδύματα, ραφεία, κομμωτήρια, αισθητικοί, οίκοι νυφικών, κ.ά.

6.3. Η οικογένεια Τζάλλα και η πολιτική

Η ενασχόληση του εκδότη και διευθυντή της εφημερίδας Ευ. Τζάλλα με τα κοινά συνεχίζεται έντονα και μετά την επανέκδοση του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Το ενδιαφέρον του για τις τοπικές εξελίξεις, την ανάπτυξη της Ηπείρου συνολικά και την

κινητοποίηση των τοπικών φορέων για την επίτευξη αυτών των στόχων, παραμένει έκδηλο. Αυτό εκφράζεται μέσα από τα άρθρα που δημοσιεύονται και φέρουν την υπογραφή του, αλλά και από την περαιτέρω δράση του.

Στις δημοτικές εκλογές του 1951 ο Ευ. Τζάλλας είναι υποψήφιος δημοτικός σύμβουλος στον συνδυασμό του κ. Κρασίτη. Σύνθημα του συνδυασμού («Ο συνδυασμός της πόλεως των Ζωσιμαδών») είναι το «Εργασία – Τάξις – Νοικοκυριό». Αντίπαλος υποψήφιος δήμαρχος είναι ο Θ. Θεοδωρίδης (με την στήριξη της ΕΠΕΚ), ο οποίος και τελικά αναδείχθηκε πρώτος. Παρ' όλα αυτά ο Ευ. Τζάλλας εκλέγεται δημοτικός σύμβουλος Ιωαννίνων.

Παράλληλα, ο Ευ. Τζάλλας διατηρεί τη θέση του στο τοπικό Επιμελητήριο. Μάλιστα, η γνώση της τοπικής εμπορικής/ επιχειρηματικής και η εμπειρία της διοίκησης του Επιμελητηρίου Ιωαννίνων του επιτρέπουν να δημοσιεύει αναλύσεις και άρθρα σχετικά με τα δεδομένα στην παγκόσμια και την εγχώρια αγορά.

Όμως, η εφημερίδα δεν αξιοποιείται μόνο ως μέσο ενημέρωσης των αναγνωστών, αλλά και ως μέσο κινητοποίησης των πολιτών. Η δυναμική της εφημερίδας αξιοποιείται στο έπακρο από τα ίδια τα μέλη του. Αυτή η δυναμική αναδεικνύεται τον Μάιο του 1952, μετά τη δημοσιοποίηση πρόθεσης αθηναϊκής εμπορικής εταιρείας να λειτουργήσει παράρτημα στα Γιάννενα, γεγονός που προκαλεί την έντονη αντίδραση του εμπορικού κόσμου, που προχωρά σε κλείσιμο των καταστημάτων και σε απεργίες, ως ένδειξη διαμαρτυρίας. Με άρθρο του ο *Ηπειρωτικός Αγών* (22 Μαΐου 1952, Έτος ΚΓ', αρ. φύλλου 5959) τονίζει πως δεν τίθεται θέμα νομιμότητας για τη λειτουργία παραρτημάτων, καθώς το εμπόριο είναι ελεύθερο. Για αυτό καλεί τους καταναλωτές να δώσουν αυτοί την απάντησή τους στο μείζον αυτό θέμα, ψωνίζοντας μόνο από τα τοπικά καταστήματα. *«Συνεπώς αν δεν το επολιτεύθμεν μέχρι σήμερα κατά τας επιταγάς του τοπικισμού, ας αρχίσωμεν να πολιτευθώμεν από σήμερα με σύνθημα. Ούτε ένα μαντήλι από τους μουσαφίρηδες!»*.

Τη δεκαετία του 1950 παρατηρείται και προβάλλεται (αν και όχι σε εκτεταμένο βαθμό) μια ακόμη δραστηριοποίηση του εκδότη – διευθυντή της εφημερίδας. Μέσα από τη δημοσίευση ανακοινώσεων ο Ευ. Τζάλλας προβάλλεται ως επικεφαλής πρωτοβουλίας για την οργάνωση της τοπικής επιτροπής του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Το 1966 δημοσιεύεται στις σελίδες της εφημερίδας ανακοίνωση της Νομαρχιακής Επιτροπής Ιωαννίνων της Ένωσης Κέντρου, που φέρει την υπογραφή του Ευθύμιου Χρ. Τζάλλα. Η υποστήριξη προς τη συγκεκριμένη παράταξη

είναι δεδομένη, όμως η ενασχόληση του εκδότη της εφημερίδας με την τοπική κομματική οργάνωση δεν προβάλλεται μέσα από τις σελίδες του εντύπου. Είναι χαρακτηριστικό πως πέρα από τη συγκεκριμένη ανακοίνωση, δεν καταγράφεται άλλο σημείο ανάμειξης του Ευ. Τζάλλα με την Ένωση Κέντρου.

Επίσης, μέσα από τις σελίδες της εφημερίδας αναδεικνύονται και οι ιδιότητες του Ευ. Τζάλλα, ως μέλους του διοικητικού συμβουλίου του Αδελφάτου του Δημοτικού Νοσοκομείου Ιωαννίνων, και ως μέλους της Εφοροεπιτροπείας διεκδίκησης της ίδρυσης Πανεπιστημίου στα Ιωάννινα.

Αντίστοιχα έντονο ενδιαφέρον ενασχόλησης με τα κοινά παρουσιάζει από τα πρώτα χρόνια δραστηριοποίησής του με την εφημερίδα, ο Ελευθέριος Τζάλλας. Στις δημοτικές εκλογές του 1964 συμμετέχει ενεργά, καθώς είναι υποψήφιος δημοτικός σύμβουλος με την παράταξη του Κ. Φρόντζου «Δημοτική Ανύψωσης». Η ενεργή συμμετοχή σε έναν αυτοδιοικητικό συνδυασμό, δεν προκαλεί εντύπωση. Όμως, το γεγονός πως ο διευθυντής μιας εφημερίδας, που υποστηρίζει τον χώρο του Κέντρου, συνεργάζεται με μια παράταξη που εντάσσεται στον χώρο της Δεξιάς, είναι αρκετό για να προσελκύσει το ενδιαφέρον. Συχνά μέσα από την αρθρογραφία της εφημερίδας προβάλλεται η βασική αρχή της διεύθυνσής για την ανάπτυξη και προκοπή του τόπου, ανεξαρτήτως κομματικών και εν γένει πολιτικών επιλογών. Και στην προκειμένη περίπτωση η ανησυχία του Ελ. Τζάλλα πως στην παράταξη του Γ. Μελανίδη ελλοχεύει ο κίνδυνος της ΕΔΑ, τον οδηγεί στην επιλογή στήριξης ενός πολιτικού που θεωρεί πως μπορεί να στηρίξει ουσιαστικά και ρεαλιστικά τον τόπο. Οι τοπικές επιλογές υπερτερούν των κεντρικών πολιτικών δυνάμεων, δείγμα που παρατηρείται και το επόμενο διάστημα.

6.4. Πολιτική τοποθέτηση

Κομμουνισμός – συμμοριτισμός – αμερικανική βοήθεια

Με τον πρωτοσέλιδο τίτλο «*Φτάνει! Όχι άλλο αίμα*» (23 Σεπτεμβρίου 1946, Έτος ΙΣΤ', αρ. φύλλου 4318) ο *Ηπειρωτικός Αγών* εκφράζει την αγωνία του για την εμφύλια σύρραξη. Η εξεύρεση λύσεων για την εθνική ενότητα εκφράζεται, ειδικά τους πρώτους μήνες των συγκρούσεων, μέσα από την αρθρογραφία της εφημερίδας. Στο συγκεκριμένο άρθρο η Ελλάδα φέρεται να απολογείται σε δικαστήριο, καλώντας

όλους να αναλογιστούν το παρελθόν της και να στηρίξουν το μέλλον της. Το κείμενο καταλήγει:

«Λυπηθήτε με. Συνέλθετε διότι αι ημέραι είναι πονηραί. Ομονοήσατε δια να με βοηθήσητε να καταλάβω εις την παγκόσμιαν συνείδησιν την θέσιν που μου ανήκει. Και την επίκλησιν αυτήν καλούνται να προσέξουν και να συμμορφωθούν προς την επιτακτικήν φωνήν της Ελλάδος και οι Κομμουνισταί και οι Δεξιοί και οι Σοσιαλισταί και οι Κεντρικοί και ο κάθε Έλλην, που αληθινά αγαπάει την πατρίδα του, την Ελλάδα. Μια τοιαύτη υπακοή και μια τοιαύτη αγάπη της αξίζει».

Βέβαια, δεν λείπει και η κριτική, κυρίως προς την ηγεσία του Κ.Κ.Ε., για τη στάση που επιλέγει να διατηρεί στο διαμορφωμένο πολιτικό πλαίσιο. Στις 3 Σεπτεμβρίου 1946 (Έτος ΙΔ', Αρ. φύλλου 4249), στο κύριο άρθρο της στήλης «Από τη σκοπιά μας» αναφέρονται τα εξής:

«Εις Θεσσαλονίκην, προ ολίγων ημερών, έλαβε χώραν μια νέαν εκδήλωσιν, επίσημος και δημοσία της καθιερωμένης τακτικής και νοοτροπίας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδος. Πρόκειται δια τον λόγον του κ. Ζαχαριάδη, αρχηγού του κόμματος τούτου, ο οποίος δεν edίστασε να ομιλήση σαφώς και περί επαπειλούμενης νέας ενόπλου ανταρσίας της παρατάξεως, της οποίας ηγείται επί τω σκοπώ της εξασφαλίσεως της ελευθερίας εις την χώρας μας. Είναι αναμφίβολον ότι εις την Ελλάδα το ποσοστό της πολιτικής ελευθερίας είναι ανώτερον εκείνου των λοιπών Βαλκανικών λαών. Πληρεστέρα και αμεσωτέρα απόδειξις τούτου είναι αυτός ο ίδιος ο λόγος του κ. Ζαχαριάδη, όστις ελεύθερος και ανενόχλητος εξεφώνησε δημοσίως λόγον ο οποίος αναμφιβόλω υπό τα παρούσας περιστάσεις δύναται να αποκληθή εμπρηστικώς. Και ελεύθερος επίσης και ανενόχλητος ο Ελληνικός τύπος edημοσίευσε με όλα τα είδη των υπαρχόντων γραμμάτων το κείμενο του λόγου τούτου, με ποικίλα σχόλια. Λέγομεν δε ότι ο λόγος του κ. Ζαχαριάδη είναι εμπρηστικός, αι γενόμεναι παρά οργάνων του Κράτους σποραδικαί ατασθαλίας και βιαιότητες τας οποίας ουδέποτε φυσικά δύναται να συγχωρήση η γνήσια δημοκρατική

αντίληψις και των οποίων την ευθύνην δεν προτιθέμεθα να μετακυλίσωμεν από την Κυβέρνησιν ουδέποτε είναι δυνατόν να δικαιολογήσουν την απροσδόκητον βιαιότητα και επαναστατικότητα του προσφάτου λόγου του κ. Ζαχαριάδη, λόγου ο οποίος εμφανίζει το Ελληνικόν Έθνος εις τους συμμαχους, τεμαχισμένον από φοβερόν αδιάβατον χάσμα και ευρισκόμενον εις τα παραμονάς νέας εμφυλίου συρράξεως. Και τούτο ενώ ο Μακ. Αντιβασιλεύς ετοιμάζεται δια ταξίδιον εις Λονδίνον, υψίστης σημασίας δια τας ζωτικοτάτας Εθνικάς μας βλέψεις, αι οποίαι απαιτούν ηνωμένον και ισχυρόν το Ελληνικόν Έθνος».

Το κλίμα διαφοροποιείται σύντομα, και ήδη από τις αρχές του 1947 πληθαίνουν οι ειδήσεις για τη δράση των «συμμοριτών» σε διάφορες περιοχές της χώρας. Η εξαγγελία του Δόγματος Τρούμαν, το Μάρτιο του 1947, σύμφωνα με το οποίο παρέχεται οικονομική και στρατιωτική βοήθεια σε Ελλάδα και Τουρκία για την αντίστασή τους κατά της κομμουνιστικής επέκτασης, εντείνει το αντικομμουνιστικό κλίμα σε ολόκληρη την χώρα. Στο επίκεντρο του αμερικανικού παρεμβατισμού βρίσκεται η αντίληψη πως η κομμουνιστική απειλή προς τη Δύση πραγματοποιείται με την «εκ των έσω» υπονόμευση της πολιτικής και της κοινωνίας, και όχι τόσο με την άμεση στρατιωτική επέμβαση²³.

Σε αυτό το κλίμα, η εξαγγελία της αμερικανικής βοήθειας προς την Ελλάδα χαιρετίζεται από τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*. Στον πρωτοσέλιδο τίτλο της εφημερίδας, στις 13 Μαρτίου 1947 (Έτος ΙΣΤ' αρ. φύλλου 4376), σημειώνεται χαρακτηριστικά: «Εζήτησεν διάθεσιν 400 εκατομμυρίων δολλαρίων δια την Ελλάδα και την Τουρκίαν από το Κογκρέσσον ο Τρούμαν. Ο αποφασιστικός και ιστορικός λόγος του» (Παράρτημα - 12). Τους μήνες που θα ακολουθήσουν το ενδιαφέρον στρέφεται στην παροχή της αμερικανικής βοήθειας προς την Ελλάδα. Οι πρωτοσέλιδοι τίτλοι για την ενίσχυση του ελληνικού στρατού και την εκτέλεση του προγράμματος βοήθειας, είναι πλέον καθημερινοί. Το ενδιαφέρον αναζωπυρώνεται, όταν ξεκινούν οι επιχειρήσεις του ελληνικού στρατού κατά των «συμμοριτών» στην περιοχή της Ηπείρου. «Απελευθερωτής» χαρακτηρίζεται ο ελληνικός στρατός σε πρωτοσέλιδο άρθρο της

---

²³ Θ. Βερέμης-Γ. Κολιόπουλος, *Ελλάς. Η σύγχρονη εποχή. Από το 1821 μέχρι σήμερα*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη», 2006, σ. 501

εφημερίδας στις 3 Μαρτίου 1948 (Έτος ΙΣΤ', αρ. φύλλου 4670), όπου σημειώνεται μεταξύ άλλων:

«Είχε στηρίζει ολόκληρον το έθνος τας ελπίδας του εις τον εθνικόν στρατόν. Και ούτος συμπληρώσας κατά το πλείστον την εκπαίδευσίν του και οργανωθείς, αρχίζει να αποδεικνύη ότι το έθνος δεν έσφαλεν εναποθέσαν την πλήρην και οριστικήν συντριβήν της ανταρσίας εις αυτόν. [...] Ήδη από ημερών με την πεποίθησίν του ότι σώζει την Ελλάδα και ότι υπηρετεί τον πολιτισμόν εις μίαν του ορμητικήν επιθετικήν ενέργειαν τόσον εις την Επαρχίαν του Πωγωνίου, όσο και την Επαρχίαν Φιλιατών απαλάσσει από τον συμμοριακόν ζυγόν και κυριολεκτικώς από την συμμοριακήν τυρρανίαν και λαίλαπα κωμοπόλεις και χωριά μικρά και μεγάλα, τα οποία η συμμοριακή καταστροφική μανία εξηφάνισε σχεδόν, από τα οποία εξεδίωξε την περιορισμένην εκείνην ευτυχίαν, τα οποία ερήμωσε δια της αρπαγής και κατέστησεν ερείπια δια του πυρός και τα οποία τέλος μετέβαλεν εις νεκροταφεία».

Το αντικομμουνιστικό κλίμα εντείνεται το 1948, μετά την επίθεση στον Υπουργό Δικαιοσύνης Χρήστο Λαδά, και οι αναφορές στις κυβερνητικές και στρατιωτικές ενέργειες πάταξης του «συμμοριτοπολέμου» αυξάνονται. Σε αυτό το πλαίσιο, δημοσιεύονται επιστολές πολιτών που στο παρελθόν είχαν συνεργαστεί με κομμουνιστικές οργανώσεις, μέσα από τις οποίες επιθυμούν να ξεκαθαρίσουν πως δεν έχουν καμία σχέση με την τωρινή δράση τους. Αποσπάσματα τέτοιων επιστολών δημοσιεύει και ο *Ηπειρωτικός Αγών* στις 14 Μαΐου 1948 (Έτος ΙΣΤ', αρ. φύλλου 4731) με τίτλο *«Όταν αφυπνίζεται η εθνική συνείδησις»*. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται κατά της κομμουνιστικής αντίληψης και δράσης είναι άκρως ειρωνική. Μεταξύ άλλων αναφέρεται:

«Τους έστειλεν εις την Μακρόνησον. Σκληρό βέβαια το μέτρον. Αλλ' απαραίτητον. Αλλά και πολύ αποτελεσματικόν. Αποτελεί για τους πλείστους μια εθνικήν κολυμπήθρα, όπου αναβαπτίζονται αι συνειδήσεις των και παίρνουν τα εξαγνιστικό λουτρό του εθνικού καθαισμού. Αυτό δεν το λέμε ημείς. Το λένε αυτοί οι ίδιοι. Και είναι πολλοί, πάρα πολλοί. Και το λένε σε

γράμματα που στέλνουνε και προς τους Γενικούς Διοικητές και προς τους Νομάρχες και προς Δημάρχους αλλά και προς διοικητές των ταγμάτων των και διοικητές διοικήσεων χωροφυλακής».

Οι συγκρούσεις στην περιοχή του Γράμμου τον Ιούνιο του 1948 επιτείνουν το κλίμα και στρέφουν προς αυτήν την κατεύθυνση την ειδησεογραφία της εφημερίδας. Το ύφος παραμένει εγκωμιαστικό για τον ελληνικό στρατό και ειρωνικό για τους αντάρτες. Χαρακτηριστικοί είναι οι ακόλουθοι τίτλοι δημοσιευμάτων της εφημερίδας:

«Επιθετικά αναγνωρίσεις ημετέρων τμημάτων εγένοντο εις την Περιφέρειαν του Σουλίου»

«Η περιοχή των Ασπραγγέλων εξεκαθαρίσθη των συμμοριτών εκδιωχθέντων κατόπιν μάχης και τραπέντων προς ανατολάς»

«Σκληραί μάχαι διεξάγονται εις τα υψώματα Πυρσόγιαννης. Η συμμοριακή αντίστασις θραύεται εις όλους τους τομείς»

«Η σπονδυλική στήλη της αμύνης του συμ/μου εις τον Γράμμον εθραύσθη. Αι εθνικαί δυνάμεις κατέλαβον χθες το ισχυρότατον οχυρόν 'Κλέφτης'»

«Με ακράτητον ενθουσιασμόν αι εθνικαί δυνάμεις προελαύνουσai συντρίβουν και καταλαμβάνουν το εν μετά το άλλο τα συμμοριακά οχυρά του Γράμμου»

Όμως, το ενδιαφέρον δεν στρέφεται μόνο στην εγχώρια ειδησεογραφία. Οι εξελίξεις στις Η.Π.Α. και τα Βαλκάνια, αλλά και ο πόλεμος της Κορέας, είναι ορισμένα μόνο από τα διεθνή θέματα που κεντρίζουν το ενδιαφέρον της εφημερίδας και κερδίζουν χώρο στις στήλες της. Βέβαια, το ενδιαφέρον δεν στρέφεται μόνο στις ειδήσεις, αλλά και στη σύνδεσή τους με τις εξελίξεις κατά των ανταρτών. Η είδηση της αποκήρυξης του Τίτο και του κόμματός του (Ένωση Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών) από την Κομινφόρμ απασχολεί για ημέρες τα πρωτοσέλιδα του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, με συνεχείς αναφορές στην δύσκολη θέση που περιέρχονται οι «συμμορίτες», καθώς θεωρείται πως χάνουν ένα στήριγμά τους.

Η απομάκρυνση των ανταρτών από τα ορεινά χωριά της Ηπείρου αυξάνει και τα δημοσιεύματα στον τοπικό Τύπο. Δεν πρόκειται μόνο για την ειδησεογραφία και την αρθρογραφία, αλλά και για τα ευχαριστήρια και τα κείμενα ευγνωμοσύνης των πολιτών και των τοπικών φορέων για τη δράση του εθνικού στρατού.

Η επιρροή του Τύπου στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης θα αποτελέσει σημαντικό εργαλείο κατά του «συμμοριτισμού». Εμβόλιμα μηνύματα κατά των ανταρτών, αλλά και εκκλήσεις για την ενίσχυση του ελληνικού στρατού φιλοξενούνται συχνά στις εφημερίδες, σε μια προσπάθεια κινητοποίησης των πολιτών. Σε αυτή την προσπάθεια συμμετέχει και ο *Ηπειρωτικός Αγών*, ειδικότερα με την εντατικοποίηση των πολεμικών συγκρούσεων στα ορεινά της Ηπείρου.

Στις αρχές του 1949 και για δύο περίπου εβδομάδες δημοσιεύονται στην πρώτη σελίδα της εφημερίδας μηνύματα κατά των ανταρτών. (Παράρτημα - 13) Τα μηνύματα βρίσκονται σε πλαίσιο, ώστε να ξεχωρίζουν από την υπόλοιπη ειδησεογραφία και να εντοπίζονται άμεσα από τους αναγνώστες. Ακολουθούν ορισμένα μηνύματα:

«Ο συμμορίτης είναι προδότης, χτύπησέ τον όπως μπορείς»

«Ότι και αν είσαι, μικρός ή μεγάλος, φτωχός ή πλούσιος, γυναίκα ή άνδρας, μην αδρανείς, πάρε μέρος στον αγώνα κατά του κομμουνισμού για να κερδηθεί η ΝΙΚΗ»

«Οι οπαδοί του Μάρκου λένε πως είναι παιδιά του λαού. Σν από όσα είδες και έπαθες, χαρακτήρισέ τους»

«Ο κομμουνιστής είναι σαν το φίδι, μην τον φυλάξεις γιατί θα σε τσιμπήσει»

«Οι κακές φήμες βοηθούν τον εχθρό. Πρόσεξε να μάθεις την πηγή τους»

«Στην Οικογένεια που θυσίασε τον προστάτη της για την Ελλάδα, Σν ν' αναλάβης να την προστατεύσης»

«Ο πεμπτοφαλαγγίτης, ο πράκτορας και πληροφοριοδότης των συμμοριτών είναι δύο φορές δολοφόνος. Ανακάλυψέ τον και παρέδωσέ τον στις αρχές. Να ένα καθήκον που μπορείς να το κάμης γιατί αυτός ανάμεσά σου κρύβεται»

«Να είσαι υπερήφανος γιατί είσαι στρατιώτης. Η Πατρίδα κινδυνεύει. Σν θα τη σώσης»

«Όταν οι άλλοι δίνουν το αίμα τους για την Ελλάδα, Σν θυσίασε ότι έχεις γι' αυτούς»

«Ξεκληρισμένε Αγρότη, βοήθησε και ΣΥ να πάρωμε εκδίκηση για το καμένο σου σπίτι, τα' αρπαγμένα σου παιδιά, το κλεμένο σου βιό, να συντρίψωμε το συμμοριτισμό».

Ανάλογη πρωτοβουλία αναπτύσσεται το Μάρτιο του 1949 με την Εθνική Εβδομάδα «Εργασία και Νίκη». Το διάστημα 20-25 Μαρτίου προβάλλονται μηνύματα που διατρανώνουν τη θέληση του ελληνικού λαού να βρεθεί στο πλευρά του στρατού, στον αγώνα κατά των ανταρτών. Κάθε ημέρα είναι αφιερωμένη σε έναν συντελεστή του εθνικού αγώνα: η Κυριακή 20 Μαρτίου είναι η ημέρα της Εκκλησίας, η Δευτέρα του Αγρότη, η Τρίτη της Εργασίας, η Τετάρτη της Νεότητας, η Πέμπτη της Διεθνούς Αλληλεγγύης, ενώ την Παρασκευή 25 Μαρτίου το πρόγραμμα κορυφώνεται με τον εορτασμό της Εθνικής Επετείου. Και από τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* δημοσιεύονται καθημερινά αντίστοιχα μηνύματα (Παράρτημα - 14). Το όλο εγχείρημα φέρεται να ξεκίνησε από τη σύζυγο του Αμερικανού πρέσβη Λουκρίτσια Λουίζ Γκρέιντς και τέθηκε υπό την αιγίδα των βασιλέων. Βέβαια, σήμερα θεωρείται ότι εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα «ψυχολογικού πολέμου» από την πλευρά των αμερικανικών υπηρεσιών²⁴.

Η αντικομμουνιστική στάση του Τύπου δεν σταματά με το τέλος των πολεμικών συγκρούσεων. Λίγους μήνες μετά τη λήξη του Εμφυλίου πολέμου, ένα νέο θέμα εγείρεται, προκαλώντας έντονες αντιδράσεις στην τοπική κοινωνία. Το παιδομάζωμα. Αφορμή αποτέλεσε η επίσκεψη της Βασιλικής Επιτροπής στα ελληνοαλβανικά σύνορα, ώστε να εξετάσει την έκταση του προβλήματος. Στις 10 Ιουνίου 1950 σημειώνεται χαρακτηριστικά στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας: «*Οι Ηπειρώτισσες μανάδες, οι πατέρες και ο Ηπειρωτικός λαός υψώνουν φωνήν διαμαρτυρίας δια το απάνθρωπον παιδομάζωμα και αξιώνουν την επιστροφή των απαχθέντων αθώων αγοριών και κοριτσιών*».

Με την εφαρμογή του δόγματος Τρούμαν στην Ελλάδα συνεχίζεται η υποστήριξη στην αμερικανική πολιτική και εκφράζεται εξίσου έντονα ο προβληματισμός για τον κομμουνιστικό επεκτατισμό. Το ενδιαφέρον για τις εξελίξεις στις Η.Π.Α. είναι έντονο και συχνά τα δημοσιεύματα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* ασχολούνται με τις αποφάσεις του Κογκρέσου, τους προβληματισμούς των Αμερικανών πολιτικών. Σε κάθε αναφορά παρατηρείται το μοτίβο των δύο άκρων. Από τη μια πλευρά βρίσκεται η αμερικανική βοήθεια προς την Ελλάδα για τη διατήρηση της ελευθερίας και της δημοκρατίας, και από την άλλη ο κομμουνιστικός επεκτατισμός και η ανάγκη προφύλαξης της χώρας από τους κινδύνους του. Αυτό το

---

²⁴ Χρ. Χατζηιωσήφ, *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση – Εμφύλιος – Παλινόρθωση. 1945-1952. Τόμος Δ'. Μέρος 2^ο*, Αθήνα, Εκδόσεις «Βιβλιόραμα», 2009, σελ. 26

δίπολο ακολουθεί και το δημοσίευμα σχετικά με τη συζήτηση για τον προϋπολογισμό των Η.Π.Α. στις αρχές του 1951. Χαρακτηριστικός είναι ο πρωτοσέλιδος τίτλος στις 16 Ιανουαρίου 1951 (Έτος ΚΓ', αρ. φύλλου 5547) που αναφέρει ως εξής: «Ο πρόεδρος Τρούμαν κατέθεσεν εις το Κογκρέσσον τον μεγαλύτερον και ιστορικότερον εξ όλων προϋπολογισμόν. Βεβαία η αναχαίτισις και η συντριβή του κομμουνισμού».

Στις 15 Φεβρουαρίου 1952 ξεκινά η δίκη του Νίκου Μπελογιάννη (η δεύτερη κατά σειρά), αυτή τη φορά με την κατηγορία της κατασκοπίας. Είχε προηγηθεί ένα χρόνο νωρίτερα μια ακόμη δίκη κατά τη διάρκεια της οποίας του επιβλήθηκε θανατική καταδίκη, όμως δεν εκτελέστηκε με απόφαση του Πρωθυπουργού Ν. Πλαστήρα. Οι δικαστικές εξελίξεις του 1952 δημοσιεύονται σχεδόν καθημερινά. Όμως, το ενδιαφέρον δεν στρέφεται τόσο στους κατηγορούμενους, όσο στις πολιτικές προεκτάσεις της δίκης. Η αποκάλυψη πως στέλεχος του Εθνικού Συναγερμού είχε επαφές και συνεργασία με το Κ.Κ.Ε. «ανάβει» το πολιτικό κλίμα και την αντιπαράθεση της κυβέρνησης Αλ. Παπάγου με την αντιπολίτευση. Στις 27 Φεβρουαρίου (Έτος ΚΓ', αρ. φύλλου 5885) ο *Ηπειρωτικός Αγών* δημοσιεύει το σχόλιο «Καταπληκτική αποκάλυψις», εκφράζοντας με χαρακτηριστικό τρόπο την πολιτική πόλωση της περιόδου. Μεταξύ άλλων αναφέρεται στο άρθρο:

«Είναι καταπληκτική πράγματι η αποκάλυψις του δικαζόμενου Κομμουνιστού Μπελογιάννη ότι επιφανές στέλεχος του Συναγερμού ευρίσκετο εις στενήν επαφήν και οικονομικήν συναλλαγήν με το ΚΚΕ. Πολλάς πραγματικά φορές η τακτική της άκρας δεξιάς εν Ελλάδι συνέπεσε με την τακτική της κομμουνιστικής αριστεράς και πολλοί φρόνιμοι Έλληνες διερωτήθησαν αντί πόσων χιλιάδων λιρών οι κομμουνισταί ημπορούσαν να πληρώσουν ωρισμένας εφημερίδας της δεξιάς δια την βοήθειάν των. Η Κυβέρνησις έχει καθήκον να ρίψη πλήρες φως εις την υπόθεσιν και να πατάξη τους κομμουνιστάς πράκτορας τους τυχόν δρώντας εις τους κόλπους της άκρας δεξιάς, επί μεγίστη ζημία του Έθνους»

Το ενδιαφέρον του Τύπου για τις Η.Π.Α. δεν περιορίστηκε μόνο στην παροχή της αμερικανικής βοήθειας προς την Ελλάδα. Οι εξελίξεις, πολιτικές και κοινωνικές, απασχολούν συχνά δημοσιεύματα και φιλοξενούνται στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων. Σαν να πρόκειται για αμερικανικό Μέσο Ενημέρωσης... Στις 4 Ιουλίου

1954 (Έτος ΚΓ', αρ. φύλλου 5992) η εφημερίδα δημοσιεύει άρθρο για την Αμερικανικό Επέτειο για την Ανεξαρτησία και εκφράζει με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο τις ευχές της για ελευθερία:

«Συνεορτάζομεν λοιπόν και ημείς οι Έλληνες σήμερα μετά των Αμερικανών, διότι όμοιοι και παραπλήσιοι υπήρξαν οι αγώνες δια την ανάκτησιν της ελευθερίας, το πολύτιμον αντίτιμον της οποίας υπήρξαν δια τους αμφοτέρους τους λαούς οι ποταμοί των αιμάτων, αι εκατόμβαι ανθρώπινων υπάρξεων, άπειρα ολοκαυτώματα επί του βωμού της ελευθερίας. Και συνεορτάζοντες και ημείς οι Έλληνες ευχόμεθα την ευημερίαν του Αμερικανικού λαού, την πρόοδον και την κραταίωσιν της Αμερικανικής Δημοκρατίας επ' αγαθώ και οφέλει ολόκληρου του κόσμου».

Ο φόβος για την ένταση του Ψυχρού πολέμου δεν εξαλείφεται με το πέρασμα των ετών. Συχνά διεθνείς ειδήσεις κινητοποιούν αυτή την ανησυχία, που διαφαίνεται μέσα από τα πρωτοσέλιδα, τους τίτλους και τα άρθρα της εφημερίδας. Ο πόλεμος της Κορέας ήταν το πρώτο γεγονός παγκόσμιου ενδιαφέροντος, μέσα από το οποίο εκφράστηκε έντονη ανησυχία για την ένταση ανάμεσα στις δύο πλευρές του Ψυχρού πολέμου, με την παράλληλη έκδηλη υποστήριξη προς τις αμερικανικές θέσεις (Παράρτημα - 15). Γεγονότα που κινητοποιούν αυτήν την ανησυχία είναι, επίσης, ο θάνατος του Στάλιν τον Μάρτιο 1953 και ο διαχωρισμός του Βερολίνου το 1961.

Στα δημοσιεύματα, που παραθέτουν τις εξελίξεις για το διαχωρισμό του Βερολίνου σε ανατολικό και δυτικό, υποστηρίζονται οι θέσεις των δυτικών δυνάμεων. Άλλωστε, διαφαίνεται μέσα από τη σχετική αρθρογραφία πως το δίπολο που διαμορφώνεται και διατρέχει τις θέσεις της εφημερίδας είναι: «επιθετική/κομμουνιστική Ανατολή» vs «οργανωμένη/δημοκρατική Δύση». Στο πρωτοσέλιδο στις 20 Αυγούστου 1961 (Έτος 34^{ον}, αρ. φύλλου 8780) σημειώνεται χαρακτηριστικά: *«Δεν θα μας χωρίσουν τα τεχνάσματα και αι απειλαί των κομμουνιστών ετόνισε εις Βερολίνον ο Τζόνσον (αντιπρόεδρος των ΗΠΑ). Εχαρακτήρισεν ως θύματα της τυραννίας τους κατοίκους του Α. Βερολίνου τους οποίους κρατεί υπόδουλους η Ρωσία».*

Ένα ακόμη γεγονός που κινητοποιεί την ανησυχία του πυρηνικού πολέμου είναι η ένταση των σχέσεων Η.Π.Α. και Κούβας. Η κρίση των πυραύλων της Κούβας

και η διεθνής διένεξη ανάμεσα στις υπερδυνάμεις Η.Π.Α. και Σοβιετική Ένωση φιλοξενούνται στα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας με έκδηλο το φόβο της διατάραξης της παγκόσμιας ειρήνης. *«Αποκορυφούνται άκρως επικίνδυνως η σοβαρώτατη κρίσις δια την Κούβαν. Η ανθρωπότης υπό το φάσμα ενός παγκόσμιου πυρηνικού πολέμου»* αναφέρει ο πρωτοσέλιδος τίτλος της εφημερίδας στις 24 Οκτωβρίου 1962 (Έτος 35^{ον}, αρ. φύλλου 9143).

Όταν η ένταση αποκλιμακώνεται, η εφημερίδα φροντίζει να δείχνει την χιουμοριστική διάθεσή της απέναντι στις διεθνείς εξελίξεις. Σε όσες ειδήσεις αφορούν τον Φιντέλ Κάστρο και γενικότερα τις εξελίξεις στην Κούβα τη δεκαετία του 1960 δημοσιεύει μια μόνο φωτογραφία του Κάστρο όπου ο ίδιος βρίσκεται σε μια άβολη, αστεία στάση. Προφανώς σε μια προσπάθεια να διακωμωδήσει και να γελοιοποιήσει την «κομμουνιστική» πλευρά (Παράρτημα - 16).

Η κομμουνιστική «απειλή» θα συνεχίσει να απασχολεί για πολλά χρόνια ακόμη τον πολιτικό κόσμο της χώρας. Ο κίνδυνος ανόδου της Ε.Δ.Α. σε εκλογικές αναμετρήσεις κινητοποιεί τα αντανakλαστικά των υπόλοιπων κομμάτων, που αντιδρούν και προειδοποιούν. Μια ανάλογη προειδοποίηση στέλνει προς τους αναγνώστες του και ο *Ηπειρωτικός Αγών* πριν τις εκλογές του 1958. Στο άρθρο *«Ο κόκκινος παράδεισος»* (1^η Μαΐου 1958, Έτος 31^{ον}, αρ. φύλλου 7776) καταγγέλλεται ο «κόκκινος» φασισμός της κομμουνιστικής παράταξης. Δεν πρόκειται για μια απλή καταγγελία, αλλά για ένα αυστηρό μήνυμα προς όσους προτίθενται να ψηφίσουν στις εκλογές την Ε.Δ.Α.. Στον υπέρτιτλο σημειώνεται χαρακτηριστικά: *«Ας τα διαβάσουν όσοι θέλουν να ψηφίσουν ΕΔΑ και όσοι υποψήφιοι της Ε.Ρ.Ε. φθάνουν στο σημείο να το συνιστούν»*.

Σε κείμενο – επιστολή του *Ηπειρωτικού Αγώνα* προς τον Πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή ο εκδότης της εφημερίδας Ευ. Τζάλλας τον καλεί να δράσει για να αποτρέψει την κομμουνιστική «επέλαση» και στην Ελλάδα. Ακόμη από τον τίτλο του κειμένου *«Η σημερινή αρκούδα θέλει θάλασσα...»* (2 Σεπτεμβρίου 1959, Έτος 33^{ον}, αρ. φύλλου 8184) εντοπίζεται το κλίμα της περιόδου, καθώς η Ρωσία παραλληλίζεται με την «αρκούδα» και μάλιστα καταγγέλλεται για επεκτατική διάθεση *«θέλει θάλασσα»*. Μεταξύ άλλων σημειώνεται:

«Αξιώνει όμως ο Ελληνικός Λαός από τον κ. Πρωθυπουργόν του, τον οποίον διακρίνη η άκαμπτos θέλησις, τας πέδας αυτάς να τας σπάση.

Ακόμη θέλει ο Ελληνικός Λαός ο Πρωθυπουργός του να μη ακούση τας σειρήνας, τας κολακείας. Να κλείσει τα αυτιά του προς τας υπερβολάς και τας φωνάς και τους κρωγμούς των υπερεθνικοφρόνων κοράκων. Να μη δίδη σημασίαν και προσοχήν εις τας διαβολάς. Να πιστεύση ότι ο κομμουνισμός εις την Ελλάδα τους καλύτερους ανθοκόμους δια την καλλιέργειαν του άλικου τριανταφύλλου του τους προμηθεύεται από την άκραν δεξιάν και το στρατόπεδον των υπερεθνικοφρόνων, ως και εκείνων οι οποίοι εμπορεύονται και θρησκείαν και πατρίδα. Και ότι ο κομμουνισμός θανάσιμον εχθρόν δεν έχει την δεξιάν. Αλλ' έχει την ισοπολιτείαν, την κοινωνικήν δικαιοσύνην και την χρηστήν διοίκησιν. Σύμμαχος του κομμουνισμού είναι ο φαβοριτισμός, όστις δημιουργεί τας τυρρανικάς κάστες. Οι σπάταλοι και οι επιτήδαιοι και οι ευνοούμενοι και οι κόλακες αυτοί είναι οι φίλοι του κομμουνισμού. Και εναντίον αυτών αξιώνει ο Ελληνικός Λαός από τον Πρωθυπουργόν του να υψώση την τιμωρόν και στιβαράν χείρα του, ενθυμούμενος πάντα και έχων υπόψη πάντοτε, ότι και το τσαρικόν καθεστώς είχε την Οχράνα του, αλλ' έπεσε, και ότι η σημερινή Αρκούδα θέλει θάλασσα!».

Η δίκη του Μανώλη Γλέζου (Ιούλιος 1959) και άλλων στελεχών του Κ.Κ.Ε. με την κατηγορία της κατασκοπείας κινητοποιεί εκ νέου τον «κομμουνιστικό κίνδυνο». «Δια μίαν ακόμη φοράν ο διεθνής κομμουνισμός καλείται να κινητοποιήση τον προπαγανδιστικόν του μηχανισμόν εναντίον της πατρίδος μας δια να την συκοφαντήση και να την δυσφημήση» σημειώνεται σε άρθρο της εφημερίδας (5 Ιουλίου 1959, Έτος 32^{ον}, αρ. φύλλου 8137).

Η έκφραση του κομμουνιστικού κινδύνου δεν αφορά μόνο τις κεντρικές πολιτικές εξελίξεις. Στις δημοτικές εκλογές του 1964 δήμαρχος Ιωαννίνων αναδεικνύεται ο Γ. Μελανίδης, γεγονός που σχολιάζεται αρνητικά από τη εφημερίδα. Ζητούμενο, όπως αυτό εκφράζεται την επομένη των εκλογών μέσα από τη σχετική αρθρογραφία, είναι πως η δημαρχία Μελανίδη αποτελεί ουσιαστικά ένα πέραςμα του Δήμου στην Ε.Δ.Α., καθώς πολλά μέλη της παράταξής του πρόσκεινται στο συγκεκριμένο πολιτικό χώρο.

Όμως, και ένα χρόνο αργότερα η εφημερίδα δεν εφησυχάζει ως προς τον κομμουνιστικό κίνδυνο στο Δήμο Ιωαννιτών. Έχει προηγηθεί ο θάνατος του

Γεώργιου Μελανίδη κατά τη διάρκεια της ορκωμοσίας του (μετά τις εκλογές του 1964), η ανάληψη των καθηκόντων του Δημάρχου από τον Χριστόφορο Κωσταδήμα και η παραίτησή του ένα χρόνο αργότερα. Η αρχική άρνηση του Σπύρου Κατσαδήμα να αναλάβει τα καθήκοντα του Δημάρχου και το ενδεχόμενο να αναλάβει τη θέση ο Αλέξανδρος Σόφης, δημοτικός σύμβουλος της Ε.Δ.Α., ανησυχεί την εφημερίδα. Χαρακτηριστικός είναι ο τίτλος «*Κίνδυνος να έχη Δήμαρχον κομμουνιστήν η πόλις μας*» που δημοσιεύεται στο πρωτοσέλιδο τον Απρίλιο 1965. (Παράρτημα – 17)

Βασικός άξονας της δράσης της, όπως επανειλημμένα έχει θέσει η ίδια με την αρθρογραφία και τις δημοσιεύσεις της, είναι η υπεράσπιση των δημοκρατικών ιδεωδών. Όμως, παρά την αντικομμουνιστική τοποθέτησή της, η εφημερίδα δεν οδηγείται σε ακραίες αντιδράσεις. Η θέση της κατά της Ε.Δ.Α. και των ψηφοφόρων της είναι ξεκάθαρη με συγκεκριμένη επιχειρηματολογία. Ειδικά, στις εκλογικές αναμετρήσεις της δεκαετίας του 1960 με άρθρα καλεί τους ψηφοφόρους να εξετάσουν σοβαρά το κόμμα που θα επιλέξουν να ψηφίσουν και συγκεκριμένα την Ε.Δ.Α.. Όμως, αυτή η κριτική στάση γίνεται στο πλαίσιο των δημοκρατικών κανόνων. Χαρακτηριστικά είναι όσα αναφέρονται σε σχόλια της εφημερίδας με αφορμή την επίθεση στον βουλευτή της Ε.Δ.Α. Γρηγόρη Λαμπράκη στη Θεσσαλονίκη. Στις 25 Μαΐου 1963 (Έτος 35^{ον}, αρ. φύλλου 9320) στο σχόλιο «*Τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης*» σημειώνεται:

«Η υγιώς σκεπτόμενη Κοινή Γνώμη της Ελλάδος καταδικάζει τα αιματηρά γεγονότα της Θεσσαλονίκης. Και ο θανάσιμος τραυματισμός ενός βουλευτού από τραμπούκους παρακρατικών οργανώσεων προεκάλεσε την ζωηράν αγανάκτησιν εις κάθε Έλληνα. Θα ήτο δυνατόν να αποφευχθούν τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης, αν απαγορεύετο η ύπαρξις παρακρατικών οργανώσεων αι οποίαι ατυχώς εμποτίζονται με το πνεύμα του φανατισμού και μισαλλοδοξίας και η Αστυνομία απεμάκρυνε τους ταραξίες οι οποίοι συνεκεντρώθησαν και ‘αγανακτισμένοι’ απεδοκίμασαν τους ομιλητάς της συγκεντρώσεως η οποία είχεν οργανωθή εις Θεσσαλονίκην [...] Εις την Δημοκρατίαν ο καθείς έχει την ελευθερίαν της γνώμης του και ημπορεί να την εκφράση με οποιονδήποτε τρόπον επιθυμεί. Και τα ίδια δικαιώματα τα έχουν και οι οπαδοί της ΕΔΑ, άπαξ και η Ελληνική Πολιτεία θεωρεί το κόμμα αυτό ως νόμιμο κόμμα, πολλώ δε μάλλον οι άνθρωποι εκείνοι οι

οποίοι πιστεύουν πραγματικώς ή από υπολογισμόν ότι αγωνίζονται διά την ειρήνην. Εκείνο που εμείς οι αληθινά πιστεύοντες εις την Δημοκρατίαν, δεν έχομε δικαίωμα είναι να δίδωμεν, υποβοηθούντες τραμπούκους και φανατισμένους ανθρώπους, όπλα και μέσα να συκοφαντούν την χώραν μας εις το εξωτερικόν».

Τη δεκαετία του 1960 το ενδιαφέρον στρέφεται στην εσωτερική πολιτική επικαιρότητα και τις συνεχείς εξελίξεις. Σε αυτό το πλαίσιο φαίνεται πως περιορίζονται οι αναφορές στην πολιτική των Η.Π.Α. και στη στάση τους απέναντι στην Ελλάδα. Όμως, εντύπωση προκαλεί και η αλλαγή στάσης της ίδιας της εφημερίδας, που ενώ πριν μερικά χρόνια εκθείαζε την αμερικανική πολιτική στην χώρα, τελικά επιρρίπτει ευθύνες στις ελληνικές πολιτικές δυνάμεις για την προσκόλλησή τους στις Η.Π.Α.. Στο άρθρο «Οι Αμερικανοί» (9 Μαρτίου 1967, Έτος 39^{ον}, αρ. φύλλου 10485) σημειώνεται:

«Το μεγάλο των σφάλμα εις τον τόπον μας ήτο ότι τρόπον απροκάλυπτον, ωμόν υπενέβησαν εις τα εσωτερικάς μας. Η πολιτική ζωή της χώρας μας κατηνθύνετο από τα παρασκήνια. Από τους Αμερικανούς. Αυτοί κρατούσαν και εξακολουθούν να κρατούν τα νήματά της. Ανεβάζουν και κατεβάζουν πρωθυπουργούς. Και εις κάθε πολιτικήν κρίσιν, έγινε πλέον κανών να λέγομεν, ότι ό,τι θα γίνη ή δεν θα γίνη, εξαρτάται από αυτούς. «Ότι θα πουν οι Αμερικανοί», όπως συνηθίσαμεν να λέγομεν».

Το αντικομμουνιστικό κλίμα χαρακτηρίζει το πολιτικό κλίμα μετά τον πόλεμο, όμως δεν αποτελεί το μοναδικό θέμα πολιτικής κλιμάκωσης που αναδεικνύεται μέσα από τις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Στα χρόνια που ακολουθούν τις δυσκολίες της Κατοχής, η διεύθυνση της εφημερίδας εκφράζει και υπερασπίζεται μέσα από τα δημοσιεύματα τις βασικές αρχές της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού, που και η ίδια έχει θέσει ως βασικούς άξονες της δράσης και της λειτουργίας της, όπως έχει προαναφερθεί. Τα πολιτικά άρθρα που δημοσιεύονται, ειδικά τους πρώτους μήνες επανέκδοσης της εφημερίδας, υπερασπίζονται με σθένος αυτούς τους άξονες. Πρόκειται για αρχές που σύσσωμη η ελληνική κοινωνία

στερήθηκε το προηγούμενο διάστημα, γεγονός που πιθανώς να ενισχύει την προσπάθεια «υπεράσπισής» τους μέσω της αρθρογραφίας και των δημοσιευμάτων.

Ενόψει του δημοψηφίσματος για την επιστροφή του Γεωργίου στο θρόνο, στα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας δημοσιεύονται άρθρα υπέρ της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, αν και ο λόγος της εφημερίδας κατά του Γεωργίου δεν είναι ιδιαίτερα αυστηρός. Σε αντίθεση με το παρελθόν, οι χαρακτηρισμοί είναι ηπιότεροι και δίνεται έμφαση στην υπεράσπιση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και όχι στην αντιπαράθεση με την αντίθετη πλευρά.

Από τη διεύθυνση της εφημερίδας θεωρείται πως τους άξονες της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας με βασικές σοσιαλιστικές αρχές υπερασπίζεται το Αγροτικό Κόμμα και ο πρόεδρός του Αλέξανδρος Μυλωνάς. Ήδη από τους πρώτους μήνες επανέκδοσής της εκφράζεται η στήριξη στο Αγροτικό Κόμμα, διατηρώντας ουσιαστικά την ίδια στάση με την προπολεμική κομματική τοποθέτηση της εφημερίδας. Μάλιστα, στις βουλευτικές εκλογές του 1946, ο εκδότης – διευθυντής της εφημερίδας Ευ. Τζάλλας κατέχει μια θέση στο ψηφοδέλτιο του Αγροτικού Κόμματος για το Νομό. Ο εκδότης της εφημερίδας συμμετέχει στην εκλογική διαδικασία με τις ιδιότητες του δημοσιογράφου και του προέδρου του Επαγγελματικού και Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου Ηπείρου. (Παράρτημα – 18)

Η λήξη του Εμφυλίου πολέμου αλλάζει το πολιτικό σκηνικό. Στις εκλογές του Μαρτίου 1950 ο *Ηπειρωτικός Αγών* υπερασπίζεται το Κόμμα των Φιλελευθέρων. Η διαφοροποίηση σχολιάζεται από μερίδα του τοπικού Τύπου και τελικά στις 14 Απριλίου η διεύθυνση της εφημερίδας δίνει την απάντησή της σχετικά με την πολιτική της επιλογή, ως αντίδραση στα όσα δημοσιεύει η εφημερίδα *Κήρυκας*. Στο κείμενο, με τίτλο *«Αναγκαία απάντησις»*, η εφημερίδα υπερασπίζεται το έργο και τις ικανότητες του Αλ. Μυλωνά, καθώς και το έργο του στο Αγροτικό Κόμμα. Όμως, υποστηρίζει πως οι μεταπολεμικές συνθήκες δεν επιτρέπουν στον αγώνα του Αγροτικού Κόμματος να τελεσφορήσει και για αυτό επιλέγει να στηρίξει το Κόμμα των Φιλελευθέρων. Μάλιστα, όπως σημειώνεται, η εφημερίδα ανήκει στον φιλελεύθερο, προοδευτικό χώρο, τον οποίο υπηρέτησε ο Ελ. Βενιζέλος. Ακόμη, καταγράφεται στο άρθρο:

«Εκρίθη τότε σκόπιμον, όπως ο «Ηπειρωτικός Αγών», ο οποίος ανήκει εξ ιδιοσυγκρασίας εις τον φιλελεύθερον και προοδευτικόν κόσμον και ο

οποίος προέρχεται από το ιστορικόν κόμμα του Μεγάλου Κρητός, να προσφέρει τας υπηρεσίας του εις το Κόμμα αυτό, το οποίον ήτο ο πρωταγωνιστής του κατά της Δεξιάς αγώνος και νικητής του συμμοριτισμού. Και το έπραξεν αδιστάκτως και ΧΩΡΙΣ ΚΑΝΕΝ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ».

Στις εκλογές του 1951 η εφημερίδα βρίσκεται και πάλι στο πλευρά του Κόμματος των Φιλελευθέρων και του προέδρου του Σ. Βενιζέλου. Η προεκλογική περίοδος δεν περιορίζεται απλά στην ανάδειξη των θέσεων του Κόμματος, αλλά στην αντιπαράθεση με τον Εθνικό Συναγερμό του Αλ. Παπάγου. Λίγο πριν τις εκλογές, ο προεκλογικός αγώνας αποκτά ένταση και αντιπαραθέσεις μεταξύ των κομμάτων, των εκπροσώπων τους και των εφημερίδων που τα υποστηρίζουν. Κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου, έντονη είναι η αντιπαράθεση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* με την τοπική εφημερίδα *Εθνικός Αγών*, που υποστηρίζει τον Εθνικό Συναγερμό, με καθημερινά σχόλια και κριτική.

Εξίσου έντονη είναι η κριτική που ασκείται μετά τις εκλογές στην κυβέρνηση – πια – του Αλ. Παπάγου. Είναι η πρώτη φορά, από την επανέκδοση της εφημερίδας, που οι εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις απασχολούν τόσο συχνά τα δημοσιεύματα, και μάλιστα με ένταση και κριτική, που αναδεικνύουν το μέγεθος της πολιτικής αντιπαράθεσης της περιόδου.

Η κατάσταση εντείνεται πριν τις εκλογές της 16^{ης} Νοεμβρίου 1952. Για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*, μέσα από την καθημερινή αρθρογραφία, τίθεται το δίλημμα δημοκρατία ή δικτατορία, με το Κόμμα των Φιλελευθέρων (και κατ' επέκταση την ΕΠΕΚ μετά την απόφαση συνεργασίας των δύο κομμάτων σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση) να πρεσβεύει το πρώτο ενδεχόμενο, και τον Εθνικό Συναγερμό το δεύτερο. Λίγο πριν τις εκλογές η εφημερίδα δημοσιεύει προεκλογικά μηνύματα με το έμβλημα ΕΠΕΚ – Κόμματος Φιλελευθέρων, την άγκυρα, που ακολουθούν την παραπάνω αρχή. Ειδικότερα δημοσιεύονται τα μηνύματα:

«Άγκυρα: Το έμβλημα των ιστορικών κοινωνικών μεταρρυθμίσεων»

«Άγκυρα: Το έμβλημα της κοινωνικής αναπλάσεως»

«Άγκυρα: Το έμβλημα των Δημοκρατικών αγώνων»

«Άγκυρα: Το έμβλημα της κοινωνικής Δικαιοσύνης»

«Άγκυρα: Το έμβλημα της εθνικής Μεγαλουργίας»

*«Άγκυρα: Το έμβλημα της δημιουργίας της Ελλάδος των πέντε θαλασσών
και δύο Ηπείρων»*

Η κάλη ανέδειξε πρώτο κόμμα τον Εθνικό Συναγερμό και την ένωση ΕΠΕΚ – Κόμματος Φιλελευθέρων στην μείζονα αντιπολίτευση. Αν και η προεκλογική περίοδος τελείωσε, το πολιτικό ενδιαφέρον παραμένει έντονο. Αυτή τη φορά στο επίκεντρο βρίσκεται η ανάγκη συνεργασίας των δυνάμεων του Κέντρου, ώστε να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της χώρας και να διαμορφώσουν το πλαίσιο επίλυσής τους, τόσο από τη θέση της αντιπολίτευσης, όσο και από την... αυριανή κυβερνητική θέση. Μάλιστα, μέσω της αρθρογραφίας του *Ηπειρωτικού Αγώνα* καλούνται και τα τοπικά κομματικά όργανα να κινηθούν προς αυτή την κατεύθυνση.

Το Μάιο του 1953 η είδηση της συνένωσης του κόμματος του Γ. Παπανδρέου με το Κόμμα των Φιλελευθέρων συγκεντρώνει τα θετικά σχόλια της εφημερίδας. Στο άρθρο *«Ας χαιρετήσωμεν την πρώτην ένωσιν»* στις 6 Μαΐου (Έτος ΚΓ', αρ. φύλλου 6246) μεταξύ άλλων αναφέρεται:

«Αλλ' ας ανακουφισθή και ας χαρή όλος αυτός ο κόσμος, όλη αυτή η ισχυρά μερίς του Ελληνικού Λαού. Μερís, εις την οποίαν δεν περιλαμβάνομεν τους κομμουνιστάς. Αυτοί δεν είναι τέκνα της Ελλάδος και δεν ανήκουν εις την πολιτικήν και κομματικήν οικογένειαν της Πατρίδος μας. Ας χαρή λοιπόν – επαναλαμβάνομεν – ο εθνικόφρων προοδευτικός φιλελεύθερος και εξελικτικός της Ελλάδος κόσμος, όστις ονειρεύεται και ποθεί μιαν Ελλάδα ως Κράτος δικαίου, το οποίον συνθέτει η ένδοξος ιστορία της και η πρωτοπορία της εις τους αγώνας υπέρ του ωραίου, του καλού και του ηθικού. Και ας χαρώμεν όλοι οι καλοί Έλληνες διότι ένας πόθος, μια επιταγή των φιλελευθέρων και προοδευτικών, μια επιταγή του εθνικού συμφέροντος γίνεται πραγματικότητα».

Την αναγκαιότητα συνεργασίας των δυνάμεων του Κέντρου υπερασπίζεται ο *Ηπειρωτικός Αγών* και μετά την αποχώρηση του Σοφοκλή Βενιζέλου από το Κόμμα των Φιλελευθέρων (μετά την απόφαση συναρχηγίας με τον Γ. Παπανδρέου), καθώς

και μετά την ανακοίνωση της ίδρυσης της Φιλελεύθερης Δημοκρατικής Ένωσης από τον Σ. Βενιζέλο.

Η άνοδος των εκλογικών ποσοστών της Ε.Δ.Α. μετά το 1954 διαμορφώνουν ένα νέο πεδίο πολιτικής αντιπαράθεσης. Μέσα από την αρθρογραφία του *Ηπειρωτικού Αγώνα* εκφράζεται η ανησυχία για αυτή την εκλογική άνοδο, και παράλληλα επιρρίπτονται ευθύνες στην κυβερνητική πολιτική για αυτήν την εξέλιξη. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο «*Η διόγκωσις της ΕΔΑ*» που δημοσιεύεται στις 27 Ιανουαρίου 1954 (Έτος ΚΗ', αρ. φύλλου 6471), με αφορμή τα υψηλά ποσοστά της ΕΔΑ στις επαναληπτικές εκλογές της Θεσσαλονίκης και της Δράμας.

«Το σοβαρότερον συμπέρασμα των εκλογών αυτών είναι η παρατηρηθείσα αύξησης της ΕΔΑ ήτοι του υποκαταστάτου του ΚΚΕ η οποία εις Θεσσαλονίκην, εν από τα πρώτα αστικά κέντρα της χώρας αμφισβήτησε στήθος προς στήθος την νίκην από τον Συναγερμόν. Δια το ανησυχαστικόν ούτο φαινόμενον το οποίον πρέπει να εμβάλη εις σκέψις κάθε τιμίως και πατριωτικώς σκεπτόμενον Έλληνα, οπουδήποτε και αν ίσταται κομματικώς, είναι υπεύθυνοι και υπόλογοι τόσον η Κυβέρνησις, όσο και η Εθνική Αντιπολίτευσις. Η Κυβέρνησις διότι εν τη προσπάθειά της να αντιμετωπίση το οικονομικόν πρόβλημα της χώρας μετετόπισε ολόκληρον το βάρος της προσπάθειάς της τούτης και του πειραματισμού της επί των ΛΑΪΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ οι οποίαι ως εκ της κοινωνικής τοποθετήσεώς των και της ιδιοσυστασίας των, ενδίδουν ευκολώτερον εις τα κοινωνικά πιέσεις και προλεταριοποιούνται πίπτουσαι θύματα του караδοκούντος κομμουνισμού. Της αντιπολιτεύσεως η οποία δεν ηθέλησε ακόμη, παραμερίζουσα τας γελοίας μικροδιενέξεις της δια το προβάδισμα ή την αρχηγίαν, να συναισθανθή ΤΟ ΜΕΓΑ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ προς την χώραν, ΝΑ ΕΝΩΘΗ και να σχηματίση την ισχυράν εκείνην προοδευτικήν παράταξιν η οποία θα αποτελέση το ανάχωμα κατά του ρεύματος εκείνου το οποίον εν απογνώσει κινείται προς τον κομμουνισμόν και του πληθύνει τας τάξεις και η οποία θα είναι η αυριανή φυσιολογική διάδοχος του Συναγερμού».

Η αγωνία για την άνοδο των ποσοστών της Ε.Δ.Α. εκφράζεται και στις εκλογές του 1961. Η ένωση των δυνάμεων του Κέντρου αναπτρώνει τις ελπίδες για

νίκη στις εκλογές. Όμως, το μεγάλο στοίχημα για την εφημερίδα είναι να μειωθούν τα ποσοστά της Ε.Δ.Α.. Και προς αυτή την πλευρά της προσπαθεί να πείσει τους ψηφοφόρους. Σε άρθρο – μήνυμα προς τους ψηφοφόρους της Ε.Δ.Α. στις 26 Οκτωβρίου 1961 (Έτος 34^{ον}, αρ. φύλλου 8837) σημειώνει χαρακτηριστικά:

«Εάν – όπως πράγματι πιστεύωμεν- οι ψηφοφόροι αυτοί επιθυμούν την δημιουργίαν και παγίωσιν ενός πράγματι δημοκρατικού πολιτικού δημόσιου βίου, μιας ατμόσφαιρας ισότητας, προόδου και κοινωνικής δικαιοσύνης, η οποία θα επιτρέπη την άνετον και άνευ επεμβάσεων ανάπτυξιν της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας, εάν επιθυμούν την οικονομικήν προκοπήν του τόπου δια της θεμελιώσεως ενός αρτίου συνεπούς και καρποφόρου οικονομικού προγράμματος, εάν θέλουν την δημιουργίαν ενός ακομματίστου και δικαίου κράτους, έχουν την δυνατότητα να συμβάλουν εις την πραγμάτωσιν όλων αυτών που επιθυμούν και τα οποία είναι βεβαίως η βαθειά και ειλικρινής επιθυμία ολόκληρου του τιμίου – και εργαζόμενου ελληνικού Λαού: Ας δώσουν την ψήφον των εκεί φυσιολογικώς ανήκει, ας δώσουν την ψήφον των εις το Κέντρον».

Στις εκλογές του 1961 η εφημερίδα επιλέγει να διατηρήσει μια μετριοπαθή στάση, προβάλλοντας στα πρωτοσέλιδά της την γενικότερη δραστηριότητα των υποψηφίων τόσο της Ε.Ρ.Ε., όσο και της Ένωσης Κέντρου, καθώς και τις επισκέψεις των αρχηγών των κομμάτων στην περιοχή των Ιωαννίνων. Μια στάση μακριά από κομματισμούς και υπερβολές, αναγνωρίζοντας την κρισιμότητα της εκλογικής αναμέτρησης, όπως θα σημειώσει ο ίδιος ο Ευ. Τζάλλας στο άρθρο του «*Ας σταθώμεν μετά σωφροσύνης & συνέσεως*» μια μόλις ημέρα πριν τις εκλογές (28 Οκτωβρίου 1961, Έτος 34^{ον}, αρ. φύλλου 8839).

Τα γεγονότα που θα ακολουθήσουν τις εκλογές και την ήττα της Ένωσης Κέντρου, φιλοξενούνται στις σελίδες της εφημερίδας. Κύριο ζήτημα αντιπαράθεσης είναι οι συγκεντρώσεις αντίδρασης της Ένωσης Κέντρου προς την πολιτική της Ε.Ρ.Ε. και η στάση της κυβέρνησης. Όμως, παρά την πολιτική που διαμορφώνεται, η εφημερίδα διατηρεί την μετριοπαθή στάση της. Ως ζητούμενο για αυτήν προβάλλεται η σταθερότητα και η ανάπτυξη της χώρας, με βάση τους άξονες της δημοκρατίας και του φιλελευθερισμού. Ενώ όλα αυτά τα γεγονότα βρίσκονται σε εξέλιξη, στο άρθρο

«Ενώπιον των γεγονότων» στις 22 Απριλίου 1964 (Έτος 34^ο, αρ. φύλλου 8987) σημειώνεται:

«Και η έξοδος της χώρας από το σημερινόν αδιέξοδον ευρίσκεται εις τας χείρας του Ανωτάτου Ρυθμιστού του πολιτεύματος, αλλά και εις τον πατριωτισμόν και την σύνεσιν των πολιτικών δυνάμεων της χώρας, αι οποίαι κινούνται και δρουν εντός των πλαισίων της εθνικοφροσύνης. Όταν πρυτανεύσει η φιλοπατρία και η λογική, ασφαλώς θα ευρεθή η λύσις, η οποία θα επαναφέρει την διασαλευθείσαν τάξιν και γαλήνην εις την χώραν. Και τούτο είναι η διάπυρος ευχή και ο θερμός πόθος όλων των τιμίων και μοχθούντων Ελλήνων».

Όμως, οι εξελίξεις του 1963 με την εντατικοποίηση του ανένδοτου αγώνα και τη δολοφονία του Λαμπράκη κλιμακώνουν την πολιτική αντιπαράθεση. Στη νέα πολιτική πραγματικότητα ο *Ηπειρωτικός Αγών* στηρίζει πλήρως τις θέσεις της Ένωσης Κέντρου και τον αγώνα της ενάντια στην κυβέρνηση της Ε.Ρ.Ε.. Και σε αυτήν την πολιτική αντιπαράθεση, άξονες του πολιτικού λόγου που εκφράζεται από την εφημερίδα, είναι η αποδυνάμωση της Δεξιάς και της Ε.Δ.Α..

Στην προσπάθεια επίτευξης αυτού του στόχου, κύριος μαχητής αναδεικνύεται ο πρόεδρος της Ένωσης Κέντρου Γεώργιος Παπανδρέου. Μετά την παραίτηση της κυβέρνησης Κ. Καραμανλή (σε συνέχεια της δολοφονίας του Λαμπράκη και της κόντρας του Πρωθυπουργού με τα Ανάκτορα), και την κλιμάκωση της πολιτικής αντιπαράθεσης οδεύοντας προς τις κάλπες, η εφημερίδα προβάλλει τον Γ. Παπανδρέου ως τη μοναδική λύση της χώρας για την ίδια τη δημοκρατία. Η στάση της εφημερίδας στο νέο πολιτικό κλίμα αντικατοπτρίζεται πλήρως στο άρθρο «*Ο Γέρος*» (15 Οκτωβρίου 1963, Έτος 36^ο, αρ. φύλλου 9441), όπου σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Αλλά θα μείνη εις την ιστορίαν, δι' αυτόν ακριβώς τον αγώνα, εις τον οποίον απεδόθη με όλη του την δύναμιν και το πρωτοφανές σωματικόν και ψυχικόν σθένος, ο ΓΕΡΟΣ θα μείνη εις την νεοελληνικήν πολιτικήν ιστορίαν ,ο κ. Γ. Παπανδρέου κυρίως ως ΜΑΧΗΤΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ – διότι αυτό είναι και το βαθύ νόημα των εκλογών της 3^{ης}

Νοεμβρίου 1963, οι οποίες δεν είναι απλώς κομματική αναμέτρησης. Εις την ουσίαν είναι η μάχη της Δημοκρατίας κατά του ηθικού και πολιτικού εξανδραποδισμού και της οπισθοδρομώσεως, εις τον ατομικόν αιώνα, εις ένα καθεστώς συγχρόνου τυραννίας. Και θα είναι ο ιστορικός του αγών επιβεβαίωσις ότι ο Ελληνικός λαός δεν είναι 'παρηκμασμένος' όπως διατείνονται άσπονδοι φίλοι του, αλλά λαός διαθέτων ανεξάντλητα αποθέματα ψυχικής υγείας και ρώμης και ακατάλυτον αγάπην προς την ελευθερίαν και την ατομικήν του αξιοπρέπειαν» (Παράρτημα - 19)

Από το άρθρο αναδεικνύεται πως για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* κεντρικό σημείο της πολιτικής αντιπαράθεσης της περιόδου παραμένει το δίπολο «δημοκρατία vs δικτατορία». Σε αυτό το δίπολο η δημοκρατία εκφράζεται πλήρως από τον Γ. Παπανδρέου και η δικτατορία από την Ε.Ρ.Ε.. Είναι χαρακτηριστικό πως στην πρώτη περίπτωση παρατηρείται πλήρης προσωποποίηση του αγώνα για την επικράτηση της δημοκρατικής λειτουργίας του πολιτικού συστήματος και ολόκληρης της χώρας, στον Γεώργιο Παπανδρέου.

Κατά την προεκλογική περίοδο του 1963 προβάλλονται πλήρως οι θέσεις της Ένωσης Κέντρου, ενώ οι αναφορές σε προεκλογικές ομιλίες και δράσεις της Ε.Ρ.Ε. χαρακτηρίζονται από σχόλια περιορισμένης ανταπόκρισης των πολιτών και ηττοπάθειας. Η ανάδειξη της Ένωσης Κέντρου στις εκλογές της 5^{ης} Νοεμβρίου χαιρετίζεται από την εφημερίδα με βαρύγδουπους τίτλους περί νίκης της ίδιας της Δημοκρατίας. Τις ημέρες μετά τον ορισμό της κυβέρνησης Γ. Παπανδρέου δημοσιεύονται πρωτοσέλιδα άρθρα για τις διαρθρωτικές αλλαγές που δρομολογεί η νέα κυβέρνηση σε τομείς, όπως τα αγροτικά, η εξυγίανση του δημοσίου, η οικονομία, η παιδεία.

Το ίδιο δίπολο («δημοκρατία / δικτατορία»), αλλά σε ακόμη μεγαλύτερη ένταση, χαρακτηρίζει την στάση της εφημερίδας στην προεκλογική περίοδο του 1964. Με αφορμή επίσκεψη του Γ. Παπανδρέου στα Γιάννινα, ο Ευ. Τζάλλας με άρθρο του στις 2 Φεβρουαρίου 1964 (Έτος 36^{ον}, αρ. φύλλου 9533), καλεί όλους τους Ηπειρώτες να παρακολουθήσουν την ομιλία του αρχηγού της Ένωσης Κέντρου, κυρίως όμως να στηρίξουν τον αγώνα για τη δημοκρατία και τα αγαθά της.

«Σας παρέχεται η ευκαιρία σήμερα να απολαύσετε των αγαθών της Δημοκρατίας, ανάλυσιν οφειλομένην εις έναν δεινόν του λόγου χειριστήν τον άφθαστον εις έκφρασιν, τον ανυπέρβλητον εις την διατύπωσιν των εννοιών καθ' ύψος και βάθος, τον πειστικόν ρήτορα, τον χείμαρρον του λόγου τον ρήτορα της Δημοκρατίας και ενθουσιώδη αυτής τραγουδιστήν και υμνητήν. Ομιλητήν και ρήτοραν, όστις δίδει εις την Δημοκρατίαν τας διαστάσεις του παγκόσμιου ορίζοντος, υπεράνω του οποίου ήρχισεν ήδη να ανατέλλη, ο ήλιος της Πανανθρώπινης Κοινωνίας, της Πανανθρώπινης Δημοκρατίας, της ελευθερίας, της ισότητας».

Παράλληλα, ασκείται κριτική στην Ε.Ρ.Ε. για αντιδημοκρατική στάση, ρουσφετολογική πολιτική. Στο στόχαστρο της εφημερίδας βρίσκονται και οι Γιαννιώτες υποψήφιοι του κόμματος, αλλά κυρίως ο Ευ. Αβέρωφ και η εφημερίδα «Πρωινός Λόγος» με την οποία φέρεται να συνεργάζεται ο πρώην υπουργός. Λίγες ημέρες πριν τις εκλογές, στις 14 Φεβρουαρίου (Έτος 36^{ον}, αρ. φύλλου 9543) σε ανυπόγραφο κείμενο – επιστολή της εφημερίδας με τίτλο «Εκλογαί – ορόσημο», σημειώνεται:

«Ηπειρωτικέ λαέ, ο δρόμος προς την Ε.Ρ.Ε. αυτός είναι. Είναι ο δρόμος που οδηγεί εις τον φυλετικόν εκφυλισμόν, εις την ερήμωσιν, εις την συμφοράν – δια να δικαιωθή δια ακόμη μίαν φοράν η ιστορία, η οποία edίδαξεν ότι η παράταξις αυτή όταν εκυβέρνησε τον τόπον αυτόν συσσώρευσε πάντοτε εθνικά ερείπια και καταστροφές. Ο άλλος δρόμος οδηγεί προς την δημιουργικήν Δημοκρατίαν. Οδηγεί προς το φωτεινόν και ήμερον πολίτευμα, το οποίον έχουν επιλέξει ως τρόπον διακυβερνήσεως όλοι οι λαοί, οι οποίοι επιβίωσαν εις την ιστορίαν. Έγύσιν' της Δημοκρατίας εδοκιμάσαμεν κατά τας 50 ημέρας που εκυβέρνησε το Κέντρον. Είδαμεν απλώς την έναρξιν, την αρχήν ενός μεγαλειώδους προγράμματος εθνικής και κοινωνικής αναπλάσεως, το οποίο θα ανασυγκροτήση τα ερείπια της φανλότητος, θα επιβάλη τάξιν, νοικοκυριό. Θα καταλύση την ρουσφετολογία – διότι δεν την έχει ανάγκη».

Η πολιτική πόλωση της κεντρικής πολιτικής σκηνής διατηρείται στην ειδησεογραφία και την αρθρογραφία της εφημερίδας όλο το επόμενο διάστημα. Τόσο το 1964, όσο και το 1965 κυριαρχούν τα δημοσιεύματα που αποδίδουν τεράστιες ευθύνες στην Ε.Ρ.Ε. για την κατάσταση της χώρας και καταγγέλλονται προσπάθειες καταστρατήγησης βασικών δημοκρατικών αρχών (όπως για παράδειγμα το Σχέδιο «Περικλής»). Παράλληλα, προβάλλεται το έργο της Ένωσης Κέντρου και του Γ. Παπανδρέου προσωπικά για το μέλλον της χώρας με παρεμβάσεις σε υγεία, παιδεία, υποδομές, κ.ά., καθώς και ο αγώνας του για την ίδια τη Δημοκρατία.

Η πολιτική ένταση κορυφώνεται το 1965, αρχικά με τις αποκαλύψεις για την υπόθεση «ΑΣΠΙΔΑ», και στη συνέχεια με την κόντρα ανάμεσα στον Γ. Παπανδρέου και τον βασιλιά Κωνσταντίνο, που κατέληξαν στα γεγονότα της αποστασίας. Την περίοδο των Ιουλιανών η εφημερίδα υπερασπίζεται πλήρως τις θέσεις, το ρόλο και τη δράση του Γεωργίου Παπανδρέου. Η αλλαγή του Υπουργού Εθνικής Άμυνας και της ηγεσίας του ΓΕΣ από τον πρωθυπουργό βρίσκει σύμφωνη την εφημερίδα. Όπως υποστηρίζει, με τη συγκεκριμένη ενέργεια επιτυγχάνεται ο ουσιαστικός διαχωρισμός του στρατεύματος από τα κόμματα, παράγοντας σημαντικός για την δημοκρατική λειτουργία της χώρας. Στο άρθρο «Εις τας επάλξεις της φρονήσεως» στις 6 Ιουλίου 1965 (Έτος 37^{ον}, αρ. φύλλου 9969) σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Ο υποκριτικός αυτός θρήνος συνδέεται με την σταθεράν απόφασιν της κυβερνήσεως να απαλλάξη τας ενόπλους δυνάμεις από τον θανάσιμον εναγκαλισμόν του κόμματος και γενικώς του πολιτικού μιάσματος και της φθοράς της πολιτικολογίας. Αποδεικνύεται όμως εκ της όλης πολιτείας της Δεξιάς και των φερεφώνων της ότι η σταθερά αυτή απόφασις της Κυβερνήσεως δεν ήρесе. Και τούτο χωρίς να αποκλείεται το νέφος της δυσαρέσκειας να εκάλυψε και άλλα συμφέροντα και η δυσαρέσκεια να οφείληται και εις άλλα βαθύτατα αίτια, πολλά των οποίων να είναι εντελώς άσχετα με την ζωήν και την θέλησιν του ελληνικού λαού».

Η όξυνση της διαμάχης του Πρωθυπουργού με τα ανάκτορα προβάλλεται από τα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας, ενώ η παραίτηση του Γ. Παπανδρέου αποτελεί ένα πλήγμα στη θέληση του λαού, που εξέλεξε την κυβέρνηση με ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό, αλλά και την ίδια τη Δημοκρατία. Οι αντιδράσεις των πολιτών μονοπωλούν

τα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας, ενώ λίγες ημέρες μετά την παραίτηση η ίδια καλεί τους Γιαννιώτες σε συγκέντρωση της νομαρχιακής επιτροπής της Ε.Κ. στα Γιάννενα, στο πλαίσιο της μάχης για τη Δημοκρατία, με ομιλητές τους βουλευτές Γ. Μυλωνά και Σπ. Βαδαλούκα.

Οι εξελίξεις με τις κυβερνήσεις Αθανασιάδη – Νόβα και Τσιριμώκου θεωρείται πως επιβεβαιώνουν το αίτημα του Γ. Παπανδρέου για προσφυγή στις κάλπες. Λίγες ημέρες μετά την ορκωμοσία του Στ. Στεφανόπουλου, στο άρθρο «Ο λαός δεν θα καμφθή...» (19 Ιουλίου 1965, Έτος 37^ο, αρ. φύλλου 10034) σημειώνεται:

«Δικαιολογημένα είναι λοιπόν τα αισθήματα της αηδίας, της ανησυχίας, της οργής που κατέχουν τας ελληνικάς ψυχάς, όσας δεν συσκοτίζει η ελληνική εμπάθεια και εις όσας πρυτανεύει η εθνική και όχι η κομματική σκέψις. Εις τας Ελληνικάς ψυχάς αι οποίαι αντελήφθησαν σαφώς ότι η παρούσα κρίσις δεν είναι κρίσις κομματική, αλλά κρίσις εθνική. Το ζήτημα εάν θα υπάρξη Δημοκρατία εις τον τόπον αυτόν, εάν το Σύνταγμα θα παραμείνη άψυχος χάρτης και όχι ιερά εθνική βίβλος εάν οι θεσμοί που αποτελούν το βάθρον της Δημοκρατίας και του καθεστώτος θα λειτουργήσουν, εάν θα υπάρξη γαλήνη και ηρεμία, απαραίτητος δια την οικονομικήν άνοδον του τόπου δεν είναι ζητήματα πολιτικά. Είναι ζητήματα ΕΘΝΙΚΑ. Προ της εκτυλισσόμενης αυτής καταστάσεως, ο Ελληνικός Λαός έλαβε την θέσιν του σχηματίσας την πεποίθησίν του. Επήρε τας αποφάσεις του».

Εξίσου σκληρή είναι η κριτική και για τους «αποστάτες» βουλευτές της Ένωσης Κέντρου. Μια κριτική που κορυφώνεται με την ίδρυση του Φιλελεύθερου Δημοκρατικού Κέντρου το Δεκέμβριο του 1965 με αρχηγό τον Στ. Στεφανόπουλο. Ενδεικτικός του πολιτικού κλίματος, αλλά και της γενικότερης στάσης της εφημερίδας στις εξελίξεις, είναι ο τίτλος «Δηλώσεις του κ. Παπανδρέου επί τη συγκροτήσει του νέου κόμματος: 'Κέντρον προδοτών – αυλικό κέντρον θα ήτο η ορθή ονομασία'» σε άρθρο με αφορμή την ίδρυση του νέου πολιτικού κόμματος (10 Δεκεμβρίου 1965, Έτος 38^ο, αρ. φύλλου 10105).

Το κλίμα της πολιτικής έντασης απασχολεί, σχεδόν αποκλειστικά, τα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας κατά τη διάρκεια του 1965. Είναι χαρακτηριστικό πως δημοσιεύει αφιέρωμα στα δύο χρόνια από τη νίκη της Ένωσης Κέντρου στις εκλογές

του 1964. (Παράρτημα - 20) Σε ενυπόγραφο άρθρο του Ευ. Τζάλλα, που δημοσιεύεται στις 16 Φεβρουαρίου 1966 (Έτος 38^{ον}, αρ. φύλλου 10160), ο ίδιος προσωπικά καλεί τους πολίτες να προστατέψουν τη βασική αρχή της δημοκρατίας και με όπλο το ψηφοδέλτιό τους να δώσουν μια ηχηρή απάντηση νίκης της Ε.Κ., όπως έκαναν και το 1964.

Με την κλιμάκωση της πολιτικής έντασης, κλιμακώνεται και η φρασεολογία στην αρθρογραφία της εφημερίδας. Παρά την έντονη κριτική που ασκείται στην Ε.Ρ.Ε. και την πολιτική των ανακτόρων, η αναφορά στις κυβερνήσεις μετά τα Ιουλιανά ως «πραξικόπημα» καταγράφεται μόλις ένα χρόνο μετά τα γεγονότα της αποστασίας. Στις 15 Ιουλίου 1966 η εφημερίδα προχωρά σε μια οκτασέλιδη έκδοση όπου οι μισές σελίδες είναι γεμάτες με φωτογραφίες από συγκεντρώσεις της Ε.Κ. ανά την Ελλάδα, τις έντονες αντιδράσεις των πολιτών στον αγώνα για τη δημοκρατία, αλλά και το διάγγελμα του Γ. Παπανδρέου από τη διέλευση ενός έτους από τα Ιουλιανά. Τις ημέρες που προηγούνται, μέσα από τις σελίδες της εφημερίδας καλούνται οι Γιαννιώτες να συμμετέχουν στις κινητοποιήσεις στην πόλη «*δια να καταδικάσωμεν το πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου*». Επίσης, σύνθημα της εφημερίδας γίνεται η φράση του Γ. Παπανδρέου «*Ο Βασιλεύς βασιλεύει – ο Λαός κυβερνά*». Η συγκεκριμένη φράση δημοσιεύεται τις ημέρες πριν την συμπλήρωση ενός χρόνου από την παραίτηση της κυβέρνησης Γ. Παπανδρέου, ως κύρια επικεφαλίδα κάθε φύλλου (Παράρτημα - 21).

Ο σχηματισμός κυβέρνησης από τον Π. Κανελλόπουλο με τη σύμφωνη γνώμη των ανακτόρων, προκαλεί νέες αντιδράσεις. Μέχρι εκείνη τη στιγμή η κριτική της εφημερίδας προς το βασιλιά είναι περιορισμένη, με ήπιους χαρακτηρισμούς, σε σύγκριση πάντα και με την κριτική προς την Ε.Ρ.Ε.. Όμως, η απόφαση του βασιλιά να σχηματιστεί η κυβέρνηση Π. Κανελλόπουλου από στελέχη της Ε.Ρ.Ε. φαίνεται πως αποτέλεσε την «σταγόνα» για την εφημερίδα. «*Ο Βασιλεύς (με τας ενέργειάς του) κομματάρχης της ΕΡΕ*» είναι ο πρωτοσέλιδος τίτλος της εφημερίδας στις 4 Απριλίου 1967 (Έτος 39^{ον}, αρ. φύλλου 10505), ενώ μια ημέρα αργότερα (5 Απριλίου 1967, Έτος 39^{ον}, αρ. φύλλου 10506) δημοσιεύεται ενυπόγραφη επιστολή της ίδιας της εφημερίδας προς τον Βασιλιά Κωνσταντίνο, σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Μεγαλειότατε, η ανάθεσις σχηματισμού κυβερνήσεως εις την ΕΡΕ είναι πράξης πολιτική, όχι απλώς άστοχος και τυπικώς διαβλητή. Είναι πράξις, η

οποία αποτελεί ΠΡΟΚΛΗΣΙΝ και ΥΒΡΙΝ κατά του Ελληνικού Λαού. Είναι το αποκορύφωμα των αντιδημοκρατικών και αντιλαϊκών μαγειρευμάτων που το σκοτεινόν παρασκήνιον παρασκευάζει εις το συνωμοτικόν ημίφως. Είναι νίκη των δυνάμεων της ανωμαλίας και της εκτροπής των ζοφερών δυνάμεων που – κακομαθημένοι από το παρελθόν – δεν εννοούν να παραδεχθούν ότι ΜΟΝΟΝ η λαϊκή θέλησις είναι εκείνη η οποία ρυθμίζει τας τύχας του τόπου αυτού, και ότι ΜΟΝΟΝ ο λαός, που στρατεύεται, φορολογείται και θυσιάζεται, είναι ο αποκλειστικός κυριάρχος του. [...] Και είναι άκρως λυπηρόν, αλλά και άκρως ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΝ, ότι Σεις Μεγαλειότατε, ευρίσκεσθε ΜΑΚΡΑΝ των αισθημάτων αυτών και των σκέψεων του λαού Σας... Αλλά δεν θα καταθέση τα όπλα ο Ελληνικός Λαός αυτήν την φοράν. Δεν θα οδηγηθή «ως πρόβατον εις σφαγήν». Δεν θα παραδοθή εις τον εξανδραποδισμόν και την ατίμωσιν. Δεν θα δουλωθή. Θα αγωνισθή ο Ελληνικός Λαός».

6.5 Πολιτικές αντιπαραθέσεις

6.5.1. Ευάγγελος Αβέρωφ

Οι εκλογές του 1956 διακρίνονται από την έντονη πολιτική αντιπαράθεση. Ειδικά με την ανακοίνωση της ίδρυσης της Ε.Ρ.Ε. από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, το πολιτικό κλίμα εντείνεται, γεγονός που εκφράζεται μέσα από τις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Όμως, η συγκεκριμένη προεκλογική περίοδος σημαδεύεται από την κόντρα της εφημερίδας με τον Ευάγγελο Αβέρωφ. Η είδηση της «μεταγραφής» του από το Κόμμα των Φιλελευθέρων στην Ε.Ρ.Ε. προκάλεσε την έκπληξη και «έκρηξη» της εφημερίδας.

Στις 29 Ιανουαρίου 1956 (Ετος 29^{ον}, αρ. φύλλου 7090) δημοσιεύεται το άρθρο «Όχι 'στροφή', αλλά προδοσία!» όπου καταγγέλλεται ως ύψιστη προδοσία η απόφαση του Ευ. Αβέρωφ να ενταχθεί στο δυναμικό της Ε.Ρ.Ε.. Μεταξύ άλλων αναφέρεται στο συγκεκριμένο άρθρο:

«Δεν ένοιωθε δηλονότι τον παλμόν του Φιλελεύθερου πολιτικού. Δεν εκινείτο δια την διατήρησιν και επαύξησιν των κομματικών δυνάμεων των Φιλελευθέρων. Αλλ' αιχμάλωτος του υποκαρδίου πόθου του και των εγωκεντρικών στοχασμών του να δημιουργήση ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ Κόμμα,

επολιτεύετο κατά τρόπον, όστις υπέσκαπτε τοπικώς το Κόμμα των Φιλελευθέρων προς ενίσχυσην του προσωπικού του κόμματος. Και ενθυμούνται όλοι οι Φιλελεύθεροι του νομού ότι ο κ. Αβέρωφ είχε οργανώσει ένα κομματικόν μηχανισμόν απολύτως προσωπικόν. Ουδέποτε ενέκρινε την σύστασιν και την δράσιν συλλογικών οργάνων του Κόμματος. Με το τραγικόν δια το Κόμμα των Φιλελευθέρων αποτέλεσμα, του ριψάσπιδος κ. Αβέρωφ αυτομολήσαντος προς το αντίθετον πολιτικόν στρατόπεδον, το Κόμμα των Φιλελευθέρων να ευρέθη χωρίς κομματικόν μηχανισμόν, χωρίς όργανα δράσεως. Πάντα δε ταύτα και άλλα τα οποία θα μας απασχολήσουν εν συνεχεία αποδεικνύουν, ότι ο κ. Αβέρωφ δεν έκαμε «στροφήν» αλλά διέπραξε το ατιμωτικόν έγκλημα της πολιτικής προδοσίας. Και μάλιστα εκ προμελέτης».

Δείγμα της πολιτικής αντιπαράθεσης είναι η καταγγελία κατά του Ευ. Αβέρωφ πως εμπόδισε τον υποψήφιο βουλευτή της Φιλελεύθερης Δημοκρατικής Ένωσης Γ. Παλάσκα να πραγματοποιήσει προεκλογική επίσκεψη και ομιλία στο Μέτσοβο. Σε σχετικό άρθρο, στις 31 Ιανουαρίου 1956 (Έτος 29^{ον}, αρ. φύλλου 7091) σημειώνεται χαρακτηριστικά: «Και δια να επιτευχθή τούτο έπρεπε να εφαρμοσθούν μέθοδοι της «κερασέας» την οποίαν ενηγκαλίσθη ο κ. Αβέρωφ ο «Δημοκρατικός...» φασκελώσας την Δημοκρατίαν δια την οποίαν εκόπτετο δήθεν, όταν ο μακαρίτης ο Σοφούλης και ο κ. Βενιζέλος προώθουν τον πολιτικόν αυτόν άνδρα, από του αξιώματος του Νομάρχου της Δικτατορίας Μεταξά εις τα αξιώματα των υπουργών».

Η κόντρα με τον Ευ. Αβέρωφ συνεχίζεται και πριν τις εκλογές του 1958. Από την πλευρά του *Ηπειρωτικού Αγώνα* καταγγέλλεται η στήριξη του βουλευτή προς την εφημερίδα «Πρωινός Λόγος» (18 Ιανουαρίου 1958, Έτος 31^{ον}, αρ. φύλλου 7691). Ειδικότερα, καταγγέλλεται πως πίσω από την εφημερίδα «Πρωινός Λόγος» βρίσκεται ο Ευ. Αβέρωφ και πως για την δημιουργία των εγκαταστάσεων της απαιτήθηκαν 500.000 δραχμές, που φέρεται να προήλθαν από κονδύλια του Τοσίτσειου Ιδρύματος, του οποίου την ευθύνη είχε ο πολιτευτής της Ε.Ρ.Ε., χωρίς μάλιστα τον απαιτούμενο έλεγχο.

Η καταγγελία για την κακοδιαχείριση των οικονομικών δεδομένων του Τοσίτσειου Ιδρύματος συνεχίζεται και το επόμενο διάστημα, ενώ ο βουλευτής καταγγέλλεται και για ρουσφετολογικές πρακτικές. Ανάλογη κριτική ασκείται στον

Ευ. Αβέρωφ και λίγα χρόνια αργότερα, με αφορμή έκθεση του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου κ. Τούση σχετικά με τη διαχείριση των μυστικών κονδυλίων του Υπουργείου Εξωτερικών και του Υφυπουργείου Τύπου. Στο άρθρο της εφημερίδας, με τίτλο *«10 εκατομ. εις άγνωστον κατεύθυνσιν και εκατοντάδες χιλιάδων δραχμών εις φιλικάς εφημερίδας της Ε.Ρ.Ε. Ο κ. Αβέρωφ υπό κατηγορίαν»* (29 Μαρτίου 1964, Έτος 36^ο, αρ. φύλλου 9581), αφήνονται αιχμές κατά του κ. Αβέρωφ για κακοδιαχείριση κονδυλίων κατά τη διάρκεια της θητείας του στο Υπουργείο Εξωτερικών.

Ο ρόλος του Ευ. Αβέρωφ για το Κυπριακό, από τη θέση του Υπουργού Εξωτερικών, δεν έμεινε ασχολίαστος, και μάλιστα καυστικά από την εφημερίδα, που έκανε λόγο για *«χαντάκωμα»* του Κυπριακού εξαιτίας της πολιτικής που ακολούθησε στο συγκεκριμένο εθνικό ζήτημα. Με αφορμή την ανακοίνωση του Σχεδίου Μακ Μίλλαν στις αρχές του 1958 και τις αντιδράσεις που αυτή προκάλεσε στο εσωτερικό της χώρας, η εφημερίδα βάλλει κατά του Υπουργού Εξωτερικών. Σε άρθρο, με τον χαρακτηριστικό τίτλο *«Το ‘χαντάκωμα’ του Κυπριακού»* (24 Απριλίου 1958, Έτος 31^ο, αρ. φύλλου 7770), αναδημοσιεύονται δηλώσεις του πρώην ειδικού συμβούλου και ραδιοφωνικού σχολιαστή για το Κυπριακό κ. Πουρνάρα, με τις οποίες καταγγέλλονται οι κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσος πως *«απειργάζοντο συστηματικώς τον ενταφιασμόν του Κυπριακού»*.

Μερικά χρόνια αργότερα, στο πλαίσιο της γενικότερης κριτικής της εφημερίδας στην κυβέρνηση Κ. Καραμανλή για την αντιμετώπιση του Κυπριακού, καταγράφεται σε άρθρο: *«Πως ετάφη το Κυπριακόν. Συμπαιγνία των κυβερνήσεων Καραμανλή και Μεντερές. Αφόρητος πίεσις του κ. Αβέρωφ επί του Μακαρίου»* (5 Φεβρουαρίου 1966, Έτος 38^ο, αρ. φύλλου 10153).

6.5.2. Γρηγόριος Σακκάς

Μια από τις αντιπαραθέσεις της εφημερίδας με πολιτικά πρόσωπα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, που προκαλεί το ενδιαφέρον στου αναγνώστη εξαιτίας της έντονης κριτικής και του δυναμικού λόγου, είναι αυτή με τον Δήμαρχο Ιωαννίνων Γρηγόρη Σακκά.

Αρχικά, η συνεργασία του *Ηπειρωτικού Αγώνα* με τον Γρ. Σακκά είναι άριστη, καθώς η εφημερίδα βρίσκεται στο πλευρό του στις εκλογικές αναμετρήσεις για το Δήμο Ιωαννιτών τόσο το 1954, όσο και το 1959. Καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας του Γρ. Σακκά δεν λείπει η κριτική για το έργο του στο Δήμο, μέσα από τα

άρθρα και τα σχόλια της εφημερίδας. Όμως, στις αρχές του 1960 εξαπολύεται από την εφημερίδα μια δυναμική επίθεση στο πρόσωπο του Δημάρχου Ιωαννίνων, έχοντας στο επίκεντρο καίρια τοπικά ζητήματα.

Ένα πρώτο ζήτημα κριτικής αποτελεί η αύξηση της τιμής του νερού, που προκαλεί την έντονη αντίδραση των επαγγελματιών της πόλης. Αντίδραση εκφράζεται και από το Επαγγελματικό Επιμελητήριο, του οποίου μέλος είναι ο εκδότης της εφημερίδας, Ευ. Τζάλλας, και κατ' επέκταση καταλαμβάνει χώρο στα πρωτοσέλιδα του *Ηπειρωτικού Αγώνα*.

Στις αρχές του 1962 η εφημερίδα καταγγέλλει το Δήμαρχο Ιωαννίνων πως προσπάθησε να οικειοποιηθεί έργο άλλων φορέων, καθώς στην παρουσίαση του απολογισμού της δημοτικής αρχής προσπάθησε να οικειοποιηθεί έργα που εκτελέστηκαν από φορείς του Δημοσίου. Ενώ λίγους μήνες αργότερα, κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, οπότε και καταγράφονται προβλήματα υδροδότησης σε περιοχές του Δήμου, στο άρθρο της «*Το 'τιτάνειον έργον'*» (22 Ιουλίου 1962, Έτος 35^{ον}, αρ. φύλλου 9063) η διεύθυνση της εφημερίδας αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Αλλά εις τας δηλώσεις του δεν αναφέρει τας βασικές παρανομίας, αι οποίαι είναι και καθαρά παραβάσεις καθήκοντος και δια τας οποίας πιστεύομεν ότι δεν θα θελήσουν να τον καλύψουν, ως έπραξαν κατά το παρελθόν εις άλλας περιπτώσεις, αι προϊστάμεναι αυτού αρχαί. Και αι παρανομίαι του έγκεινται εις το ότι διέθεσεν εκ των υπερεσόδων της υδρεύσεως χρήματα διά άλλους σκοπούς μεταξύ των οποίων και η αγορά του αυτοκινήτου δια να φθάσωμεν εις το σημείον ο μεν κ. Σακκάς να μεταβαίνει παντού με αυτοκίνητον, οι δε συνδημόται μας να στερούνται του κυριότερου αγαθού, του ύδατος. Περί των άλλων, τα οποία αναφέρει ο κ. Δήμαρχος εις την επιστολήν του δεν ασχολούμεθα καν όπως εξ αρχής είπομεν. Η όλη επιστολή – πράγματι γλαφυρά – αποτελεί έναν καθρέπτην, τόσον των έργων, όσον και των γνώσεων του κ. Σακκά».

Όμως, το θέμα που θα εντείνει την αντίδραση της εφημερίδας είναι η προσπάθεια της δημοτικής αρχής να υλοποιηθεί η σύνδεση των αποχετεύσεων της πόλης με τους αγωγούς ομβρίων υδάτων. Για τη διεύθυνση της εφημερίδας η συγκεκριμένη κίνηση θα επιβαρύνει την κατάσταση της λίμνης Παμβώτιδας, από τη

στιγμή μάλιστα που υπάρχει έγγραφο του Υγειονομικού Κέντρου πως η λίμνη είναι ήδη μολυσμένη. Μάλιστα, το γεγονός πως δεν ελήφθη υπόψη το συγκεκριμένο έγγραφο, την οδηγεί στην καταγγελία για παρανομία από την πλευρά του Δημάρχου. Η επιμονή της εφημερίδας για το συγκεκριμένο θέμα είναι μεγάλη και η αποτροπή της σύνδεσης με τους αγωγούς της πόλης μετατρέπεται σε ζήτημα... τιμής! Ένα χρόνο μετά την προβολή του θέματος και μετά τις διαστάσεις που αυτό έχει λάβει στην τοπική κοινωνία, δημοσιεύεται απόφαση του Νομάρχη Ιωαννίνων Κωνσταντίνου Καλογερόπουλου, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται οποιαδήποτε σύνδεση. Χαρακτηριστική είναι η αντίδραση του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, όπως αυτή καταγράφεται στο πρωτοσέλιδο στις 21 Μαΐου 1963 (Έτος 35^{ον}, αρ. φύλλου 9316), όπου αναφέρεται: «Απαγορεύεται πλέον πάσα σύνδεσις με την λίμνην. – Δεν γίνεται αποδεκτή η υπ' αρ. 704 υγειονομική διάταξις του κ. Νομάρχου - Η παρεμβολή σηπτικών βόθρων δεν αποσοβεί την μόλυνσιν της Λίμνης - Θα μολυνθούν αι ακταί, η πόλις θα βρωμά. – Θα μολυνθή το δίκτυον υδρεύσεως - Κίνδυνος διά την υδρόβιον ζωής της Λίμνης. ΠΛΗΡΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΚΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΜΑΣ». (Παράρτημα - 22)

Η υπόθεση οδηγείται και στις δικαστικές αίθουσες, όπου μεταξύ άλλων κατηγορούμενος είναι και ο Δήμαρχος Γρ. Σακκάς. Με τον χαρακτηριστικό πρωτοσέλιδο τίτλο «Ο κ. Δήμαρχος στο εδώλιον! Δια τα ζητήματα της μόλυνσεως της λίμνης» (9 Ιανουαρίου 1964, Έτος 36^{ον}, αρ. φύλλου 9512) δηλώνεται η θέση της εφημερίδας για το ζήτημα. Η δίκη, όπως σημειώνεται και στο κείμενο, αποτελεί μια δικαίωση για την εφημερίδα και τον αγώνα που είχε κάνει όλο το προηγούμενο διάστημα. Τελικά ο Δήμαρχος Γρ. Σακκάς απαλλάχτηκε των κατηγοριών.

6.6. Εξωτερική πολιτική & επικαιρότητα

6.6.1 Το Κυπριακό

Η διεύθυνση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* από την πρώτη στιγμή παρακολουθεί τις εξελίξεις με την Κύπρο, με πάγια αίτημα την ένωση με την Ελλάδα. Βέβαια, το ενδιαφέρον εντείνεται μετά την προσφυγή της Ελλάδος για το συγκεκριμένο ζήτημα στον Ο.Η.Ε (1954). Η ανακοίνωση της πρόθεσης πυροδοτεί δεκάδες κινητοποιήσεις σε ολόκληρη την χώρα, μεταξύ των οποίων και στα Ιωάννινα. Η αξίωση των Ελλήνων και των Κυπρίων για την ένωση εκφράζεται βροντερά από τους πρωτοσέλιδους τίτλους του *Ηπειρωτικού Αγώνα*.

Από το 1954 έως το 1958, όπου το ενδιαφέρον στρέφεται στην προσπάθεια της ελληνικής κυβέρνησης να θέσει προς συζήτηση το θέμα της Κύπρου στον Ο.Η.Ε., υπάρχει συνεχής ενημέρωση από την πλευρά της εφημερίδας. Η θέση του πρωθυπουργού Αλ. Παπάγου φιλοξενείται συχνά στους πρωτοσέλιδους τίτλους, αναδεικνύοντας πως πρόκειται συνολικά για τη θέση όλου του πολιτικού κόσμου. Άλλωστε, θεωρείται πως και η αντιπολίτευση (στον πολιτικό χώρο της οποίας ανήκει και ο *Ηπειρωτικός Αγών*) για λόγους αρχής έμεινε σταθερή στη θέση της αυτοδιάθεσης²⁵.

Η διεύθυνση της εφημερίδας υπερασπίζεται από την πρώτη στιγμή το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του Κυπριακού λαού. Στο άρθρο *«Είναι καιρός να μας δοθή η Κύπρος φιλικά»* στις 29 Απριλίου 1955 (Έτος 29^{ον}, αρ. φύλλου 6956) γίνεται αναφορά στη μέχρι τότε πορεία της Κύπρου, και υπογραμμίζεται πως η Μ. Βρετανία δεν θα πρέπει, στο σημείο που έχει φτάσει η κατάσταση, να διατηρεί αυτό το καθεστώς με την Κύπρο. Μεταξύ άλλων σημειώνεται:

«Αλλά από πάσης απόψεως νομίζομεν ότι σφάλλουν οι Άγγλοι επιμένοντες εις την διατήρησιν της Κύπρου χωρίς να δώσουν εις τους Κύπριους το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως. Ούτε ως στρατηγική βάση ούτε ως απλή αποικία αξίζει τίποτε δια την Μεγάλην Βρετανίαν η Κύπρος, εφ' όσον δεν παραχωρεί εις τον λαόν της το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως, και θα έχη κατόπιν τούτου εξασφαλισμένην την εχθρότητα των Κυπρίων».

Η ίδια τακτική ακολουθείται και μετά την εκλογή του Κ. Καραμανλή στην πρωθυπουργία. Η έναρξη του ένοπλου αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. στην Κύπρο την 1^η Απριλίου 1955 επαναφέρει επιτακτικά το αίτημα της αυτοδιάθεσης της Κύπρου. Μέσα από την ειδησεογραφία της εφημερίδας, οι Κύπριοι προβάλλονται ως πατριώτες αγωνιστές και καταγγέλλεται η στάση των Βρετανών. Όμως, η είδηση που θα κινητοποιήσει εκ νέου και σε μεγαλύτερη έκταση το ζήτημα, είναι η απαγωγή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στις 9 Μαρτίου 1956, μαζί με τον Μητροπολίτη Κυρήνειας Κυπριανό, τον πρωθυερέα του Ναού της Φανερωμένης Λευκωσίας Σταύρο Παπαγαθαγγέλου και το γραμματέα της Μητρόπολης Κυρήνειας Πολύκαρπο

---

²⁵ Π. Τερλεζής, *Διπλωματία και πολιτική του Κυπριακού. Ανατομία ενός λάθους*, Αθήνα, Εκδόσεις Ράππα, 1971, σελ. 209

Ιωαννίδη, και η εξορία τους στις Σεϋχέλλες. Στις 11 Μαρτίου (Έτος 29^{ον}, αρ. φύλλου 7126) δημοσιεύεται άρθρο του Ευθύμιου Τζάλλα με τίτλο «*Έλθετε Πανέλληνες!*», μέσα από το οποίο υπερτονίζεται η στάση του Ελληνισμού ως θεματοφύλακα θεμελιωδών αρχών από αρχαιοτάτων χρόνων. Φτάνοντας στο παρόν, καλούνται οι Έλληνες να σταθούν και πάλι στο ύψος των περιστάσεων:

«Και ακούοντας δια μίαν ακόμη φοράν το «Απ' άκρου εις άκρον χαλασμός κρεμούν τον Πατριάρχη» ας υψωθώμεν ως νέοι Ανταίοι και ορκισθώμεν εις το όνομα του Πατριάρχου Κύπρου Μακαρίου, τον οποίον οι διεθνείς γκάγκστερ ηχμαλώτισαν και απήγαγον οι τύραννοι της Κύπρου, ότι με την φρόνησιν, η οποία αποτελεί το κυριώτερον γνώρισμα της ψυχής των ανδρείων, θα εκδικηθώμεν! Η Ελληνική Νέμεσις έχει τρόπους να τιμωρή τους αχαρίστους και τους τυράννους!».

Στο στόχαστρο της εφημερίδας δεν βρίσκεται μόνο η βρετανική πολιτική, αλλά και η στάση των Η.Π.Α. Μάλιστα, στη σχετική αρθρογραφία εκφράζεται η απογοήτευση για την στάση των Αμερικανών, χωρίς να αναγνωρίζονται οι θυσίες του Ελληνικού λαού τα προηγούμενα χρόνια. Στο άρθρο «*Η μάχη ήρchiσε*», που δημοσιεύεται στις 20 Φεβρουαρίου 1957 (Έτος 30^{ον}, αρ. φύλλου 7415), σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Αλλά δυστυχώς αυτήν την φορά, ο Ελληνικός Λαός βλέπει ότι έχει να αντιπαλαίση όχι μόνον με την λυσσαλέαν και πανούργον αντίδρασιν της Αγγλίας, αλλά και με την καταστρεπτικήν και ασυγχώρητον απάθειαν της Αμερικής, η οποίας – δυστυχώς – θυσιάζει τας ιδέας δια τας οποίας μάχεται ο ελεύθερος κόσμος, εις τον βωμόν του συμφέροντος. Και πληγώνει την μικράν Ελλάδα αυτή η υποκριτική διπροσωπία της μεγάλης συμμάχου και της εμβάλλει πικράς σκέψεις και αμφιβολίας. Διότι τι είδους φιλία είναι αυτή, όταν εις ζήτημα σχετιζόμενον με την απελευθέρωσιν 450 χιλ. ψυχών από τους όνυχας της αποικιοκρατίας, η Αμερική ασχάλει και ανησυχεί και προσπαθεί όπως – όπως να το παραπέμψη εις τας Ελληνικάς καλένδας; Μήπως είμεθα καλοί μόνον δια να δίδωμεν το αίμα μας, με μερικής

κολακευτικάς φράσεις και με ένα φιλικόν, προστατευτικόν χτύπημα εις τον ώμον;».

Η παρουσίαση της νέας βρετανικής θέσης, που βασίστηκε στις προτάσεις του Άγγλου συνταγματολόγου, Λόρδου Ράντκλιφ (μάλιστα χαρακτηρίζεται και ως «Σύνταγμα Ράντκλιφ») στις 19 Δεκεμβρίου 1956 προκαλεί νέα αναστάτωση στην χώρα. Το κυριότερο σημείο, που ανησυχεί και κινητοποιεί την ελληνική πλευρά, είναι η ιδέα της διχοτόμησης της Κύπρου σε περίπτωση άσκησης του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. *«Η Ελλάς και η Κύπρος αποκρούουν το επαίσχυντο «σύνταγμα». Συνεκροτήθησαν ογκώδεις διαδηλώσεις διαμαρτυρίας εις την Μεγαλόνησον με συνθήματα 'Κάτω το σύνταγμα' 'Ζήτω η ένωσις'. Ο κ. Καραμανλής έδωσεν οδηγίας διαφωτίσεως των χωρών του ΟΗΕ επί της στάσεως της Ελλάδος»,* γράφει στον πρωτοσέλιδο τίτλο της η εφημερίδα στις 21 Δεκεμβρίου (Έτος 30^{ον}, αρ. φύλλου 7366), προβάλλοντας τη συνολική αντίθεσή της στη νέα πρόταση.

Η ανακοίνωση του Σχεδίου Μακ Μίλλαν στις αρχές του 1958 φέρνει νέες αναταράξεις. Το συγκεκριμένο σχέδιο προέβλεπε πως η αποικία θα διοικούνταν από ένα Συμβούλιο, του οποίου θα προήδρευε ο Κυβερνήτης, βοηθούμενος από δύο αντιπροσώπους (έναν Έλληνα και έναν Τούρκο) και από έξι Κύπριους Υπουργούς (τέσσερις Έλληνες και δύο Τούρκους). Επίσης, προέβλεπε χωριστές κοινότητες για τους Έλληνες και τους Τούρκους δημότες. Σε αντίθεση με τις ανακοινώσεις προτάσεων που είχαν προηγηθεί από την βρετανική πλευρά, η συγκεκριμένη προκάλεσε έντονες αντιδράσεις για το περιεχόμενό της όχι μόνο στο εξωτερικό, αλλά και στο εσωτερικό με σαφείς αιχμές προς την ελληνική κυβέρνηση.

Το ενδιαφέρον στρέφεται εκ νέου στο Κυπριακό ζήτημα το Φεβρουάριο 1959 με τις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου ανάμεσα στην κυπριακή, την ελληνική, την τούρκικη και την αγγλική πλευρά. (Παράρτημα - 23) Παρά την αρχική αμφιβολία, όπως αυτή εκφραζόταν στα άρθρα και τα σχόλια της εφημερίδας, η είδηση γίνεται δεκτή με ενθουσιασμό. Βέβαια, λίγες ημέρες αργότερα, που η συμφωνία τίθεται προς συζήτηση στη Βουλή, δεν λείπει και η κριτική, όπως αυτή εκφράζεται από τα κόμματα της αντιπολίτευσης με έντονους τόνους και χαρακτηρισμούς.

Ήδη από το 1954 η διεύθυνση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* φαίνεται πως είχε επιλέξει να μην ασκεί κριτική στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, και ειδικότερα

στο Κυπριακό. Μάλιστα, προβάλλει τις θέσεις των κυβερνήσεων (Παπάγου και Καραμανλή) αυτούσιες, διατηρώντας ήπιους τόνους, με βασικό άξονα την ανάδειξη του δικαίου αιτήματος του Κυπριακού λαού και την υποστήριξή του από όλους τους Έλληνες. Ακόμη, και με την ανάληψη του Υπουργείου Εξωτερικών από τον Ευ. Αβέρωφ (με τον οποίο έχει ξεσπάσει έντονη κόντρα) δεν ασκείται κριτική από την πλευρά της εφημερίδας. Σε αυτό το κλίμα φαίνεται πως συνέβαλλε και η γενικότερη στάση των κομμάτων της αντιπολίτευσης, που αν και ασκούσαν κριτική στη Βουλή, διατηρούσαν χαμηλούς τόνους.

Αυτό το σκηνικό αλλάζει ριζικά με την ανακοίνωση του Σχεδίου Μακ Μίλλαν στις αρχές του 1958, καθώς η κυβέρνηση Καραμανλή καταγγέλλεται από σύσσωμα σχεδόν τα κόμματα της αντιπολίτευσης για ενδοτικότητα και αναποφασιστικότητα που έφερε την χώρα και την Κύπρο σε αδιέξοδο. Η κριτική εντείνεται με την αρχική ανακοίνωση της ελληνικής κυβέρνησης πως προτίθεται να δεχθεί παρέμβαση του ΝΑΤΟ για τη διευθέτηση του ζητήματος, την απόφαση να απορρίψει τη διαμεσολάβηση του οργανισμού, αλλά κυρίως τη σύναψη της Συμφωνίας του Λονδίνου (χωρίς την πρότερη ενημέρωση των κομμάτων της αντιπολίτευσης).

Η ανακήρυξη της Κύπρου σε ανεξάρτητο κράτος τον Αύγουστο του 1960 χαιρετίζεται από την εφημερίδα. Τα άρθρα της εφημερίδας είναι αναλυτικά για τη διαδικασία ανακήρυξης, την απομάκρυνση του Άγγλου Κυβερνήτη και της μετάβασης στο νέο καθεστώς.

Η τοποθέτηση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου πως οι συνθήκες Ζυρίχης και Λονδίνου είναι άκυρες, επαναφέρουν στην επικαιρότητα το Κυπριακό ζήτημα. Όμως, πλέον το πολιτικό σκηνικό έχει αλλάξει, διαφοροποιώντας και την στάση της εφημερίδας απέναντι στις εξελίξεις στην Κύπρο. Η συγκαταβατική στάση που χαρακτήριζε την θέση της εφημερίδας κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, επί κυβέρνησης Ε.Ρ.Ε., πλέον δίνει τη θέση της στην έντονη κριτική σε όσα εκτυλίχθηκαν εκείνη την περίοδο. Τη δεκαετία του 1960 και ειδικότερα μετά την κινητοποίηση της κυπριακής πλευράς για αλλαγή σε διατάξεις του Συντάγματος της Κύπρου, φέρουν το ζήτημα στο επίκεντρο της αντιπαράθεσης.

Στο στόχαστρο της εφημερίδας βρίσκονται τόσο ο Κ. Καραμανλής, για τη στάση του ως Πρωθυπουργός, όσο και ο Ευ. Αβέρωφ, για το ρόλο του ως Υπουργός Εξωτερικών. Χαρακτηριστικός είναι ο τίτλος *«Πως ετάφη το Κυπριακόν. Συμπαιγνία των κυβερνήσεων Καραμανλή και Μεντερές. Αφόρητος πίεσις του κ. Αβέρωφ επί του*

Μακαρίου», σε άρθρο της εφημερίδας στις 5 Φεβρουαρίου 1966 (Έτος 38^{ον}, αρ. φύλλου 10153), με αφορμή δηλώσεις του Τουρκοκύπριου Ραούφ Ντεκτάς.

Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται πλήρης στήριξη στην εξωτερική πολιτική της Ένωσης Κέντρου και στις επιλογές του Πρωθυπουργού Γ. Παπανδρέου προσωπικά. Το Κυπριακό ως ευαίσθητο ζήτημα εξωτερικής πολιτικής, πάντα είχε την προσοχή και το ενδιαφέρον της εφημερίδας, όπως αυτό παρατηρήθηκε και το προηγούμενο διάστημα. Όμως, πλέον το ενδιαφέρον δεν στρέφεται μόνο στις εξελίξεις, αλλά κυρίως στην πολιτική τοποθέτηση της ελληνικής κυβέρνησης.

Μέσα από την αρθρογραφία της εφημερίδας προβάλλονται οι κεντρικές θέσεις του Γ. Παπανδρέου για την επίλυση των ανοιχτών ζητημάτων με το Κυπριακό. Κεντρικός άξονας αυτών των θέσεων είναι η παροχή της αμέριστης συμπαράστασης της ελληνικής πλευράς στον δίκαιο αγώνα του Κυπριακού Ελληνισμού για πλήρη και αδέσμευτη ανεξαρτησία. Η εφημερίδα υπερασπίζεται τη θέση της ελληνικής κυβέρνησης πως οι συνθήκες Ζυρίχης και Λονδίνου είναι ανεφάρμοστες και εκφράζει την στήριξη στην κινητοποίηση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Επίσης, υπογραμμίζεται η αναγκαιότητα διατήρησης της ειρήνης και των καλών σχέσεων με την Τουρκία.

Κύριο πρόσωπο αποτελεί ο Γ. Παπανδρέου, οι προσπάθειες του οποίου για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος προβάλλονται σχεδόν ηρωικές. «*Αλτ! Εδώ Ελλάς...*» σημειώνει ο πρωτοσέλιδος τίτλος της εφημερίδας την 1^η Μαρτίου 1964 (Έτος 36^{ον}, αρ. φύλλου 9558), Στο κείμενο καταγγέλλεται η «*αντεθνικήν συμφωνίαν της Ζυρίχης*» και υπογραμμίζεται πως θα πρέπει να σταματήσει η συμβιβαστική και υποχωρητική στάση της ελληνικής πλευράς απέναντι στις προκλήσεις των Τούρκων και τα αιτήματα των Αγγλοαμερικανών. Μάλιστα, εξάίρεται η στάση του Γ. Παπανδρέου που βάζει «φρένο» («*Αλτ! Εδώ Ελλάς...*») στη στάση των άλλων χωρών, ορθώνοντας το γιγάντιο ανάστημά του! Λίγο πριν την συνάντηση Γ. Παπανδρέου – Αρχιεπισκόπου Μακαρίου τον Απρίλιο του 1964 το ενδιαφέρον είναι έντονο για τις εξελίξεις. «*Μήνυμα του κ. Γ. Παπανδρέου προς τον κ. Ινονού δια τον Κυπριακόν θέμα. Ανεδαφικά και 'νεκρόν' γράμμα αι συνθήκαι Λονδίνου – Ζυρίχης. Εντούτοις η Ελλάς επιθυμεί την φιλίαν*», σημειώνεται σε άρθρο της εφημερίδας στις 9 Απριλίου 1964 (Έτος 36^{ον}, αρ. φύλλου 9590).

6.6.2. Το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα

Η κατάσταση στη Βόρειο Ήπειρο, τα καθημερινά προβλήματα των κατοίκων της και η στάση των ελληνικών κυβερνήσεων αποτελεί ένα μείζον θέμα για τη διεύθυνση της εφημερίδας. Όπως και πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, έτσι και μετά, εκφράζεται έντονη ανησυχία για τη στάση των αλβανικών αρχών απέναντι στο ελληνικό στοιχείο. Ο προβληματισμός εντείνεται κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου, κυρίως εξαιτίας της έντονης επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης στην Αλβανία.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου λαμβάνονται σκληρά μέτρα κατά των κατοίκων της Βορείου Ηπείρου, με τη αναγκαστική και βίαιη μεταφορά Βορειοηπειρωτών σε άλλες περιοχές της Αλβανίας και την αποδυνάμωση του ελληνικού στοιχείου στην παιδεία και τον πολιτισμό. Όλες αυτές οι ενέργειες καταγγέλλονται από την εφημερίδα, που μάλιστα ζητά την παρέμβαση του Ο.Η.Ε. για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των Βορειοηπειρωτών.

Όμως, και τα επόμενα χρόνια εκφράζονται ανάλογες εκκλήσεις. Στις 25 Ιανουαρίου 1957 (Έτος 30^{ον}, αρ. φύλλου 7393) στο άρθρο «*Το κομμουνιστικόν αλβανικόν καθεστώς απειλείται από λαϊκήν επανάστασιν*» εκφράζονται έντονες ανησυχίες για τους Βορειοηπειρώτες. Μεταξύ άλλων αναφέρεται:

«Τα μαρτύρια των Βορ/των συνεχίζονται. Αθρόαι συλλήψεις γίνονται τελευταίως εξεχόντων Βορ/των και πολλάί εκτοπίσεις οικογενειών εις την Β. Αλβανίαν. Η επισιτιστική κατάστασις έχει αποβή πλέον απελπιστική. Η πείνα θερίζει πλέον πολύ κοσμάκη. Η φυματίωσις κάνη θραύσιν και έχει αυξηθή κατά πολύ. Τα αποστελλόμενα εμβάσματα εις δολλάρια από το εξωτερικόν κατακρατούνται και μόνο ψιχία δίδονται εις τους δικαιούχους. Με 100 δολλάρια αγοράζονται μόνον 75 οκάδες καλαμπόκι. Τέτοια υποτίμησιν έχουν κάμει, ώστε να κερδίζουν πολύ συνάλλαγμα οι κρατούντες».

Κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου η ανησυχία εντείνεται εξαιτίας της στάσης των αλβανικών αρχών απέναντι στους Έλληνες κομμουνιστές, που φέρεται να βρίσκουν καταφύγιο στη γείτονα χώρα και να τη χρησιμοποιούν ως βάση εξορμήσεων (πιθανότατα με την ανοχή της). «*Αλλά συγχρόνως με το προχθεσινό*

συλλαλητήριο ο Ηπειρωτικός Λαός εξεδήλωσε την απόφασίν του, η οποία είναι και σύμπαντος του ελληνικού λαού απόφασις, τα ραπίσματα αυτά, αν δεν θελήσουν να τα καταφέρουν οι Ισχυροί Μεγάλοι μας Σύμμαχοι και ο ΟΗΕ, να τα καταφέρει ο ίδιος» (12 Απριλίου 1949, Έτος ΚΑ', αρ. φύλλου 5007).

Η τοποθέτηση της ελληνικής κυβέρνησης το 1962 για την αποκατάσταση των σχέσεών της με την Αλβανία, προκαλεί αντιδράσεις. Είναι χαρακτηριστικό πως εκείνη την περίοδο, η εφημερίδα δημοσιεύει ανακοινώσεις και επιστολές φορέων (π.χ. της Πανεπειρωτικής Ομοσπονδίας Η.Π.Α.) που τονίζουν την ανάγκη αναγνώρισης των δικαιωμάτων των Βορειοηπειρωτών, πριν την οποιαδήποτε συζήτηση των δύο χωρών.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής αποτέλεσαν σημεία κριτικής προς τον βουλευτή Ιωαννίνων και Υπουργό Εξωτερικών της κυβέρνησης Ε.Ρ.Ε. Ευάγγελο Αβέρωφ. Ένα από αυτά αποτέλεσε και το βορειοηπειρωτικό ζήτημα. Σε άρθρο στις 15 Σεπτεμβρίου 1963 (Έτος 36^{ον}, αρ. φύλλου 9416) ασκείται κριτική στην κυβέρνηση της Ε.Ρ.Ε. γιατί όλα τα προηγούμενα χρόνια δεν είχε ανακινήσει το συγκεκριμένο θέμα σε διπλωματικό, και πολιτικό, επίπεδο, καθώς και στον Ευ. Αβέρωφ για την στάση του στο συγκεκριμένο θέμα. *«Η πραγματικότητα όμως αφήτει διάφορον στάσιν. Αφήτει στάσιν σταθεράν και ευθαρσή. Και τούτο δια να μην σβήση η ελπίς των σκλάβων Βορειοηπειρωτών και δια να μην καμφθή η μαχητικότητα των ελευθέρων»*, σημειώνεται μεταξύ άλλων.

6.6.3. Διεθνής επικαιρότητα

Απαιτήθηκε αρκετός χρόνος και προσπάθεια από την πλευρά των εφημερίδων να καλύψουν το διάστημα που παρέμειναν κλειστές κατά τη διάρκεια του πολέμου και της Κατοχής. Όμως, η τεχνολογική εξέλιξη, τόσο σε επίπεδο λινοτυπικών μηχανών, όσο και επικοινωνιών, επέτρεψε στον Τύπο να πραγματοποιήσει κανονικά άλματα. Ένα από τα χαρακτηριστικά που παρατηρούνται κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου είναι η συνεχής δημοσίευση ειδήσεων του εξωτερικού δελτίου. Η διεθνής επικαιρότητα απασχολεί συχνά τις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, όπως για παράδειγμα ο πόλεμος της Κορέας, το πραξικόπημα Νάσερ στην Αίγυπτο το 1952, κ.ά.

Τα πρώτα χρόνια η συντριπτική πλειοψηφία των εξωτερικών ειδήσεων συνδέεται με την πολιτική των Η.Π.Α. στην ευρύτερη περιοχή της Ευρώπης, αλλά

και παγκοσμίως. Για εβδομάδες η εφημερίδα προβάλλει τις εξελίξεις από τον πόλεμο της Κορέας, εκφράζοντας παράλληλα την ανησυχία της για την κομμουνιστική επεκτατική τακτική. Ανάλογο ενδιαφέρον υπάρχει για το έργο και τις δράσεις των αμερικανικών κυβερνήσεων. Συχνά δημοσιεύονται οι αποφάσεις του αμερικανικού Κογκρέσου, που συνδέονται με την κατάσταση στη Μέση Ανατολή. Αντίστοιχο ενδιαφέρον εκφράζεται για το δόγμα Αϊζενχάουερ, που προβάλλεται ως πρόγραμμα εξασφάλισης της ειρήνης.

Όταν το Δεκέμβριο του 1959 ο Αμερικανός Πρόεδρος Αϊζενχάουερ θα επισκεφτεί την Αθήνα, θα παρομοιαστεί με «άγγελο ειρήνης» από τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*, που μάλιστα θα καλέσει τους πολίτες να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους για τη συμβολή του αμερικανικού λαού στις δύσκολες στιγμές της Ελλάδας. Στο άρθρο «*Ωσαννά της ειρήνης άγγελε!*» (15 Δεκεμβρίου 1959, Έτος 33^{ον}, αρ. φύλλου 8270) σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Ας εκδηλώσωμεν την ευγνωμοσύνην μας μετ' αξιοπρεπείας και τας ευχαριστίας μας δι' όσα υπέρ ημών και χάρις εις την γενναιοδωρίαν και μεγαλοψυχίαν του Αμερικανικού λαού, εις ώρας τραγικών στιγμών του Έθνους μας έπραξε, επαναλαμβάνοντες έναν των μακαρισμών του Ιησού Χριστού, οι οποίοι ηκούσθησαν κατά την επί του όρους ομιλίαν του προ δύο χιλιάδων ετών: «Μακάριοι οι ειρηνοποιοί, ότι αυτοί υιοί Θεού κληθήσονται». Ωσαννά της ειρήνης άγγελε». (Παράρτημα – 24)

6.6.4. Σεπτεμβριανά

Η εφημερίδα παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα γεγονότα της 6^{ης} Σεπτεμβρίου 1955 στην Κωνσταντινούπολη, και τις επιθέσεις που δέχθηκαν Έλληνες της Πόλης. Με αφορμή τη βομβιστική επίθεση στο πατρικό σπίτι του Κεμάλ Ατατούρκ στη Θεσσαλονίκη (όπου λειτουργούσε το Τουρκικό Προξενείο), προκλήθηκαν γενικευμένα επεισόδια κατά Ελλήνων ομογενών της Κωνσταντινούπολης και άλλων μη μουσουλμανικών μειονοτήτων από Τούρκους.

Τις πρώτες ημέρες η απόδοση των γεγονότων από την εφημερίδα είναι «ρεπορταζιακή». Σε αυτό ίσως να συνέβαλε η γενικότερα ήπια στάση που κράτησε και η ελληνική κυβέρνηση απέναντι στα γεγονότα. Τις ημέρες που ακολουθούν, άρθρα αναδεικνύουν την πικρία του ελληνικού λαού για τα όσα εκτυλίσσονται στην

Τουρκία. Ο τόνος δεν είναι έντονα εθνικιστικός, καθώς απλά καταγγέλλονται τα γεγονότα. Όμως, παράλληλα αναδεικνύεται το μεγαλείο της ελληνικής ψυχής!

6.7. Ο Ηπειρωτικός Αγών και η σχέση του με άλλες εφημερίδες

Η αντιπαράθεση που καταγράφεται στον τοπικό Τύπο μετά την περίοδο της Κατοχής είναι αυτή ανάμεσα στον *Ηπειρωτικό Αγώνα* και την εφημερίδα *Εθνικός Αγώνας*. Αρχικά, το επίκεντρο αυτής της διαμάχης στρέφεται στον Εμφύλιο πόλεμο, στην παροχή της αμερικανικής βοήθειας και στην ανάσχεση του κομμουνιστικού κινδύνου. Με το τέλος του Εμφυλίου, η πολιτική αντιπαράθεση στρέφεται στα εσωτερικά ζητήματα. Σε αυτό το πλαίσιο και οι δύο εφημερίδες επιλέγουν πολιτική πλευρά και υπερασπίζονται θέσεις και αρχές κομμάτων και πολιτικών προσώπων. Η άσκηση κριτικής φέρνει τις εφημερίδες σε διαμάχη και κόντρα για εθνικά και τοπικά ζητήματα.

Για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* άξονας κάθε αντιπαράθεσης, πέρα από την υπεράσπιση κάποιας πολιτικής δύναμης, είναι η προάσπιση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Κατά τη δεκαετία του 1950 η διαμάχη των εφημερίδων είναι κομματική. Όμως, τη δεκαετία του 1960 (μέχρι τουλάχιστον την επιβολή της χούντας) κύριο χαρακτηριστικό αυτής της κόντρας είναι το δίπολο δημοκρατία εναντίον δικτατορία. Η επιλογή του όρου δικτατορία δεν είναι τυχαία, καθώς από την πλευρά του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, η στάση και δράση του αντίπαλου πολιτικού χώρου ορίζεται από απολυταρχικές τάσεις.

Η πολιτική αντιπαράθεση της δεκαετίας '50 επηρεάζει και τον τοπικό Τύπο. Οι πολιτικές συγκρούσεις μετά την κάθοδο του Αλ. Παπάγου στον πολιτικό στίβο και τη νίκη του Εθνικού Συναγερμού, αναδεικνύονται έντονα και με γλαφυρά επικριτικό – συχνά – ύφος από τις εφημερίδες. Στις 30 Μαρτίου 1952 (Έτος ΚΓ' αρ. φύλλου 5912) ο *Ηπειρωτικός Αγών* δημοσιεύει το άρθρο «*Νέον δείγμα*», όπου μεταξύ άλλων αναφέρει:

«Ο Έθνικός Αγών έδωσε προχθές ένα νέον δείγμα της αλήτικης φρασεολογίας την οποίαν μετέφερε από του πεζοδρομίου εις τας στήλας του. Συνεχίζει έτσι την παράδοσιν με την οποίαν έχει συνδεθεί αρρήκτως από της εκδόσεώς του. Ομολογούμεν ότι θα ηθέλαμεν να αντιπαρέλθωμεν και το κρούσμα αυτό, το οποίον – στο κάτω της γραφής – δεν μας εξένισε

διότι έχομεν συνηθίσει πλέον εις το οικτρὸν αὐτὸ φαινόμενον τοῦ ‘Εθνικοῦ Αγώνος’ ὁ ὁποῖος τὴν μίαν ἡμέραν υβρίζει καπηλικότατα καὶ τὴν ἄλλην ὁ ἴδιος λείχει τὸν σίελον τῶν ὕβρεών του ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κατεσπίλωσε προσπαθὼν ἔτσι νὰ συμβιβάσῃ τὸ ἀσυμβίβαστον λίαν κουτοπονήρως».

Ἡ ἀντιπαράθεσις συνεχίζεται σὲ ἐντονο ὕφος. Στις 7 Ἰουνίου 1952 (Ἔτος ΚΓ’, αρ. φύλλου 5969) ὁ *Ἡπειρωτικὸς Αγὼν* δημοσιεύει ὀλοσέλιδο «αφιέρωμα» στὴν εφημερίδα *Εθνικὸς Αγὼν*. Στὸ ἀρθρο παρουσιάζεται, μεταξύ ἄλλων, ἐγγραφο ἐνὸς συμπολίτη, ποὺ δημοσίευσε στὴν εφημερίδα *Εθνικὸς Αγὼν* υπεύθυνη δήλωση ἀποκήρυξης τοῦ ΚΚΕ. Στὸ ἐγγραφο καταγγέλλεται πὺς ἀπὸ τὴν εφημερίδα τοῦ ζητήθηκε τὸ ποσὸ τῶν 20.000 δραχμῶν γιὰ τὴ δημοσίευσή. Στὸ ἀρθρο τοῦ *Ἡπειρωτικοῦ Αγῶνα* σημειώνεται μεταξύ ἄλλων:

«Ἀντιθέτως ὁ ‘Εθνικὸς Αγὼν’ ἠντλησε τὴν υπόστασίν του καὶ ἠνδρώθη οικονομικῶς στηριζόμενος εἰς τοὺς ὅμους ἄλλων καὶ ἐκμεταλλεζόμενος κατὰ τὸν ἀποκρουστικότερον τρόπον μίαν περίοδον τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε ἡ κομμουνιστικὴ παράκρουσιν καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ας οφείλει χάριτας».

Στα μέσα τῆς δεκαετίας ’50 καὶ μετὰ τὴν ἀπόφασις συνεργασίας τῶν κομμάτων τοῦ Κέντρου, ἡ κόντρα τῶν τοπικῶν εφημερίδων ἐντείνεται. Μία τέτοια κόντρα παρατηρεῖται ἀνάμεσα στὸν *Ἡπειρωτικὸ Αγῶνα* καὶ τὴν εφημερίδα *Κήρυξ*. Ἡ διαμάχη τῶν δύο ἐντύπων δὲν εἶναι καινούργια. Ὅμως, με ἀφορμὴ τὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις κλιμακώνεται. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ τίτλος τοῦ ἀρθρου «*Ὁ κατήφορος*» ποὺ δημοσιεύεται στις 22 Ἰανουαρίου 1954 (Ἔτος ΚΗ’, αρ. φύλλου 6467), ὅπου καταγράφεται:

«Συνεχίζουσα τὴν συστηματικὴν υπονομευτικὴν προσπάθειαν τῆς ἡ νεοσυναγερμικὴ συνάδελφος, χωρὶς πλέον ἶχνος ἐντροπῆς καὶ κοκκινίσματος καὶ με τὴν θρασύτητα τοῦ ἐξαγορασθέντος πράκτορος, ἀναμασσεῖ τὸ γνωστὸν τῆς τροπάριον τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ κακόφωνον καὶ εἰδέχθη παραφωνίαν ἐν μέσω τοῦ γενικοῦ πόθου καὶ τῆς γενικῆς ἀξιώσεως τοῦ ἐθνικόφρονος δημοκρατικοῦ κόσμου δι’ ἐνωσιν τοῦ Κέντρου καὶ τοῦ

οποίου πόθου οι κύριοι φορείς και κήρυκες είναι οι κορυφαίοι ηγέται προς τους οποίους διαφωνεί η λιποτακτίσασα συνάδελφος».

Όμως, η μεγαλύτερη αντιπαράθεση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* καταγράφεται με την εφημερίδα *Πρωινός Λόγος*. Όπως έχει προαναφερθεί, η ίδρυση της εφημερίδας, στα τέλη της δεκαετίας του 1950, θεωρήθηκε από την πλευρά του *Ηπειρωτικού Αγώνα* πως συνδέεται με πολιτικά πρόσωπα, και συγκεκριμένα τον βουλευτή Ιωαννίνων και Υπουργό Εξωτερικών στην κυβέρνηση της Ε.Ρ.Ε. Ευάγγελο Αβέρωφ. Ειδικά, σε προεκλογικές περιόδους και σε περιόδους πολιτικής έντασης η αντιπαράθεση εντείνεται και καταγράφεται στην αρθρογραφία και τα σχόλια του *Ηπειρωτικού Αγώνα*.

Η αντιπαράθεση με την εφημερίδα *Πρωινός Λόγος*, ειδικά κατά τη δεκαετία του 1960, εντάσσεται στο ευρύτερο δίπολο της πολιτικής αντιπαράθεσης: δημοκρατία vs δικτατορία. Σε αυτό το πλαίσιο δεν λείπουν οι έντονοι χαρακτηρισμοί. Για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* η Ε.Ρ.Ε. κατηγορείται για αντιδημοκρατική στάση, ρουσφετολογική τακτική και καταστροφική για την χώρα πολιτική. Η ίδια κριτική ασκείται και σε όσους στηρίζουν την Ε.Ρ.Ε., όπως ο *Πρωινός Λόγος*.

6.8. Θεματολογία

6.8.1. Ο πόλεμος της Κορέας

Ο πόλεμος της Κορέας, που ξέσπασε τον Ιούνιο 1950, λαμβάνει σημαντικές διαστάσεις μέσα από τις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Η αγωνία του πολέμου και ο φόβος της παγκόσμιας σύρραξης (μόλις μερικά χρόνια μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου) διαφαίνονται μέσα από τα πρωτοσέλιδα της γιαννιώτικης εφημερίδας. Για εβδομάδες κύριο θέμα αποτελούν οι εξελίξεις στην Κορέα, η πορεία της πολεμικής σύρραξης και η στρατηγική της συμμαχίας Νότιας Κορέας – Η.Π.Α.. Τα δημοσιεύματα εμπλουτίζονταν με φωτογραφικό υλικό από τις επιχειρήσεις και τα στρατιωτικά μέσα των Νοτιοκορεατών – Αμερικανών (αεροπλάνα, όπλα, κ.ά.). Ανάλογη δημοσίευση φωτογραφιών δεν είχε σημειωθεί από την πλευρά της εφημερίδας, μέχρι και το 1950, ούτε σε σημαντικά εσωτερικά γεγονότα, ούτε σε εκλογικές αναμετρήσεις, και μάλιστα σε μια περίοδο που τα εκτυπωτικά μέσα είναι

περιορισμένα. Αυτό το γεγονός αναδεικνύει τη σημασία που αποδίδεται από την πλευρά της εφημερίδας στον πόλεμο της Κορέας.

«Ο πόλεμος της Κορέας «λειτουργήσε ως καταλύτης για την αναδιαμόρφωση της αμερικανικής ψυχροπολεμικής τακτικής, η οποία, με τη σειρά της, προκάλεσε την αναθεώρηση των αντιλήψεων και των στόχων των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ελλάδα. [...] Την επομένη της έναρξης των εχθροπραξιών στη χερσόνησο της Κορέας, ο αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών προσδιόρισε ως το «υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα» της Ελλάδας την ίδια την 'επιβίωσή της ως ελεύθερου έθνους'»²⁶. Η αλλαγή της αμερικανικής στάσης φαίνεται πως επηρέασε και τις αντιδράσεις του Τύπου. Ο τοπικός Τύπος, και ειδικότερα εφημερίδες, όπως ο *Ηπειρωτικός Αγών*, που όλο το προηγούμενο διάστημα είχαν εκφράσει την αγωνία τους για τον κομμουνιστικό κίνδυνο και τις προεκτάσεις του στην Ελλάδα, δεν μένουν ανεπηρέαστες μπροστά στο φόβο του κομμουνιστικού «επεκτατισμού» και της σοβιετικής επίθεσης προς την χώρα, που υποστηρίζουν οι Αμερικανοί.

6.8.2. Υπόθεση Πρίντζου

Η είδηση της σύλληψης μαθητών γιατί πέταξαν προκηρύξεις με περιεχόμενο κατά της άρχουσας τάξης παραμονή της 25^{ης} Μαρτίου 1948, όσο και η είδηση της σύλληψης της Ευτυχίας Πρίντζου και δεκάδων ακόμη πολιτών με κατηγορίες την στρατολόγηση ανταρτών και την προσπάθεια ανατροπής του καθεστώτος, δεν φιλοξενείται στις σελίδες της εφημερίδας.

Η πρώτη αναφορά στα παραπάνω γεγονότα καταγράφεται μόλις στις 9 Ιουλίου (Έτος ΙΣΤ', αρ. φύλλου 4779), με την έναρξη της συγκεκριμένης δίκης, με τον πρωτοσέλιδο τίτλο «*Εις το έκτακτον στρατοδικείον Ιωαννίνων ήρχισε χθες η δίκη της Ε. Πρίντζου και των 115 προδοτών συνεργατών της. Αι συντριπτικά καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας*».

Οι αναφορές στην υπόθεση είναι σχεδόν καθημερινές. Η δίκη αποτελεί πρωτοσέλιδο και από την πλευρά της εφημερίδας καταβάλλεται προσπάθεια να αναδειχθούν όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία της διαδικασίας. Όμως, κατά πόσο αυτό επετεύχθη, δεν είναι σίγουρο. Είναι χαρακτηριστικά όσα αναφέρει ο Σπ.

---

²⁶ Γ. Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο. Η Ελλάδα και ο συμμαχικός παράγοντας (1949-52)*, Αθήνα, Εκδόσεις «Προσκήνιο», 1999, σελ. 124

Εργολάβος για την συγκεκριμένη υπόθεση²⁷: «Ο τοπικός τύπος της εποχής εκείνης, στα πλαίσια βέβαια της αυστηρής λογοκρισίας που ασκούνταν (όπως μου εκμυστηρεύτηκε πριν λίγα χρόνια ο διευθυντής της εφημερίδας «Ηπειρωτικός Αγών») παρακολούθησε τη δίκη και παρουσίασε τα γεγονότα από κάποια διαφορετική σκοπιά».

Η τελευταία αναφορά στην υπόθεση γίνεται στις 24 Ιουλίου (Έτος ΙΣΤ', αρ. φύλλου 4792), όπου στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας καταγράφεται η μεταμέλεια της Ευ. Πρίντζου, που φέρεται να δήλωσε: *«Κε πρόεδρε και κε στρατοδίκη, αναγνωρίζω ότι με την ανάμειξιν εις την οργάνωσιν αυτήν έχω γίνη αίτιος πολλών καταστροφών και ζητώ για τους συγκρατούμενούς μου και για μένα επιείκIAN – οποιαδήποτε και αν είναι η κρίσις σας θα είναι δικαία – και παρακαλώ το Στρατοδικεϊόν σας να μου δοθή η ευκαιρία και εμπράκτως να επανορθώσω αυτάς όσον δύναμαι και θα ήμουν ευτυχής αν μου εδίδετο η ευκαιρία να προσφέρω τας υπηρεσίας μου δίπλα εις τους τραυματίας πάλι όπως και το 1941. Θα ήμουν ευτυχής να χύσω το αίμα μου δια την Πατρίδα... Ζήτω ο Ελληνικός Στρατός»*. Έκτοτε σε καμία από τις σελίδες της εφημερίδας δεν αναφέρονται οι εκτελέσεις των κατηγορουμένων, που έγιναν τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1948 στο Σταυράκι. Συνολικά 16 κρατούμενοι εκτελέστηκαν.

Στη «δίκη των γιατρών» που ακολούθησε, με κατηγορούμενους τους Γιώργο Μελανίδη, Γιάννη Πρίντζο (πατέρας της Πρίντζου), Γιώργο Σούλη και Σωτήρη Μπούτζα, η εφημερίδα είναι παρούσα καταγράφοντας τα γεγονότα. Στην συγκεκριμένη δίκη υπήρχαν θανατικές καταδίκες, όμως αυτές δεν εκτελέστηκαν.

Βέβαια, θεωρείται πως ο απόηχος που είχε στην τοπική κοινωνία η υπόθεση Πρίντζου, η δίκη και οι εκτελέσεις, ήταν πολύ έντονος. «Πρόκειται για μια δίκη που την παρακολούθησε ο λαός της πόλης με κομμένη την ανάσα και χαρακτηρίστηκε σαν μια από τις δραματικότερες δίκες της νεότερης ιστορίας μας», σημειώνει χαρακτηριστικά ο Σπ. Εργολάβος²⁸.

---

²⁷ Σπ. Εργολάβος, *Η δίκη της Πρίντζου και οι εκτελεσμένοι των Ιωαννίνων*, Εκδόσεις «Σοκόλη», 1988, σελ. 93

²⁸ Εργολάβος, ό.π. , σελ. 91-92

6.8.3. Η Μητρόπολη Ιωαννίνων

Σε αντίθεση με το προηγούμενο διάστημα, οι αναφορές σε έργα και δράσεις της Μητρόπολης Ιωαννίνων είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Στις 8 Μαρτίου 1955 (Έτος ΚΘ', αρ. φύλλου 6812) δημοσιεύεται άρθρο μέσα από το οποίο καταγγέλλεται πως τα πέντε χρόνια που προηγήθηκαν, υπήρχαν προβλήματα με τη διοίκηση της Μητρόπολης Ιωαννίνων (δεν έχει τοποθετηθεί νέος Μητροπολίτης και τα θρησκευτικά καθήκοντα ασκούνταν από έναν Τοποτηρητή, ενώ τα Αγαθοεργά Καταστήματα διοικούνται από τον Πρωτοσύγκελο) και τη διαχείριση των Αγαθοεργών Καταστημάτων (ζήτημα για το οποίο η εφημερίδα είχε εκφράσει τις αντιρρήσεις της και στο παρελθόν). Μεταξύ άλλων αναφέρεται:

«Το Κράτος εισώπα ενώ οι νόμοι κατεπατούντο και σιωπά ακόμη. Η δε Εκκλησία ενεφανίζετο εστερρημένη αίματος δια να ερυθριά διότι οι κανόνες της έγιναν κουρελόχαρτο. Δια να περάσουν πέντε ολόκληρα χρόνια καθ' α εκκλησιαστικώς διοικούμεθα παρανομώτατα με τον ευφυή εκείνον όσον και παράνομον και αυταρχικόν τρόπον του διχασμού της ιδιότητος του ανυπάρκτου Μητροπολίτου εις ένα Τοποτηρητήν ενασκήσεως εκκλησιαστικών καθηκόντων και εις ένα Πρωτοσύγκελον πρόεδρον κατά παρανομώτατον τρόπον των Αγαθοεργών Καταστημάτων, δια να μη έχη εφαρμογήν ποτέ το άρθρον 47 του Ν.Δ. της 1^{ης} Ιουλίου 1926 το οποίον είναι και ο Κανονισμός της πόλεως, κατά τον οποίον άρθρον εκλέγεται εποπτική Επιτροπή ήτις έργον έχει: [...] Αυτών σήμερον μόνον δοθέντων ερωτάται παρανομεί ή δεν παρανομεί η Εκκλησία η οποία δεν πληροί την θέσιν του Μητροπολίτου, αλλά και ο κατά παράνομον τρόπον διαφεντεύων τα Κληροδοτήματα πρωτοσύγκελος της Μητροπόλεως, ενεργών ως ενεργεί ουχί βέβαια οικεία βουλήση αλλά κατ' επιταγήν;».

Η εφημερίδα περνά και πάλι στην επίθεση απέναντι στη Μητρόπολη Ιωαννίνων αρκετά χρόνια αργότερα. Στις 16 Δεκεμβρίου 1967 (Έτος 39^{ον}, αρ. φύλλου 10467) στο σχόλιο «Μητρόπολις και κόμματα» καταγγέλλεται η στάση της Μητρόπολης να εμπλακεί σε κομματικά πεπραγμένα. Συγκεκριμένα, καταγγέλλεται πως η Μητρόπολη ζήτησε οι ιερείς που θα εκλεχθούν στο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο

να είναι δεξιοί, και πως στη διοίκηση των Αγαθοεργών Καταστημάτων δεν υπάρχει ούτε ένα μέλος που να μην πρόσκειται στην Ε.Ρ.Ε..

6.8.4. Ο αγώνας για το Πανεπιστήμιο στα Ιωάννινα

Ένα από τα θέματα που απασχολούν έντονα την τοπική κοινωνία είναι η ίδρυση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Το αίτημα της τοπικής κοινωνίας ήταν πολυετές με την συνδρομή και κινητοποίηση δεκάδων φορέων της πόλης²⁹. Σε μια προσπάθεια να κινητοποιηθούν οι τοπικοί φορείς και να ασκηθούν οι απαραίτητες πολιτικές πιέσεις προς τις κυβερνήσεις, η εφημερίδα φρόντιζε να αναδεικνύει το συγκεκριμένο θέμα.

Η πρώτη αναφορά της εφημερίδας καταγράφεται στις 3 Ιανουαρίου 1957 (Έτος 30^{ον}, αρ. φύλλου 7375) με το άρθρο «*Το τρίτον Πανεπιστήμιον*». Σε αυτό σημειώνεται η φημολογία για την ίδρυση του τρίτου πανεπιστημίου στη χώρα, και τις προσπάθειες ορισμένων φορέων αυτό να λειτουργήσει τελικά στην Πάτρα. Με αφορμή αυτές τις συζητήσεις, η εφημερίδα αναδεικνύει το αίτημα της τοπικής κοινωνίας για την ίδρυση Πανεπιστημίου στα Ιωάννινα. Μάλιστα, γίνεται αναφορά στο ευεργέτη Δομπόλη και στη διαθήκη του για την ίδρυση Πανεπιστημίου στα Γιάννενα, με την προσφορά της περιουσίας του (αυτή του η επιθυμία δεν ικανοποιήθηκε, καθώς καθυστέρησε η απελευθέρωση των Ιωαννίνων).

Οι αναφορές είναι συνεχείς και τα επόμενα χρόνια. Η εφημερίδα είναι ένθερμος υποστηρικτής της πρωτοβουλίας, προβάλλοντας όσους στηρίζουν το εγχείρημα, καθώς και τις κινητοποιήσεις της τοπικής κοινωνίας. Είναι χαρακτηριστικό πως ο εκδότης της εφημερίδας, Ευθύμιος Τζάλλας, συμμετείχε στην Εφοροεπιτροπεία που κινητοποιήθηκε για την ίδρυση του Πανεπιστημίου στα Ιωάννινα.

Τον Οκτώβριο του 1964 η είδηση της υπογραφής του διατάγματος για την ίδρυση της Φιλοσοφικής Σχολής Ιωαννίνων γίνεται δεκτή με εγκωμιαστικά σχόλια από την εφημερίδα, ως το πρώτο ουσιαστικό βήμα για την ίδρυση του Πανεπιστημίου. Μάλιστα, η απόφαση για την ίδρυση της Σχολής συνδυάζεται με τις πολιτικές εξελίξεις, καθώς για την εφημερίδα θεωρείται πως σε αυτή συνέβαλλε,

---

²⁹ *Ιστορία & εξέλιξη 1964-2004*, Ιωάννινα, 2006, σ. 8-9

πέρα από την επιμονή της τοπικής κοινωνίας, η βούληση του τότε πρωθυπουργού Γεώργιου Παπανδρέου.

Η υπόσχεση του πρωθυπουργού στα εγκαίνια της Φιλοσοφικής Σχολής Ιωαννίνων στις 8 Νοεμβρίου 1964 πως η ίδρυση της Σχολής είναι η μόνο αρχή για την ίδρυση του Πανεπιστημίου, φαίνεται πως αναζωπύρωσαν την επιθυμία της τοπικής κοινωνίας (όπως αυτή εκφράζεται από την αρθρογραφία της εφημερίδας) για την ίδρυση του εκπαιδευτικού ιδρύματος. (Παράρτημα – 25)

Το ζήτημα της ίδρυσης και λειτουργίας του Πανεπιστημίου, ακόμη και με την αρχική μορφή των δύο Σχολών (Φιλοσοφικής και Μαθηματικής), θα βρεθεί στο επίκεντρο της πολιτικής αντιπαράθεσης. Στις αρχές του 1967 την ανησυχία της τοπικής κοινωνίας προκαλεί η είδηση της παραίτησης των προέδρων της Φιλοσοφικής και Μαθηματικής Σχολής Ιωαννίνων Στυλ. Καψωμένου και Ιωαν. Αναστασιάδη. Ο *Ηπειρωτικός Αγών* υποστηρίζει πως οι δύο πρόεδροι οδηγήθηκαν στην παραίτηση μετά την ενέργεια τοπικών παραγόντων να απευθυνθούν στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (στο οποίο ανήκουν διοικητικά οι δύο Σχολές) και όχι σε αυτούς τοπικά για το αίτημα ίδρυσης Νομικής Σχολής στα Ιωάννινα. Βέβαια, υπογραμμίζεται πως τα αίτια είναι βαθύτερα και αφορούν την έντονη κριτική και πολεμική τακτική που δέχθηκαν οι δύο πρόεδροι, κυρίως μετά την εκ μέρους τους μνημόνευση του Γ. Παπανδρέου ως ιδρυτή του Πανεπιστημίου κατά τη διάρκεια παρουσίας των πεπραγμένων του πρώτου έτους του Πανεπιστημίου.

Βέβαια, δεν μένει εκεί, καθώς στις 14 Ιανουαρίου 1967 (Έτος 39^{ον}, αρ. φύλλου 10439) δημοσιεύει το άρθρο «*Το Πανεπιστήμιον*», όπου μνημονεύονται οι ενέργειες της Ένωσης Κέντρου για την ίδρυση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και καταγγέλλεται η τακτική της Ε.Ρ.Ε.:

«Τυφλωμένη από το κομματικό της πάθος, το οποίον τελευταίως έφθασε εις πραγματικήν αντι-Παπανδρεϊκήν υστερίαν κατακαιομένη από την δίψαν της Εξουσίας την οποίαν γνωρίζει ότι απώλεσων οριστικώς, παρασύρη εις τον φρενήρη δρόμο της τα πάντα. Και ζημιώνει αφαντάστως τον τόπον».

6.8.5. Ακτοπλοϊκά δρομολόγια και η σύγκρουση με την Πάτρα

Η ακτοπλοϊκή σύνδεση της Ηγουμενίτσας με λιμάνια της Ιταλίας αποτέλεσε ένα από τα ζητήματα που κινητοποίησαν την τοπική κοινωνία των Ιωαννίνων της

δεκαετία του 1960. Το ζήτημα σύνδεσης του ακτοπλοϊκού δρομολογίου από Πρίντεζι με Κέρκυρα και Ηγουμενίτσα ξεκινά στις αρχές του 1960. Αρχικά, η μη ολοκλήρωση των εργασιών στον οδικό άξονα Ιωάννινα – Ηγουμενίτσα είχαν οδηγήσει σε απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, ώστε προσωρινά να εκτελούνται δρομολόγια και στην Πάτρα. Αυτή η απόφαση είχε προκαλέσει έντονο προβληματισμό, καθώς θεωρούνταν πως από τις αρμόδιες αρχές προκρίνεται αποκλειστικά το λιμάνι της Πάτρας για τα συγκεκριμένα δρομολόγια.

Στις αρχές του 1961 με πρωτοσέλιδο δημοσίευμα της εφημερίδας ενημερωνόμαστε πως η προσωρινή λύση της Πάτρας τελικά μονιμοποιείται. Στο άρθρο *«Ο ΕΟΤ αντιδικεί προς την Ήπειρον. Αι Πάτραι αντί Ηγουμενίτσης προτιμώνται δια το φέρρυ-μπωτ. Από «προσωρινή» λύσις μεταβάλλεται εις μόνιμον και κατασκευάζονται έργα εις τον λιμένα των Πατρών»* (25 Ιανουαρίου 1961, Έτος 33^{ον}, αρ. φύλλου 8603) η εφημερίδα καταγγέλλει την αδράνεια των τοπικών αρχών, χρησιμοποιώντας βαρείς χαρακτηρισμούς. Μεταξύ άλλων σημειώνεται στο κείμενο:

«Ίσως αι στρουθοκάμηλοι των Ιωαννίνων να υψώσουν και πάλιν τον επιμήκην λαιμόν των, να περιφέρουν τα βλακείαν προδίδοντα μάτια τους και να ομιλήσουν πάλιν περί εθνικού συμφέροντος, περί αντικυβερνητικής πολιτικής, περί μεγαλοποιήσεως των πραγμάτων και περί ανυπάρκτων κινδύνων, ενώ τα γεγονότα βρουν και ομιλούν. Αι Πάτραι αναμέτρησαν ήδη τας δυνάμεις των με τα της Ηπείρου εν τω προσώπω των εκπροσωπούντων αμφοτέρας τόσον εις την Βουλήν, όσο και την Κυβέρνησιν, και απέδειξαν ότι έχουν την δύναμιν να επιβάλουν και τας θελήσεις των και τας απόψεις των σημειώσασαι την πρώτην επιτυχίαν των δια της αναγνώρισεως ως νομίμου της δρομολογήσεως του «Εγνατία» ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΣ, βέβαια μέχρι του λιμένος των».

Το ζήτημα λαμβάνει μεγαλύτερες διαστάσεις λίγους μήνες αργότερα, οδηγώντας ακόμη και σε δυναμικές κινητοποιήσεις. Αφορμή αποτέλεσε η διακωμώδηση της Ηπείρου στο Πατρινό καρναβάλι για το ζήτημα της ακτοπλοϊκής σύνδεσης. Η αντίδραση της τοπικής κοινωνίας ήταν άμεση και δυναμική, και εκφράστηκε με μπούκοτάζ των προϊόντων που προέρχονται από την Πάτρα. Η έκταση του ζητήματος ήταν τέτοια ώστε στις 26 Απριλίου 1960 τα καταστήματα

παρέμειναν κλειστά σε ένδειξη διαμαρτυρίας, μετά από απόφαση του Εμπορικού Συλλόγου και της Ομοσπονδίας Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Ιωαννίνων. Μια ημέρα νωρίτερα ο *Ηπειρωτικός Αγών* δημοσιεύει τη σχετική ανακοίνωση, εκφράζοντας με αυτόν τον τρόπο τη συμπαράστασή του στην αντίδραση της τοπικής κοινωνίας. (Παράρτημα - 26)

6.8.6. Άλλα τοπικά ζητήματα

Μπροστά στο εύρος της εμφύλιας σύρραξης και των πολιτικών εξελίξεων, η τοπική ειδησεογραφία περνά σε δεύτερη μοίρα. Βασικό μοτίβο της ανάδειξης των τοπικών προβλημάτων μέσα από τα δημοσιεύματα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* είναι η άρση της απομόνωσης ολόκληρης της Ηπείρου και οι σκληρές αιχμές κατά των αρμόδιων υπηρεσιών.

Ουσιαστικά, τα προβλήματα παραμένουν ίδια, καθώς ο πόλεμος, η Κατοχή και ο Εμφύλιος (στον οποίο ήδη έχει εισέλθει η χώρα) δεν επιτρέπουν σημαντικές παρεμβάσεις στην περιφέρεια. Βασικό αίτημα της τοπικής κοινωνίας, όπως αυτό εκφράζεται μέσα από την αρθρογραφία του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, είναι η διαμόρφωση υποδομών που θα επιτρέψουν στην Ήπειρο και τα Γιάννενα την πολυπόθητη ανάπτυξη. Σε αυτό το πλαίσιο, το Μάιο του 1947, η εφημερίδα ξεκινά δημοσιογραφική έρευνα (σε συνέχειες) για τα προβλήματα υποδομών της Ηπείρου, δίνοντας έμφαση σε εγγειοβελτιωτικά έργα, δασικό πλούτο, συνθήκες υπεδαφους, γεωργία, κτηνοτροφία, δενδροκομεία, υδατοπτώσεις, διοίκηση, υγεία, συγκοινωνία, δημόσια έργα, κ.ά. (Παράρτημα - 27)

Μέσα από τη δημοσιογραφική έρευνα αποτυπώνεται η πραγματικότητα της Ηπείρου και τα προβλήματα σε σημαντικούς τομείς, μεταξύ αυτών οι οδικοί άξονες, η υγεία, ο πρωτογενής τομέας. Παράλληλα, αναδεικνύεται η έκταση της τοπικής ανάπτυξης και τα αιτήματα των τοπικών κοινωνιών για την αναγκαία στήριξη του κράτους.

Οι Ηπειρώτες θεωρούν τον τόπο τους απομονωμένο και περιφρονημένο από τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Αυτός ο προβληματισμός διαφαίνεται μέσα από τα δημοσιεύματα της εφημερίδας, όπου η Ήπειρος παρουσιάζεται ως η «περιφρονημένη» περιφέρεια της χώρας. Με επίκεντρο τον τουρισμό και τα περιορισμένα χρηματικά ποσά που διατίθενται για την τουριστική ανάπτυξη της

Ηπείρου, στο δημοσίευμα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* στις 4 Ιουλίου 1951 με τίτλο «*Όχι το απόπαιδο!*», αναδεικνύεται με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο αυτός ο προβληματισμός, καθώς αναφέρεται χαρακτηριστικά:

«Από τα ανωτέρω πιστεύομεν να πεισθή ο κάθε αναγνώστης μας ότι και ημείς δικαιολογημένα εκαλέσαμεν και την πόλιν να οργισθή. Θα το πράξῃ; Και ίσως ναι! Και ίσως όχι! Πάντως ημείς θα υψώσωμεν και πάλιν, όπως χθες την φωνήν μας. Κύριε Δήμαρχε, κύριοι όσοι εταχθήκατε φρουροί των συμφερόντων της πόλεως και γενικώτερον της Ηπείρου κινηθήτε, συγκινηθήτε, οργισθήτε και αξιώσατε όπως η Ήπειρος παύση να είναι το περιφρονημένον απόπαιδο της Ελληνικής Οικογένειας».

7. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1967-1974

7.1. Η λογοκρισία στη Χούντα

Την περίοδο της επταετίας τα περιθώρια λειτουργίας και εξέλιξης του ελληνικού Τύπου είναι περιορισμένα. Η αναστολή βασικών συνταγματικών άρθρων ελευθερίας της έκφρασης, και η έντονη λογοκρισία που ασκήθηκε, στιγματίζουν την πορεία των ελληνικών εφημερίδων και αφήνουν ελάχιστα περιθώρια δράσης στους εκδότες και τους δημοσιογράφους. Το διάστημα 1967-1974 αρκετές εφημερίδες οδηγούνται σε διακοπή της έκδοσής τους, ενώ πολλές αναγκάζονται να ακολουθήσουν πιστά τις εντολές της Υπηρεσίας Λογοκρισίας.

Με την επιβολή της δικτατορίας αναστέλλονται βασικά άρθρα του Συντάγματος, όπως το άρθρο 14 που αφορά στην ελευθερία της έκφρασης και του Τύπου, και τίθεται σε ισχύ ο νόμος «περί καταστάσεως πολιορκίας» (του 1912). Ο σχετικός νόμος, μεταξύ άλλων, προβλέπει τον πλήρη έλεγχο της δημοσίευσης πληροφοριών στα έντυπα. Παράλληλα, συστήνεται η Υπηρεσία Λογοκρισίας, που ασκεί προληπτικό έλεγχο στα έντυπα και έχει την αρμοδιότητα να απαγορεύει τη δημοσίευση πληροφοριών, σχολίων, εικόνων και γελοιογραφιών, που θεωρείται ότι αποσκοπούν στη δυσφήμιση και υπονόμευση της «εθνικής - επαναστατικής» κυβέρνησης. Οι παρεμβάσεις αφορούν στο περιεχόμενο των κειμένων (αλλά και οτιδήποτε δημοσιεύεται στα έντυπα, όπως σκίτσα, γελοιογραφίες, χρονογραφήματα, επαναδημοσιεύσεις βιβλίων, κ.ά.), στους τίτλους τους, αλλά και σε κάθε άλλη λεπτομέρεια της έκδοσης. Τις σχετικές εντολές εκδίδουν η Γενική Γραμματεία Τύπου και Πληροφοριών, καθώς και το Υπουργείο Προεδρίας.

Οι κανόνες λογοκρισίας δεν απαγόρευαν μόνο, αλλά και παρότρυναν τη δημοσίευση συγκεκριμένων πληροφοριών και ειδήσεων. Οι ανακοινώσεις, οι ομιλίες και οι δηλώσεις των κυβερνητικών εκπροσώπων είχαν πάντα περίοπτη θέση στην ύλη των εφημερίδων και ειδικά στα πρωτοσέλιδά τους³⁰.

Το διάστημα 1967 – 1969 διακρίνεται από την αυστηρή εφαρμογή όλων των νομοθετικών ρυθμίσεων για την άσκηση λογοκρισίας στον Τύπο. Το 1969 καταργείται η προληπτική λογοκρισία και τίθεται σε ισχύ, με τη μορφή νομοθετικού διατάγματος, ο νόμος «περί Τύπου». Πλέον η ευθύνη για την τήρηση της λογοκρισίας περνά από την Υπηρεσία Λογοκρισίας στις ίδιες τις εφημερίδες. Μάλιστα, η τήρηση

---

³⁰ Σπ. Θεμελής, *Γιάννινα 1967-1974*, Ιωάννινα, 2008, σ. 167-168

των νέων ρυθμίσεων «επιτυγχάνεται» με την αυστηροποίηση των ποινών για τους παραβάτες.

Όμως, παρά τη βαρύτητα των ποινών, το διάστημα 1969-1971 χαρακτηρίζεται από τη σχετική χαλάρωση της λογοκρισίας³¹. Το 1971 με τις συμπληρωματικές διατάξεις επιτυγχάνεται ο αυστηρότερος έλεγχος στο έργο των δημοσιογράφων και στη δράση των επαγγελματικών οργανώσεων τους. Η αναστολή των συνταγματικών άρθρων για την ελευθερία της έκφρασης διατηρείται μέχρι τον Αύγουστο του 1973, επιτρέποντας την «φιλελευθεροποίηση» του καθεστώτος απέναντι στον Τύπο. Όμως, οι εξελίξεις το Νοέμβριο του 1973, η κήρυξη του στρατιωτικού νόμου και η ανατροπή του Γ. Παπαδόπουλου από τον Δ. Ιωαννίδη αυστηροποιούν τα μέτρα απέναντι στις εφημερίδες και το σύνολο των εντύπων.

7.2. Ο Ηπειρωτικός Αγών την περίοδο της Χούντας

Το φύλλο της 23^{ης} Απριλίου 1967 (η εφημερίδα δεν κυκλοφόρησε την επομένη του πραξικοπήματος) φιλοξενεί με λιτές ανακοινώσεις την είδηση της επιβολής της δικτατορίας. Το φύλλο περιλαμβάνει όλες τις πολιτικές ειδήσεις (διάγγελμα πρωθυπουργού Κ. Κόλλια, σχηματισμός κυβέρνησης, προγραμματικές δηλώσεις) και άρθρα για την διατήρηση της ομαλότητας στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση της χώρας. Τις επόμενες ημέρες ακολουθούν δημοσιεύματα για τη σημαντική συμβολή της 21^{ης} Απριλίου στο μέλλον του τόπου.

Επεισοδιακή αποδεικνύεται πως ήταν για την κυκλοφορία της εφημερίδας η νύχτα που επιβλήθηκε το πραξικόπημα. Σύμφωνα με όσα αναφέρει σε επετειακό αφιέρωμα της εφημερίδας (9 Δεκεμβρίου 2000, Έτος 73^ο, αρ. φύλλου 20000) ο Αλέκος Καμπέρης, υπεύθυνος σύνταξης τη δεκαετία του 1960, η αστυνομία προσπάθησε να σταματήσει την έκδοση τα ξημερώματα της 21^{ης} Απριλίου. Μάλιστα, αστυνομικοί παρέμειναν στον χώρο του τυπογραφείου για την επιβολή της τάξης! Όμως, χάρη στην επιμονή του διευθυντή της Λευτέρη Τζάλλα, πως θα έπρεπε να υπάρχει γραπτή εντολή απαγόρευσης κυκλοφορίας από τις αρχές, και την κινητοποίηση εθελοντών φοιτητών, η διανομή της έγινε κανονικά σε όλη την πόλη.

Οι δύο εξελίξεις που θα σημαδέψουν την πορεία της εφημερίδας κατά τη διάρκεια της δικτατορίας είναι ο θάνατός του ιδρυτή της Ευθύμιου Τζάλλα το

---

³¹ Κων. Στράτος, *Αντίθεση και διαφωνία. Η στάση των εφημερίδων στη δικτατορία, 1967-1974*, Αθήνα, Εκδόσεις «Καστανιώτη», 1995, σ. 14-15

Σεπτέμβριο του 1968, και η αναβάθμιση του τυπογραφείου της εφημερίδας στις αρχές του 1970.

Ο θάνατος του Ευ. Τζάλλα στις 23 Σεπτεμβρίου 1968, θλίβει την τοπική κοινωνία και τον πνευματικό κόσμο των Ιωαννίνων. Η είδηση γίνεται γνωστή στο φύλλο της 24^{ης} Σεπτεμβρίου με ένα κείμενο του Γ. Βρέλλη, ενώ και τις επόμενες ημέρες ακολουθούν δεκάδες ανακοινώσεις και αποχαιρετιστήρια κείμενα που δημοσιεύονται στην εφημερίδα με αναφορές στο έργο, την προσφορά και το ήθος του Ευ. Τζάλλα. Η είδηση του θανάτου του σηματοδοτεί την ολοκλήρωση ενός σημαντικού κύκλου για την ιστορία του εντύπου, και παράλληλα την έναρξη ενός νέου. Την ευθύνη της εφημερίδας αναλαμβάνει ο υιός του, Ελευθέριος Τζάλλας, που ήδη από τα προηγούμενα χρόνια είχε ξεκινήσει την ενασχόλησή του με την εφημερίδα, από τη θέση του διευθυντή. Σε κείμενο με την υπογραφή του Ελευθέριου Τζάλλα στις 25 Σεπτεμβρίου (Έτος 41^{ον}, αρ. φύλλου 10954) με τίτλο «Θα το πράζωμεν», γίνεται αναφορά στο έργο του Ευ. Τζάλλα στην εφημερίδα, την τοπική δημοσιογραφία και την ανάπτυξη της περιοχής, και υπογραμμίζεται πως σε αυτούς τους άξονες θα κινηθούν και οι συνεχιστές του έργου του (Παράρτημα - 28). Δύο χρόνια μετά το θάνατό του, με αφορμή τη χαμηλή σύνταξη (των 1800 δραχμών) που ορίστηκε για την οικογένειά του, σημειώνεται σε σχετικό άρθρο της εφημερίδας (20 Ιανουαρίου 1972, Έτος 45, αρ. φύλλου 11948):

«Παρέμεινε πιστός εις τας πεποιθήσεις του, όταν τα πάντα συνεκλοζίντο εκ θεμελίων. Επίστευεν εις την Δημοκρατίαν και είχε σαφή τα όρια που την διαχωρίζουν και από τον Φασισμόν και από τον Κομμουνισμόν. Αι προσπάθειαι δια το καλό του τόπου, υπήρξαν κατά κανόνα αντίθετοι προς τα οικονομικά του συμφέροντα. Επροτίμησε πολλάκις να στερηθή η οικογένειά του πολλών, αλλά δεν ελίγησεν εις ουδένα πειρασμόν. Και η μόνη ανταμοιβή του, μετά αγώνας 40 ετών δια τον τόπον αυτόν ήτο η σύνταξής των 1800 δραχμών, και ετάφη χωρίς έναν αποχαιρετιστήριο λόγον, από εκείνους που υπηρέτησεν».

Ένα ακόμη σημαντικό γεγονός στην πορεία της εφημερίδας κατά τη διάρκεια της επταετίας είναι η αναβάθμιση του τυπογραφείου της στις αρχές του 1970, που φέρνει αλλαγές στη σελιδοποίηση της εφημερίδας και βελτιώνει το τυπογραφικό

αποτέλεσμα για τους αναγνώστες. Με την αναβάθμιση του τυπογραφείου οι τίτλοι των άρθρων και των ρεπορτάζ - ειδήσεων είναι μεγαλύτεροι και ξεχωρίζουν με περισσότερη ευκολία στην κάθε σελίδα. Υπάρχουν σαφή και περισσότερο ευδιάκριτα πλαίσια σε κάθε είδηση. Επίσης, αλλάζει η παρουσίαση της ημερομηνίας και των στοιχείων του κάθε φύλλου (έτος έκδοσης, αριθμός φύλλου) στο πρωτοσέλιδο, διατηρείται το σήμα της εφημερίδας και η αναφορά στον ιδρυτή της Ευ. Χρ. Τζάλλα και το διευθυντή Ελευθέριο Ευ. Τζάλλα. Οι αλλαγές στη σελιδοποίηση δεν πετυχαίνουν άμεσα, με αποτέλεσμα να εντοπίζονται ορισμένα τυπογραφικά προβλήματα τις πρώτες ημέρες. Αυτό το γεγονός σχολιάζεται από την ίδια τη διεύθυνση της εφημερίδας, που με άρθρο της στις 22 Ιανουαρίου 1970 (Έτος 42^ο, αρ. φύλλου 11343) και τίτλο «Υποσχόμεθα» σημειώνει χαρακτηριστικά:

«Σκοπός μας είναι να ανεβαίνωμεν καθημερινώς και πιο υψηλότερα. Ν' ατενίζωμεν πάντοτε προς το τέλειον, αλλά ποτέ να μην το φθάνωμεν, διότι η τελιότης είναι έξω των ανθρωπίνων δυνατοτήτων. Αυτή είναι η υπόσχεσίς μας. Να μην σταματήσωμεν εδώ. Αλλά να προχωρήσωμεν ακόμη περισσότερο. Και καταλήγοντες, ζητούμε από τους αναγνώστας μας και τους συνδρομητάς μας συγνώμην, διότι επί τόσον, καιρόν παρουσιάζαμεν μια εφημερίδα, την οποίαν δυσκόλως ηδύναντο να αναγνώσουν. Η ευθύνη δια την εμφάνισιν αυτήν δεν είναι ιδική μας. Και τούτο, διότι η αλλαγή εξαρτημάτων και του υλικού του Τυπογραφείου εξηρτάτο από την έγκαιρον εκτέλεσιν των παραγγελιών από ξένους οίκους. Και οι οίκοι αυτοί μας καθυστέρησαν υπέρ του δέοντος».

Η λειτουργία του τσιγκογραφείου επιτρέπει στη διεύθυνση της εφημερίδας να δημοσιεύει με μεγαλύτερη ευκολία φωτογραφίες και σκίτσα, εμπλουτίζοντας με αυτόν τον τρόπο καθημερινά την ύλη της.

Όπως όλες οι εφημερίδες, έτσι και ο *Ηπειρωτικός Αγών* δέχεται καθημερινά τις πιέσεις της λογοκρισίας. Τα φύλλα της εφημερίδας ελέγχονται καθημερινά, πριν την έκδοσή τους, και διορθώνονται στα σημεία που θεωρείται πως μπορεί να πλήξουν το καθεστώς και το κοινό αίσθημα. Συχνά επιβάλλονται και αυστηρές κυρώσεις. Αντιμέτωπος με αυτές βρέθηκε ο *Ηπειρωτικός Αγών* το Νοέμβριο του 1969, καθώς το διάστημα 17 – 28 Νοεμβρίου διακόπτεται η κυκλοφορία της εφημερίδας. Από την

ανάγνωση των θεμάτων του τελευταίου φύλλου, της 16^{ης} Νοεμβρίου (Έτος 42^ο, αρ. φύλλου 11299), δεν διαφαίνεται κάποια αντικαθεστωτική αναφορά. Ειδικότερα, ο αναγνώστης διαβάζει ειδήσεις που αφορούν την πορεία του διαστημικού σκάφους «Απόλλων 12» προς την σελήνη, τις αμερικανοσοβιετικές συζητήσεις για τους εξοπλισμούς, και άλλες διεθνείς ειδήσεις. Επίσης, περιλαμβάνεται ένα άρθρο γνώμης με τίτλο «*Περί περιπτέρων*» που εκφράζει την άποψη πως θα πρέπει το Κράτος και οι αρμόδιες υπηρεσίες να μεριμνήσουν γιατί η πολυάριθμη έκδοση αδειών για τη λειτουργία περιπτέρων, προκαλεί προβλήματα σε άλλους επαγγελματικούς κλάδους. Όχι όμως με επικριτικό ύφος, που να δικαιολογεί τη διακοπή κυκλοφορίας.

Η απάντηση σε αυτό το προσωρινό λουκέτο θα έρθει αρκετά χρόνια αργότερα, μέσα από δημοσίευμα του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Λίγο πριν τις δημοτικές εκλογές τον Οκτώβριο 1982 έχει προκληθεί διαμάχη ανάμεσα στις τοπικές εφημερίδες *Ηπειρωτικός Αγών* και *Πρωινά Νέα*. Στο πλαίσιο αυτής της διαμάχης, η διεύθυνση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* σε δημοσίευσμά της στις 6 Οκτωβρίου 1982 (Έτος 56, αρ. φύλλου 15234) με τίτλο «*Απάντηση*» αναφέρεται σε όσα σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και δίνει τις απαραίτητες εξηγήσεις για τη διακοπή έκδοσής της. Μεταξύ άλλων αναφέρεται:

«Ο καθένας έχει γράψει την ιστορία του. Αν δεν τον παينέσουν εκείνοι που ευεργετήθηκαν από αυτόν, μιλάμε για τον άλλοτε διευθυντή των «Πρωινών Νέων», αυτό σημαίνει αχαριστία. Είμαστε η μόνη εφημερίδα στα Γιάννινα που η Χούντα έκλεισε για ένα μήνα. Και αυτό γιατί ένα σημείωμά μας, δεν της άρεσε και γιατί διαπίστωσε ότι πολλά δημοσιεύματα που διοχέτευε στις εφημερίδες εμείς δεν τα δημοσιεύαμε. Αλλά πέρα από αυτή τη μακροχρόνια διακοπή, υπάρχουν και πολλές άλλες κατά καιρούς».

Φυσικά, η διακοπή της κυκλοφορίας δεν κράτησε ένα μήνα (όπως αναφέρεται στο μεταγενέστερο δημοσίευμα), όμως αυτό παρέχει ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το κλίμα λογοκρισίας που επικρατούσε επί δικτατορίας απέναντι στον Τύπο.

Η σταδιακή στροφή των εφημερίδων σε ψυχαγωγικά θέματα (θέατρο, κινηματογράφος, εκδηλώσεις, αθλητικά, κ.ά.) που παρατηρείται τη μεταπολιτευτική

περίοδο³², γίνεται περισσότερο αισθητή στην περίπτωση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* κατά τη διάρκεια της επταετίας. Ανάλογα θέματα δημοσιεύονται και στη γιαννιώτικη εφημερίδα, ενώ διαμορφώνονται και συγκεκριμένες στήλες.

Πιο χαρακτηριστική είναι η στήλη «*Αθλητικός Ηπειρωτικός Αγών*», που περιλαμβάνει αθλητικές ειδήσεις και ειδικότερα, θέματα που αφορούν στην πορεία των γιαννιώτικων ποδοσφαιρικών ομάδων. Οι αθλητικές ειδήσεις αποτελούσαν τμήμα της ειδησεογραφίας της εφημερίδας ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1960. Όμως, τώρα πια καθιερώνεται μια ανάλογη στήλη.

Επίσης, πρόκειται για την πρώτη φορά που προστίθενται πιο συχνά στα δημοσιεύματα τα ονόματα των συντακτών που ασχολούνται με συγκεκριμένες στήλες. Στις αρχές του 1970 την επιμέλεια των αθλητικών ειδήσεων έχουν οι Νικ. Κακαΐδης και Κων. Κράβαρης. Το 1973 η στήλη δημοσιεύεται σταθερά κάθε Τρίτη με συντάκτες τους Γ. Κυρούση και Κ. Κράβαρη, ενώ από το 1974 την ευθύνη σύνταξης των αθλητικών ειδήσεων έχουν οι Κ. Κράβαρης και Κ. Αγγελόπουλος.

Η έντονη λογοκρισία, ειδικά κατά το διάστημα 1967-1968, περιορίζει τη δημοσίευση σχολίων, και κατ' επέκταση δεν δημοσιεύονται και οι αντίστοιχες στήλες. Το 1969 ξεκινά η δημοσίευση των στηλών «*Απ' τη σκοπιά μας*» και «*Δικά μας και ξένα*», με ασαφή περιοδικότητα και «ασφαλές» περιεχόμενο. Ουσιαστικά, περιλαμβάνονται σε αυτά ενημερωτικές ειδήσεις για τοπικά θέματα. Ένα χρόνο αργότερα προστίθεται η στήλη «*Κάτι για όλους*» με μικρές αναφορές σε γιορτές, προβολές ταινιών, ραδιοφωνικό πρόγραμμα, ένα ποίημα, κ.ά. Επίσης, την ίδια χρονιά στη δεύτερη σελίδα δημοσιεύονται σποραδικά τα ζώδια, χιουμοριστικά εικονογραφημένα αναγνώσματα, και οι ταινίες της εβδομάδας. Σταδιακά προστίθενται οι στήλες «*Το σημειωματάριό μου*» και «*Επίκαιρα θέματα*» με την υπογραφή «*Ο Γιαννιώτης*».

Ενδιαφέρον προκαλεί η κριτική που ασκείται μέσα από τις στήλες σε πρόσωπα και φορείς των Ιωαννίνων, αν και αρκετά περιορισμένα σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Μάλιστα, αυτή η αλλαγή παρατηρείται κυρίως κατά το 1973, το διάστημα της προσπάθειας «φιλελευθεροποίησης» της χούντας απέναντι στον Τύπο³³.

³² Λ. Δρούλια - Γ. Κουτσοπάνου, *Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού Τύπου 1784 – 1974*, Αθήνα, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών – 103/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, 2008, σ. 49-53

³³ Στράτος, ό.π., σ. 14-15

7.3. Πολιτική τοποθέτηση

7.3.1. Ο κίνδυνος: αντίσταση & κομμουνισμός

Το πλαίσιο λογοκρισίας που αναπτύχθηκε γύρω από τον ελληνικό Τύπο κατά τη διάρκεια της επταετίας δεν επιτρέπει την λεπτομερή εξέταση της πραγματικής θέσης κάθε εφημερίδας απέναντι στις πολιτικές εξελίξεις. Όπως έχει προαναφερθεί, μια από τις βασικές κατευθύνσεις των νόμων περί Τύπου ήταν η «ορθή» προβολή του κυβερνητικού έργου³⁴.

Μια πτυχή αυτής της τακτικής είναι και η αποσιώπηση ή αποδυνάμωση κάθε αντιστασιακής δράσης με το επιχείρημα της κομμουνιστικής απειλής. Η αρχή γίνεται λίγους μόλις μήνες μετά την επιβολή της δικτατορίας, με την αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος του βασιλιά Κωνσταντίνου. Στις 14 Δεκεμβρίου 1967 (Έτος 40^ο, αρ. φύλλου 10718) ο *Ηπειρωτικός Αγών* δημοσιεύει την είδηση με τον τίτλο «*Απέτυχε απόπειρα κατά της εθν. Κυβερνήσεως. Ο στρατός παραμένει πιστός εις την επανάστασιν και τα ιδεώδη της. Ηρεμία επικρατεί σε ολόκληρον την χώραν*». Δεν υπάρχει καμία αναφορά στην εμπλοκή του βασιλιά Κωνσταντίνου στην απόπειρα, ενώ το γεγονός αποδυναμώνεται περισσότερο τις επόμενες ημέρες με τις ελάχιστες αναφορές μέσα από τις σελίδες της εφημερίδας (Παράρτημα – 29).

Λίγους μήνες αργότερα σημειώνεται η δολοφονική απόπειρα κατά του Γ. Παπαδόπουλου από τον Αλ. Παναγούλη (13 Αυγούστου 1968). Η είδηση λαμβάνει έκταση στα πρωτοσέλιδα του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, μέσα από τα οποία προβάλλεται η άριστη κατάσταση της υγείας του Γ. Παπαδόπουλου και η ακλόνητη προσπάθεια της «επαναστατικής» κυβέρνησης να συνεχίσει το έργο της. Οι πολιτικές διαστάσεις δεν φαίνεται να απασχολούν τόσο τη διεύθυνση της εφημερίδας, καθώς δεν προβάλλεται ο πολιτικός σάλος και η ένταση στις σχέσεις Ελλάδας – Κύπρου εξαιτίας της υπόθεσης Παναγούλη. Η εφημερίδα μένει στην εξέλιξη της δίκης και με έναν λιτό τίτλο δημοσιεύει την απόφαση: «*Δις εις θάνατον κατεδικάσθη ο Αλέξανδρος Παναγούλης*» (11 Νοεμβρίου 1968, Έτος 41^ο, αρ. φύλλου 11000).

Η υπόθεση Παναγούλη επανέρχεται στην επικαιρότητα τον Ιούνιο 1969 με την απόδρασή του. Όμως, τώρα διαφαίνονται οι πολιτικές διαστάσεις της. Ο τίτλος της εφημερίδας σχετικά με την απόδραση, που αφορά σε δηλώσεις του Γ. Παπαδόπουλου, είναι ενδεικτικός του κινδύνου που επιχειρεί να αναδείξει η «επαναστατική» κυβέρνηση, καθιστώντας τους πολίτες κοινωνούς του αγώνα για τη

---

³⁴ Στράτος, ό.π., σ. 20-24

διατήρηση της σταθερότητας στην χώρα. Στον τίτλο στις 8 Ιουνίου 1969 (Έτος 42^{ον}, αρ. φύλλου 11165) αναφέρει: *«Οι συλληφθέντες ε.α. αξιωματικοί προσεπάθησαν να διαταράξουν την γαλήνην και την ηρεμίαν. Ανήκουν εις τον χώρον μεταξύ του «ΑΣΠΙΔΑ» και του πραξικοπήματος της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1967»*.

Το Μάιο 1973 το αντιτορπιλικό «Βέλος» με πλοίαρχο τον Ν. Παππά ζητά πολιτικό άσυλο στην Ιταλία, ενώ την τελευταία στιγμή καταπνίγεται αντιδικτατορικό κίνημα στο Ναυτικό, καθώς το σχέδιο διαρρέει και οι εμπλεκόμενοι αντιπλοίαρχοι συλλαμβάνονται από την στρατιωτική αστυνομία. *«Απόπειρα διεισδύσεως στις ενόπλους δυνάμεις. Εσχεδιάζον κίνησιν 3 πλοίων εις ανταρσίαν»* αναφέρει σε πρωτοσέλιδο τίτλο της η εφημερίδα στις 25 Μαΐου. Το δημοσίευμα αφορά σε δηλώσεις του υφυπουργού παρά τω Πρωθυπουργώ κ. Σταματόπουλου, μέσα από τις οποίες τονίζεται η αποτυχία του εγχειρήματος λίγων απόστρατων και απότακτων αξιωματικών, με την καθοδήγηση αυτοεξόριστων Ελλήνων. Σε πρωτοσέλιδο στις 27 Μαΐου γίνεται γνωστή η είδηση της αυτομόλησης του αντιτορπιλικού πλοίου στην Ιταλία.

Ο κομμουνιστικός κίνδυνος συνεχίζει να αποτελεί σημείο πολιτικής πόλωσης κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Ο προβληματισμός για την κομμουνιστική δράση αποτελούσε πάγια θέση της εφημερίδας. Βέβαια, τα αυστηρά μέτρα λογοκρισίας δεν επιτρέπουν να διακρίνει κανείς εύκολα αν πρόκειται για συνέχιση αυτής της θέσης ή για «άνωθεν» εντολή. Μόνο λίγους μήνες μετά την επιβολή της δικτατορίας σε πρωτοσέλιδο της εφημερίδας δημοσιεύεται το αίτημα για τον αποκλεισμό του Κ.Κ.Ε.. Στο άρθρο *«Ο οριστικός αποκλεισμός του Κ.Κ.Ε. αξίωσις της δημοκρατ. συνειδήσεως»* (6 Ιουλίου 1967, Έτος 39^{ον}, αρ. φύλλου 10582) υπογραμμίζεται μεταξύ άλλων:

«Η δημοκρατική συνείδηση αξιώνει τον οριστικόν αποκλεισμό του κομμουνιστικού κόμματος από την ελληνική ζωή. Το να τεθή εκτός νόμου είναι, ίσως, ένα βήμα, το πρώτον. Και είναι βήμα μικρόν. Σειρά ολόκληρη μέτρων απαιτείται για την εξουδετέρωσιν του συστήματος δράσεως και ενέργειάς του. Πτυχήν μόνον του συστήματος αυτού είναι και η συνεργασία του με τα αστικά κόμματα. Ας αποκαλυφθή και κτυπηθή όχι όμως για να σταματήσει έως εδώ ο νόμος της δημοκρατίας, αλλ' αντίθετα για να προχωρήσει παραπέρα. Ανήκει στην οξυδέρκεια – και την ευθύνη – της δημοκρατικής συνειδήσεως να δη έως που είναι αυτό το παραπέρα».

Τα γεγονότα του Μαΐου 1968 στη Γαλλία επαναφέρουν τον προβληματισμό για την κομμουνιστική δράση. Έναν προβληματισμό που δεν αφορά άμεσα στις ευρωπαϊκές εξελίξεις, αλλά στη δικαίωση της δράσης των πρωτεργατών της 21ης Απριλίου για τον περιορισμό της κομμουνιστικής απειλής με στοχευμένες ενέργειες. Στο άρθρο «*Η χαμένη νεότης*», στις 13 Ιουνίου 1968 (Έτος 40^{ον}, αρ. φύλλου 10866), σημειώνεται ως προς τις προεκτάσεις των ευρωπαϊκών εξελίξεων στην Ελλάδα:

«Το τραγικόν φαινόμενον της άνευ ιδανικών νεότητος είχαν αρχίσει να δημιουργείται και εις την χώραν μας. Η γνωστή προεπαναστατική κατάστασις της χαώδους φανυλότητος και της διεφθαρμένης παρακμής το ετροφοδοτεί. Μέσα εις την ασυδοσίαν της γενικής αναρχίας που επεκράτει εις τον τόπον πολλοί νέοι είχαν αρχίσει να περιπίπτουν εις την απιστίαν και να αρνούνται το παν. Ο καιροφυλακτών κομμουνισμός εκαλλιέργει το μηδενιστικόν αρνητισμόν τους και τους εξωθεί προς τον όλεθρον. Από αυτόν τους έσωσε η Επανάστασις. Αυτή εξέλειψεν τας αιτίας του φαινομένου. Ανεστήλωσεν τας αξίας. Ανώρθωσεν τα ιδανικά. Έδωσεν εις τους νέους μας σκοπούς και ιδεώδη. Χάρις εις την 21^{ην} Απριλίου η Ελλάς δεν γνωρίζει το φαινόμενον της χαμένης νεολαίας και δεν δοκιμάζεται από την θύελλαν του αποχαλινωμένου ενστικτώδους αναρχισμού»

Τα πρώτα χρόνια της «επαναστατικής» κυβέρνησης περίοπτη θέση στα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας έχει ο εορτασμός της νίκης των κυβερνητικών δυνάμεων έναντι των ανταρτών σε Γράμμο και Βίτσι το 1949. Τα πρωτοσέλιδα συνοδεύονται από άρθρα σχετικά με τα δεινά που προκάλεσε στην χώρα ο κομμουνισμός και τη σωτήρια λύση που αποτέλεσε για τον τόπο η «επανάσταση» της 21^{ης} Απριλίου.

Το δίπολο «δημοκρατία / κομμουνισμός» προβάλλεται και μέσα από τα πολεμικά γεγονότα του πολέμου στο Βιετνάμ. Με αφορμή την επίθεση του Τετ (επίθεση των Βιετκόνγκ), στις 31 Ιανουαρίου 1968, ξεκινά μια σειρά δημοσιευμάτων σχετικά με τις πολεμικές εξελίξεις στην περιοχή.

7.3.2. Η Εθνική Επανάσταση και ο εκδημοκρατισμός της χώρας

Στις προβαλλόμενες ως κύριες ενέργειες του καθεστώτος ήταν ο εκδημοκρατισμός της χώρας. Τον Σεπτέμβριο 1968 οι πολίτες κλήθηκαν να

ψηφίσουν για το νέο Σύνταγμα της χώρας. Το διάστημα πριν το δημοψήφισμα υλοποιήθηκε μια εκστρατεία ενημέρωσης των πολιτών για το νέο Σύνταγμα, με την αξιοποίηση και του Τύπου. Από τον Μάρτιο στον *Ηπειρωτικό Αγώνα* δημοσιεύεται στο πρωτοσέλιδο ένα κείμενο σε πλαίσιο όπου ο κάθε ενδιαφερόμενος πολίτης μπορούσε να καταγράψει τη γνώμη του σχετικά με τη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος. Το κείμενο ανέφερε: «*Ο λαός συντάσσει τα άρθρα του νέου Συντάγματος. Εκφράσατε ελευθέρως την γνώμην σας*»! Είναι χαρακτηριστικό πως αυτό το πλαίσιο μπορούσε να κοπεί και να ταχυδρομηθεί άμεσα στις αρμόδιες υπηρεσίες, καθώς το πίσω μέρος (δεύτερη σελίδα) είχε το σχήμα φακέλου με έτοιμη τυπωμένη και την ταχυδρομική διεύθυνση. (Παράρτημα – 30/31) Ενόψει της ψήφισης του νέου Συντάγματος δημοσιεύονται άρθρα και σχόλια, που υπερασπίζονται τις προωθούμενες αλλαγές. Χαρακτηριστικός είναι ο τίτλος «*Το Σύνταγμα: του λαού, από τον λαόν, δια τον λαόν*». Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος (διατηρούνταν η βασιλευόμενη δημοκρατία) γίνεται δεκτό με «πανηγυρική» διάθεση, και από την εφημερίδα. Στα πρωτοσέλιδά της μεταφέρονται τα μηνύματα της «επαναστατικής» κυβέρνησης πως πρόκειται για ιστορική και κομβικής σημασίας ημέρα για την χώρα.

Η προβολή του έργου της κυβέρνησης συνεχίζεται και με την εκτεταμένη παρουσίαση στα πρωτοσέλιδα του Τύπου των δηλώσεων και των δράσεων των μελών της κυβέρνησης. Οι επισκέψεις κυβερνητικών στελεχών καλύπτουν μεγάλο όγκο από τις σελίδες των εφημερίδων (συμπεριλαμβανομένου και του *Ηπειρωτικού Αγώνα*) με τίτλους γεμάτους ενθουσιασμό και πλούσιο φωτογραφικό υλικό. Τα Γιάννινα αποτελούν έναν από τους σταθμούς των κυβερνητικών στελεχών, κυρίως κατά τον εορτασμό των εθνικών επετείων. «Κύμα» ενθουσιασμού προκαλούν οι επισκέψεις των Γ. Παπαδόπουλο και Στ. Παττακού. Μάλιστα, αυτών των επισκέψεων προηγείται η δημοσίευση ανακοινώσεων τοπικών συλλόγων και φορέων για τη συμμετοχή και την παρουσία των Γιαννιωτών στις εκδηλώσεις. Μέσα από τα δημοσιεύματα προβάλλεται το κυβερνητικό ενδιαφέρον για τον τόπο και ο άκρατος ενθουσιασμός των πολιτών. (Παράρτημα – 32)

Ο ίδιος ενθουσιασμός εκφράζεται μέσα από τα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας και κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην χώρα του Αντιπροέδρου των Η.Π.Α. Σπύρου Άγκνιου. Στα δημοσιεύματα υπογραμμίζεται η απουσία κάθε πολιτικής συζήτησης, πιθανώς σε μια προσπάθεια να αντικρουστεί η φημολογία για αντιδράσεις ορισμένων χωρών του εξωτερικού απέναντι στο στρατιωτικό καθεστώς για

καταπίεση των Ελλήνων πολιτών. Επίσης, εκφράζεται ο ενθουσιασμός του Αντιπροέδρου Άγκνιου και η πρόθεση των ΗΠΑ να συνεχιστεί η βοήθεια προς την Ελλάδα. Το συγκεκριμένο διάστημα υπήρχαν αιτήματα στην Αμερική για να διακοπεί η κάθε είδους βοήθεια προς την Ελλάδα, ένα γεγονός που τελικά δεν προχώρησε, παρά τις αρχικές συζητήσεις στην Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων και Άμυνας των ΗΠΑ.

Η είδηση της κατάργησης της βασιλείας (Ιούνιος 1973) γίνεται δεκτή με αισιοδοξία από την πλευρά της εφημερίδας. Και αυτό δεν οφείλεται στην ανακήρυξη του Γ. Παπαδόπουλου σε Πρόεδρο της Δημοκρατίας (αν και δεν λείπει ο απαιτούμενος ενθουσιασμός για αυτή την εξέλιξη), όσο στην πάγια θέση της διεύθυνσης της εφημερίδας ενάντια στη βασιλεία. Πρόκειται για μια θέση που υπερασπίστηκε με σθένος και μαχητική αρθρογραφία για πολλά χρόνια, και πριν το καθεστώς των Συνταγματαρχών. Στο άρθρο «Ο δρόμος της δημοκρατίας» στις 6 Ιουνίου 1973 (Έτος 46, αρ. φύλλου 12366) αναδεικνύεται μετά από πολύ καιρό ο μαχητικός λόγος του *Ηπειρωτικού Αγώνα* για τα ζητήματα που πιστεύει ακράδαντα πως είναι προς όφελος του τόπου και των πολιτών. Μεταξύ άλλων σημειώνεται:

«Από ετών είχομεν επισημάνει με θάρρος – εχρειάζετο θάρρος κατά την εποχή της παντοδυναμίας του θρόνου – τας ανωμαλίας που ο θεσμός εδημιούργει εις τον τόπον αυτόν. Δεν είναι ολίγα τα περιστατικά και τα πρόσφατα και του παρελθόντος που μας έδωσαν την ευκαιρίαν αυτήν. Ακόμη πιστεύομεν ότι αποτελεί ψευδαίσθησιν η γνώμη ότι μόνον γύρω από τον θρόνον και τον βασιλέα είναι δυνατόν να συσπειρωθή το Έθνος. Διότι όταν το Έθνος συνεσπειρούτο πέριξ του θρόνου, αντιλαμβανόμενον τους κινδύνους, ο θρόνος εξεμεταλλεύετο δι' ίδιον όφελος την συσπείρωσιν αυτήν. Μετεβάλλετο αργότερον εις διαιρέτην προκειμένου να υποστηρίξη ατομικά του συμφέροντα, έστω και αν η πολιτική αυτή οδηγεί την χώραν εις την καταστροφήν»

Η ίδια μαχητικότητα ακολουθείται και το επόμενο διάστημα, και κυρίως όσο πλησιάζουμε στο δημοψήφισμα του Ιουλίου. Αυτό που φαίνεται να προβληματίζει και να κινητοποιεί την εφημερίδα είναι το αναπτυσσόμενο κύμα υπέρ του ΟΧΙ στο δημοψήφισμα, κυρίως εξαιτίας του προβληματισμού για το αν τελικά θα

εγκαθιδρυθεί η δημοκρατία στην Ελλάδα μετά το δημοψήφισμα. Στο άρθρο «Μερικαί παρατηρήσεις» (18 Ιουλίου 1973, Έτος 46, αρ. φύλλου 12402) αναφέρεται μεταξύ άλλων:

«Ποιος θα ήτο εκείνος που θα έλεγε ΟΧΙ εις μίαν ουσιαστικήν δημοκρατίαν; Και τί άλλο θα αφόπλιζε τους αντιπάλους της Κυβερνήσεως περισσότερο από αυτό, δηλαδή την εγκαθίδρυσιν μίας πραγματικής Δημοκρατίας; Μετριασμός της μονοκρατορίας του Προέδρου της Δημοκρατίας εις όφελος του αιρετού Πρωθυπουργού και του νομοθετικού σώματος, άρσις του στρατιωτικού νόμου, αδιάβληται συνθήκαι διεξαγωγής του δημοψηφίσματος κτλ. θα εδημιούργουν μίαν πραγματικήν δημοκρατικήν ατμόσφαιραν, η οποία θα εδραίωνε την πίστιν του Λαού για την σκοπιμότητα του ΝΑΙ, θα συνεφιλίωνε την κυβέρνησιν με την σώφρονα μερίδα του παλαιού πολιτικού κόσμου και το κυριώτερον θα εθεμελίωνε επί σταθερών βάσεων την νέαν Δημοκρατίαν και την Εθνικήν ενότητα»

Λίγες ημέρες πριν το δημοψήφισμα τα Γιάννενα επισκέπτεται ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Στυλιανός Παττακός, όπου μέσα από την ομιλία και τις συναντήσεις του εκφράζεται εκ νέου το ΝΑΙ στο επικείμενο δημοψήφισμα. Του δημοψηφίσματος ακολουθεί η εξαγγελία γενικής αμνηστίας από τον Γ. Παπαδόπουλο για τα πολιτικά αδικήματα που τελέστηκαν «επί Επαναστάσεως». Με την συγκεκριμένη εξαγγελία δίνεται χάρη και στον Αλ. Παναγούλη και μάλιστα χωρίς σχετική αίτηση του τελευταίου. Τις επόμενες ημέρες ακολουθούν δημοσιεύματα για την σταδιακή απόλυση κρατουμένων από τα σωφρονιστικά ιδρύματα της χώρας

7.4. Εξωτερική πολιτική

7.4.1.Κυπριακό

Οι εξελίξεις στο Κυπριακό είναι ένα από τα κορυφαία ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής που απασχολούν την ειδησεογραφία της εφημερίδας. Κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου είναι η αντιπαράθεση της ελληνικής και της κυπριακής πλευράς για την πολιτική που θα ακολουθηθεί. Στο επίκεντρο της αντιπαράθεσης βρίσκεται το αίτημα της ένωσης της Κύπρου με

την Ελλάδα. Μάλιστα, η προσπάθεια της δικτατορίας να αποτελέσει το επίκεντρο των αποφάσεων για το Κυπριακό, φαίνεται πως επιτείνει ακόμη περισσότερο την ένταση ανάμεσα στις δύο πλευρές³⁵.

Όμως, όσα καταγράφονται παραπάνω ιστορικά, δεν αποτυπώνονται μέσα από τις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα*. Σημειώνεται πως ειδικά τους πρώτους μήνες της δικτατορίας ο ελληνικός Τύπος κατακλύζεται από «υποχρεωτικά» σχόλια και δημοσιεύματα κατά των ανθενωτικών (που διατείνονταν ενάντια στην ένωση Κύπρου – Ελλάδας, με κύριο υποστηρικτή το Μακάριο)³⁶. Αντιθέτως, στον *Ηπειρωτικό Αγώνα*, όχι μόνο δεν καταγράφονται ανάλογες αναφορές, αλλά ακολουθείται μια καθαρά ειδησεογραφική προσέγγιση στα γεγονότα. Τα δημοσιεύματα σχετικά με τις διπλωματικές εξελίξεις βρίσκονται πάντα στην πρώτη σελίδα, ενώ μέσα από αυτά πάντα εκφράζεται η συμπαράσταση της Ελλάδας στα αιτήματα της ελληνοκυπριακής πλευράς. «Θα επιδιώξωμεν λύσιν βασιζομένην επί των διεθνών δημοκρατικών αρχών. Ουδεμία υποχώρησις είναι δυνατή – Ανεπιφύλακτος η συμπαράστασις της Ελλάδος προς την Κύπρον» σημειώνεται χαρακτηριστικά σε πρωτοσέλιδο τίτλο της εφημερίδας (3 Ιανουαρίου 1970, Έτος 42^{ον}, αρ. φύλλου 11327) στο πλαίσιο επίσκεψης του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στην χώρα.

Ανάλογη είναι η αντιμετώπιση και της είδησης της δολοφονικής απόπειρας κατά του Μακαρίου, τον Μάρτιο 1970. «Αποδοκιμάζεται η απόπειρα εναντίον της ζωής του Μακαρίου» σημειώνεται στις 11 Μαρτίου 1970 (Έτος 42^{ον}, αρ. φύλλου 11383). Η πολιτική θέση της κυβέρνησης των συνταγματαρχών εκφράζεται μόλις σε έναν τίτλο: «Αι Αθήναι είναι το εθνικόν κέντρον, αλλά ουδείς αμφισβητεί ότι η Κύπρος αποτελεί τμήμα του ελληνισμού» (3 Φεβρουαρίου 1972, Έτος 45, αρ. φύλλου 11969).

Σημαντική θέση στα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας καταλαμβάνει η είδηση της καθαίρεσης του Μακαρίου από τον Αρχιεπισκοπικό θρόνο μετά από αίτημα τριών ιεραρχών της Κύπρου ([Κιτίου Ανθιμος](#), [Κυρηνείας Κυπριανός](#) και [Πάφου Γεννάδιος](#)). Όμως, και πάλι παρατηρείται η απλή καταγραφή των αναφορών και των ειδήσεων σχετικά με τις εξελίξεις. Μάλιστα, με αφορμή αυτές τις εξελίξεις καταγράφεται το πρώτο σχόλιο της εφημερίδας για το Κυπριακό. Στις 11 Μαρτίου 1973 (Έτος 46, αρ.

---

³⁵ Τάσος Βουρνάς, *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας. Τόμος ΣΤ'. 1967-1974. Χούντα – Φάκελος Κύπρου*, Αθήνα, Εκδόσεις «Πατάκη», 1997

³⁶ Σόλων Γρηγοριάδης, *Ιστορία της δικτατορίας*, Εκδόσεις Κ. Καπόπουλος, Αθήνα, Εκδόσεις «Κ. Καπόπουλος», 1975 σ. 133

φύλλου 12295) στη στήλη *«Το σημειωματάριό μου»* με την υπογραφή *«Ελευθέριος»* περιλαμβάνεται το σχόλιο:

«Πολύ αργά θυμήθηκαν τους εκκλησιαστικούς κανόνες οι τρεις δεσποτάδες. Ο Μακάριος ουσιαστικά είναι πολιτικό πρόσωπο, από την ημέρα που ηγήθηκε του αγώνος των Κυπρίων. Ο «εθνάρχης» δεν μπορεί να έχει θέση, σε εκκλησιαστικά θέματα, διότι ο Θεός δεν κάμει διάκριση μεταξύ εθνών και μεταξύ ανθρώπων και επομένως και η εκκλησία. Αλλά και εάν δεχθούμε ότι ο Μακάριος ως εθνάρχης μπορούσε και να ηγήται των αγωνιζομένων Κυπρίων από την ημέρα όμως της υπογραφής της συνθήκης της Ζυρίχης που έγινε πρόεδρος της Δημοκρατίας έπαυσε να είναι ηγέτης του αγωνιζομένου έθνους και έγινε πρόεδρος μιας πολιτείας. Γιατί λοιπόν τότε δεν εξενίστισαν οι τρεις δεσποτάδες, αλλά θυμήθηκαν τώρα το ασυμβίβαστον της πολιτικής και εκκλησιαστικής εξουσίας; Πολλοί αφελείς είναι να τους πιστέψουμε ότι έχουν καλήν πρόθεσιν»

Η απόφαση του Μακαρίου να θέσει εκτός νόμου την ΕΟΚΑ Β' το Μάρτιο του 1974 δεν φιλοξενείται στις σελίδες της εφημερίδα. Αντιθέτως, το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου από τον Δ. Ιωαννίδη αποτελεί πρωτοσέλιδη είδηση, όμως με απλές αναφορές στα γεγονότα. Στο δημοσίευμα, στις 16 Ιουλίου 1974 (Έτος 47, αρ. φύλλου 12703), περιλαμβάνεται το διάγγελμα του Νικόλαου Σαμψών, «νέου» προέδρου της Κύπρου. Ακολουθούν τις επόμενες ημέρες δημοσιεύματα σχετικά με τις εξελίξεις στην Κύπρο χωρίς καμία αναφορά στο Μακάριο. Μάλιστα, από τα πρωτοσέλιδα προβάλλεται πως επικρατούν ηρεμία και τάξη στη Μεγαλόνησο.

Η εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο βρίσκει «μουδιασμένη» την εφημερίδα, που καταγράφει: *«Παραβαίνοντας τους διεθνείς κανονισμούς Τούρκικη εισβολή εις την Κύπρον. Ισχυρά η αντίστασις των Κυπρίων»*. Σε μια «απέλπιδα» προσπάθεια να διατηρηθεί η ενότητα στην κοινωνία, μετά την αποτυχημένη προσπάθεια επιστράτευσης και την πλήρη παράλυση που επικρατεί στην χώρα, δημοσιεύεται στις 23 Ιουλίου 1974 (Έτος 47, αρ. φύλλου 12709) το σχόλιο *«Φήμαι και καθήκον»*, όπου σημειώνεται:

«Αι φήμαι και οι ψίθυροι, περί δήθεν εσωτερικών διαφορών εις τους κόλπους του μαχόμενου έθνους και των Ενόπλων Δυνάμεών του τη στιγμήν αυτήν που η Ελλάς αγωνίζεται εις τας εχθρικές επάλξεις, μόνον τους εχθρούς της εξυπηρετούν, δι' αυτό και μεταδίδονται από τους ιδίους. Είναι αρετή των Ελλήνων, εις τας κρισίμους εθνικάς στιγμάς να λησμονούν τας εσωτερικάς των διενέξεις και ζητήματα και να αντιτάσσουν έναντι του εχθρού μονολιθικότητα, να αντιτάσσουν το εθνικό τείχος αρραγές και στερεόν. Προς τιμήν των δε πάντες, όσοι κατά το παρελθόν εξεφράζοντο κατά της σημερινής πολιτικής ηγεσίας της χώρας, έσπευσαν εκ των πρώτων να δηλώσουν ότι εις τα εθνικά ζητήματα τίποτε δεν χωρίζει τους Έλληνας. Όταν ο εχθρός βρίσκεται προ των πυλών, το καθήκον όλων είναι ένωσις – πίστις – νίκη. Η Κύπρος, ελληνικώτατος χώρος, εδοκιμάσθη σκληρά. Αλλά χάρις εις τον ηρωισμόν των τέκνων και των Ελλήνων απέκρουσε τον πάνοπλον εισβολέα και η εκεχειρία την ευρίσκη εις θέσιν ισχύος. Θα συνεχισθή τώρα ο αγών και εις το διπλωματικόν πεδión έως ότου αποκατασταθή η ακεραιότης και η ανεξαρτησία της. Αλλά δια να γίνη αυτό θα απαιτηθή αγών εξίσου σκληρός. Και ο αγών αυτός δια να αχθή εις αίσιον πέρας, απαιτεί απ' όλους μας τυφλήν προσήλωσιν εις το εθνικόν καθήκον, ένωσιν και θυσίαν».

Η δεύτερη τουρκική εισβολή στην Κύπρο, στις 14 Αυγούστου 1974, βρίσκει την χώρα σε νέα σελίδα. Έχει προηγηθεί η αποκατάσταση της δημοκρατίας και η απομάκρυνση των συνταγματαρχών. *«Λόγω της νέας τουρκικής επιθέσεως εις Κύπρον ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΠΟΛΕΜΟΥ. Οι Τούρκοι επανέλαβον τας επιχειρήσεις εις την Κύπρον»*, σημειώνεται στις 15 Αυγούστου (Έτος 48, αρ. φύλλου 12728), ενώ δεν λείπει και η πολιτική διάσταση των γεγονότων (που απουσίαζε από το κλίμα λογοκρισίας της επταετίας) σχετικά με τις συνομιλίες των δύο πλευρών: *«Ακολουθώντας εθνικήν πολιτικήν ΔΥΟ 'ΟΧΙ' κ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ. Πρώτο προς τον Φορντ. Δεύτερο στον Ετζεβίτ. Η απάντησις εδόθη δια της διπλωματικής οδού»* (17 Αυγούστου 1972, Έτος 48, αρ. φύλλου 12729).

7.5. Θεματολογία

7.5.1. Το Πανεπιστήμιο

Η ίδρυση των πρώτων Σχολών στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ήδη πριν την επιβολή της δικτατορίας, δεν μειώνουν, αλλά αντιθέτως εντείνουν το ενδιαφέρον της τοπικής κοινωνίας για το Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα της πόλης. Τα αιτήματα, όπως αυτά εκφράζοντα μέσα από τις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα*, είναι η ίδρυση νέων Σχολών και η ανέγερση της Πανεπιστημιούπολης στην περιοχή Δουρούτης.

Η ανεξαρτητοποίηση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (καθώς μέχρι τότε αποτελούσε ουσιαστικά κομμάτι του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) το Δεκέμβριο 1970 γίνεται δεκτή με ενθουσιασμό. Σε σχετικό δημοσίευμα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* στις 16 Δεκεμβρίου (Έτος 44^{ον}, αρ. φύλλου 11617) εξάίρεται τόσο το έργο που έχει επιδείξει μέχρι εκείνη τη στιγμή το Πανεπιστήμιο, αλλά και η αποφασιστική ενέργεια της κυβέρνησης να προχωρήσει στην υπογραφή αυτής της απόφασης. (Παράρτημα – 33)

Αυτής της θετικής εξέλιξης, ακολουθεί ο προβληματισμός για την πολύμηνη καθυστέρηση στη θεμελίωση και κατασκευή της Πανεπιστημιούπολης στην περιοχή Δουρούτης (όπου βρίσκεται σήμερα το Α.Ε.Ι.). Μέσα από την αρθρογραφία της εφημερίδας γίνεται αντιληπτό πως το ζήτημα είναι μείζον για την τοπική κοινωνία. Συχνά εκφράζεται ο προβληματισμός για την καθυστέρηση, ακόμη και στην εκπόνηση της μελέτης κατασκευής της Πανεπιστημιούπολης.

Από τον λόγο, που χρησιμοποιείται στα άρθρα, έχει χαθεί η μαχητικότητα των προηγούμενων ετών, όμως εκφράζεται ξεκάθαρα η διάθεση διεκδίκησης της τοπικής κοινωνίας. Είναι χαρακτηριστικό πως αρκετά χρόνια αργότερα, τον Ιανουάριο 1974, οπότε και εξαγγέλλεται από τον τότε Υπουργό Παιδείας κ. Χρήστου η ίδρυση Νομικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, η καθυστέρηση στην κατασκευή της Πανεπιστημιούπολης επισκιάζει τις θετικές εξελίξεις.

7.5.2. Η Μητρόπολη Ιωαννίνων

Οι σχέσεις την εφημερίδας με την τοπική Μητρόπολη δεν φαίνεται να βελτιώνονται ούτε κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Η εφημερίδα διατηρεί τις ριζοσπαστικές της ιδέες σχετικά με την Εκκλησία και ειδικότερα για το ρόλο της Μητρόπολης Ιωαννίνων. Αυτές οι ιδέες δεν εκφράζονται με την ίδια ένταση, όπως τα

προηγούμενα χρόνια, καθώς τα περιθώρια των μέτρων λογοκρισίας στον Τύπο είναι στενά.

Χαρακτηριστικό δείγμα των θέσεων της εφημερίδας είναι άρθρο που δημοσιεύεται στις αρχές του 1974 (ενώ τους προηγούμενους μήνες έχει προηγηθεί η επιβολή του στρατιωτικού νόμου και η ανατροπή του Γ. Παπαδόπουλου από τον Δ. Ιωαννίδη) για τις σχέσεις Πολιτείας και Εκκλησίας. Στο άρθρο «Ο σωστός δρόμος» (11 Ιανουαρίου 1974, Έτος 47, αρ. φύλλου 12549) προτείνεται ο διαχωρισμός. Μεταξύ άλλων σημειώνεται:

«Από την άλλη πλευρά η Εκκλησία μη δυνάμενη πολλάκις να επιβάλλη την θέλησίν της εις το ποίμνιόν της, διότι έχασεν η ίδια από ιδικά της σφάλματα είτε από σφάλματα άλλων, το κύρος της, αναζητά ως σωτηρίαν δια την επιβολήν της, την Πολιτείαν. Πολλάκις την Πολιτείαν ως βοήθειαν αναζητούν και μέλη της Εκκλησίας προκειμένου να επιβάλλουν τας προσωπικάς τους απόψεις ή φιλοδοξίας των. Πρέπει, είναι επιτακτική η ανάγκη η Εκκλησία να διαχωρισθή πλήρως από την Πολιτείαν. Να αποτελέση έναν οργανισμόν αυτοδύναμον, αυτοδιοικούμενον, εις τον οποίον η Πολιτεία ουδεμία θα πρέπει να έχη ανάμιξιν, αξιούσα μόνον την τήρησιν των Νόμων της Πολιτείας και το Σύνταγμά της. Εις δογματικά θέματα, εις εκκλησιαστικά θέματα, όπως η εκλογή αρχιερέων και άλλα, η Πολιτεία δεν πρέπει να έχη ουδεμίαν ανάμιξιν, ούτε να απαιτείται η κύρωσις των αποφάσεων της Εκκλησίας από την Πολιτείαν. Ακόμη προς καλύτερον διαχωρισμόν θα πρέπει να θεσπισθή ο πολιτικός γάμος, η ονομασία του νεογέννητου αμέσως με την ληξιαρχικόν δήλωσιν και ακόμη το πολιτικόν διαζύγιον. Και όλα αυτά δια να μην υπάρξη καμμία γραφειοκρατική εξάρτησις Πολιτείας και Εκκλησίας»

Ως προς τις σχέσεις της εφημερίδας με την Μητρόπολη Ιωαννίνων, φαίνεται πως δεν βελτιώνονται σημαντικά. Ένα από τα πεδία κριτικής της εφημερίδας προς τη Μητρόπολη είναι η διοίκηση και το έργο των Αγαθοεργών Καταστημάτων. Εν μέσω της αυστηρής λογοκρισίας, η εφημερίδα δημοσιεύει άρθρο σχετικά με την στελέχωση της Εφοροεπιτροπείας των Αγαθοεργών Καταστημάτων Ιωαννίνων. Στο σχόλιο «Αντισυνταγματικών» της στήλης «Η σκοπιά μας» (21 Ιανουαρίου 1971, Έτος 44^ο,

αρ. φύλλου 11548) γίνεται αναφορά στη βούληση των ευεργετών και στη διαδικασία που ακολουθήθηκε μετά την 21^η Απριλίου 1967 για τη διαχείριση των Αγαθοεργών Καταστημάτων. Αιτία αποτελεί η προσπάθεια εκλογής νέων μελών στην Εφοροεπιτροπεία των Αγαθοεργών, γεγονός που θεωρήθηκε ως προσπάθεια παραγκωνισμού όσων νόμιμα είχαν εκλεγεί σε αυτές τις θέσεις πριν την επιβολή της δικτατορίας. Για αυτό και η διεύθυνση της εφημερίδας προτείνει τη διατήρηση των μελών, που ήταν στην Εφοροεπιτροπεία πριν το 1967, και όχι τον ορισμό νέων.

Η ανάδειξη στον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο του Μητροπολίτη Ιωαννίνων Σεραφείμ αντιμετωπίζεται με θετικά σχόλια εκ μέρους της εφημερίδας. Η κριτική διάθεση εκλείπει, προβάλλοντας πιθανώς τις ανθρώπινες διαστάσεις στη σχέση *Ηπειρωτικός Αγών* και Μητρόπολη Ιωαννίνων. Με αφορμή αυτήν την εκλογή, η εφημερίδα δημοσιεύει κείμενο (13 Ιανουαρίου 1974, Έτος 47, αρ. φύλλου 12551), υπογραμμίζοντας την χαρά της πόλης, αλλά κυρίως τις δυσκολίες που θα κληθεί να αντιμετωπίσει ο νέος Αρχιεπίσκοπος.

«Σήμερα, η αγχόνη γίνεται πιο τραγική, πιο απάνθρωπη. Και το έργον πολύ πιο δυσβάστακτον. Ας μην παίζομεν με τας λέξεις και ας ατενίζωμεν την αλήθειαν. Θύελλα κλονίζει το σκάφος της Εκκλησίας. Αντιθέσεις, γενικαί και ατομικαί, ακόμη και μίση και πάθη συνθέτουν την εφιαλτικήν εικόνα του πελάγους εις το οποίον κινείται η Εκκλησία της Ελλάδος. Δεν θέλωμεν να είπωμεν ποιοι ευθύνονται δια αυτό, ούτε ποιοι τα επροκάλεσαν. Μας ενδιαφέρει ότι υπάρχουν. Εις το ταραγμένον πέλαγος και εις την θύελλαν, το πηδάλιον της Εκκλησίας ανέλαβεν εις τας χείρας του ο Δεσπότης μας. Να τον συγχαρώμεν αυτήν την στιγμήν, είναι μια ευχή τετριμένη και που ίσως να ηχεί παράφωνα εις τους συριγμούς της θύελλης».

Μερικές εβδομάδες αργότερα πραγματοποιείται η επίσκεψη του Αρχιεπισκόπου Σεραφείμ στα Ιωάννινα, και η εφημερίδα παρακολουθεί τις συναντήσεις του νέου Αρχιεπισκόπου με τους τοπικούς φορείς, προβάλλοντας όλες τις λεπτομέρειες της επίσκεψης μέσα από τα πρωτοσέλιδά της.

7.5.3. Αντιπαράθεση με Δήμαρχο Ιωαννίνων

Ο κριτικός λόγος στην αρθρογραφία της εφημερίδας, εξαιτίας των νομοθετικών ρυθμίσεων περί Τύπου, είναι περιορισμένος. Όμως, η κριτική διάθεση δεν λείπει. Μάλιστα, στο στόχαστρο της εφημερίδας βρίσκεται ο Δήμαρχος Ιωαννίνων Σπύρος Φιλίππου. Ένα από τα προβλήματα που του αποδίδονται είναι οι καθυστερήσεις στην είσπραξη των οφειλών των δημοτών (π.χ. τέλη ύδρευσης), καθώς αυτό φαίνεται πως οφείλεται για την αδυναμία της δημοτικής αρχής να υλοποιήσει έργα και παρεμβάσεις στην πόλη. Σε άρθρο στις 29 Ιουλίου 1972 (Έτος 46, αρ. φύλλου 12107) με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Δεν υπάρχει κανείς» σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Όλα αυτά θέτουν καυτόν το ερώτημα: Υπάρχει διοίκησης εις τον Δήμον ή δεν υπάρχει; Αντιμετωπίζεται ο πολίτης ως πολίτης με δικαιώματα; Εφαρμόζονται οι νόμοι και αι αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου; Ναι ή όχι; Εσκέφθησαν οι διοικούντες εις τον Δήμον τι επιπτώσεις έχει εις την συνείδησιν του συμπολίτου μας, ο τραγέλαφος των ειδοποιήσεων και ο εξαναγκασμός εις την καταβολήν ποσών που συμποσούμενα καλύπτουν μέγα μέρος του μηνιαίου εισοδήματος ενός μέσου συμπολίτου μας; Τέλος πάντων δεν θα υπάρξει κανείς που να ερευνήση την όλην αυτήν υπόθεσιν και από το πρίσμα των Νόμων και από το πρίσμα του ανθρωπισμού;»

Η ίδια κριτική διάθεση ακολουθεί το έργο και τη δράση της δημοτικής αρχής και το επόμενο διάστημα. Στο επίκεντρο βρίσκονται τα ζητήματα καθημερινότητας που προκαλούν προβλήματα στους πολίτες και στην ομαλή λειτουργία της πόλης. Ένα χρόνο αργότερα και με έντονη τη φημολογία για την απομάκρυνση του Σπ. Φιλίππου από το δημαρχιακό αξίωμα, ασκείται εκ νέου κριτική στο Δήμαρχο για την απουσία ενδιαφέροντος κατά την εξαετή παραμονή του στην πόλη για την ανάπτυξη δράσεων και την εξασφάλιση κονδυλίων (που αφειδώς προσέφερε η κυβέρνηση!) για το καλό της περιοχής. (5 Σεπτεμβρίου 1973, Έτος 46, αρ. φύλλου 12443, άρθρο «Η αληθινή εικόνα»).

7.5.4. Δείγματα «φιλελευθεροποίησης»

Έχει προαναφερθεί πως το διάστημα μετά το 1971 χαρακτηρίζεται από μια «χαλάρωση» στα μέτρα λογοκρισίας απέναντι στον Τύπο και από μια προσπάθεια

προβολής της «φιλελεύθερης» πλευράς της «επαναστατικής» κυβέρνησης προς τους πολίτες. Ρεαλιστική ή πλασματική, αυτή η προσπάθεια φαίνεται πως δίνει τη δυνατότητα για μια πιο ελεύθερη έκφραση ορισμένων σκέψεων³⁷.

Με αυτόν τον τρόπο προσεγγίζεται και η αρθρογραφία της εφημερίδας *Ηπειρωτικός Αγών* σχετικά με το γλωσσικό ζήτημα. Αφορμή αποτελεί η παρουσία των Γενικών Επιθεωρητών Μέσης Εκπαίδευσης και του Εκπαιδευτικού Συμβούλου στα Ιωάννινα. Στο άρθρο «*Εκπαιδευτικά*» (3 Μαρτίου 1971, Έτος 44^{ον}, αρ. φύλλου 11679) καταγράφονται οι συναντήσεις των Επιθεωρητών με καθηγητές της πόλης, όμως το γεγονός που κινητοποιεί την εφημερίδα είναι οι διορθώσεις των Επιθεωρητών απέναντι στους εκπαιδευτικούς. Όπως τονίζεται, οι Επιθεωρητές προχώρησαν σε εξέταση των τετραδίων των μαθητών, τα οποία όμως είχαν ήδη διορθώσει οι καθηγητές τους, και μάλιστα απροκάλυπτα μπροστά στα μάτια των μαθητών. Με αφορμή αυτό το περιστατικό, η διεύθυνση της εφημερίδας εκφράζει έμμεσα τη θέση της υπέρ της δημοτικής:

«Αι διορθώσεις ήσαν, κατά τη γνώμη μας τουλάχιστον, εντελώς επουσιώδεις, αν μη εσφαλμένες, διότι τα τετράδια ήσαν καταπράσινα από τα –ν-, ως εάν να ευρισκόμεθα εις την εποχήν του Κοντού και του Μιστριώτου. Τώρα που ηρέμησαν τα πάθη και η πολιτική οξύτης ημβλύνθη, όλοι οι εχέφρονες αναγνωρίζουν την μεγάλην ζημίαν, την οποίαν προεκάλεσαν αι γλωσσικαί ακρότητες της μεταρρυθμίσεως του 1964. Πολύ φοβούμεθα ότι εάν οι εκπαιδευτικοί εφαρμόσουν κατά γράμμα τας εντολάς του κ. Γενικού εις τον προφορικόν και τον γραπτόν λόγον προς τας μαθητάς των, θα έχωμεν πάλιν οπισθοδρόμησιν».

---

³⁷ Στράτος, ό.π., σ. 14-15

8. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1974-1983

8.1. Χαρακτηριστικά έκδοσης

Η αποκατάσταση βασικών συνταγματικών ελευθεριών, που είχαν ανασταλεί επί δικτατορίας, επαναφέρουν την «ζωντάνια» στον ελληνικό Τύπο. Καθ' όλη τη διάρκειά της παρατηρήθηκαν προσπάθειες για αντίδραση και αντίσταση (άμεση ή έμμεση) από την πλευρά όσων εργάζονταν σε εφημερίδες και όσα άλλα έντυπα Μέσα κατάφεραν να επιβιώσουν. Όμως, στην πλειοψηφία τους οι εφημερίδες κατάφεραν να επιβιώσουν κάτω από δύσκολες συνθήκες λογοκρισίας. Η αποκατάσταση της δημοκρατίας φαίνεται να τις βγάζει από αυτόν τον αναγκαστικό λήθαργο.

Όμως, για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* η μεταπολίτευση φέρνει ακόμη μια σημαντική εξέλιξη. Τον εκσυγχρονισμό του τυπογραφείου του με την απόκτηση κυλινδρικού πιεστηρίου για την έναρξη της εκτύπωσης με το σύστημα της φωτοσύνθεσης. Άλλωστε, ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων των εφημερίδων αποτελεί εκείνη την περίοδο ουσιαστικά μονόδρομο για τους εκδότες του Τύπου, καθώς καλούνται να αντιμετωπίσουν την συνεχή άνοδο τόσο των άλλων εντύπων, όσο και των νέων Μέσων, του ραδιοφώνου αρχικά και της τηλεόρασης στη συνέχεια³⁸.

Η απόκτηση κυλινδρικού πιεστηρίου αποτελεί μια πρωτοπόρα πρωτοβουλία για τα δεδομένα ολόκληρης της Ηπείρου και της Βορειοδυτικής Ελλάδας, καθώς μέχρι εκείνη τη στιγμή μόνο ο *Ελληνικός Βορράς* και οι αγγελίες των *Νέων* είχαν ανάλογες εγκαταστάσεις. Τυπικά η πρώτη ουσιαστική αλλαγή στη σελιδοποίηση, με το νέο σύστημα εκτύπωσης, παρατηρείται το Μάρτιο του 1981. Βέβαια, είχαν προηγηθεί ορισμένες αλλαγές στη σελιδοποίηση ήδη από τα μέσα του 1980. Η μετάβαση στο νέο σύστημα αποδεικνύεται δύσκολη υπόθεση, καθώς απαιτούνται αρκετοί μήνες μέχρι η εφημερίδα να διαμορφώσει τη νέα δομή της. Τουλάχιστον μέχρι τα μέσα Ιουλίου παρατηρούνται στοιχεία τόσο από την παλιά, όσο και από τη νέα μορφή σελιδοποίησης της εφημερίδας.

Οι πρώτες ορατές αλλαγές είναι η νέα γραμματοσειρά και ο μεγαλύτερος τίτλος, η δημοσίευση μικρότερου αριθμού ειδήσεων – τουλάχιστον στο πρωτοσέλιδο – και παράλληλα η διασφάλιση μεγαλύτερης ποικιλίας σε τοπικά θέματα, την

---

³⁸ Λ. Δρούλια – Γ. Κουτσοπανάγου, *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974*, Αθήνα, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών – 103/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, 2008, σ. 61-65

ελληνική και τη διεθνή επικαιρότητα. Όμως, ουσιαστικά ο εκσυγχρονισμός του τυπογραφείου δίνει ένα τεχνολογικό προβάδισμα στον *Ηπειρωτικό Αγώνα* έναντι των γιαννιώτικων εφημερίδων, αλλά και εν γένει του περιφερειακού Τύπου. Η απόκτηση αυτού του εξοπλισμού αποτελεί επιτυχία της διεύθυνσης και του Ελευθέριου Τζάλλα προσωπικά, καθώς ελάχιστες εφημερίδες, ακόμη και πανελλαδικής κυκλοφορίας, διαθέτουν ανάλογα τυπογραφεία εκείνη την περίοδο.

Στις αλλαγές που καταγράφονται μετά την μεταπολίτευση είναι και η σταδιακή αύξηση του αριθμού των σελίδων της εφημερίδας. Τα πρώτα χρόνια παρατηρείται σποραδική αύξηση σε έξι σελίδες. Σε αυτό φαίνεται πως συμβάλλει η προσθήκη της στήλης *«Αθλητικός Ηπειρωτικός Αγών»* (εκδίδεται κάθε Τρίτη), που επιτρέπει την αύξηση των σελίδων, καθώς είναι εξασφαλισμένη η απαραίτητη ύλη. Μάλιστα, από το 1981 ο *«Αθλητικός Ηπειρωτικός Αγών»* κυκλοφορεί πλέον ως ένθετο, με αποτέλεσμα να εκδίδεται η εφημερίδα σε οκτασέλιδη μορφή. Η αύξηση του αριθμού των σελίδων δεν αποκτά κάποια σταθερή περιοδικότητα (για το διάστημα που εξετάζεται), πλην της έκδοσης της Τρίτης.

Στοιχείο εξέλιξης της εφημερίδας αποτελεί, επίσης, η δημοσίευση των ονομάτων των συντακτών σε άρθρα και ρεπορτάζ. Αρχικά, δημοσιεύονται τα ονόματα των συντακτών στην στήλη των αθλητικών ειδήσεων (Γ. Κυρούσης, Απ. Ευαγγελλίδης, Γ. Παππάς), και στη συνέχεια εντοπίζεται η δημοσίευση των πρώτων ονομάτων συντακτών στα θέματα τοπικής επικαιρότητας (Γ. Κυρούση και Σπ. Θεμελή).

Με τη μεταπολίτευση επανέρχονται και οι στήλες σχολιασμού των ειδήσεων. Οι πολιτικές εξελίξεις και το έντονο ενδιαφέρον για την τοπική επικαιρότητα δίνουν νέα δυναμική σε αυτές. Στις στήλες που υπήρχαν από τα προηγούμενα χρόνια (*«Η σκοπιά μας»*, *«Το σημειωματάριό μου»*) προστίθενται νέες: *«Γιαννιώτικα απόηχα»* με υπογραφή *«Ο απόηχος»*, *«Ψίθυροι»* με την υπογραφή αρχικά *«Γ. Κ-ς»* και στη συνέχεια *«Ο ψιθυριστής»*, και *«Επίκαιρα θέματα»*. Εξαιτίας των αλλαγών στη σελιδοποίηση οι στήλες δεν έχουν σαφή περιοδικότητα, αλλά και σημείο δημοσίευσης. Συνήθως δημοσιεύονται στο πρωτοσέλιδο και την τρίτη σελίδα.

Το ενδιαφέρον της εφημερίδας για τη διεθνή επικαιρότητα συγκεντρώνεται και σε αυτή την περίοδο στην τελευταία σελίδα, που φέρει τον τίτλο *«Τα νέα σ' όλο τον κόσμο»*. Η στήλη μετονομάζεται σταδιακά σε *«Φλας στα γεγονότα. Νέα στον κόσμο»* και στη συνέχεια σε *«Τελεξ – Φλας στα γεγονότα – Νέα στον κόσμο»*. Επίσης,

επανέρχεται η στήλη «*Το κήρυγμα της Κυριακής*», με θρησκευτικό και εκκλησιαστικό περιεχόμενο στην Κυριακάτικη έκδοση. Βασικό εργαλείο στην συγκέντρωση όλων αυτών των ειδήσεων αποτελεί και αυτή την περίοδο η συνεργασία με το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων. Μάλιστα, με αφορμή συνεχείς βλάβες στον τηλετύπο το 1977 ενημερωνόμαστε μέσα από δημοσίευμα του *Ηπειρωτικού Αγώνα* (25 Οκτωβρίου 1977, Έτος 51, αρ. φύλλου 13682) πως μόνο δύο εφημερίδες στα Γιάννενα συνεργάζονται με το Α.Π.Ε. Η σημασία του αποδεικνύεται καίρια για την συγκέντρωση πληροφοριών και τη διαμόρφωση του ρεπορτάζ για τον τοπικό Τύπο, ειδικά στις προεκλογικές περιόδους.

Την παρούσα περίοδο παρατηρείται στροφή της εφημερίδας στα θέματα τοπικής επικαιρότητας. Η κατάσταση της λίμνης Παμβώτιδας, η εγκατάσταση βιομηχανικής περιοχής στο Ροδοτόπι, η εξέλιξη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και η κατασκευή Πανεπιστημιούπολης, είναι μερικά μόνο από τα θέματα που η εφημερίδα θέτει συχνά μέσα από τα δημοσιεύματά της, επιρρίπτοντας ευθύνες και διεκδικώντας λύσεις. Τα δημοσιεύματα στρέφοντα αποκλειστικά στο ρεπορτάζ και την ερευνητική δημοσιογραφία. Ο λόγος είναι αποκαλυπτικός και επικριτικός, ενώ κάθε ρεπορτάζ εμπλουτίζεται από ανάλογο φωτογραφικό υλικό (Παράρτημα – 34)

Οι ανάγκες για την έκδοση των εφημερίδων αποδεικνύονται και μετά την μεταπολίτευση «πονοκέφαλος» για τις διευθύνσεις τους. Από το 1974 μέχρι και τις αρχές του 1983 ο *Ηπειρωτικός Αγών* προχωρά τρεις φορές σε αύξηση της τιμής του φύλλου του. Κάθε φορά η διεύθυνση της εφημερίδας δημοσιεύει σχετικές ανακοινώσεις, σε μια προσπάθεια να ενημερώσει το αναγνωστικό της κοινό για τις εξελίξεις και να διατηρήσει την πολυετή σχέση της με τους Ηπειρώτες που την επιλέγουν.

Η πρώτη αύξηση σημειώνεται στις αρχές του 1978 (η τιμή του φύλλου ανέρχεται σε τέσσερις δραχμές) με τη διεύθυνση της εφημερίδας να σημειώνει σε ανακοίνωσή της:

«Οι προσπάθειες που καταβάλαμε επί δύο χρόνια τώρα, για να κρατήσουμε την τιμή της εφημερίδος στο σημερινό χαμηλό επίπεδο αποδείχθηκαν ανώτερες από τις δυνάμεις μας. Οι συνεχείς αυξήσεις που έφθασαν μέχρι και 100% τις διέλυαν. Έτσι σήμερα βρισκόμαστε στη δύσκολη θέση ν' αυξήσουμε σε 4 δραχμές την τιμή του φύλλου. Το κάνουμε χωρίς τη θέλησή

μας και με παγωμένη καρδιά. Αλλά δεν γίνεται διαφορετικά. Πιστεύουμε ότι όλοι θα μας κατανοήσουν».

Στα τέλη του 1979 η διεύθυνση της εφημερίδας ενημερώνει πως από τις αρχές του νέου έτους θα προχωρήσει σε νέα αύξηση της τιμής του φύλλου σε έξι δραχμές. Στην σχετική ανακοίνωση σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Εάν η εφημερίδα συγκριθί με τιμές περιοδικών και των άλλων εφημερίδων πάλιν η τιμή των 6 δρχ είναι ελαχίστη. Πιστεύομεν ότι οι συνδρομηταί μας θα κατανοήσουν την αναγκαστικήν αυτήν αύξησιν και θα μας συμπαρασταθούν όπως πάντα στο δύσκολον έργον μας».

Η τελευταία αύξηση (για την περίοδο που εξετάζει η παρούσα εργασία) καταγράφεται δύο χρόνια αργότερα. Η τιμή πλέον ανέρχεται σε οκτώ δραχμές και σύμφωνα με νέα ανακοίνωση είναι υποχρεωτική και οφείλεται στις αυξήσεις του χαρτιού, των ημερομισθίων, και των γενικότερων εξόδων έκδοσης ενός εντύπου. Παράλληλα, εκφράζεται η ελπίδα πως η νέα αύξηση θα δικαιολογηθεί από τους αναγνώστες και τους συνδρομητές της εφημερίδας.

Για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* η διασφάλιση της ελευθερίας του Τύπου αποτελεί ζητούμενο από την αρχή της έκδοσής του, και ένα βασικό πεδίο διεκδικήσεων για την ελευθερία των ίδιων των εφημερίδων, αλλά και για την διασφάλιση των δημοσιογράφων. Με αφορμή ένα ατυχές περιστατικό, η εφημερίδα αναδεικνύει την έμφαση που δίνει στην πάταξη της λογοκρισίας και την προστασία του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Ειδικότερα, τον Αύγουστο του 1979 σημειώνεται ένα περιστατικό κατά της εφημερίδας από το γιατρό κ. Λέκκα. Όπως αναφέρεται σε σχετικό κείμενο, ο κ. Λέκκας εισήλθε στον χώρο της εφημερίδας διαμαρτυρόμενος για την δημοσίευση της επιστολής ενός αναγνώστη σύμφωνα με την οποία ο γιατρός αντιμετώπισε με άσχημο και αγενή τρόπο τον ίδιο και την οικογένειά του. Στο κείμενο της εφημερίδας σημειώνεται πως από την πλευρά τους δόθηκαν οι απαραίτητες εξηγήσεις στον κ. Λέκκα (πως για λόγους δημοσιογραφικής δεοντολογίας δεν μπορούσαν να μην δημοσιεύσουν την επιστολή, ενώ του ζητήθηκε να γράψει μια επιστολή – απάντηση η οποία και θα δημοσιεύονταν), όμως αυτός χειροδίκησε κατά ενός συντάκτη. Μάλιστα, η εφημερίδα κινητοποιήθηκε μετά και

την καταγγελλόμενη αδιαφορία της Αστυνομίας να πράξει ταρέποντα (σύλληψη γιατρού, κ.ά.). Και καταλήγει η δήλωση (3 Αυγούστου 1979, Έτος 53, αρ. φύλλου 14209):

«Επειδή θεωρεί (η εφημερίδα) ότι η προστασία του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και της ελευθερίας του Τύπου δεν προστατεύεται στην περιοχή, από σήμερα και μέχρι που να εξασφαλισθούν οι σωστές και ασφαλείς προϋποθέσεις, αδυνατεί να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη της και ως εκ τούτου δεν πρόκειται να δημοσιεύει επιστολές αναγνωστών της, ούτε και η ίδια θα δημοσιεύει άρθρα».

8.2. Πολιτική τοποθέτηση

Η στήριξη στο πρόσωπο του Κωνσταντίνου Καραμανλή το πρώτο διάστημα ανάληψης των καθηκόντων του στην ηγεσία της χώρας είναι ζωτικής σημασίας. Αυτή την επιλογή κάνει ο *Ηπειρωτικός Αγών*, υποστηρίζοντας από την πρώτη στιγμή πως μπροστά στις δύσκολες στιγμές που αντιμετωπίζει η χώρα, απαιτείται η συνεργασία όλων. Η εγκαθίδρυση της δημοκρατίας αποτελεί σημαντική εξέλιξη και για τον Τύπο. Ο *Ηπειρωτικός Αγών* κυκλοφορεί στις 24 Ιουλίου 1974 με τον τίτλο «Ο Καραμανλής Πρωθυπουργός». Μάλιστα, η εφημερίδα καθυστέρησε αρκετή ώρα την έκδοσή της, ώστε να προλάβει τη δημοσίευση της συγκεκριμένης είδησης.

Όμως, με την προκήρυξη εκλογών η εφημερίδα διαλέγει «κομματικό» στρατόπεδο. Καθώς κινείται στον Κεντρώο χώρο, επιλέγει να στηρίζει την παράταξη Ένωση Κέντρου – Νέες Δυνάμεις και προσωπικά τον πρόεδρο της παράταξης Γ. Μαύρο. Για μια ακόμη φορά υποστηρίζει την αναγκαιότητα ένωσης των δυνάμεων του Κέντρου για τη διαμόρφωση μιας ισχυρής Κεντρώας παράταξης. Στις 20 Σεπτεμβρίου 1974 (Έτος 48, αρ. φύλλου 12758) στο άρθρο «Προέχει η ενότης» σημειώνεται:

«Αφού λοιπόν θα διεξαχθούν οι εκλογές και μάλιστα με την ενισχυμένη αναλογική που προϋποθέτει ισχυρά κόμματα, απευθυνόμεθα σήμερα προς όλους εκείνους που αποτελούν την λεγομένη Δημοκρατική παράταξιν, την πλειοψηφία δηλαδή του Ελληνικού Λαού. Είναι ο Δημοκρατικός κόσμος που έδωσε το 52% εις την ΕΚ κατά την πρώτην αναμέτρησιν και που θα

έδιδε ακόμη περισσότερον κατά τη δεύτερη η οποία όμως λόγω του πραξικοπήματος εματαιώθη. Αυτή η μεγάλη παράταξις έχει ανάγκη ενότητας. Εις μίαν παράταξιν τόσο μεγάλην η οποία καλύπτει ολόκληρο σχεδόν το φάσμα του δημοκρατικού κόσμου είναι επόμενον – ίσως μάλιστα και επιβεβλημένον – να υπάρχουν τάσεις και διαφοραί απόψεων δια την καλύτεραν διοίκησιν αυτού του τόπου. Αλλά από του σημείου αυτού μέχρι του σημείου του κατακερματισμού των πολιτικών δυνάμεων, η απόστασις είναι μεγάλη. [...] Αυτήν την ενότητα ζητούν σήμερα όλοι οι οπαδοί της Δημοκρατικής παρατάξεως. Θέλουν να ιδούν ένα συμπαγές κόμμα ή μια συμπαγή ενότητα κομμάτων, με μίαν κατεύθυνσιν με έναν σκοπόν τουλάχιστον εις το πρώτον στάδιον. Την λειτουργίαν της Δημοκρατίας και την θεμελίωσίν της εις τον τόπον αυτόν».

Μέχρι τις εκλογές του 1977 η εφημερίδα συνεχίζει να προβάλλει τις θέσεις της Ε.Κ. – Ν.Δ. και μετέπειτα της ΕΔΗΚ, αλλά κυρίως του επικεφαλής τους Γ. Μαύρου προσωπικά, τόσο σε ζητήματα εσωτερικής επικαιρότητας, όσο και θέματα εξωτερικής πολιτικής. Ακόμη και το τροχαίο δυστύχημα του Αλ. Παναγούλη λαμβάνει πολιτικές διαστάσεις με την δημοσιοποίηση των συλλυπητήριων μηνυμάτων και των αντιδράσεων των πολιτικών κομμάτων, και κυρίως του Γ. Μαύρου. Όμως, και σε αυτή την περίπτωση η εφημερίδα δεν επιλέγει την ακραία αντίδραση και αναδεικνύει με το δικό της μήνυμα την σημαντική προσφορά του Αλ. Παναγούλη.

Προεκλογικά, η εφημερίδα καλεί τους αναγνώστες της να ψηφίσουν ΕΔΗΚ, θέτοντας δύο βασικά επιχειρήματα: την μάχη ενάντια στη Δεξιά, και την αντιπαλότητα με το ΠΑΣΟΚ. Για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*, στη συγκεκριμένη στιγμή, μόνη, δημοκρατική λύση για το μέλλον του τόπου είναι η ΕΔΗΚ. Για τη Νέα Δημοκρατία σημειώνει πως, παρά τις προσπάθειες εξευρωπαϊσμού του προέδρου της Κ. Καραμανλή, δεν διαφοροποιείται σε σχέση με το παρελθόν, και για το ΠΑΣΟΚ πως μέχρι στιγμής δεν έχει αποδείξει τις δυνατότητές του να διοικήσει τον τόπο.

«Η ΕΔΗΚ είναι κατά τη γνώμη μας, αυτή τη στιγμή, ο μοναδικός, ο αναντικατάστατος παράγων πολιτικής σταθερότητας και εξισορρόπησης των αντιθέσεων που άρχισαν να κλυδωνίζουν ανησυχητικά το εθνικό

σκάφος. Η παρουσία της στον πολιτικό χώρο αποτελεί εθνική αναγκαιότητα και ο ρόλος που διαδραματίζει ιστορικός. Χωρίς την ΕΔΗΚ είναι αδύνατος ο σχηματισμός σταθεράς κυβέρνησης και ο καθένας μας αντιλαμβάνεται τι σημαίνει, αυτόν τον καιρό, πολιτική αστάθεια» (17 Νοεμβρίου 1977, Έτος 51, αρ. φύλλου 13701).

Παρά την σταδιακή αποδυνάμωση της ΕΔΗΚ, η εφημερίδα συνεχίζει να υποστηρίζει τις θέσεις της παράταξης, υπογραμμίζοντας σε κάθε ευκαιρία την αναγκαιότητα συνεργασίας των πολιτικών δυνάμεων του Κέντρου. Είναι χαρακτηριστικές οι αναφορές στις δράσεις του ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ (Κόμμα Δημοκρατικού Σοσιαλισμού), με τη συμμετοχή του Γ. Μυλωνά, με τον οποίο (και νωρίτερα με τον πατέρα του) η εφημερίδα διατηρεί άριστες σχέσεις. Μάλιστα, στις εκλογές του 1981 η εφημερίδα ζητά δημόσια να συμπεριληφθεί ο Γ. Μυλωνάς στο ψηφοδέλτιο Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ, καθώς με αυτόν τον τρόπο θα εκπροσωπηθούν η Ήπειρος και η ΕΔΗΚ, ικανοποιώντας όσους συμμετείχαν σε αυτή.

Το μήνυμα της «Αλλαγής» δεν αφήνει ανεπηρέαστο και τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*, καθώς οι δεσμεύσεις του ΠΑΣΟΚ για εθνική ανεξαρτησία, λαϊκή κυριαρχία, κοινωνική απελευθέρωση και δημοκρατικές δομές, έχουν περίοπτη θέση στα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας. Παράλληλα, η συνεργασία πρώην στελεχών της ΕΔΗΚ με το ΠΑΣΟΚ δεν αφήνουν και πολλά περιθώρια για την επιλογή κομματικού «στρατοπέδου»!

Η πολιτική ένταση της εκλογικής αναμέτρησης του 1981 αναδεικνύεται μέσα από τις συνεχείς δημοσιεύσεις, τον κριτικό δημοσιογραφικό λόγο, αλλά και τον άκρατο σχολιασμό των πολιτικών αντιπάλων. Χαρακτηριστικό του κλίματος είναι πως η εφημερίδα δημοσιεύει ειδική στήλη στην πρώτη σελίδα με τίτλο «*Το ΠΑΣΟΚ σχολιάζει!*», όπου προβάλλονται και κριτικάρονται διάφορα τρέχοντα προεκλογικά ζητήματα.

Στην πολιτική πόλωση της περιόδου μερίδιο ευθύνης φαίνεται πως έχει και ο Τύπος³⁹. Στην περίπτωση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* δεν διακρίνονται ακρότητες, όμως οι πολιτικές προτιμήσεις είναι εμφανείς. Σε αυτές τις εκλογές η διεύθυνση της εφημερίδας δεν συμμετέχει άμεσα, αλλά έμμεσα. Λίγες ημέρες πριν τις εκλογές δημοσιεύεται ανακοίνωση στελεχών της πρώην Ένωσης Κέντρου (μεταξύ των

³⁹ R. Clogg, *Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας, 1770-1990*, Αθήνα, Εκδόσεις «Ιστορητής», σ. 195

οποίων και ο διευθυντής της εφημερίδας Λευτέρης Τζάλλας) με την οποία καλούνται οι πολίτες να *«παλέψουμε μαζί μέσα από τις τάξεις του ΠΑΣΟΚ που αποτελεί τούτη την ώρα τον αποτελεσματικότερο παράγοντα για να ανοίξει ο δρόμος της Αλλαγής, για να γίνουν πραγματικότητα οι πόθοι του λαού μας για μια πατρίδα ΛΕΥΤΕΡΗ και ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ για ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ και ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ»*.

Η εφημερίδα κινείται στον άξονα της «Αλλαγής» και μετά τις εκλογές. Η κυβέρνηση καλείται να υλοποιήσει τις προγραμματικές δεσμεύσεις της και ο *Ηπειρωτικός Αγών* τάσσεται υπέρ αυτών σε αρκετές περιπτώσεις, όπως η αντικατάσταση διευθυντών και άλλων υψηλόβαθμων στελεχών της δημόσιας διοίκησης, ο νόμος πλαίσιο για τα Α.Ε.Ι., αλλά και η αναγνώριση του πολιτικού γάμου. Οι πρωτοσέλιδοι τίτλοι της εφημερίδας αναδεικνύουν το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ και υποστηρίζουν τις προωθούμενες αλλαγές.

Όπως προαναφέρθηκε, στο όνομα της συνεργασίας για το μέλλον του τόπου (κάτι που ανέδειξε η εφημερίδα από την πρώτη στιγμή για την διασφάλιση της ίδιας της δημοκρατίας) η εφημερίδα διατηρεί μετριοπαθή στάση τα πρώτα χρόνια της κυβέρνησης Κ. Καραμανλή. Όμως, σταδιακά η κριτική αυξάνεται και μάλιστα γίνεται ιδιαίτερα αυστηρή απέναντι στη Νέα Δημοκρατία. Βασική αναφορά του *Ηπειρωτικού Αγώνα* αποτελεί η σύνδεση του κόμματος με πρόσωπα που στήριξαν το καθεστώς των συνταγματαρχών:

«Στον κρατικό μηχανισμό, πολλοί λίγοι, τόσο λίγοι που σχεδόν μηδενίζονται, είναι εκείνοι που τιμωρήθηκαν. Οι περισσότεροι από αυτούς, τους εθελοντές και τους υπέρμαχους της 21^{ης} Απριλίου, παραμένουν στις θέσεις των, αλλάζανε το δέρμα τους, σαν χαμαιλέοντες και προσαρμόστηκαν στις νέες συνθήκες και φτάνουν στο σημείο να προβάλλονται και σαν αντιστασιακοί. Το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, από μια στενή και εσφαλμένη, αν όχι εσκεμμένη και προγραμματισμένη τακτική, αγκάλιασε όλους αυτούς που ας μην λησμονούμε, ότι ήσαν προ της δικτατορίας, δικά της παιδιά και επανέφερε στις τάξεις της, όλους σχεδόν τους συνεργάτες και τα στελέχη της δικτατορίας, και τους διατήρησε στις θέσεις τους στον κρατικό μηχανισμό», σημειώνει χαρακτηριστικά η εφημερίδα στις 18 Νοεμβρίου 1979 (Έτος 53, αρ. φύλλου 14298), με αφορμή τον εορτασμό της επετείου του Πολυτεχνείου.

Ο θάνατος του αρχιβασανιστή της χούντας Ευάγγελου Μάλλιου το Δεκέμβριο του 1976 από τη νεοσύστατη τρομοκρατική οργάνωση «17 Νοέμβρη» αναδεικνύει την ανησυχία σύνδεσης της Δεξιάς παράταξης με υποστηρικτές του δικτατορικού καθεστώτος. *«Τα προχθεσινά γεγονότα απέδειξαν ότι το φίδι όσο και αν το ζεσταίνεις στον κόρφο σου θα σε δαγκάσει όταν μπορέσει. Και εδάγκασαν οι φιλοχουντικοί προστατευόμενοι όχι μόνο τη Δημοκρατία, αλλά και την ίδια την Κυβέρνηση»* σημειώνει η εφημερίδα στο άρθρο της *«Να αναθεωρήσουν την πολιτική τους»* στις 18 Δεκεμβρίου 1976 (Έτος 50, αρ. φύλλου 13427).

Η εκλογή του Κ. Καραμανλή στην Προεδρία της Δημοκρατίας και η ανάδειξη του Γ. Ράλλη στη θέση του προέδρου της Νέας Δημοκρατίας δεν διαφοροποιούν την στάση της εφημερίδας.

Επίσης, στο στόχαστρο της κριτικής του *Ηπειρωτικού Αγώνα* βρίσκονται γνωστά πρόσωπα της γιαννιώτικης κοινωνίας, κυρίως όμως παλιοί «γνώριμοι» της ίδιας της εφημερίδας. Η στροφή της προς την τοπική επικαιρότητα αυξάνει τις απαιτήσεις από τα πολιτικά πρόσωπα της περιοχής, ώστε να στηρίζουν και να προωθήσουν τα αιτήματα για την ανάπτυξη υποδομών στην περιοχή.

Στις σελίδες της εφημερίδας διαβάζει κανείς πολύ συχνά το όνομα του Ευάγγελου Αβέρωφ. Οι καθυστερήσεις στην ίδρυση ή και τη στελέχωση Σχολών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, η απουσία βασικών υποδομών, όπως ένα δυναμικό νοσοκομείο, είναι μερικά μόνο από τα θέματα για τα οποία η εφημερίδα ζητά την στήριξη των τοπικών βουλευτών, και κυρίως του Ευ. Αβέρωφ.

«Αλλά ο κ. Αβέρωφ – λυπούμεθα που το λέμε αλλά είναι η πικρή αλήθεια – ασχολήθηκε περισσότερο, με το να εγκαταστήση στον τόπο μας ένα κομματικό μηχανισμό αχαλίνωτης ρουσφετολογίας που μοναδικό σκοπό έχει την ψηφοθηρία, και ο οποίος δεν αφήνει καμία άλλη πολιτική δύναμη, από το ίδιο του το κόμμα, να ανδρωθή και κόφτει, χωρίς δισταγμό, κάθε κεφάλι που εναντιώνεται, έστω και λίγο στις κομματικές του επιταγές»

σημειώνει η εφημερίδα με αφορμή τη συζήτηση στα Γιάννενα για το σχέδιο του Ρυθμιστικού Σχεδίου πόλεως και τις αντιρρήσεις για το γεγονός πως μέσα από το σχεδιασμό που προωθείται για την πόλη, αυτή μετατρέπεται σε κέντρο παροχής

υπηρεσιών. Η εφημερίδα εκφράζει τη θέση της για την απουσία βασικών υποδομών και αποδίδει ευθύνες σε τοπικά πολιτικά πρόσωπα, καθώς και την κυβέρνηση (12 Ιανουαρίου 1980, Έτος 53, αρ. φύλλου 14339).

Ακόμα και όταν το 1980 ο Ευ. Αβέρωφ δεν καταφέρνει να εκλεγεί στην προεδρία της Νέας Δημοκρατίας, μετά την παραίτηση του Κ. Καραμανλή για την διεκδίκηση της Προεδρίας της Δημοκρατίας, η εφημερίδα συνεχίζει την κριτική στάση της: *«λόγοι συναισθηματικοί δημιουργούν αυτόματα ένα είδος αλληλεγγύης για ένα ηπειρώτη που διεκδικεί την αρχηγία ενός κόμματος και – ακόμα περισσότερο – την πρωθυπουργία»*. Βέβαια, η εφημερίδα καυστικά συμπληρώνει πως η εκλογή του κ. Αβέρωφ πολύ πιθανόν να μη βοηθούσε τον τόπο, από τη στιγμή που όλα αυτά τα χρόνια ο συγκεκριμένος πολιτικός είχε δείξει την ουσιαστική αδιαφορία του για την Ήπειρο και τα Γιάννενα (πλην του Μετσόβου). Για τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* η εκλογή του κ. Ράλλη αποδεικνύει ακόμη πως το Σώμα της Νέας Δημοκρατίας επιλέγει να στηρίξει την ευρωπαϊκή πορεία του κόμματος και όχι την φιλοαμερικανική/αντικομουνιστική προσέγγιση της σύγχρονης πραγματικότητας:

«Ο κ. Αβέρωφ είναι σήμερα η φωνή των υπερατλαντικών ‘συμμάχων’ και είναι απροσδιόριστοι για τον πολύ κόσμο οι διασυνδέσεις του με τις ΗΠΑ. Είναι, για να μεταχειριστούμε μια αμερικανική έκφραση, ένα γεράκι στον χώρο της Ελλάδας. Αλλά η Ελλάδα σήμερα είναι ένα κομμάτι της Ευρώπης που προοδευτικά και σταθερά συνειδητοποιεί το ρόλο της σαν αυθύπαρκτης και ανεξάρτητης δύναμης, ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις» (13 Μαΐου 1980, Έτος 53, αρ. φύλλου 14441).

8.2.1 Ο αγώνας για τη δημοκρατία

Η ανάγκη για την ουσιαστική διασφάλιση και διατήρηση της δημοκρατίας διατρέχει την αρθρογραφία και τα σχόλια του *Ηπειρωτικού Αγώνα*.. Η ενότητα για την προστασία της δημοκρατίας είναι ένα μήνυμα που εκφράζει με αρκετές αφορμές, και κυρίως σε περιπτώσεις που η ίδια θεωρεί πως πλήττονται βασικές ελευθερίες και δικαιώματα των πολιτών και των θεσμών.

Την επομένη κιόλας της μεταπολίτευσης η εφημερίδα εκφράζει την αναγκαιότητα διασφάλισης της δημοκρατίας με την απαραίτητη στήριξη στο πρόσωπο του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Ακόμη και αν ανήκει σε διαφορετικό

πολιτικό χώρο, ο Κ. Καραμανλής αποτελεί εκείνη τη χρονική στιγμή τη μοναδική λύση για το δημοκρατικό μέλλον της χώρας. Στις 25 Ιουλίου 1974 (Έτος 47, αρ. φύλλου 12711) δημοσιεύεται το άρθρο «Όλοι μαζί», όπου σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Τώρα όλον το έθνος και όλος ο πολιτικός κόσμος πρέπει να συσπειρωθούν γύρω από τον κ. Κων. Καραμανλή. Είναι το πρόσωπον προς το οποίον όλοι αντιτιθέμενοι ή μη αποβλέπουν με εμπιστοσύνη. Πρέπει να βοηθηθή δια να επιτύχη εις το έργον του. Είναι καθήκον εθνικό αλλά και απόδειξις πολιτικής ωριμότητας. Πρώτοι ημείς θα βοηθήσωμεν εις το έργον του. Εμείς που εις όλην του σχεδόν την πολιτικήν σταδιοδρομίαν του, είμεθα αντίπαλοί του. Το ίδιο πρέπει να πράξουν όλοι όσοι αγαπούν τον τόπο και όλοι όσοι θέλουν το καλό του. Υπάρχει χρόνος, όταν όλα ορθοποδήσουν, όταν οι κίνδυνοι δια το Έθνος και τη Δημοκρατία εκλείψουν, να έχωμεν τας πεποιθήσεις μας, αντιθέτους ή μη και να τας επιλύομεν ειρηνικά μέσα εις τον στίβον της ομαλής πολιτικής ζωής. Όλοι μαζί δια ένα καλύτερο μέλλον».

Όμως, αυτό το κλίμα σύμπνοιας δεν διατηρείται για πολύ καιρό. Η δικτατορία, αλλά κυρίως οι διασυνδέσεις πολιτικών προσώπων με το καθεστώς των Συνταγματαρχών απασχολεί την αρθρογραφία της εφημερίδας. Σε περιόδους πολιτικής έντασης και σε μια προσπάθεια άσκησης κριτικής η εφημερίδα προβάλλει τη σύνδεση της Δεξιάς, και συγκεκριμένα της Νέας Δημοκρατίας, με πρόσωπα που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Στις 18 Νοεμβρίου 1979 (Έτος 53, αρ. φύλλου 14298) δημοσιεύεται στη στήλη «Επίκαιρα θέματα» το κείμενο «Λαέ μου ευκολόπιστε και πάντα προδομένε...», όπου σημειώνεται μεταξύ άλλων:

«Στον κρατικό μηχανισμό, πολλοί λίγοι, τόσο λίγοι που σχεδόν μηδενίζονται, είναι εκείνοι που τιμωρήθηκαν. Οι περισσότεροι από αυτούς, τους εθελοντές και τους υπέρμαχους της 21^{ης} Απριλίου, παραμένουν στις θέσεις των, αλλάξανε το δέρμα τους, σαν χαμαιλέοντες και προσαρμόστηκαν στις νέες συνθήκες και φτάνουν στο σημείο να

προβάλλονται και σαν αντιστασιακοί. Το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, από μια στενή και εσφαλμένη, αν όχι εσκεμμένη και προγραμματισμένη τακτική, αγκάλιασε όλους αυτούς που ας μην λησμονούμε, ότι ήσαν προ της δικτατορίας, δικά της παιδιά και επανέφερε στις τάξεις της, όλους σχεδόν τους συνεργάτες και τα στελέχη της δικτατορίας, και τους διατήρησε στις θέσεις τους στον κρατικό μηχανισμό».

Επίσης, η εφημερίδα παρακολουθεί με έντονο ενδιαφέρον τις εξελίξεις με τις δίκες των συνταγματαρχών και όσων συνεργάστηκαν με αυτό το καθεστώς. Μάλιστα, η είδηση για την πρόθεση της κυβέρνησης να μετατρέψει τις θανατικές ποινές σε ισόβια κάθειρξη προκαλεί την αντίδραση της Ένωσης Κέντρου –Νέες Δυνάμεις με τις σχετικές δηλώσεις του επικεφαλής Γ. Μαύρου να δημοσιεύονται στο πρωτοσέλιδο στις 26 Ιουλίου 1975 (Έτος 48, αρ. φύλλου 13037). Μια ημέρα μετά (Έτος 48, αρ. φύλλου 13038) σε πρωτοσέλιδο κείμενο με τίτλο «Κανένα δεν πείθει», ασκείται κριτική στην κυβέρνηση για αυτήν την απόφαση, καταγγέλλεται πως ο Κ. Καραμανλής οδηγήθηκε προς αυτήν σε μια προσπάθεια να φανεί αρεστός στην «σκληρή πτέρυγα της Δεξιάς», αντικρούοντας τα επιχειρήματα πως προχώρησε στον μετριασμό της ποινής για να κατευναστούν τα πολιτικά πάθη και γιατί ο λαός θα αναστατώνονταν από τις θανατικές ποινές.

Η αποδελτίωση των εφημερίδων δίνει τη δυνατότητα να προβληθούν περιστατικά που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, όμως αποσοβήθηκαν από τη λογοκρισία της περιόδου. Ένα από αυτά, που μάλιστα αφορά το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και αναδεικνύει περίτρανα την άσκηση πιέσεων προς φορείς και πολίτες, δημοσιεύει ο *Ηπειρωτικός Αγών* στις 23 Αυγούστου 1974 (Έτος 48, αρ. φύλλου 12734). Συγκεκριμένα σε σχόλιο της στήλης «*Το σημειωματάριό μου*» σημειώνεται πως κατά τη διάρκεια της επταετίας είχε πραγματοποιηθεί σύσκεψη στο Πανεπιστήμιο για να εξεταστεί η συμπεριφορά ορισμένων φοιτητών. Σε μια προσπάθεια διατήρησης της ηρεμίας δεν είχε επιτραπεί η είσοδος στον χώρο τόσο στους αστυνομικούς, όσο και στους δημοσιογράφους. «*Έληξε κάποτε η συνεδρίασις και άρχισαν να βγαίνουν οι καθηγηταί του Πανεπιστημίου μας που συνεδρίαζαν. Αλλά από το διπλανό δωμάτιο – δεν μαθεύτηκε αν επικοινωνούσε με την αίθουσα συνεδριάσεων – από το δωμάτιο του Γενικού Γραμματέως βγήκε και ένας αξιωματικός*

της Χωροφυλακής με πολιτικά. Τι να ήθελε άραγε; Αν τολμούσαμε, ας ρωτούσαμε», καταλήγει το δημοσίευμα.

8.2.2. Η εναντίωση στη βασιλεία

Ήδη και με το δημοψήφισμα του 1973 η εφημερίδα είχε εκφράσει την αντίθεσή της στην βασιλεία στην Ελλάδα. Η ίδια θέση εκφράζεται και με την μεταπολίτευση. Τα «πυρά» της εφημερίδας δέχεται ο τέως βασιλιάς Κωνσταντίνος, αρχικά με αφορμή το μήνυμα που έστειλε προς τους Έλληνες σχετικά με το ενδεχόμενο επιστροφής του:

«Ομιλεί ο Κωνσταντίνος (σε άπταιστη καθαρεύουσα) περί «ταλαιπωριών, θυσιών, κακουχιών του Ελληνικού Λαού κατά το διάστημα της 7ετίας». Σωστή η διαπίστωση. Ρώτησε όμως ποτέ τον εαυτό του, ο ίδιος, ποια είναι η αρχή αυτών των δεινών; Μήπως κάτι αξιοθρήνητες επιστολές προς τον λαοπρόβλητο Πρωθυπουργό της χώρας; Μήπως κάτι πειράματα με κάποιον κ. Γαρουφαλιά; Μήπως κάτι ψευτοκυβερνήσεις με κάτι αποστάτες; Ο Κωνσταντίνος μπορεί να μη θέλη να θυμάται. Όχι όμως και ο ελληνικός λαός. Έχει ένα μνημονικό!...» (16 Οκτωβρίου 1974, Έτος 48, αρ. φύλλου 12779, τίτλος «Περι βασιλέως».

Η κριτική εντείνεται όσο πλησιάζουμε στο δημοψήφισμα της 8^{ης} Δεκεμβρίου 1974. «Το 'καϋμένο το παιδί...'» τιτλοφορείται το ειρωνικό κείμενο κατά του Κωνσταντίνου που δημοσιεύεται στις 4 Δεκεμβρίου 1974 (Έτος 48, αρ. φύλλου 12821):

«Μακιγιαρισμένος, με το γνωστό απαθές πρόσωπο και τα νυσταγμένα μάτια, οπλίστηκε με όση σεμνότητα του ήταν δυνατό και 'εξηγήθηκε' διαβάζοντας ότι ήταν γραμμένο στο αόρατο χαρτί που βρισκόταν εμπρός του. Το φινάλε έκλεισε με μια 'δραματική' έκκληση στους Έλληνες να τον ξαναφέρουν από την εξορία (εννοώντας να τον ξαναφέρουν στο θρόνο). Και με αναφορά στους τάφους των προγόνων του (ασχέτως αν στις ταφόπετρες τα γράμματα είναι... δανέζικα) και στη νοσταλγία για την Αθήνα και άλλα ηχηρά παρόμοια. Η παράσταση είχε στόχο το γνωστό

συναισθηματισμό που, δυστυχώς, όλους εμάς τους Έλληνες μας κατατρώχει και θολώνει την κρίση μας [...] Βεβαίως το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος δεν θα επηρεασθή. Αλλά ως γνωστόν δεν αρκεί αυτό. Πρέπει η νίκη της αβασιλεύτου δημοκρατίας να είναι πανηγυρική. Να είναι θριαμβευτική».

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, που κατά 69% υπέρ της αβασιλεύτης δημοκρατίας, χαιρετίζεται από τον πρωτοσέλιδο φύλλο της εφημερίδας στις 10 Δεκεμβρίου 1974. (Παράρτημα - 35) Το ζήτημα της βασιλείας επανέρχεται με το θάνατο της τέως βασίλισσας Φρειδερίκης το 1981, λαμβάνοντας μάλιστα σοβαρές πολιτικές διαστάσεις. Το αίτημα του τέως βασιλιά Κωνσταντίνου να ταφεί η μητέρα του στην Ελλάδα βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτικής αντιπαράθεσης και σχολιάζεται από τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*:

«Θέλησε λοιπόν να ταφεί στο κτήμα της στο Τατόι – από πού ως που γερμανίδα αυτή βρήκε περιουσία στην Ελλάδα; - δίπλα στον άνδρα της τον Παύλο. Να γίνει σεβαστή η θέλησή της και ας αφήσουμε τους οπαδούς της να παρακολουθήσουν την κηδεία της. Θα είναι πραγματικά θαυμάσιο θέαμα. Να παρακολουθούν την δική τους πολιτική κηδεία οι οπαδοί της Βασιλευμένης. Γιατί μαζί με την Φρειδερίκη, θα θαφτεί και η Βασιλεία στην Ελλάδα. Διπλή λοιπόν κηδεία. Της Βασιλομήτορας και της πολιτικής που εφήρμοσε στην χώρα μας. Ο Θεός έσωσε την... Ελλάδα» (10 Φεβρουαρίου 1981, Έτος 54, αρ. φύλλου 14665).

Μια ημέρα μετά την κηδεία, η εφημερίδα σημειώνει σκωπτικά: *«Ήλθαν.. έγινε η κηδεία, ήπιαν καφέ... και έφυγαν... Δεν έμειναν ούτε 6 ώρες στην Ελλάδα» (14 Φεβρουαρίου 1981, Έτος 54, αρ. φύλλου 14668).*

8.2.3. Αντιπαράθεσεις στην τοπική αυτοδιοίκηση

Στις πρώτες δημοτικές εκλογές μετά την μεταπολίτευση (Απρίλιος 1975) η εφημερίδα προβάλλει ως μείζον τη διασφάλιση των δημοκρατικών θεσμών. Πριν ακόμη ολοκληρωθεί ένας χρόνος από την αποκατάσταση της Δημοκρατίας και ο προβληματισμός παραμένει έντονος στον τοπικό Τύπο. Η εφημερίδα τάσσεται υπέρ

της υποψηφιότητας του Κ. Μπέγκα, που τελικά κέρδισε τις εκλογές με 53%. Για την εφημερίδα η συγκεκριμένη υποψηφιότητα αποτελεί εχέγγυο για τη δημοκρατική διαχείριση των ζητημάτων του δήμου και για την υλοποίηση ουσιαστικού έργου στην περιοχή.

Στις επόμενες δημοτικές εκλογές (Οκτώβριος 1978) η εφημερίδα τάσσεται εκ νέου στο πλευρό του Κ. Μπέγκα. Μάλιστα, η τελική επιλογή του Χ. Τόλη ως υποψηφίου Δημάρχου από τα αρμόδια κομματικά όργανα και ο παραγκωνισμός του Κ. Μπέγκα, δεν βρίσκει σύμφωνη την εφημερίδα, που τελικά στηρίζει τον Κ. Φρόντζο, παρά την άκρως αντίθετη πολιτική του τοποθέτηση. Βέβαια, ο *Ηπειρωτικός Αγών* είχε διατηρήσει όλα τα προηγούμενα χρόνια μετριοπαθή στάση απέναντι στον Κ. Φρόντζο, ασκώντας μεν κριτική στο έργο του, αναδεικνύοντας δε το πολιτικό ήθος του. Τελικά, Δήμαρχος Ιωαννίνων αναδεικνύεται ο Κ. Φρόντζος με 56,5%.

Στις εκλογές του 1982 η εφημερίδα στέλνει και πάλι το μήνυμα της συνεργασίας των δυνάμεων του Κέντρου. Όμως, αυτή τη φορά με την Αριστερά. Ζητούμενο είναι ο Δήμαρχος που θα εκλεγεί να έχει ευρεία πλειοψηφία για να επιτύχει τις πολιτικές αλλαγές που απαιτούνται. Το 1982 οι δημοτικές εκλογές έχουν έντονη πολιτική διάσταση. Στις 23 Σεπτεμβρίου 1982 (Έτος 56, αρ. φύλλου 15223) δημοσιεύεται σε σχόλιο της εφημερίδας:

«Ο αυριανός Δήμαρχος δεν θα είναι ο άνθρωπος που θα μπορέσει να οργανώσει μια καλή π.χ. υπηρεσία αποκομιδής απορριμμάτων. Πρέπει να είναι ο άνθρωπος που ονειρεύεται και που αγωνίζεται η Τοπική Αυτοδιοίκηση να πάρει το ρόλο και τη θέση που πρέπει να έχει σε κάθε δημοκρατική χώρα. Πρέπει λοιπόν να έχει ενστερνησθεί τις εξαγγελίες της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Πρέπει να ενεργεί και αυτός και το Δημοτικό Συμβούλιο στοχεύοντας εκεί που στοχεύει η κυβέρνηση».

Όμως, η επιλογή του Κ.Κ.Ε. να συμμετέχει στις εκλογές με δικό της υποψήφιο (Φ. Φίλιο) προκαλεί αντιδράσεις. Τελικά, ο *Ηπειρωτικός Αγών* τάσσεται στο πλευρό του Σπ. Κατσαδήμα (επικεφαλής παράταξης «Δημοτική Αλλαγή»). Η νίκη του θεωρείται δεδομένη, όμως ζητούμενο είναι η πλειοψηφία που θα εξασφαλίσει να είναι ισχυρή, με την παράλληλη αποδυνάμωση της παράταξης της Δεξιάς καθώς και του ΚΚΕ.

8.3. Εξωτερική πολιτική

Βασική επιλογή της εφημερίδας αποτελεί η ανάδειξη των θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, και όχι τόσο ο σχολιασμός τους. Πέραν του Κυπριακού και της ένταξης της χώρας στην Ε.Ο.Κ., η εφημερίδα επιλέγει να μην σχολιάζει τα θέματα της διεθνούς επικαιρότητας. Όμως, οι εξελίξεις στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής δημοσιεύονται σχεδόν καθημερινά στις σελίδες της, με τη βοήθεια των τηλεγραφημάτων του Α.Π.Ε.. Η δημοσίευση αυτών των θεμάτων επιτρέπει στον σημερινό αναγνώστη να διαμορφώσει μια εικόνα σχετικά με τις επιλογές και τις κατευθύνσεις των κυβερνήσεων και των υπόλοιπων κομμάτων.

Οι κατευθύνσεις της εξωτερικής πολιτικής του Κ. Καραμανλή διακρίνονται από την πρόθεση για ειρηνική αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής με πολιτικούς, οικονομικούς και στρατιωτικούς όρους, τη διευθέτηση των διαφορών του Κυπριακού ζητήματος, καθώς και το «άνοιγμα» της Ελλάδας προς τα Βαλκάνια⁴⁰. Μέσα από τα δημοσιεύματα προβάλλεται το δόγμα «Η Ελλάς ανήκει εις την Δύσιν», αν και εκφράζεται εκ μέρους του *Ηπειρωτικού Αγώνα* έντονος προβληματισμός για τη δυνατότητα παροχής ουσιαστικής βοήθειας προς την χώρα, πέραν του ΝΑΤΟ και της Ε.Ο.Κ., τα οποία αρχικά καταδικάζει.

Μάλιστα, σκληρή είναι η κριτική ως προς την προσπάθεια του Κ. Καραμανλή για την ένταξη της χώρας στην Ε.Ο.Κ., τόσο πριν, όσο και μετά την υπογραφή της σχετικής συμφωνίας. Αντιθέτως, οι επισκέψεις του πρωθυπουργού σε Βαλκανικές, και άλλες χώρες, φαίνεται πως για την εφημερίδα αποτελούν θετικά βήματα για την αναζήτηση συμμάχων, ή τουλάχιστον μιας μερικής στήριξης, μακριά από το ΝΑΤΟ και τις Η.Π.Α..

Παράλληλα, διακρίνονται οι θέσεις της αντιπολίτευσης, και κυρίως του ΠΑΣΟΚ, απέναντι στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Από το σύνολο των αντιπολιτευτικών κομμάτων εκφράζεται έντονη κριτική προς την κυβερνητική στάση για τις προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού. Όμως, περισσότερο ευδιάκριτο είναι το αίτημα για την ανεξαρτητοποίηση της Ελλάδας απέναντι σε ξένους οργανισμούς, όπως το ΝΑΤΟ και η Ε.Ο.Κ..

Σίγουρα οι ενέργειες γύρω από την επίλυση του Κυπριακού αποτελούν τον κύριο άξονα στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Από την πρώτη στιγμή της

---

⁴⁰ Δ. Κώνστας – Χ. Τσαρδανίδης, *Σύγχρονη ελληνική εξωτερική πολιτική. Τόμος Α'*, Αθήνα-Κομοτηνή, Εκδόσεις «Αντ. Ν. Σακκουλα», 1989. σ. 16-17

μεταπολίτευσης η εφημερίδα προβάλλει την ενότητα που θα πρέπει να διακρίνει το σύνολο του πολιτικού κόσμου και των πολιτών για να στηριχθεί ο πολύπαθος Κυπριακός λαός. Στο άρθρο «Φήμαι και καθήκον» (23 Ιουλίου 1974, Έτος 47, αρ. φύλλου 12709), προβάλλεται ξεκάθαρα η συγκεκριμένη θέση:

«Αι φήμαι και οι ψίθυροι, περί δήθεν εσωτερικών διαφορών εις τους κόλπους του μαχόμενου έθνους και των Ενόπλων Δυνάμεών του τη στιγμήν αυτήν που η Ελλάς αγωνίζεται εις τας εχθρικές επάλξεις, μόνον τους εχθρούς της εξυπηρετούν, δι' αυτό και μεταδίδονται από τους ιδίους. Είναι αρετή των Ελλήνων, εις τας κρίσιμους εθνικάς στιγμάς να λησμονούν τας εσωτερικάς των διενέξεις και ζητήματα και να αντιτάσσουν έναντι του εχθρού μονολιθικότητα, να αντιτάσσουν το εθνικό τείχος αρραγές και στερεόν. Προς τιμήν των δε πάντες, όσοι κατά το παρελθόν εξεφράζοντο κατά της σημερινής πολιτικής ηγεσίας της χώρας, έσπευσαν εκ των πρώτων να δηλώσουν ότι εις τα εθνικά ζητήματα τίποτε δεν χωρίζει τους Έλληνας. Όταν ο εχθρός βρίσκεται προ των πυλών, το καθήκον όλων είναι ένωσις – πίστις – νίκη. Η Κύπρος, ελληνικώτατος χώρος, εδοκιμάσθη σκληρά. Αλλά χάρις εις τον ηρωισμόν των τέκνων και των Ελλήνων απέκρουσε τον πάνοπλον εισβολέα και η εκεχειρία την ευρίσκει εις θέσιν ισχύος. Θα συνεχισθή τώρα ο αγών και εις το διπλωματικόν πεδión έως ότου αποκατασταθή η ακεραιότης και η ανεξαρτησία της. Αλλά δια να γίνη αυτό θα απαιτηθή αγών εξίσου σκληρός. Και ο αγών αυτός δια να αχθή εις αίσιον πέρας, απαιτεί απ' όλους μας τυφλήν προσήλωσιν εις το εθνικόν καθήκον, ένωσιν και θυσίαν».

Όμως, η δεύτερη εισβολή των Τούρκων θέτει την χώρα σε έκτακτη κατάσταση. Μέσα από τα δημοσιεύματα εκφράζεται έντονος προβληματισμός, και τις εβδομάδες που ακολουθούν αναδεικνύεται η ένταση στις συζητήσεις για την επίλυση του ζητήματος. Σύντομα το Κυπριακό λαμβάνει πολιτικές διαστάσεις, με την εφημερίδα να προβάλλει τις θέσεις της Ε.Κ.-Ν.Δ. για ελεύθερες διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις δύο κοινότητες, ενάντια στη διχοτόμηση του νησιού, με παράλληλη απόσυρση των τούρκικων στρατευμάτων και επιστροφή των προσφύγων στις εστίες τους.

Όταν το καλοκαίρι του 1976 δημιουργείται πολιτική ένταση στην Ελλάδα από την είσοδο στα αμφισβητούμενα χωρικά ύδατα τουρκικού σκάφους για βυθομετρήσεις⁴¹, η εφημερίδα επιλέγει να διατηρήσει μετριοπαθή στάση. Από τη μια πλευρά προβάλλεται η ένταση του πολιτικού λόγου του Α. Παπανδρέου (που μάλιστα ζήτησε τη βύθιση του τουρκικού ερευνητικού σκάφους), και από την άλλη η επιλογή του Κ. Καραμανλή για προσφυγή της χώρας στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Η πρόθεση της αμερικανικής κυβέρνησης να προχωρήσει σε άρση του εμπάργκο της στρατιωτικής βοήθειας προς την Τουρκία πυροδοτεί το κλίμα για μια ακόμη φορά. Ήδη από τα προηγούμενα χρόνια ο *Ηπειρωτικός Αγών* είχε δείξει την αντίθεσή του σε αρκετά ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. που έπλητταν τα ελληνικά συμφέροντα και δικαιώματα. Οι πρωτοσέλιδοι τίτλοι το πρώτο εξάμηνο του 1978, οπότε και συζητείται στη Γερουσία και τη Βουλή των Αντιπροσώπων το ζήτημα της άρσης του εμπάργκο, δείχνουν πως όχι μόνο δεν έχει αντιστραφεί το κλίμα, αλλά αντίθετα οι Η.Π.Α. κατηγορούνται για τις επιπτώσεις της εξωτερικής πολιτικής τους στην χώρα. «*Πέτυχε η φιλοτουρκική πολιτική του Κάρτερ. Τι περιέχει η περιβόητη τροπολογία Ράϊτ*» είναι ο τίτλος της εφημερίδας μετά την απόφαση της άρσης του εμπάργκο στις 3 Αυγούστου 1978 (Έτος 51, αρ. φύλλου 13912).

Οι συζητήσεις στα αμερικανικά όργανα πυροδοτούν αντιδράσεις και στον τοπικό Τύπο, καθώς θεωρείται πως οι εξελίξεις αποτελούν αποκλειστική ευθύνη του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή. Σε σχόλιό της η εφημερίδα σημειώνει στις 2 Ιουνίου 1978 (Έτος 51, αρ. φύλλου 13861):

«Ο κ. Καραμανλής βλέπει κάθε μέρα να τον απατούν όλοι όσοι ανήκουν στη Δύση με τη φιλενάδα τους την Τουρκία, αλλά δεν θέλει να καταλάβει την έκταση της απιστίας που του κάνουν. Μπορεί όμως αυτός να είναι τόσο... ερωτευμένος με τη Δύση, εμείς όμως αγαπούμε τη Δύση αλλά δεν είμαστε και τόσο τρελλά ερωτευμένοι που να μην μπορούμε να ξεκόψουμε από αυτή»

---

⁴¹ Clogg, ό.π., σ. 188

Τρία χρόνια αργότερα δημοσιεύεται έκθεση των Η.Π.Α. σχετικά με την κατάσταση στην Κύπρο, σύμφωνα με την οποία παρατηρείται σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προκαλώντας έντονες αντιδράσεις:

«... Δεν έχουμε πλέον έναν τίμιο και φίλο και σύμμαχο, αλλά ένα κοινό συμφεροντολόγο και ένα απατεώνα που χρησιμοποιεί τις λέξεις για ελευθερία, για δημοκρατία, για ανθρώπινα δικαιώματα για να μας εξαπατά προκειμένου να κερδίσει αυτός. Η κυβέρνηση για να μην χαλάσει το χατήρι των Ηνωμ. Πολιτειών και των άλλων συμμάχων των, μας οδήγησε στο NATO, παρ' όλο που κανένας από τους λόγους που ανάγκασε την χώρα μας να εγκαταλείψει τη συμμαχία δεν εξέλειπε. Συζητά για τις αμερικανικές βάσεις στην χώρα μας και είναι αποφασισμένη να δώσει τα περισσότερα από όσα αξιούνουν οι Αμερικανοί. [...] Άνθρωποι που μας έχουν αποδείξει ότι μετρούν τα πάντα με το δικό τους συμφέρον, τι εγγύηση μας παρέχουν ότι τις βάσεις που θα τους παραχωρήσουμε, δεν θα τις χρησιμοποιήσουν και εναντίον μας; Πλήρη λοιπόν αναθεώρηση της πολιτικής μας απέναντι των Αμερικανών» (5 Μαρτίου 1981, Έτος 54, αρ. φύλλου 14687).

Η επανένταξη της Ελλάδας στο NATO τον Οκτώβριο του 1981 αναζωπυρώνει τη θέση της εφημερίδας (και αρκετών πολιτικών κομμάτων) για τις ευθύνες των ξένων δυνάμεων για την κατάσταση της Κύπρου. «Όχι στο NATO» τιτλοφορείται το κύριο άρθρο της εφημερίδας στις 21 Οκτωβρίου 1980 (Έτος 54, αρ. φύλλου 14575) μέσα από το οποίο μεταφέρονται οι αντιδράσεις των πολιτών και τα συνθήματά τους: «έξω από το NATO», «όχι στην αγκαλιά των δολοφόνων της Κύπρου», «θυμηθείτε τα ορφανά και τις χήρες του Μαρτυρικού Νησιού». Παράλληλα επιρρίπτονται ευθύνες στην κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας για την απόφαση επανένταξης:

«Που πάτε να μας οδηγήσετε κύριε Ράλλη; Δεν πρόκειται να σας ακολουθήσουμε. Θα αντιδράσει ο ελληνικός λαός. Δεν θέλει άλλες χούντες, δεν θέλει πραξικοπήματα, δεν θέλει να δώσει άλλο κομμάτι ελληνικής γης στους Τούρκους... Βέβαια υπάρχουν πιέσεις. Αυτό είναι γνωστό. Αλλά όταν μια κυβέρνηση δεν μπορεί να αντιδράσει, ενεργεί με γνώμονα το συμφέρον

της χώρας και ΠΑΡΑΙΤΕΙΤΑΙ. Γι' αυτό το λόγο κύριε Ράλλη σας καλούμε να προκηρύξετε εκλογές και να αφήσετε τον ελληνικό λαό να αποφασίσει για το θέμα του ΝΑΤΟ...».

Το κλίμα έντασης με επίκεντρο το Κυπριακό ζήτημα διακόπτει μόνο ο θάνατος του Αρχιεπισκόπου και Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Μακάριου στις 3 Αυγούστου 1977. *«Η καρδιά της Κύπρου σταμάτησε να κτυπά»* σημειώνει σε πρωτοσέλιδο τίτλο του ο *Ηπειρωτικός Αγών*, μεταφέροντας παράλληλα την παγκόσμια συγκίνηση για το θάνατο του Εθνάρχη της Κύπρου.

Τέλος, πεδίο κριτικής προς την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, και τον Κων. Καραμανλή προσωπικά, αποτελεί η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ.. (Παράρτημα – 36) Ο *Ηπειρωτικός Αγών* παρακολουθεί από την πρώτη στιγμή τις εξελίξεις, τις συναντήσεις και τις συζητήσεις του Κ. Καραμανλή με τους Ευρωπαίους ηγέτες σχετικά με την επίσπευση των διαδικασιών για την ένταξη της Ελλάδας.

Αρχικά, διατηρεί μετριοπαθή στάση, αναγνωρίζοντας πως η ένταξη στην Ε.Ο.Κ. δεν θα αποφέρει σημαντικά οφέλη στην χώρα, αλλά αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο στις προσπάθειες ένταξης της χώρας στο ευρωπαϊκό σύνολο.

«Η αλήθεια είναι κάπου στο μέσον. Δεν πρόκειται να φάμε με χρυσά κουτάλια, αλλά ούτε και θα σβήσουμε σαν Έθνος ή θα καταστραφούμε οικονομικά. Η μεγάλη πλειοψηφία όμως του ελληνικού λαού επιθυμεί τη σύνδεσή μας με την ΕΟΚ, όχι γιατί την θεωρεί αυτή σαν παράδεισο, αλλά γιατί δεν έχει να διαλέξει κάτι το καλύτερο. Και ακόμα γιατί επιθυμεί και θέλει να γίνει ο Έλληνας Ευρωπαίος. Να ενεργεί και να σκέπτεται όπως σκέπτονται οι Ευρωπαίοι ή για να ακριβολογούμε, όπως νομίζουμε ότι είναι οι Ευρωπαίοι». (30 Μαΐου 1979, Έτος 52, αρ. φύλλου 14154).

8.4. Θεματολογία

8.4.1. Το Πανεπιστήμιο

Η λειτουργία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων συνεχίζει να απασχολεί την ειδησεογραφία και τις στήλες σχολιασμού της εφημερίδας. Στο επίκεντρο βρίσκονται οι κτιριακές υποδομές για την εύρυθμη λειτουργία του Ιδρύματος και η ίδρυση νέων Σχολών, που θα τονώσουν ακόμη περισσότερο το δυναμική του. Ο λόγος της

εφημερίδας είναι έντονα κριτικός, κυρίως απέναντι στους πολιτικούς, καθώς θεωρείται πως δεν συμβάλλουν στην υλοποίηση των αιτημάτων της τοπικής κοινωνίας για το Πανεπιστήμιο.

Το Δεκέμβριο του 1975 τα Γιάννενα επισκέπτεται ο Υπουργός Παιδείας κ. Ζέπος, ο οποίος σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα φέρεται να διευκρινίζει πως η ίδρυση της Ιατρικής Σχολής θα γίνει μετά την ολοκλήρωση του Πανεπιστημίου Κρήτης, καθώς για την Σχολή θα απαιτηθούν 2 δις δραχμές, κόστος δυσβάσταχτο από τη στιγμή που ξεκίνησαν οι σχετικές διαδικασίες για το ίδρυμα της Κρήτης. Από την εφημερίδα εκφράζεται εκ νέου το αίτημα για ένα ολοκληρωμένο Πανεπιστήμιο, όπως των Αθηνών, της Θεσσαλονίκης και των Πατρών, και ασκείται κριτική (Ετος 49, αρ. φύλλου 13120):

«Όλα αυτά αποδεικνύουν ότι η κυβέρνηση 'στάχτυ στα μάτια' ήρθε να μας ρίξη, παρά να προβή στην δημιουργία Σχολών στο Πανεπιστήμιό μας. Ο φόβος μήπως δυσανασχετήσουν άλλες περιοχές της Ελλάδος ήτο έντονος εις τον κ. Ζέπο και εις τον κ. Ταλιαδούρον. Μέσα λοιπόν σε αυτό το κλίμα της νοοτροπίας της κυβερνήσεως και για να ησυχάσωμεν εμείς οι Ηπειρώτες μας έδωσαν μια φτηνή καραμέλα που θα την μασούμεν ευχαριστημένοι τουλάχιστον για 5 χρόνια μέχρι που να δούμε την πρώτη πίστωση για την Ιατρική Σχολή, να εγγράφεται στον κρατικό προϋπολογισμό».

Τελικά, η Ιατρική Σχολή ιδρύεται δύο χρόνια αργότερα, με την εφημερίδα, μετά την αρχική κριτική, να χαιρετίζει αυτή την εξέλιξη και να ευχαριστεί σε ρεπορτάζ της τον πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή, τον υπουργό Παιδείας Γ. Ράλλη, το Γιαννιώτη υπουργό Ευ. Αβέρωφ, αλλά και όσους αντιπολιτεύονται την κυβέρνηση, καθώς θεωρείται πως με αυτή την στάση τους συνέβαλλαν στην ίδρυση της Σχολής. Για την εφημερίδα ζητούμενο είναι η συνέχιση των προσπαθειών και όχι ο εφησυχασμός. Γι' αυτό και προτείνει την σύσταση Επιτροπής Αγώνα (ή την αξιοποίηση της υπάρχουσας) που θα συνεχίσει τις προσπάθειες για την επίτευξη του στόχου της ίδρυσης.

Σύντομα αναδεικνύεται το θέμα της διαμόρφωσης κτιριακών εγκαταστάσεων για την ομαλή λειτουργία της νέας Σχολής. Μάλιστα, αυτό συνδυάζεται και με το

αίτημα των τοπικών φορέων για την κατασκευή νέου νοσοκομείου και την ουσιαστική ενίσχυση του νοσοκομείου «Χατζηκώστα», που ήδη λειτουργούσε στα Γιάννενα. Με αφορμή την επίσκεψη του Υπουργού Κοινωνικών Υποθέσεων κ. Δοξιάδη στην πόλη, δημοσιεύεται στον *Ηπειρωτικό Αγώνα* το άρθρο «*Αδύνατη η λειτουργία της Ιατρικής Σχολής. Χρειάζονται 10 χρόνια για να επεκταθεί το Χατζηκώστα*», και τονίζεται πως η καθυστέρηση στην επέκταση του νοσοκομείου Χατζηκώστα, δημιουργεί προβλήματα στη λειτουργία και το μέλλον της Ιατρικής Σχολής, καθώς θα απουσιάσουν βασικές υποδομές για τη σωστή εκπαίδευση των φοιτητών της (27 Μαΐου 1978, Έτος 51, αρ. φύλλου 13856)

Επίσης, την τοπική επικαιρότητα απασχολεί η δράση των φοιτητών του Πανεπιστημίου, ειδικά τα πρώτα χρόνια μετά την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας. Στις αρχές του 1975 φοιτητές του Πανεπιστημίου ξεκινούν κινητοποιήσεις με αίτημα την «αποχουντικοποίηση» του ιδρύματος, κυρίως με την απομάκρυνση προσώπων που σχετίζονταν με την χούντα. Στα Γιάννενα οργανώνονται δυναμικές κινητοποιήσεις, ακόμη και με καταλήψεις κτηρίων. Η εφημερίδα παρακολουθεί με ενδιαφέρον και κριτική διάθεση τις εξελίξεις. Στο άρθρο «*Το καθήκον των φοιτητών μας*» στις 30 Ιανουαρίου 1975 (Έτος 38, αρ. φύλλου 12866) σημειώνεται χαρακτηριστικά:

«Η λεγόμενη «αποχουντικοποίησης» είναι ορθή και επιβεβλημένη. Αλλά όσο ορθή και επιβεβλημένη είναι η αποχουντικοποίηση αντίστροφα είναι εξίσου επικίνδυνες και ανησυχαστικές οι παρατηρούμενες υπερβολές και ακρότητες. Η φοιτητική δραστηριότητα πρέπει να περιορισθεί στα αυστηρά πλαίσια της αποχουντικοποίησης. Δεν είναι λογικό και είναι επικίνδυνο και δίνει τροφή στους εχθρούς της δημοκρατίας, το ότι εν ονόματι της αποχουντικοποίησης οι φοιτηταί μας εκτρέπονται σε ενέργειες που είναι αδικαιολόγητες και από μιας πλευράς και ύποπτες. Η Κοινή Γνώμη που βλέπει με συμπάθεια των αγώνα των φοιτητών μας, να απομονωθούν και να εκριζωθούν από το πανεπιστήμιό μας (για να εντοπίσουμε τα πράγματα) τα χουντικά παράσιτα, βλέπει εξίσου με δυσφορία και αγανάκτηση τις υπερβολές, τα έκτροπα, τον άσκοπο θόρυβο».

Ένα χρόνο αργότερα εκδικάζεται στο Δικαστικό Μέγαρο Ιωαννίνων υπόθεση φοιτητών, που κατηγορούνταν για εξύβριση αρχής κατά τη διάρκεια γιορτής του

Πανεπιστημίου στις 25 Μαρτίου 1975. Κατά τη διάρκεια της δίκης σημειώνονται νέα επεισόδια ανάμεσα σε φοιτητές και αστυνομικές δυνάμεις, με αποτέλεσμα τον τραυματισμό ορισμένων φοιτητών και τη σύλληψη αρκετών ακόμη. Το θέμα απασχολεί για αρκετές ημέρες τα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας, σχετικά με την εκδίκαση του αυτοφώρου των συλληφθέντων φοιτητών, τις κινητοποιήσεις της φοιτητικής κοινότητας της πόλης και τις αντιδράσεις των πολιτικών φορέων. Συνολικά έξι φοιτητές κατηγορούνται για τα επεισόδια στο Εφετείο με κατηγορίες, όπως εξύβριση, απλές σωματικές βλάβες, θρασύτητα κατά της αρχής, διατάραξη δικαστηρίου, σε συνδυασμό με το Νόμο 4000 (περί τεντιμποϊσμού). Στο ρεπορτάζ αναφέρεται πως εκ των μαρτύρων ήταν και ο τότε διευθυντής της εφημερίδας Ελευθέριος Τζάλλας, που φέρεται να κατέθεσε πως τρεις από τους συλληφθέντες είχαν απομακρυνθεί τη στιγμή των επεισοδίων, και πως παρά το ότι τη στιγμή της σύλληψής τους δεν τους απαγγέλλθηκαν συγκεκριμένες κατηγορίες, *«μετά παραδόξως βρέθηκαν κατηγορούμενοι»*.

Όμως, πέρα από την παράθεση των ίδιων των γεγονότων, η εφημερίδα διατηρεί την κριτική σκέψη της απέναντι στα γεγονότα. Με αφορμή όλα αυτά, δημοσιεύεται άρθρο στις 8 Απριλίου 1976 (Έτος 49, αρ. φύλλου 13215) με τίτλο *«Ο πραγματικός κίνδυνος»*, όπου καταγγέλλεται πως δίνεται έκταση στα γεγονότα με τους φοιτητές στην πόλη, για να υποβαθμιστεί το ίδιο το Πανεπιστήμιο. Αναλυτικά, στο κείμενο τονίζεται πως πρόθεση του Υπουργείου Παιδείας είναι να κλείσει τη Φιλοσοφική και τη Μαθηματική Σχολή του εκπαιδευτικού ιδρύματος. Όμως, αυτή η προσπάθεια δεν γίνεται άμεσα, αλλά με την παραπλάνηση της κοινής γνώμης, καθώς πέρα από τις αναφορές στα ίδια τα γεγονότα διαδίδεται πως οι καθηγητές των Σχολών δεν ενδιαφέρονται για την εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και πως η ίδια η πόλη αδιαφορεί για το Πανεπιστήμιο. Για την εφημερίδα υπάρχουν προβλήματα στην εκπαιδευτική διαδικασία και τη λειτουργία του ιδρύματος, με ευθύνη όμως της ίδιας της Πολιτείας:

«Το Πανεπιστήμιόν μας έχει μεγάλες ελλείψεις από καθηγητές. Σχεδόν ούτε οι μισοί από τους προηγούμενους καθηγητές δεν είναι διορισμένοι. Υπάρχουν έδρες που δεν έχουν καταληφθή και άλλες που έχουν ανατεθή εις καθηγητές που διδάσκουν δύο ή και περισσότερα μαθήματα. Οι ίδιες και μεγαλύτερες ελλείψεις υπάρχουν και εις τους βοηθούς και εις τους

επιμελητές. Ακόμη οι Σχολές ασφυκτιούν εις το σημερινό κτήριο και υπάρχουν μεγάλες ελλείψεις εις τεχνικά μέσα διδασκαλίας. Με μία λέξη το Πανεπιστήμιό μας δεν μπορεί να ανθήσει γιατί δεν υπάρχουν οι αντικειμενικές συνθήκες. Και αν δεν υπάρχουν οι συνθήκες αυτές την ευθύνη την έχει η κυβέρνηση. Και την ευθύνη αυτή κατέβαλεται προσπάθεια να την φορτώσουμε σε άλλους. Να λοιπόν που αποβλέπει η εκστρατεία της κινδυνολογίας διά το μέλλον του Πανεπιστημίου μας».

8.4.2. Η Μητρόπολη Ιωαννίνων

Οι εξελίξεις που καταγράφονται στην ιστορία της Μητρόπολης Ιωαννίνων απασχολούν έντονα τον *Ηπειρωτικό Αγώνα*. Η εκλογή του Θεοκλήτου Σετάκη στη Μητρόπολη Ιωαννίνων χαιρετίζεται από την εφημερίδα. Με το πέρασμα των ετών προβάλλονται οι καλές σχέσεις της διεύθυνσης της εφημερίδας και του νέου Μητροπολίτη Ιωαννίνων. Αυτές φαίνεται πως συνέβαλλαν στην υποστήριξη του Μητροπολίτη Θεόκλητου, απέναντι στις έντονες αντιρρήσεις και δυναμικές αντιδράσεις που εκφράστηκαν από τοπικούς φορείς και πολίτες, ακόμη από την ημέρα της ενθρόνισής του. Η εφημερίδα τις αντέκρουσε, κάνοντας λόγο για ενέργειες φανατισμού και υποστήριξε πως αυτές πλήττουν πάνω από όλα την ίδια την Εκκλησία και το ποίμνιό της.

Τέσσερα χρόνια αργότερα (25 Σεπτεμβρίου 1979) τα γεγονότα από την ενθρόνιση του Μητροπολίτη Θεοκλήτου και οι δικαστικές προσφυγές που ακολούθησαν συνεχίζουν να απασχολούν την τοπική κοινωνία. Στο σχόλιο «*Οι Γιαννιώτες τον θέλουν για Δεσπότη τους*» (Έτος 53, αρ. φύλλου 14252) η εφημερίδα υποστηρίζει και υπερασπίζεται την επιλογή:

«Η μεγάλη πλειοψηφία της πόλης μας βρίσκεται στο πλευρό του κ. Θεόκλητου, όχι μόνο γιατί απέδειξε ότι είναι άξιος για την Μητρόπόλį μας, αλλά και για ένα άλλο λόγο. Έγινε αγαπητός ακριβώς από τις προσωπικές επιθέσεις που δέχθηκε από τους αντιπάλους του. Ό,τι ελέχθη μέχρι σήμερα από αυτούς είχε μεγάλη τη δόση της υπερβολής και του παράλογου που τους μέχρι πρότινος αδιάφορους – και ήταν πολλοί – τους έκανε συμπαθόντας. Οι συμπολίτες μας θέλουν τον κ. Θεόκλητο Μητροπολίτη και μακάρι να ήτο

δυνατόν να εκφράσουν τη θέλησή των με τη συμμετοχή τους στην εκλογή του».

Στα τέλη του 1980 ανακοινώνεται η αθωωτική απόφαση για τον Μητροπολίτη Ιωαννίνων, καθώς είχε κατηγορηθεί πως ασκούσε τα καθήκοντά του το διάστημα από την έκδοση της ακυρωτικής απόφασης της εκλογής του από το Συμβούλιο της Επικρατείας μέχρι την απόφαση επανεκλογής του στη Μητρόπολη από την Ιερά Σύνοδο. Η απόφαση αποτελεί μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για την εφημερίδα να εκφράσει τη θέση της για τις σχέσεις Πολιτείας – Εκκλησίας:

«Ποιος μπορούσε να φανταστεί προς ολίγων ετών ένα δεσπότη στο ειδώλιο του κατηγορουμένου για τόσο ασήμαντες κατηγορίες; Και όμως η προχθεσινή δίκη φανέρωσε ότι όσο πλησιάζουμε στο τέλος του 20^{ου} αιώνα τόσο και η δύναμη της Πολιτείας να επιβάλλει την θέληση της στην Εκκλησία θα μεγαλώσει» (13 Δεκεμβρίου 1980, Έτος 54, αρ. φύλλου 15619, στήλη «Επίκαιρα θέματα» σχόλιο «Η αλήθεια»).

Όμως, η εφημερίδα συνεχίζει να διατηρεί την κριτική στάση της απέναντι στο έργο της Μητρόπολης. Η διαχείριση των περιουσιών των ευεργετών από τα Αγαθοεργά Καταστήματα αποτελεί σημείο αντιπαράθεσης, με τη διεύθυνση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* να προχωρά σε σκληρές καταγγελίες, ακόμη και για κακοδιαχείριση. Στις 12 Μαρτίου 1982 (Έτος 56, αρ. φύλλου 15062) η εφημερίδα δημοσιεύει το σχόλιο *«Άλλο το καθήκον τους»* όπου γίνεται αναφορά στη διαθήκη των Αδελφών Ζωσιμά και συγκεκριμένα στο τμήμα που αναφέρει πως τα έσοδα από τις μετοχές που αφήνουν και που διαχειρίζεται Εκπαιδευτική Επιτροπή, θα πρέπει να διατίθενται για εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Η εφημερίδα καταγγέλλει τα Αγαθοεργά Καταστήματα και τη Μητρόπολη, πως, λειτουργώντας αντισυνταγματικά, δεν τηρούν τη συγκεκριμένη αναφορά, και μάλιστα ξοδεύουν μεγάλα ποσά για την ανέγερση καταστημάτων. Και αυτό τη στιγμή που υπάρχουν μεγάλες ανάγκες σε σχολικές υποδομές.

«Και ηθικά και νομικά, αλλά και αντίθετα προς τα συμφέροντα των Κληροδοτημάτων ενεργεί η διοίκηση των Αγαθοεργών Καταστημάτων. Και

το υπουργείο Παιδείας, η Νομαρχία αλλά και ο κάθε πολίτης πρέπει να είναι υποχρεωμένοι να αντιδράσουν, ζητώντας την εφαρμογή των νόμων, της θέλησης των Ευεργετών και του Συντάγματος. Αλλά και οι διοικούντες τα Αγαθοεργά, πρέπει να αντιληφθούν ότι οι ακροβασίες και οι αλχημίες, πρέπει να έχουν βαριές αστικές και νομικές συνέπειες για τους ίδιους».

8.6. Ο Ηπειρωτικός Αγών και η σχέση του με άλλες εφημερίδες

Το κλίμα πολιτικής έντασης της περιόδου αντικατοπτρίζεται και στις σχέσεις των τοπικών εφημερίδων. Οι κόντρες είναι αρκετές, προβάλλοντας τις διαφορετικές πολιτικές ρίζες και τοποθετήσεις των εφημερίδων. Έτσι λοιπόν, δεν προκαλεί εντύπωση πως και με την μεταπολίτευση συνεχίζεται η κόντρα του φιλελεύθερου *Ηπειρωτικού Αγώνα* με τον συντηρητικό *Πρωινό Λόγο*.

Η πρώτη μεγάλη κόντρα ανάμεσα στις δύο εφημερίδες καταγράφεται στις δημοτικές εκλογές του 1975. Ο *Ηπειρωτικός Αγών* υποστηρίζει την υποψηφιότητα του Κ. Μπέγκα, που όμως χαρακτηρίστηκε ως κομμουνιστικός κίνδυνος για την πόλη από τους αντιπάλους του. Ο *Ηπειρωτικός Αγών* περνά στην αντεπίθεση. Όμως, το συγκεκριμένο περιστατικό φαίνεται πως είναι μόνο η κορυφή του... παγόβουνου των καταγγελιών ενάντια στον *Πρωινό Λόγο*:

«Αλλά οι νέοι κ. Ρ (ο συντάκτης του άρθρου του *Πρωινού Λόγου*) και θυμούνται και γνωρίζουν. Γι' αυτό να είσαι βέβαιος. Θυμούνται μεταξύ των άλλων πως όταν αυτοί σκωτόνανε στα Πολυτεχνεία και στους δρόμους της Αθήνας από το Φασισμό, για τη Δημοκρατία για την οποία τάχα σήμερα... κόπτεσθε, εσύ και οι προστατευόμενοι σου προσκυνούσατε (αν δεν υμνολογούσατε) τους δολοφόνους και ροκανίζατε τα αργύρια της προδοσίας και του συμβιβασμού σας. Θυμούνται κ. Ρ, πως όταν αυτοί, οι νέοι, θυσίαζαν τις σπουδές τους και πήγαιναν στις φυλακές και στα ξερονήσια, το σύνολο σχεδόν των υποψηφίων του συνδυασμού που με τόσο πάθος υποστηρίζεις συνέχιζαν να μη συνέβη τίποτε, τη «φρόνιμη» ζωή τους, μεταξύ κουν-καν, κοσμικών συναντήσεων και ... ντόλτσε βίτα περιφέροντας την πλήξη τους μεταξύ «Διεθνές» και «Βυζαντίου». Δικαίωμά τους, ίσως. Όχι όμως και να ξιφολκούν τώρα, τόσο όψιμα για την... έρμη τη Δημοκρατία, που κινδυνεύει δήθεν από πέντε αριστερούς Δημοτικούς

συμβούλους. Λίγη ντροπή δεν θα 'κανε κακό!! [...] Αφήνω τώρα το άρθρο του κ. Ρ κι έρχομαι στην παράπλευρη στήλη του ίδιου «Πρ. Λόγου», όπου με μεγάλα γράμματα διαβάζω: «ΘΕΛΟΥΜΕ ΤΕΤΟΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ;». Κι αμέσως παρακάτω αρραδιάζονται τα ονόματα των επιλαχόντων του συνδυασμού του κ. Μπέγκα. τι ερώτηση!! Πώς να θέλετε, αλήθεια, εσείς ένα τέτοιο δημοτικό συμβούλιο; Προς Θεού... πώς να σας εκφράση εσάς ένα τέτοιο δημοτ. Συμβούλιο; Εκεί, βλέπετε, δεν υπάρχουν ούτε χουντικοί, ούτε προσκυνημένοι, ούτε Νέο-Ταξικοί, ούτε Βασιλικοί άνδρες, ούτε χοντρά πορτοφόλια, ούτε ένας στο... κάτω – κάτω πλεί-μπόν ή ντολτσεβίτας... Εκεί υπάρχουν άνθρωποι της σειράς, εκπρόσωποι του Λαού ή του λαουτζίκου που αποτελεί, όμως και την πλειοψηφία των Γιαννιωτών».

Ανάλογη ένταση επικρατεί ανάμεσα στις δύο εφημερίδες και στις επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις. Όμως, οι εκλογές δεν είναι το μόνο θέμα που πυροδοτεί την ένταση στον τοπικό Τύπο. Το 1981 ο *Ηπειρωτικός Αγών* με εκτεταμένα δημοσιεύματά του αναδεικνύει τις ελλείψεις σε γάλα για τη Βιομηχανία ΔΩΔΩΝΗ, καθώς ένα τυροκομείο του Μετσόβου αγοράζει γάλα από τους παραγωγούς του λεκανοπεδίου για να καλύψει τις δικές του αυξημένες ανάγκες. Όπως αναφέρεται, το συγκεκριμένο τυροκομείο αγοράζει πολύ ακριβότερα το γάλα σε σχέση με την ντόπια γαλακτοβιομηχανία. Για την εφημερίδα τίθεται μείζον θέμα καθώς δημιουργούνται σοβαρές ελλείψεις στους Γιαννιώτες καταναλωτές από την προσπάθεια των δύο εταιρειών να βρουν γάλα για την εξαγωγή προϊόντων, κυρίως φέτας. Για το θέμα φέρεται να εξέδωσε ανακοίνωση ο Γιάννης Αβέρωφ εκ μέρους του τυροκομείου στο Μέτσοβο, γεγονός που πυροδότησε νέες αντιδράσεις, θέτοντας στο στόχαστρο και τον πολιτικό Ευ. Αβέρωφ.

Η απάντηση του *Πρωινού Λόγου* ήταν άμεση, όπως και η ανταπάντηση του *Ηπειρωτικού Αγώνα* την 1^η Φεβρουαρίου 1981 (Έτος 54, αρ. φύλλου 14658):

«Καλομαθημένη η συνάδελφος Πρωινός Λόγος με το γαλατάκι της και το Μετσοβόνε της τα έβαλε πάλι μαζί μας. Νταβραντισμένη κάνει εκείνο που κάνει ο διάβολος όταν δεν έχει τι να κάμει. Δεν μας αφήνει στη μεγάλη έλλειψη γάλακτος που έχουμε. Για Μετσοβόνε ούτε λόγος να γίνεται...».

9. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι εφημερίδες, ως γραπτά κείμενα, μπορούν να αποτελέσουν μια αξιόλογη πηγή μελέτης της Ιστορίας, με την απαιτούμενη μεθοδολογία., όπως ήδη έχει αναπτυχθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Μέσα από τις σελίδες των εφημερίδων προβάλλουν ιστορικά γεγονότα, οι πολιτικές τους προεκτάσεις και οι επιπτώσεις τους σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.

Το στοιχείο αυτό εντείνεται ακόμη περισσότερο με τον περιφερειακό Τύπο, καθώς η δημοσίευση ειδήσεων και πληροφοριών φιλτράρεται μέσα από τα δεδομένα που διαμορφώνει κάθε περίοδο μια τοπική κοινωνία. Ο τρόπος που η κοινωνία ορίζει τον εαυτό της διαφαίνεται μέσα από την ειδησεογραφία και τις δημοσιεύσεις μιας εφημερίδας.

Η αποδελτίωση των φύλλων του *Ηπειρωτικού Αγώνα* (1927-1983) λειτουργεί σαν ένας φακός που μεγεθύνει στο σήμερα τη γιαννιώτικη κοινωνία του παρελθόντος και προβάλλει τα γεγονότα που συγκλόνισαν τους κατοίκους της περιοχής, τις ανησυχίες και τις διεκδικήσεις τους, την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και της καλλιτεχνικής δραστηριότητας. Διατρέχοντας σε φύλλα περισσότερων των πέντε δεκαετιών, αυτή η κοινωνία εξελίσσεται μπροστά στα μάτια και τη σκέψη του μελετητή και του αναγνώστη.

Στο πέραςμα αυτών των 56 ετών καταγράφονται ιστορικά γεγονότα που συγκλόνισαν τον πλανήτη (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, πολεμικές συρράξεις σχεδόν στο σύνολο των ηπείρων), και γεγονότα που σημάδεψαν την χώρα (Εμφύλιος πόλεμος, Χούντα). Μπροστά σε αυτά τα ιστορικά γεγονότα η Γιαννιώτικη κοινωνία δεν μένει απαθής. Αντιθέτως, αγωνιά, εκφράζεται και ενίοτε αντιδρά. Άλλωστε, όσα δημοσιεύονται στις σελίδες του *Ηπειρωτικού Αγώνα* δεν αποτελούν τίποτε άλλο, παρά την έκφραση μιας μερίδας των Γιαννιωτών, που στήριζαν και επέλεγαν την συγκεκριμένη εφημερίδα για την ενημέρωσή τους.

Η εξέλιξη της πολιτικής, η ανάπτυξη των κομμάτων και η σύνδεσή τους με φορείς της τοπικής κοινωνίας αποτελούν ένα εξίσου σημαντικό τμήμα μελέτης. Ο *Ηπειρωτικός Αγών* από τη πρώτη στιγμή υπερασπίζεται το δικαίωμά του ως Μέσο Ενημέρωσης να ανήκει και να στηρίζει τον φιλελεύθερο δημοκρατικό χώρο. Αυτή η στάση του δεν αλλάζει στο πέραςμα των δεκαετιών που εξετάζει η παρούσα διπλωματική εργασία, αν και οι κομματικοί συσχετισμοί που στηρίζονται από την

εφημερίδα, αλλάζουν συχνά. Από το Κόμμα Φιλελευθέρων και τον Ελευθέριο Βενιζέλο μέχρι το ΠΑΣΟΚ και τον Ανδρέα Παπανδρέου. Η ρευστότητα των κομματικών συσχετισμών που χαρακτηρίζει την ελληνική πολιτική πραγματικότητα στο πέρασμα αυτών των δεκαετιών αποτελεί ένα βασικό στοιχείο που αναδεικνύεται από τη μελέτη της εφημερίδας.

Η κομματική τοποθέτηση του Τύπου δεν είναι «ξένη» ως προς την ελληνική πολιτική πραγματικότητα. Όμως, το πολιτικό κλίμα και η ένταση των δεκαετιών που εξετάζει η παρούσα εργασία επιτρέπει στα Μέσα να τίθενται απροκάλυπτα υπέρ συγκεκριμένων πολιτικών και κομματικών δυνάμεων. Η ένταση της εποχής δεν επιτρέπει την ισομερή προβολή και ανάδειξη των πολιτικών θέσεων.

Όμως, πολιτική δεν είναι μόνο τα κόμματα. Οι προσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στις διευθύνσεις της εφημερίδας με πολιτικά πρόσωπα της περιοχής αποτελούν ένα ακόμη χαρακτηριστικό της ελληνικής πολιτικής πραγματικότητας. Πρόσωπα και έντυπα που ανήκουν στην ίδιο πολιτικό χώρο αναπτύσσουν ένα είδος συνεργασίας, μια προσπάθεια περαιτέρω προβολής της πολιτικής ταυτότητάς τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η στήριξη του *Ηπειρωτικού Αγώνα* στους Αλέξανδρο και Γεώργιο Μυλωνά (πατέρα και υιό) στην πολιτική σταδιοδρομία τους. Όμως, συχνά η ανάπτυξη ανάλογων σχέσεων αποτελεί και σημείο αντιπαράθεσης, όπως σημειώθηκε ανάμεσα στον *Ηπειρωτικό Αγώνα* και την εφημερίδα *Πρωινός Λόγος* με τον πρώτο να καταγγέλλει το δεύτερο πως ουσιαστικά χρηματοδοτείται από τον τοπικό βουλευτή Ευάγγελο Αβέρωφ, με σκοπό να προβάλλει αποκλειστικά τις πολιτικές θέσεις του και να εξυπηρετήσει κομματικές σκοπιμότητες της συντηρητικής παράταξης.

Ακόμη και η πάγια θέση της εφημερίδας υπέρ της δημοκρατίας με απροκάλυπτη καταδίκη του θεσμού της βασιλείας αποτελεί ένα σημαντικό δείγμα εκδημοκρατισμού της Γιαννιώτικης κοινωνίας από τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εξέλιξη του ίδιου του Μέσου στο πέρασμα των δεκαετιών. Πως αυτό ορίζει τον εαυτό του, ποιες είναι οι κατευθύνσεις που θέτει και πως ασκεί το δημοσιογραφικό έργο. Από την αρχή της έκδοσής του ο *Ηπειρωτικός Αγών* δείχνει ένα υψηλό επίπεδο οργάνωσης της έκδοσης και του δημοσιογραφικού λόγου του. Δεν πρόκειται για ένα «πυροτέχνημα» που προσπαθεί να εξυπηρετήσει πολιτικές σκοπιμότητες, αλλά για μια οργανωμένη προσπάθεια ανάπτυξης ενός

έντυπου Μέσου. Η αποδοχή του από το Γιαννιώτικο αναγνωστικό κοινό (καθώς αν δεν υπήρχε αυτή, θα ήταν αδύνατη και η συνέχιση της έκδοσης) δείχνει το επίπεδο οργάνωσης του τοπικού Τύπου και ωριμότητας του αναγνωστικού κοινού της περιοχής.

Στο πέρασμα αυτών των ετών σημαντική είναι και η εξέλιξη του δημοσιογραφικού λόγου. Αρχικά πρόκειται για έναν αναλυτικό και επεξηγηματικό λόγο, καθώς απαιτείται να περιγράψει όλες τις πληροφορίες και τις λεπτομέρειες μιας είδησης στον αναγνώστη. Με το πέρασμα των ετών και την ανάπτυξη άλλων Μέσων, και κυρίως του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης, ο λόγος γίνεται περισσότερο περιεκτικός. Οι ειδήσεις «ταξιδεύουν» πιο γρήγορα με τα νέα Μέσα και οι εφημερίδες οφείλουν να προσαρμοστούν στα σύγχρονα δεδομένα για να διατηρήσουν το ενδιαφέρον των αναγνωστών τους.

Η δημοσιογραφική προσέγγιση των θεμάτων της εφημερίδας αποτελεί ένα ακόμη στοιχείο. Είναι χαρακτηριστικό πως με την μεταπολίτευση, οπότε και σταδιακά δημοσιεύονται και τα ονόματα των συντακτών της εφημερίδας, η θεματολογία του *Ηπειρωτικού Αγώνα* επικεντρώνεται ακόμη περισσότερο στα τοπικά ζητήματα με εντατικές έρευνες και αποκαλυπτική διάθεση.

Όμως, στοιχεία προκύπτουν και για πιο πρακτικά ζητήματα: πως γινόταν η συγκέντρωση των πληροφοριών, πως διαμορφώνονταν τα τελικά κείμενα, πως εκτυπώνονταν οι εφημερίδες, αλλά και πως όλα αυτά εξελίσσονται στο πέρασμα των χρόνων, κεντρίζουν την προσοχή του μελετητή. Κύριο χαρακτηριστικό στην πορεία του *Ηπειρωτικού Αγώνα* αποτελεί η συνεχής διάθεση για τον εκσυγχρονισμό του εντύπου, τόσο σε επίπεδο περιεχομένου, όσο και σε επίπεδο εγκαταστάσεων. Η απόκτηση σύγχρονων εκτυπωτικών πιεστηρίων, ακόμη και σε πανελλαδική κλίμακα, αποτελεί δείγμα του σεβασμού των διευθύνσεων της εφημερίδας στο έργο που καλούνται να επιτελέσουν.

Όπως υπερασπίζονται το έργο τους, με το ίδιο πάθος διεκδικούν για την ανάπτυξη της Ηπείρου. Σε αυτή την πεποίθηση φαίνεται πως οφείλεται και η απόφαση του Ευθύμιου και του Ελευθέριου Τζάλλα να πολιτευτούν, τόσο σε βουλευτικές όσο και σε δημοτικές εκλογές, ενόσω ασχολούνταν με την έκδοση της εφημερίδας. Και μπορεί η εφημερίδα να αποτελούσε εργαλείο προβολής άλλων υποψηφίων, όμως σε καμία από τις δικές τους εκλογικές αναμετρήσεις δεν χρησιμοποίησαν τον *Ηπειρωτικό Αγώνα* για να προβάλλουν τις προσωπικές τους

υποψηφιότητες. Με γνώμονα την ανάπτυξη της περιοχής δραστηριοποιήθηκαν σε τοπικούς φορείς, όπως το τοπικό Επιμελητήριο και η Τοπική Επιτροπή διεκδίκησης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, προβάλλοντας κάθε φορά τις συλλογικές, και όχι τις προσωπικές τους θέσεις.

Η εφημερίδα, ως ένα έντυπο, άρτια οργανωμένο μέσο, δίνει τη δυνατότητα προσέγγισης ιστορικών γεγονότων, σε σύγχρονους μελετητές και αναγνώστες. Όμως, η σημασία της δεν περιορίζεται μόνο στην μελέτη των ίδιων των γεγονότων. Η ειδησεογραφία που επιλέγει, οι πολιτικές αντιπαραθέσεις που αναπτύσσει, οι τεχνικές εκτύπωσης που χρησιμοποιεί, τα οικονομικά μέσα που διαθέτει, αποτελούν ουσιαστικά πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις του παρελθόντος, προσφέροντας τη δυνατότητα μελέτης μιας ολόκληρης κοινωνίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
„Ο ΕΡΜΗΣ,,

Α. ΚΑΜΕΝΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ & Ε. ΤΖΑΛΛΑ

ΟΔΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 25 — ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΑΙ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ Έκτυπονται: Έπιτολόχαρτα, φάκελλοι, λογαριασμοί, διπλότυπα, Ισολογισμοί Τραπεζών και Άνω-νύμων εταιριών, Καταστατικά Σωματείων, Προσκλητήρια και άγγελ-τήρια γάμων, Άγγελτήρια Κηδει-ών και μνημοσύνων, ως και οιαδή-ποτε τυπογραφική εργασία.	ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΡΙΑ Στιγμιαίως ΔΥΣΙΜΟΝ ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΚΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ	ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ Τά ηλεκτροκίνητα Τυπογραφεΐά μας άναλαμβάνουν την έκδοσιν έφημερίδων, περιοδικών και συγ-γραμμάτων με τιμές συγκαταβα-τικές.
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΥ Βιβλιοδετοδνται άπαντα τὰ έμπορικῆς φύσεως βιβλία, ως και διδακτικά τοιαύτα.		ΤΜΗΜΑ ΣΦΡΑΓΙΔΟΠΟΙΕΙΟΥ Άναλαμβάνομεν τὴν κάσασκενὴν σφρα-γίδων ἐκ καουτσούκ με τιμὰς συγκαταβατικὰς.

Εἰς τὰ Χρωμοτυπογραφεΐά μας θὰ εὕρητε τιμὰς συγκαταβατικὰς, ταχύτητα και τελείαν καλλιτεχνικὴν ἐμφάνισιν.

Έπισπεφθῆτε τὰ ηλεκτροκίνητα Τυπογραφεΐά μας Μητροπόλεως 25.

1. 4 Μαΐου 1933, Έτος ΣΤ', Αριθμός φύλλου 1872

Παι να παρακαλεσθῇ
 δ' α να μη ζημιωθῇ μια Κοινότης.
 Γ. ΠΑΠΑΓ ΩΡΓΙΟΥ

Παρελήφθησαν
BORSALINO
 Νέες φόρμες—Νέα χρώματα
 VALENTINO—ZUAVO—ORGATA
 —EDOLO—TOCE—MAUSE

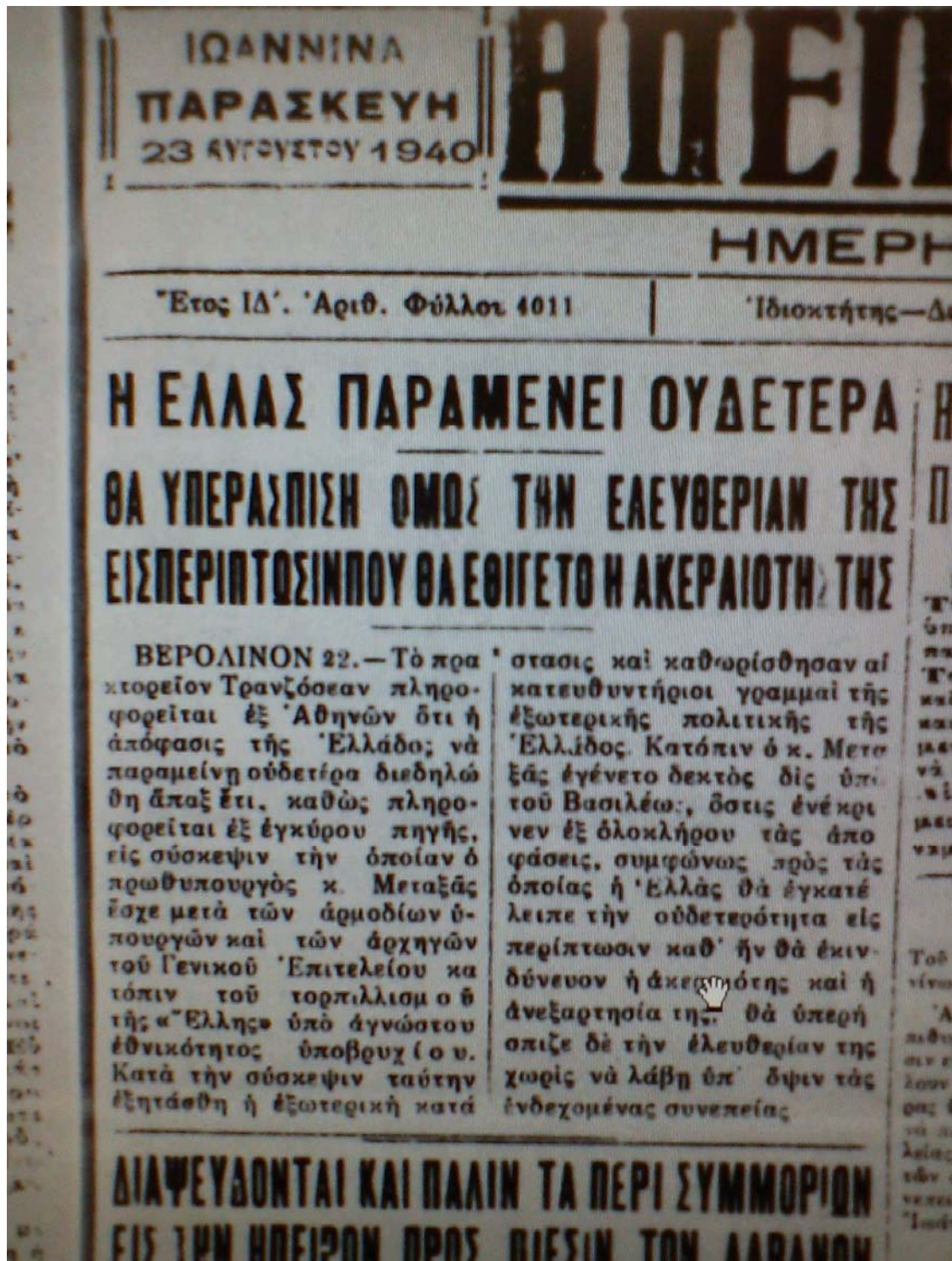
Στο
ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ
 Ὁδός Ἀνεξαρτησίας 152

Παρα
 μέ
 ΔΙΚΗ
 ΣΤΑΥ
 Θε
 Ἀν
 Δικατ
 ως Δα

Στοι
 ΡΚΥ.
 Πα.α
 δια
 ιοτ
 τήν
 του
 τειαν,
 προ-
 λλίτε

2. 11 Σεπτεμβρίου 1927, Αριθμός φύλλου 56

4. 23 Αυγούστου 1940, Έτος ΙΔ', Αριθμός φύλλου 4011

5. 29 Οκτωβρίου 1940, Έτος ΙΔ', Αρ. φύλλου 4068

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

ΚΡΑΨΗ. — Εάν εκπρόκειτο να δημευόμην, είτε σκεπών εις προεκλογικάς εκπαγελίας είτε δι' άλλου λόγου, άνατιύων τα άποτέλεσμά

Πρώτον την διάνοιξιν φθών με σινικήν μελάνην εις χάρτες κρουστές πολυτελείας και δεύτερον τα άπαρχικά τηλεφώννα. Ταύτα είνε τα γενικά γνωρίσματα της επαρχιακής τηλεφωνικής συγκοινωνίας εν τη δαλίτηι έκπός σπανίων έξαιρέσεων. Ένα σύμμα άλλου στήριζόμενο εις στήλεις, άλλου πεσμένον κάτω δ' αλέκλινρα πέτρα, άλλου εις πασάλους ένες μέτρου σά ευματά-πλυσμα στού δρέμευς. Που θανατομένης διότι ή άρμεδία ύπηρσία έκρινε σκέπην μόνον να τιμωρήση περικυβερνήταις άσ εις όποιαι χάριν παιδία εις έθραυσα τού πρώτου χωρίς όμωσ να φροντίση να τού άντικαταστήη. Τι δέλεται; να καθήση να συννενοηθή με άσυννοητα, ή προέδρου; για να λείψη το άσπεν αυτό; Καλε να ξεδέσμευε με άσκαρά χαρτί να ζημιώσωμε το δαμέσιον; Ας βάλεον ζυλένιους πο νετήρες... Φτάνεις στέ πολυκόρητο τηλεφωνικό γραφέε του χωριού που βρίσκεται ή στέ κατογι του σχολείο; ή στέ χαγιάτι της έκκλησίας;

Τό άκουστικό δερμένο με κάρκεσα σύρματα, τό φωνητικό με τραγισία σκονί. Φέλεις νάδωσής τηλεγράφημα να συνδιαλεχτή; Μά λιστα. Αρχίζεις τό γούρου γούρου κ' είναι πρωτό ακόμα και δόσσε και πάρτε αλλά και να φανή τό ύλογημένον κέντρον. Καλέ άργάζομαι με την Άδην να δώσ τη Επέστα θα κινάζω! Έχει περάσει όλη ή ήμερα, περάσει και ή άλλη και ού κοβουντζίς απόμα στέ κατόγι. Την τρίτη ήμερα γίνεται τό θαύμα και τότε άκουεις τη φωνή του κέντρον, σάν από τούσ σφραγίδας. Έμπρός. Έμπρός άρχίζεις κιό καλώ όρίστε, ιδρώεις φωνάζεις και μόλις τό βράδυ τελειώνεις μεσολαυσιώνεις— θα δώσωμε κι' άδριο Ένα τηλε-

γράφημα δικη λεξέων και έπινηλημένος από τό φεβρο άγώνα με έραχίνα μένη φωνή ρατά; όνιπροϊστάμενο ή τόν πρέεδρο καλέ ποιός έπερα αυτό τό ώραιό σκέρ να άπασχολήσαι τρείς τέσσαρες, να άσ-ης τη φωνή σου, να περνώ; τίς ώρες σου; Η ύπηρεσίατων τηλεφώνων!

Και ό προϊστάμενός της δίδων εξηγήσεις θα πρεσέσει: Έχω τέσσαρα χρέονια που γράφω άναφορές, παρακαλώ να μου δώσουν πραγματικό τηλεφώννο πού να συννενοείται κανείς να μου δώσουν στήλες, ψευδαργύρου, ξύλα, να κανονίσουν τό έκράφη, πού με μινώνει, να σκηάσουν τό σύμμα να νά... Άλλά τίποτε. Ο προϊστάμενος για να μου δείξη πώς είνε διευθυντής μου στέλνει και κάνα κτεσάρι κε πρόστιμο έτσι για γούστο. Καλά σού κανεί κύριε ύφιστάμενα! Παίζομε τα κότσια; Τί στήλεις και μηχανήματα θα προμηθευή ό κ. προϊστάμενος ή θα κανονίση τό έκράφη; Ο πρέεδρος θα σου κατασπήση γνωστόν καί, ύπάρχει Ταμείον τηλεφωνικών συγκοινωνιών πού ή Κωνίτης Βαθούκιδου προσφέρει έτησίως ύποχρεωτικός 600—800 δραχμάς. Καλύτερα να πέρνεις παρα να δίνης. Υστερα τηλεφώννα ψευδαργύρου θα σου δώσω με μαντά ή θα κάνωμε πελυτελέστατες καρέκλες; και τακτισαρισμένο γραφείο; Υστερα τ' ύς γραμματικούς πώς θα τούσ δυναμώσωμε. Μάς χρειάζονται. Δέν καιί χαμένο τό έξσκοσάρι κέρ πρέεδρο. Μη κα κεμελειάς. Σταμάτα κα κομμάρι μου, γιατί είσαι και προϊστάμενος. Τηλεφωνείου και ό προϊστάμενός του δικίως θα σέ άμειψη για τό σούτο. Μιρή πράγματα. Ένας φειφάς μ' ένα κατοστάρικο πρόστιμ!

ΒΑΣΙΛ. ΜΑΚΗΣ

Άριθμός 2942
Περίληψις προγράμματος άναγκαστικού πλειστηριασμού άκινήτου. Ο Συμβολαιογράφος και κάτοικος Ίωαννίνων Δημήτριος Λουκάς Δημαράτος

Αηλοποιώ ότι
Επισπεύει του Κώστα Φ. Βασιλείου κατοίκου Μαριάων δικασμένου του λαμβάνον παρα τόν δημολεπτόν 1) Φωτόν Ν. Άγγέλη ή Κουσαγγέλη κατοίκου Μαριάων δι' αυτόν και εκ διαθήκης κληρονόμον του άποβιώσαντος Νουλίου Άγγέλη ή Κουσαγγέλη και 2) Άγγελικής Ζήρας Νικολάου Άγγέλη ή Κουσαγγέλη κατοίκου Μαριάων εκ διαθήκης έπίσης κληρονόμον του αυτού άποβιώσαντος αυτίου της Νικολάου Άγγέλη ή Κουσαγγέλη, δύναμι της υπ' αριθμ. 215 του 1935 άποφάσεως του κ. Προέδρου τών εν Ίωαννίνους Πρωτοδικών, α) δι' επιδικασθείσαν δικαστική διαπίσην διαμάχην ένταυθα όδωδικογνόντα (380) νομιματώκος από της κοινοποιήσεως της πρώτης έπιταγής (30 Μαρτίου 1935) μέχρις έξοφλήσεως, β) δι' έξοδα πρώτης έπιταγής διαμαχίας τριακοσίας έννέα α κ α λ 500100 (500,50), και ταύτας νομιματώκος από της κοινοποιήσεως της έπιταγής (30 Μαρτίου 1935) μέχρις έξοφλήσεως, κα (γ) δι' έξοδα δεύτερης έπιταγής διαμαχίας διακοσίας τριάκοντα πέντε (235), ως εν ταύς κοινοποιήσεσιν έπιταγής όρίζεται, ως και τα λοιπά έξοδα έκτέλεσεως και πλειστηριασμού εν γένει μέχρι πέραςτος αυτού, θέλει έκτεθώ εις άναγκαστικόν πλειστηριασμόν ένώ πόν μου ή του νομίμου άναπληρωτού μου την δεκάτην Ιετήν (16) του μηνός Αυγούστου. Έκαστος έτους 1936 τριακοστού έκτου ήμερον Κυριακήν και από της δεκάτης, ώρας από μεσημβρίας μέχρι της δωδεκάτης ώρας της μεσημβρίας της αυτής ήμερας εν Ίωαννίνους και εν τη Κεντρική Πλατείη Κωνσταντίνου του Έλευθεροπότου έμποροθεν του καμφορέλιου Κωνσταντίνου Παπαπέτρου, συνήθως τόπος τών πλειστηριασμών. Εν κοσολοιβάδον τών ως άνω όριζομένων και μόνον εις θέαν «Μπαρμπα—Νισακή» της περιφερείας του χωριού Βουνοπλάγας συγκείμενον εκ πέντε (5) στερνιμάτων, ένα τεταρτάκιόχονον, τρις Γκροτάρεις, υπογεγραμμένον γύρωθεν με λευκίδιον Παπανικολάου Αδώνη, με λαγαίαν, άγρόν Κώστα Σαφίκα, με άγρόν Ηέων Αδώνη, με άγρόν Ίωάννου Αδώνη, με άγρόν Γεωργίου Άναγνώστου και με άγρόν Σπύρου Γούφου, ως τοῦτο λεπτομερώς περιγράφεται εν τη υπ' αριθμόν 45 και από 5 Ιουλίου 1935 έκθέσει άναγκαστικής κατασχέσεως του δικαστικού κλητήρος τών εν Ίωαννίνους Πρωτοδικών Δημητρίου Β. Οικονόμου, δύναμι της όποιας και καταστέθη τοῦτο. Τό κοσολοιβάδον τοῦτο έξετασθή υπό του ως άνω κλητήρος; και τών προσληφθέντων έκαμητόν αντί διαγμόν ές χιλιάδων (6.000), ως πρώτη προσφορά δέ άφισθη υπό του έπισπυδόντος τό ποσόν τών διαγμόν τε σ σ α ρ ω ν χιλιάδων (4.000). Η κατακύρωσις γενήσεται εις τόν τε πλέοντα προπέροντα ύποχρεούμενον

Έρχισαι λειτουργούσα ή επί της όδου Άσωπίου 3 (πλησίον της Ζωσιμακίας Σχολής)

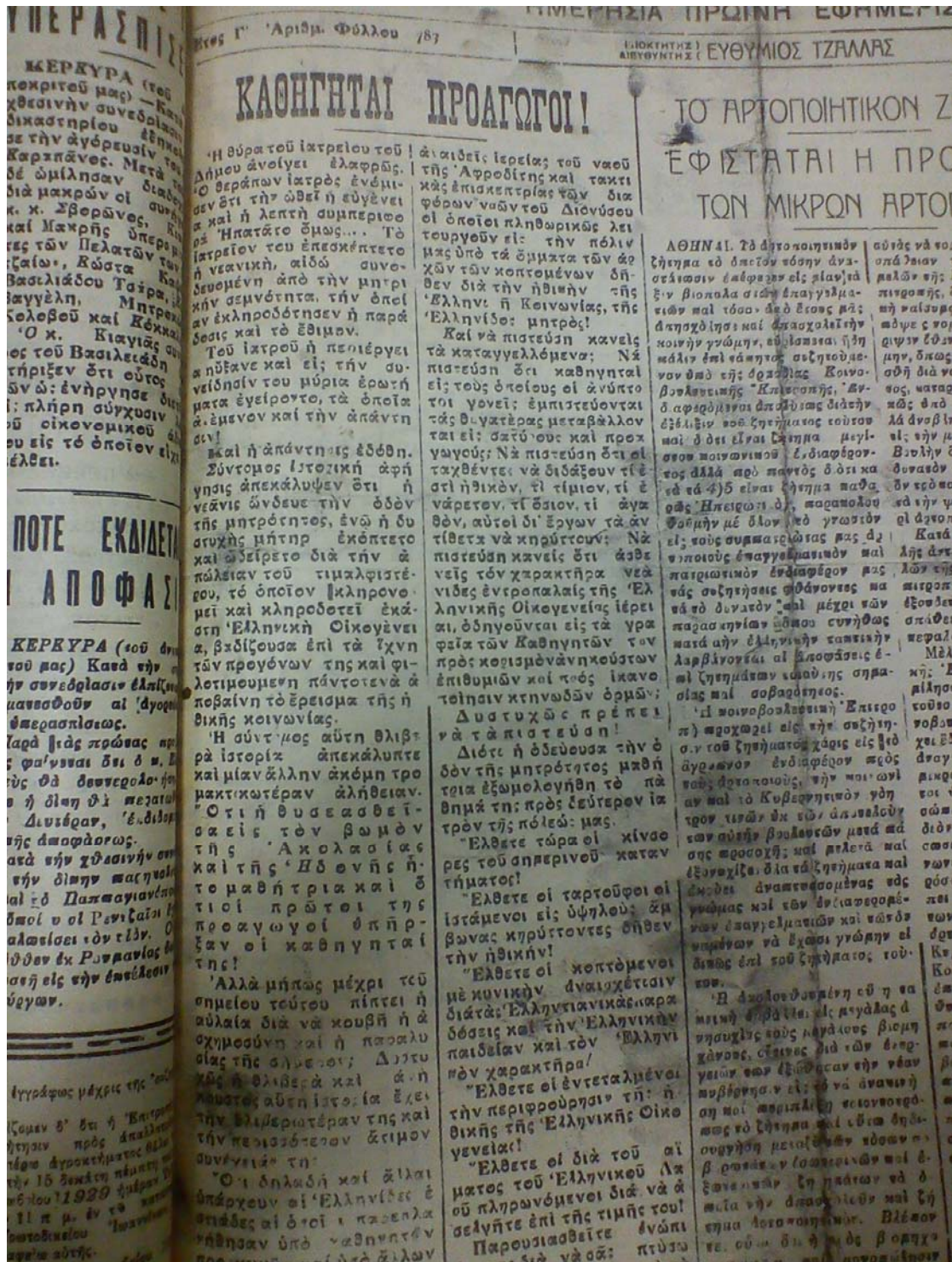
ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ
ΚΛΙΝΙΚΗ

Τού κ. ΣΤΕΦ. ΑΡ. ΧΡΗΣΤΙΔΗ τέως έσωτερικού ίατρού βοηθού του καθ. κ. Μακκά είς τό Νοσοκομείο Ευαγγελισμού και Έρυθρού Σταυρού και καθ. κ. Ν. Αούρου είς τό Μαιευτήριο Έλ. Ηενιζέλου, με τελείας έπιστημονικάς και τεχνικάς εγκαταστάσεις.

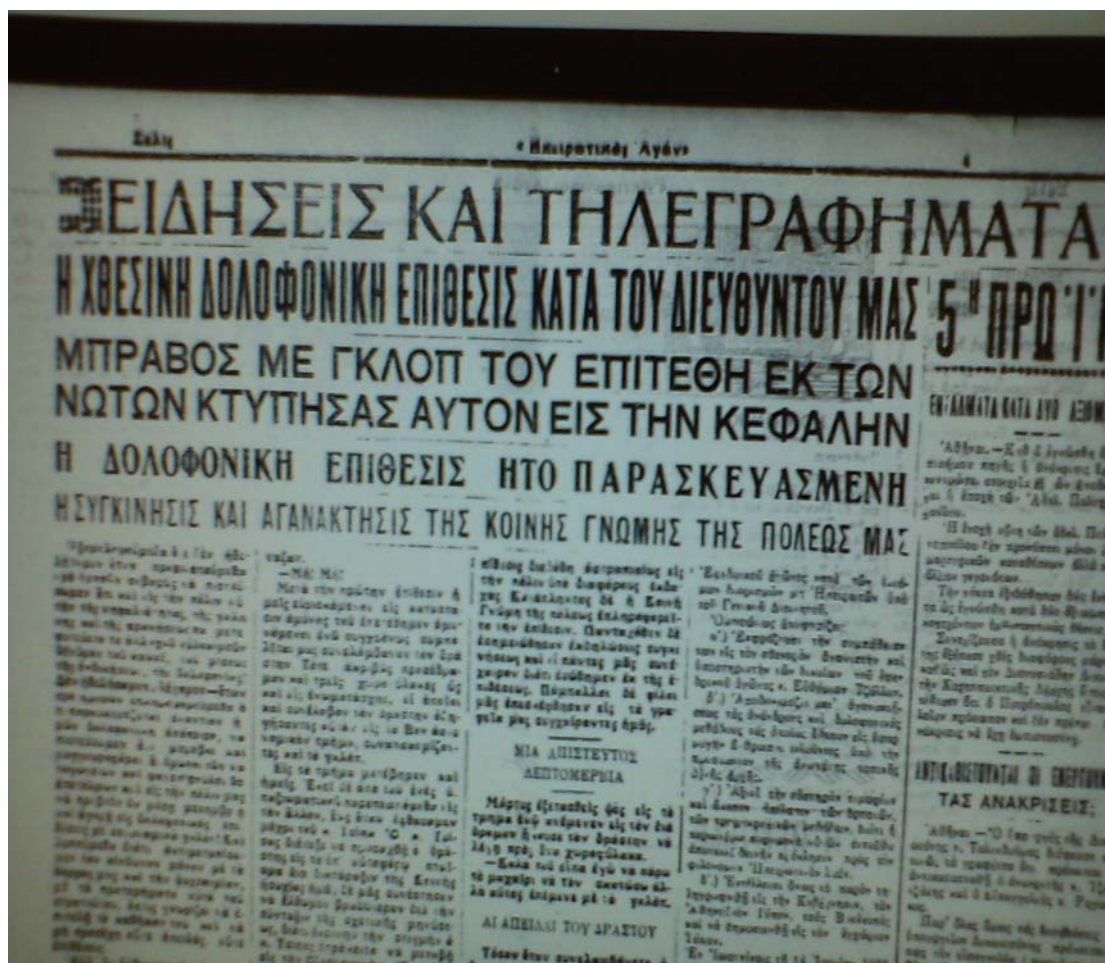
Τηλεφ. 2.30, οίκία 2.68

8. 31 Δεκεμβρίου 1929, Έτος Γ', Αριθμός φύλλου 857

9. 8 Οκτωβρίου 1929, Έτος Γ', Αριθμός φύλλου 783

10. 14 Ιουνίου 1933, Έτος ΣΤ', Αριθμός φύλλου 1907

...τον έρωτα
το έντος των
...τοπολογί
...83 χιλιομέ
...δια την κατά
...παύση εις έν
...κον διακόσια
...χμς με το ά
...κατοστή δυ
...αλλεως εκ
...θωσαν ΔΩ
...ων κυβ. μ
...έτος και μά
...ως, δηλονότι
...η. Η δ κύριοι
...ωτηρίας των
...Επαρχίας
...στορία ανα
...ιέρον τύχη.
...εί κάτοικοι
...αυτής και
...διαμαρτυρό

...με έλεημο
...ουμε να είμα
...! Θέλουμε
...σι των θα

...λευσις όμως
...είνα πλήρη
...ική άνευ μη
...στασισσέν.
...ιδών έν συνε
...ν.

Ε—ς

ΚΙΝΗΣΙΣ

...πρωίαν και
...ν αναχωρεί
...οδοσφαιρική
...ωφδπου θα
...τά της έμ
...μβρακικός.
...α συνοδευ
...λαθλοι. 'Η
...είφει αύθη-

...τε και άκ... συμβή θαί... ου
...γυοίση το κεφάλι... α 0... Αύσον δ δευθεντής το 0

Ο 'ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ' ΕΙΣ ΤΟ 28^{ΟΝ} ΕΤΟΣ ΤΟΥ

Από της 18ης Ιουλίου έξ. ο «'Ηπειρωτι-
κός 'Αγών» συνεπλήρωσε σταδιοδρομίαν 27
όλοκλήρων έτών και εισήλθεν εις τό 28ον έ
τος αυτής. 'Η μακρά αυτή σταδιοδρομία
του «'Ηπειρωτικού 'Αγώνος» είναι γνωστή
και έντός και έκτος των όρίων της 'Ηπείρου.
'Υπήρξε δε σταδιοδρομία μεγάλης προσπα-
θείας εξυπηρετήσεως των 'Ηπειρωτικών συμ-
φερόντων και συμβολής εις μίαν εθνικήν ά-
νάστασιν και την οημιουργίαν μιης πνευμα-
τικής και ψυχικής ζωής, που να φέρη την
σφραγίδα του Χριστιανικού και 'Ελληνικού
πολιτισμού. 'Εκ της μακράς του σταδιοδρο-
μίας δύο μεγάλας περιπετείας με δικαιολο-
γημένην υπερηφάνειαν δικαιοται να ανα-
φερη. Την πρώτην, η όποια άφορά την δια-
κοπήν της εκδόσεώς του, κατεχόντος την έ-
ξουσίαν του Λαϊκού Κόσμου, λόγω των
εύθαρων πολιτικών και υπέρ της Δημοκρα-
τίας αγώνων του. Και την δευτέρα, η ό-
ποια άφορά την διακοπήν της εκδόσεώς του
υπό των 'Ιταλικών άρχων Κατοχής, λόγω
των έθνικών εύθαρων αγώνων του κατά
της κατακτητικής πολιτικής της 'Ιταλίας, την
όποιαν ήκολούθει αύτη εις βάρος της 'Ελ-
λάδος.

'Αλλά και επί 'Εσμοκρατίας δέν έπετρά-
πη ή επανέκδοσις του «'Ηπειρωτικού 'Αγώ-
νος» διότι εδτος άπαιτείται έμπόδιον εις τά
σχέδια του διοθεν το 8.Α.Μ. κρυπτομένου
και δρώντος κομμουνισμού. Και σ'αυτά με συν-
τομωιάτην περιληψιν διά τό χθες. 'Αλλά
και διά τό σήμερον και διά τό αύριον πάλιν
τά α'αυτά. 'Αγώνας πολιτισμού, αγώνας δη-
μοκρατικών ιδεών, αγώνας εθνικού φρονη-
ματισμού, αγώνας υπέρ των συμφερόντων
της αγαπητής μας 'Ηπείρου.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

...των άδρευστως.
—Το μικρό
...εργα

'Υπό την προ-
...Νομάρχου κ. Κ
...νέληθε χθες τό
...κόν Συμβούλιον
...ρισια την προ-
...των Κοινοτήτων
...δι' ένισχυσεως
...γείου 'Εσωτερικ
...βούν εις την κ
...μικρών έργων.
...θείσαι κοινότητι
...ται εις 25 τό 8
...ποσών εις 140
...μών.

—'Ασιονομικά
...σις

'Υπό των ά-
...όρχων έμνηόθη
...Χήτας έκ Θ
...Πρεβέζης διότι
...κτέρ στεροόμε
...'Ηλ. Γιαννακ
...'Ιωαννίνων δι
...στόκινητού

...ελωμά του άθ
...Σπ. Κωστής έ
...διότι έχρησιμ
...έξοχικώ Κέν
...μικρόφωνον
...κανονισμένης

—Τό Ταμεί
...λακής

Είς την

πό την προεδ

Νομάρχου

τό Ταμείο

'Ιωαννίνων

σε τον νεον

σούν έσόδω

'Ο προέδρ

Ταμείου Αγ

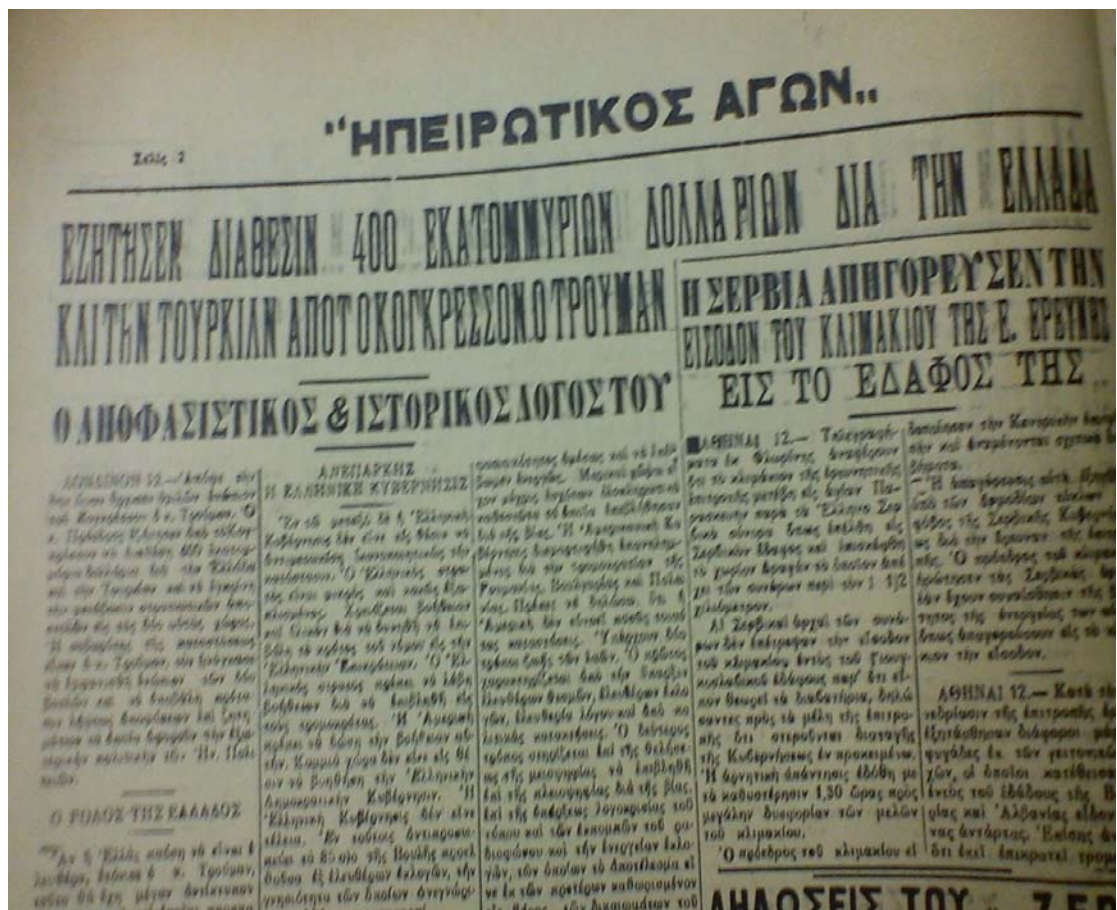
νέληθε έφ

οικ. περίε

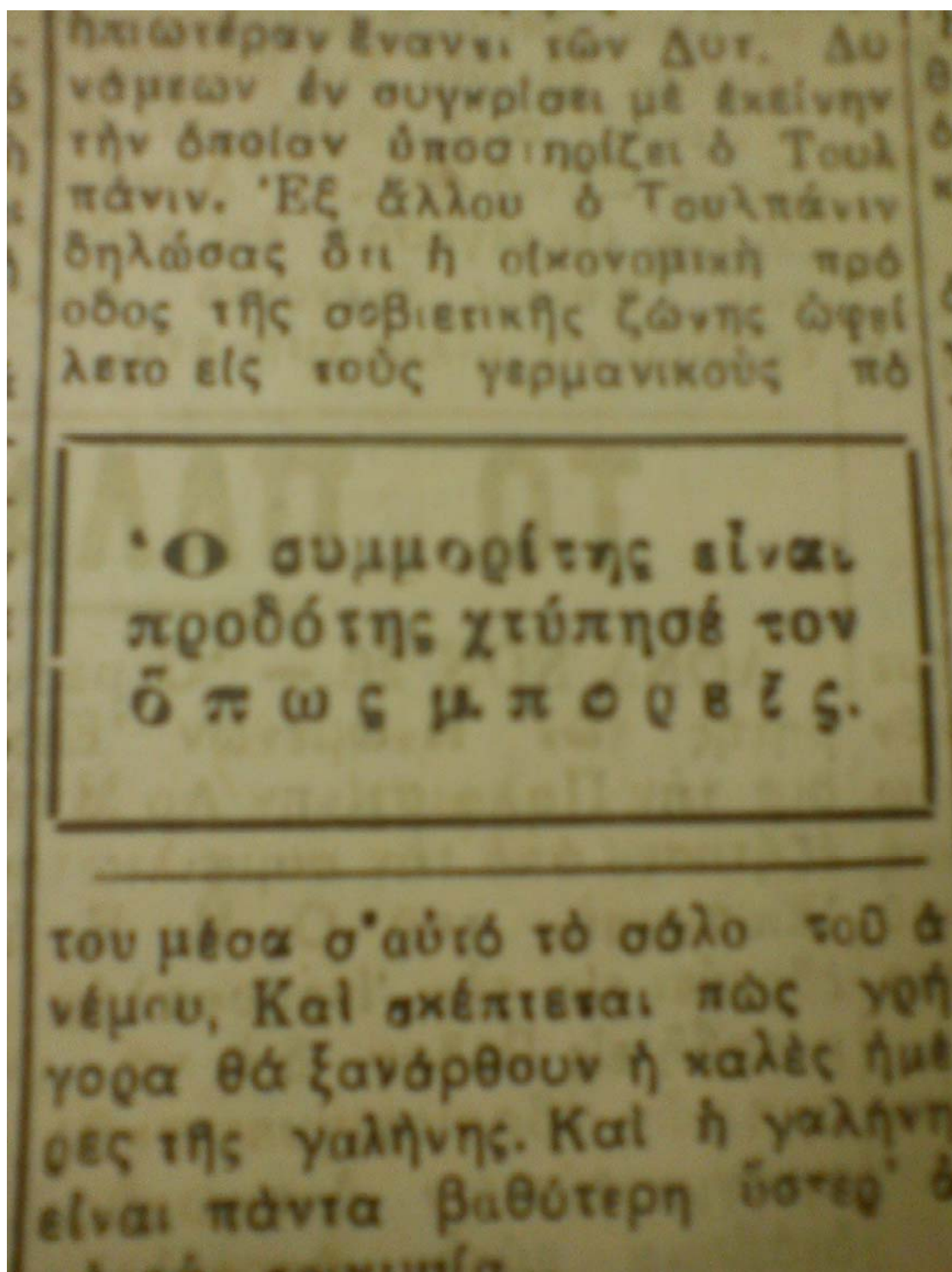
Κατά τ

πεφασισθη

Κοινοτήτω

12. 13 Μαρτίου 1947, Έτος ΙΣΤ', Αριθμός φύλλου 4376

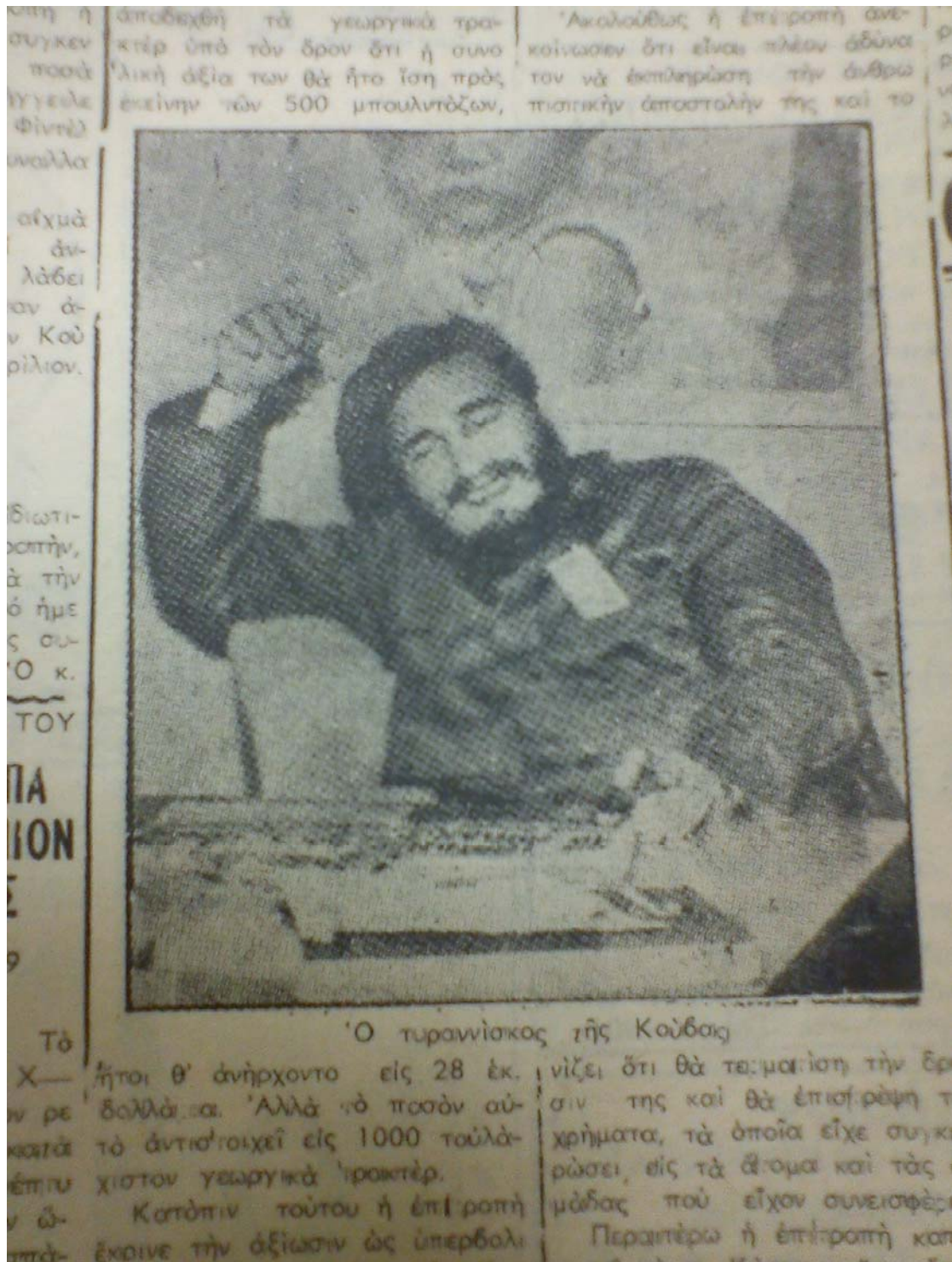
13. 29 Ιανουαρίου 1949, Ἔτος ΚΑ', Αριθμός φύλλου 4946

14. 21 Μαρτίου 1949, Έτος ΚΑ', Αριθμός φύλλου 4988

15. 9 Ιουλίου 1950, Έτος ΚΒ', Αριθμός φύλλου 5388

16. 25 Ιουνίου 1961, Ἔτος 33^{ον}, Αριθμός φύλλου 8733

Ὁ κ. Κωσταδῆρας ὑπὸ παραίτησιν.— Ὁ κ. Κατο-
δῆρας δὲν ἀποδέχεται τὸν δημορχιακὸν θῶρον

Πληροφορούμεθα, βασίμ
 ὅτι οὐ θάρσυνεν ἰατροὺς τοῦ Δα
 μάρχου κ. Κασιόπουλα συνίσ
 σεν εἰς αὐτὸν ὅπως ἀποσύρ
 πὶ μακρὸν χρόνον τὸν καθήκ
 ον του ὡς Δημάρχου. Ἡ α
 τία τῆς τῆς συμβουλῆς αὐτῆ
 εἶναι τὸ γεγονός ὅτι οὐ κ.
 σταδίου κατέχειται ἀπὸ αἰσθ
 μα κατώτατος καὶ ἐνδυνάστ
 τὰ ὅποια καὶ ἀναισθητοῦ ἐπ
 τῆς ὑγείας του.

Κατόπιν τούτου, σχεδόν ὅλοι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ δημοτικοὶ σύμβουλοι τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ κ. Μελασίδου καθὼς καὶ ἄλλα ἡγετικά στελέχη εἶχον μίαν σύσκεψιν κατὰ τὴν ὁποία ἐξετάσθη ἡ δημογραφικὴ κατάσταση, ὅπως πληροφορομένη εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἀποστολῶν κατέληγον διὰ καὶ ἀντιθέσεις προεκλήφθησαν καὶ δυσκολαὶ ἀνέκυψαν διὰ τὴν ἐξελίσσασαν λύσιν.

Αἱ ἀντιθέσεις ὀφείλονται κυ-
ρίως εἰς τὴν στάσιν τῆς ΕΔΑ
ἣ ὁποῖα ἀδιαφοροῦσα διὰ τὰς

να γίνουν, όργανα να αναδειχθώ-
 ύς Δήμαρχος όπαδός της Ε.
 Δ.Α. καί μάλιστα να τον όπα-
 στηρίξουν εις την διοίκησην του
 Δήμου.

Το πρόβλημα της ανακρίσεως του κ. Σέρη αν Δημόκριτος θα δημιουργήσει βεβαιώς αν παραιτηθώ ο κ. Κωσταδούρας και αν δεν δεχθώ να γίνει Δημάρχος ο κ. Κατσαβιδάς, ο οποίος έχει μέχρι στιγμής απουλήση την ανάληψη της Διοικήσεως του Δήμου, προβάλλουν κυρίως επαγγελματικές αποσκευές και λόγους υγείας. Σ.

την αναγκάζει, ως Δημόρχου του κ. Καποδίστρια έπαινον. Επί οι δημοτικοί σύμβουλοι της ΕΚ, μερικοί των οποίων μάλιστα απειλούν και παραιτήση των αν δεν αναλάβει. Αι πληροφορίες μας φέρουν ότι μέχρι στιγμής ο κ. Καποδίστριας φέρει τα άμεταπειστης εις την απόφασίν του, να έκολουθήσει εις την παραιτήση των κ. Κωσταδής.

Διὰ τὰ δοθῆ ἔστω καὶ προσωρινὴ λύσις τοῦ ἀνακύψαντος προβλήματος ἐπιοτάθῃ ὅπως

δοθή εις τὸν κ. Δημάρχον τμήματος ἀδείας, μέχρις οὗτο τακτοποιήθῃ πλήρως ἡ ὑγεία του καὶ ἐπαυθῇ εἰς τὰ καθήκοντά του. Ἀκόμη ἀναζητεῖται καὶ τρόπος καταμερισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ κ. Δημάρχου ὥστε ὁ κ. Δήμαρχος νὰ μὴ ἔχη ὑπερβολικὸν ὄρεον ἐργασίας.

Πάντως η λίστα του προβλή-
ματος που εδημιουργήθη εις
τὸν Δῆμον θὰ ἀπασχολήσῃ
πάλιν τοὺς δημοτικούς συμβού-
λους καὶ ἄλλους παράγοντας
τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ Μελω-
δῆ.

ΠΟΙΟΙ ΔΙΑΣΥΡΟΥΝ ΚΑΙ ΒΛΑΠΤΟΥΝ
ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΤΟΝ ΦΟΙΤΗΤΟΝ

K1504712

ΠΑΡΙΣΙ, 28. — Ἀποφασίστηκε ἡ συγκλήσις εἰς 3 τοῦς ἐν Γερμανίᾳ πολιτικοὺς θρησκευτικοὺς κληρικοὺς ἐξ ἡς τῆς ἀποκλίου τῆς Τετάρτης ἐκινήσῃ τοῦ Οἰκουμενικοῦ

Πατριάρχης. Μεταξύ Ω
 δισθός φήμης βυζαντινής
 ληξεί έπαινος. Νίμω
 νών συνειδήσει τον ή
 τερματισμό έθνεσιν διά
 Ιστορίας και έπιστολάς
 επισημαίνοντα διεισδύ
 την Τουρκία να έμεινε
 πως έδειχνε ή παροί
 τεταρταρή διακοπή
 Πατριάρχης Κωνσταν
 τίνος. Η ήβη έπαινε
 τίσις ή εθνογάρδοι
 Κρατία έδωκεν έκείνη
 όπτις εις πάς έτι να
 ματος μακράς έπιστο
 λων ήν έπαινε
 λόβος εις το Σύλ
 έπαινε έπαινε

ΕΞ ἄλλου, ἡ δημοσιογραφικὴ καθολικὴ παρατηγενομένη ἐκπαρκοματὸς τῆς "Οδωτοπολείας τοῦ νάπτιον τῆς του Γνώμης τῆς ἀπολτικῆς τῆς "Αγυ Κυπρακού.

• H. MINET,

ΑΓΚΥΡΑ, 21
 προεβίβη). —
 Λίστες γυναικ
 θήματα έλυνε
 αν της Κόμ
 από του Του
 αρχή άπαρ
 τι ή Τουρκ
 πείδη άμει
 Η έργου
 πληρωμα
 000 τουρκ
 προς το
 δια την
 έκτος των
 0

Ἐπίσημοις μέ
«ἀλλοφρον
σιμα

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΤΖΑΛΛΑ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝ. ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Πρός τούς συναδέλφους του, Έπαγγελματίες
καὶ βιοτέχνες τῆς πόλεως Ἰωαννίνων καὶ τῆς
ἐκλογικῆς περιφερείας Ἰωαννίνων, Θεσπρωτίας.

Συνάδελφοι,

Υστερα ἀπὸ δυὸ μέρες καλεῖσθε καὶ σεῖς, σὺν μιᾷ
κοινωνικῇ τάξει τοῦ Ἑλληνικοῦ Συνόλου, νὰ ψηφίσητε.
Τὸ Κόμμα ποὺ ἀκολουθῶ ἀπὸ χρόνια τώρα μὲ συνέπεια
καὶ ἀφοσίωσι θεωρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου ἱερὸ, ἱερώ-
τατο. Τὸ θεωρεῖ ζήτημα συνειδήσεως. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν
ψηφοθηρεῖ. Ἀλλὰ πάντοτε παρουσιάζεται μπροστὰ στὸ
Λαὸ μὲ τὴν διαφώτισι, τὴν πειθὴ καὶ τὴν καλοπροαίρετη
συζήτησι. Ἀκολουθῶντας καὶ ἐγὼ τὴν ἀρχὴ αὐτῇ τοῦ
Κόμματός μου, παρουσιάζομαι σήμερα μπροστὶ σας γιὰ
νὰ σᾶς πῶ μερικὰς μου ἀτομικὰς ἀντιλήψεις, σὺν πρός-
δρος, ἀφήνοντας στὸ κοιτῆρ, ο τοῦ νοῦ σας νὰ τὰς ἐκτιμή-
σῃ καὶ στὴν συνείδησί σας ἀναγνωρίζοντας τὸ δικαίωμα
νὰ ἀποφασίσῃ τελικὰ καὶ ὁριστικὰ, πρὸς ποῦ θὰ φανερώ-
σῃ τὰν προτίμησί της.

Σεῖς, ὅπως καὶ ἐγὼ ζητεῖ, ἔχετε τὶς οἰκογένειάς σας,
τὲς δουλειές σας, ἔχετε τὰ συμφέράντά σας ἀνάμεσα ἀπὸ
μιὰ Ἐπαρχία πρῶτα πρῶτα γεωργικῇ. Καὶ καταλαβαίνετε
πολὺ καλὰ, πῶς ἡ προκοπὴ σας ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὴν
προκοπὴ τῶν κατοίκων τῆς υπαίθρου, πρὸς ἀγροτῶν. Ἡ
προκοπὴ καὶ ἡ εὐτυχία τοῦ χωριάτη εἶναι, προκοπὴ καὶ
εὐτυχία καὶ τοῦ ἐπαγγελματία καὶ τοῦ βιοτέχνη. Δὲν σᾶς
κουράζω μὲ πολλὰ γιὰ τὴν μεγάλη αὐτῇ ἀλήθειαν. Μονάχα
ἓνα πρᾶμμα σᾶς φέρω σιὸ νοῦ σας. Πόσο χαίρεστε καὶ
χαίρομαστε ὅλοι, διὰ τὴν ἔσοδον τοῦ ἀγρότη πάει καλά. Τί
θὰ πῇ αὐτό; Σημαίνει καὶ φανερώνει πῶς διὰ τὸν χωριά-
την εἶναι καλὰ καὶ σεῖς εἴσθε καλὰ.

Ἀλλὰ ἡ προκοπὴ τοῦ ἀγρότη δὲν ἐξαρτᾶται μονάχα
ἀπὸ τὴν καλὴν ἔσοδειά. Ἡ καλὴ ἔσοδος πρέπει νὰ προ-
έλθῃ ἀπὸ τὴν καλὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐπιτηδείων γιὰ νὰ

ΤΟ ΔΙΑ

ΩΣ ΥΠΟΥ

750.00

δωσεν εἰς τῇ

Ἡ Ἡπειρο

τος 1924

μεταξὺ τῶν ὁ

τὸν κ. Ἀλέξ.

χηγὸν τῆς αἰ

Ἀγροτικῶν

Ἐτίμησε τοῦ

νέχειαν. Καὶ

ἐφάνη ἀντά

ποῦ τοῦ ἑκα

ρῶτες. Οὐδεὶς

ἐστερήθη τῆς

ὡς τοῦ καὶ

μα Ἡπειρω

τῆς προσοχῆς

ρακολουθήσ

Ἐκεῖνος π

ρακτηρίζει

τοῦ κ. Μυ

τόπον μας

λα ζήτημα

περὶ Γεωρ

ρισμῶν, πε

σεως, περὶ

δασῶν εἰς

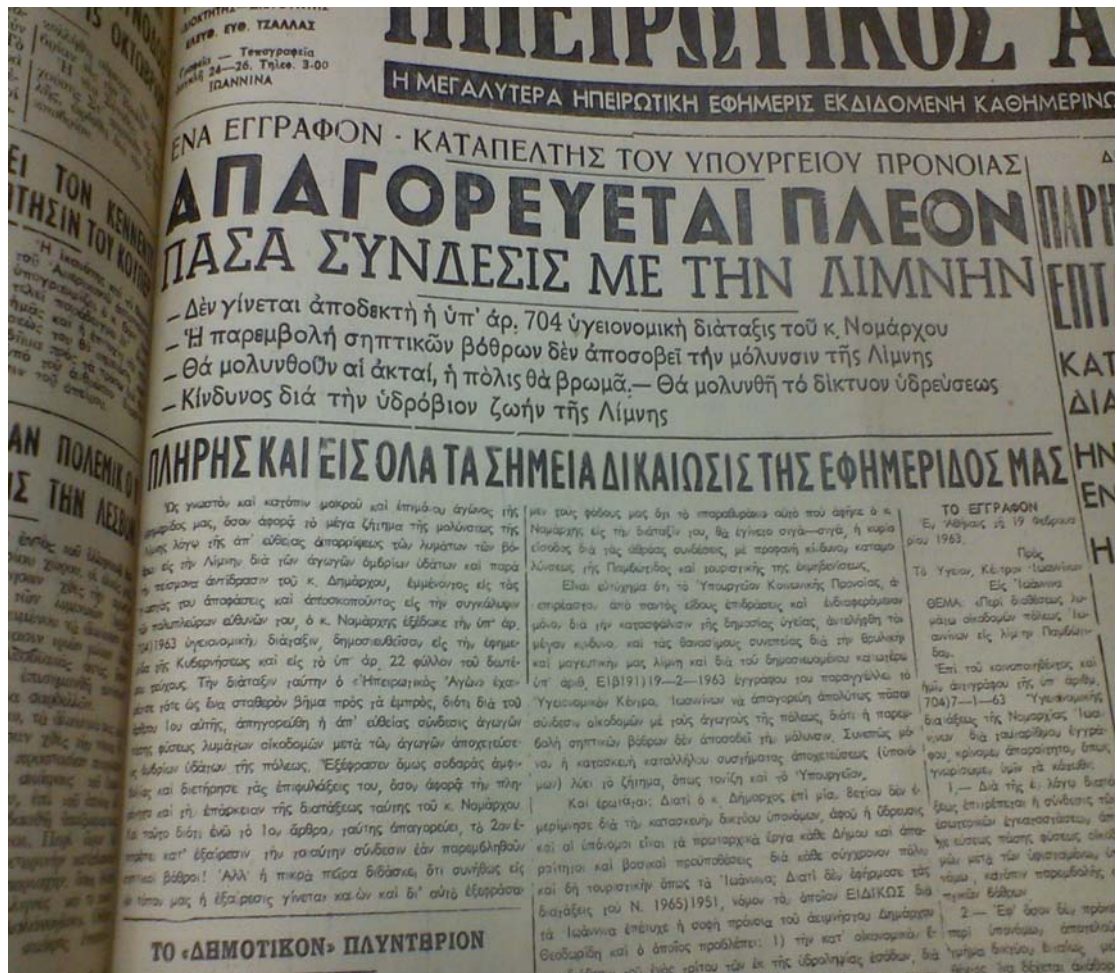

19. 15 Οκτωβρίου 1963, Έτος 36^{ον}, Αριθμός φύλλου 9441

21. 6 Ιουλίου 1966, Έτος 38^{ον}, Αριθμός φύλλου 10277

22. 21 Μαΐου 1963, Έτος 35^{ον}, Αριθμός φύλλου 9316

23. 14 Φεβρουαρίου 1959, Έτος 32^{ον}, Αριθμός φύλλου 8020

24. 15 Δεκεμβρίου 1959, Έτος 33^{ον}, Αριθμός φύλλου 8270

187

27. 18 Μαΐου 1947, 'Έτος ΙΣΤ', Αριθμός φύλλου 4428

ΔΑΡΥΤΗΣ: ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΧΡ. ΤΖΑΛΛΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΛΕΥΘ. ΕΥΘ. ΤΖΑΛΛΑΣ

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ

**ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΙ ΣΥΝΩΔΕΥΣΑΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΝ ΤΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΑΝ
ΧΘΕΣ ΤΟΝ ΕΥΘΥΜΙΟΝ ΧΡ. ΤΖΑΛΛΑΝ**

Συγγενείς και φίλοι, ως και πολλοί άλλοι επίσημοι και μη συνώδευσαν χθες εις την τελευταίαν του κατοικίαν τὸν ΕΥΘΥΜΙΟΝ ΧΡ. ΤΖΑΛΛΑΝ, ἐκδότην καὶ διευθυντὴν τοῦ «**ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ**».

Ἡ κηδεία τοῦ μεταστάντος ἐγένετο περὶ τὴν 10.30' π.μ. εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῆς Περιβλάπτου, ἐχοροστάτησε δὲ τῆς Νεκροσώμου Ἀκαλουθίας ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ.κ. Σεραφεὶμ συμπαραστατοῦμενος ὑπὸ τοῦ τέως Ἐπισκόπου Δαρφονείας κ.κ. Γρηγορίου καὶ τοῦ Κλήρου τῆς πόλεως.

Επὶ τῆς σοροῦ τοῦ ἐκλιπόντος κατεβήσαν στέφανοι ὑπὸ τῆς ἑνώσεως Ἡμερησίων Ἐπαρχιακῶν Ἐκπαιδευτῶν, τοῦ Ἐπαγγελματιοβιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἰωαννίνων, τοῦ Σωματείου τυπογράφων Ἰωαννίνων καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων του.

Παρέστησαν εἰς τὴν κηδείαν ὁ Δήμαρχος τῆς πόλεως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκπροσωποὶ Συνόδων, Ὁργανώσεων καὶ Σωματείων τῆς πόλεως μας καθὼς καὶ πλήθος Γεννηομένων.

**ΔΕΝ ΘΑ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ
ΑΠΟ ΤΟ ΝΑΤΟ Ἡ ΓΑΛΛΙΑ**

ΑΘΗΝΑΙ 24. — Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας κ. Κωστής Μιχαλίς εἰς δηλώσεις του

ΘΑ ΤΟ ΠΡΑΞΩΜΕΝ

Ὁ Εὐθύμιος Τζάλλας, δὴν ὑπάρχει πᾶ. Μία σελίδα τῆς Ἡπειρωτικῆς Δημοσιογραφίας ἔκλεισε καὶ ὁ θάνατος ἔβαλε ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν σφραγίδα του.

Ὁ Εὐθύμιος Τζάλλας, ὁ ἱερῆς καὶ διευθυντῆς μέλος τῆς συναξιοδοτήσεως «**ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ**» ἠγωνισθὴν εἰς τὸν στίβον τῆς δημοσιογραφίας ἐπὶ σαράντα καὶ πλέον ἔτη. Κατηνέλωσεν ὅλας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ τὸ καλὸ τοῦ τόπου αὐ-

Μᾶς ἐδίδαξεν ἀκόμη νὰ εἰμεθα εὐθεῖς καὶ εἰς τὰς πεπονήσεις μας καὶ γὰρ μὴν παρεκλινόμεν ἀπὸ ἐκείνα ποὺ πιστεύομεν ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ ἀντιβαίνει πρὸς τὰ ἀτομικά μας συμφέροντα ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι ἐναντίον τοῦ ρεύματος τῆς ἐκάστοτε ἐποχῆς.

Εἰς τὸν ἰδιωτικὸν του βίον ἔζησε ἀπλᾶ καὶ χωρὶς δορυφόρους καὶ ἐπιδείξεις ἀφοσιωμένος εἰς τὴν οἰκονομίαν του, ἀλλὰ πολλὰς φορές μὴ παρῶν εἰς αὐτὴν τὰ ὅσα

29. 14 Δεκεμβρίου 1967, Έτος 40^{ον}, Αριθμός φύλλου 10718

Ο ΛΑΟΣ ΣΥΝΤΑΣΣΕΙ ΤΑ ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Κατωτέρω τίθενται υπ' όψιν σας τὰ άρθρα τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καὶ τὰ ἀντιστοιχὰ Σχεδίου Συντάγματος τῆς Ἐπιτροπῆς Μητρέλια.

Ἐκφράσατε ἐλευθέρως τὴν γνώμην σας

« ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ »

Τὶ ὁρίζει τὸ ἄρθρον 3 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος :

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια ὅρθη ἀναλόγως τῶν δυνάμεων τῶν.
Μόνον πολῖται Ἕλληνες εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' ἐιδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.
Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.
Εἰς πολῖτας Ἕλληνας τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται.
Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὅπλα ὑποχρεῖται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἀμυνὰν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων.

Τί προτείνει ἡ Ἐπιτροπὴ Μητρέλια :

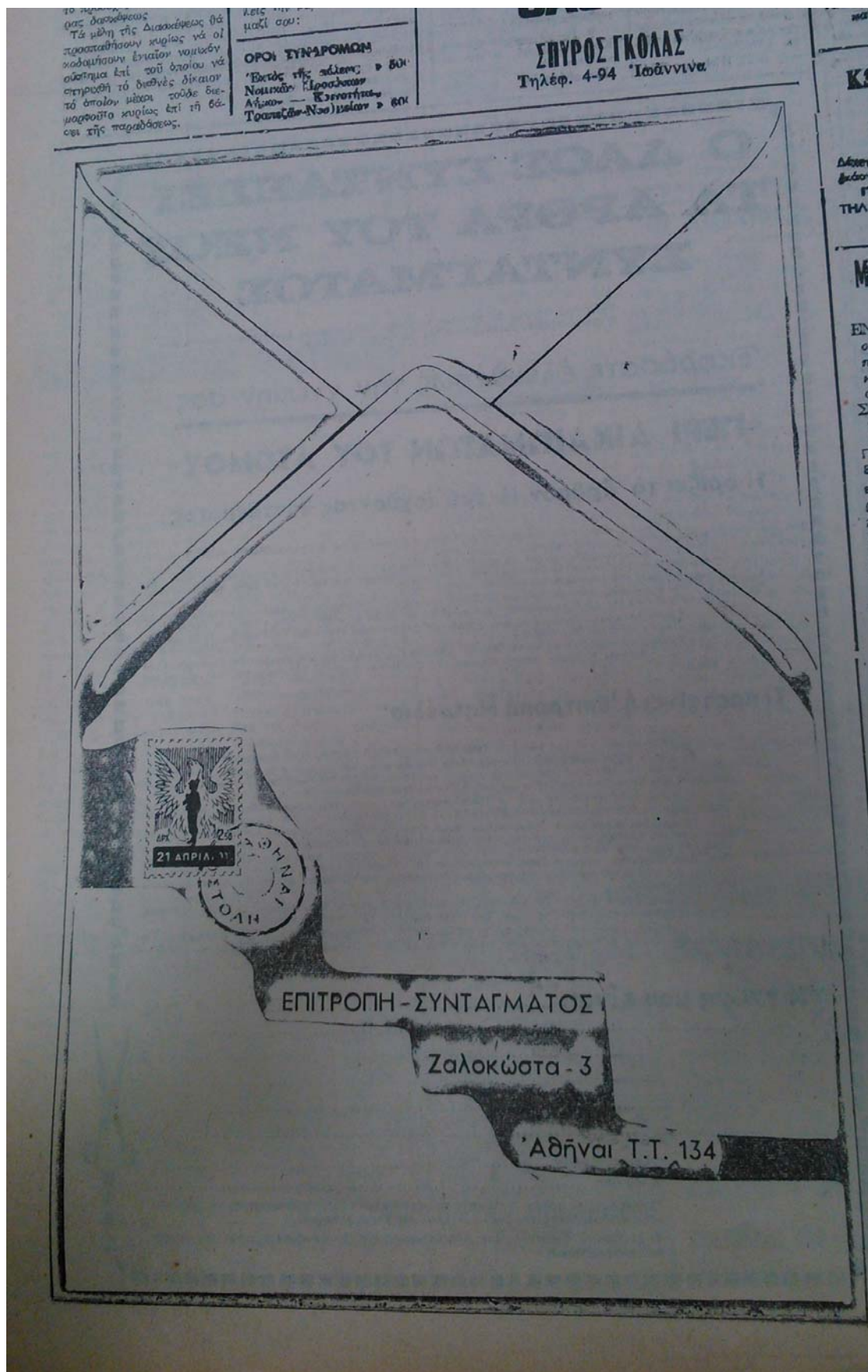
Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ δικαιοῦνται τῆς αὐτῆς μεταχειρίσεως ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐν γένει πραγματικὰς συνθηκὰς.
Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.
Τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται εἰς πολῖτας Ἕλληνας.
Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια ὅρθη ἀναλόγως τῶν δυνάμεων τῶν.
Μόνον πολῖται Ἕλληνες εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' ἐιδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.
Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὅπλα, ὑποχρεῖται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἀμυνὰν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων.

Ἡ γνώμη μου εἶναι :

Ὄνοματεπώνυμον

Διεύθυνσις

Ἀποκόψατε τὸ παρόν, διπλώσατέ το εἰς τὸ μέσον ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ πλευρὰν καὶ ταχυδρομήσατέ το, ἄνευ φακέλλου καὶ γραμματοσήμου.
Ἡ Διεύθυνσις ἀποστολῆς ἔχει ἤδη ἐκτυπωθῇ εἰς τὴν ἀπὸ καθ' ἑαυτὴν πλευρὰν τῆς παρούσης καταχώρησιν.

31. 27 Μαρτίου 1968, Έτος 40^{ον}, Αριθμός φύλλου 10802
192

33. 16 Δεκεμβρίου 1970, Έτος 44^{ον}, Αριθμός φύλλου 11617

34. 22 Μαρτίου 1977, Έτος 50, Αριθμός φύλλου 13502

35. 10 Δεκεμβρίου 1974, Έτος 48, Αριθμός φύλλου 12826

36. 29 Μαΐου 1979, Έτος 52, Αριθμός φύλλου 14153

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

1. 4 Μαΐου 1933, Έτος ΣΤ', Αριθμός φύλλου 1872
2. 11 Σεπτεμβρίου 1927, Αριθμός φύλλου 56
3. 19 Αυγούστου 1928, Αριθμός φύλλου 323
4. 23 Αυγούστου 1940, Έτος ΙΔ', Αριθμός φύλλου 4011
5. 29 Οκτωβρίου 1940, Έτος ΙΔ', Αρ. φύλλου 4068
6. 9 Φεβρουαρίου 1929, Έτος Β', Αρ. φύλλου 561
7. 12 Αυγούστου 1936, Έτος Ι', Αριθμός φύλλου 2838
8. 31 Δεκεμβρίου 1929, Έτος Γ', Αριθμός φύλλου 857
9. 8 Οκτωβρίου 1929, Έτος Γ', Αριθμός φύλλου 783
10. 14 Ιουνίου 1933, Έτος ΣΤ', Αριθμός φύλλου 1907
11. 26 Ιουλίου 1953, Έτος ΚΗ', Αριθμός φύλλου 6316
12. 13 Μαρτίου 1947, Έτος ΙΣΤ', Αριθμός φύλλου 4376
13. 29 Ιανουαρίου 1949, Έτος ΚΑ', Αριθμός φύλλου 4946
14. 21 Μαρτίου 1949, Έτος ΚΑ', Αριθμός φύλλου 4988
15. 9 Ιουλίου 1950, Έτος ΚΒ', Αριθμός φύλλου 5388
16. 25 Ιουνίου 1961, Έτος 33^{ov}, Αριθμός φύλλου 8733
17. 29 Απριλίου 1965, Έτος 37^{ov}, Αριθμός φύλλου 9912
18. 29 Μαρτίου 1946, Έτος ΙΕ', Αριθμός φύλλου 4300
19. 15 Οκτωβρίου 1963, Έτος 36^{ov}, Αριθμός φύλλου 9441
20. 16 Φεβρουαρίου 1966, Έτος 38^{ov}, Αριθμός φύλλου 10160
21. 6 Ιουλίου 1966, Έτος 38^{ov}, Αριθμός φύλλου 10277
22. 21 Μαΐου 1963, Έτος 35^{ov}, Αριθμός φύλλου 9316
23. 14 Φεβρουαρίου 1959, Έτος 32^{ov}, Αριθμός φύλλου 8020
24. 15 Δεκεμβρίου 1959, Έτος 33^{ov}, Αριθμός φύλλου 8270
25. 8 Νοεμβρίου 1964, Έτος 37^{ov}, Αριθμός φύλλου 9770
26. 25 Απριλίου 1961, Έτος 33ον, Αριθμός φύλλου 8682
27. 18 Μαΐου 1947, Έτος ΙΣΤ', Αριθμός φύλλου 4428
28. 25 Σεπτεμβρίου 1968, Έτος 41^{ov}, Αριθμός φύλλου 10954
29. 14 Δεκεμβρίου 1967, Έτος 40^{ov}, Αριθμός φύλλου 10718
30. 27 Μαρτίου 1968, Έτος 40^{ov}, Αριθμός φύλλου 10802
31. 27 Μαρτίου 1968, Έτος 40^{ov}, Αριθμός φύλλου 10802
32. 29 Μαρτίου 1969, Έτος 42^{ov}, Αριθμός φύλλου 11107
33. 16 Δεκεμβρίου 1970, Έτος 44^{ov}, Αριθμός φύλλου 11617
34. 22 Μαρτίου 1977, Έτος 50, Αριθμός φύλλου 13502
35. 10 Δεκεμβρίου 1974, Έτος 48, Αριθμός φύλλου 12826
36. 29 Μαΐου 1979, Έτος 52, Αριθμός φύλλου 14153

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΥΠΟΣ

- Αναστασιάδης Γιώργος, «Η Θεσσαλονίκη των εφημερίδων», Εκδόσεις «Έκφραση», 1994
- Βεϊκος Θεόφιλος, «Θεωρία και Μεθοδολογία της Ιστορίας», Ιστορική Βιβλιοθήκη Θεμέλιο, Αθήνα, 1987
- Δεμερτζής Νίκος, «Τοπική δημοσιότητα και επαρχιακός τύπος στην Ελλάδα», Τμήμα Εκδόσεων Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος Α.Ε., Αθήνα, 1996
- Δρούλια Λουκία, «Ο Ελληνικός τύπος από το 1784 ως σήμερα: ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις: πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Αθήνα 23-25 Μαΐου 2002», Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών 2005
- Jeanneney Jean-Noel, «Η Ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Από την εμφάνισή τους ως τις μέρες μας», Εκδόσεις «Παπαδήμα», 1999
- Κανδυλάκης Μανώλης, «Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης. Συμβολή στην Ιστορία του Τύπου. Γ' 1923-1941», Εκδόσεις «University Studio Press/ Έκφραση», 2005
- Κανδυλάκης Μανώλης, «Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης. Από τον πόλεμο στη δικτατορία. Δ' 1941-1967», Εκδόσεις «University Studio Press/ Έκφραση», 2008
- Κούκας Γιώργος, «Βιβλιογραφία ελληνικού τύπου», 1982
- Λύχνος Γεράσιμος, «Ο Τύπος χθες, σήμερα, αύριο», Κέρκυρα, 1972
- Μάγερ Κώστας, «Ιστορία του ελληνικού τύπου»,
- Μπαγιόνας Αύγουστος – Κωνσταντίνος, «Η έννοια της προόδου και η μεθοδολογία της ιστορίας», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1970
- Μπάλτα Νάση –Παπαδημητρίου Δέσποινα, «Σημειώσεις για την ιστορία του τύπου. Η ελληνική και η ευρωπαϊκή διάσταση», Εκδόσεις «Οδυσσέας», 1993
- Πλουμίδης Γεώργιος, «Ιστορική Μάθηση (Προτάσεις για τις Πηγές και τη Μεθοδολογία στην Ιστορία)», Βιβλιοπωλείο Διονυσίου Νότη Καραβια, Αθήνα, 2010
- Σκλαβούνης Γιώργος, «Ιστορία του τύπου», Εκδόσεις «Έλλην», 1995
- Σπυριδωνάκης Βασίλης, «Περί Ιστορίας και Ιστορικής Μεθοδολογίας», Εκδόσεις «Βάνιας», Θεσσαλονίκη, 2006
- Στάμου Δημήτρης, «Η πολιτική γραμμή του 'Βήματος' κατά την επταετία 1967-1974 (Πολιτική μελέτη). Διατριβή επί διδακτορία», Εκδόσεις «Αθήνα», 1980

- Στράτος Κωνσταντίνος, «Αντίθεση και διαφωνία. Η στάση των εφημερίδων στη δικτατορία 1967-1974», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 1995
- Τοπόλσκι Γιέρζι, «Προβλήματα ιστορίας και ιστορικής μεθοδολογίας», Εκδόσεις «Θεμέλιο», Αθήνα, 1983
- Ψαράς Ιωάννης, «Θεωρία και Μεθοδολογία της Ιστορίας», Εκδόσεις «Βάνιας», Θεσσαλονίκη, 2001

ΙΣΤΟΡΙΑ

- Αβέρωφ – Τοσίτσας Ευάγγελος, «Φωτιά και τσεκούρι! Ελλάδα 1946-1949 και τα προηγμένα. Σύντομη ιστορική μελέτη», Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα, 1974
- Αναστασιάδης Γιώργος, «Σύγχρονη ελληνική πολιτική και συνταγματική ιστορία», Εκδόσεις Σακκουλας, Θεσσαλονίκη, 1998
- Αναστασιάδης Γιώργος, «Σύγχρονη πολιτική ιστορία της Ελλάδας. 1974-1992», Εκδόσεις «Μαλλιάρης-Παιδεία», Αθήνα, 1993
- Αποστολίδης Πέτρος, «Όσα θυμάμαι. 1900-1969. Β' Η συνέχεια 1900-1922 και 1923-1969», Εκδόσεις «Κέρδος», 1983
- Αυδίκος Ευάγγελος, «Η ταυτότητα της περιφέρειας στο Μεσοπόλεμο. Το παράδειγμα της Ηπείρου», Εκδόσεις «Καρδαμίτσα», 1993
- Βαϊδης Θωμάς, «Ελ. Βενιζέλος: μελέτη πολιτικής ιστορίας και κριτικής», Εκδόσεις της εφημερίδος «Πατρίς», Αθήνα, 1934
- Βακαλόπουλος Απόστολος, «Νέα ελληνική Ιστορία. 1204-1985», Εκδόσεις «Βάνιας», 1990 (Δ' Έκδοση), Θεσσαλονίκη
- Βακαλόπουλος Κωνσταντίνος, «Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού. Ήπειρος», «Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη», Θεσσαλονίκη, 1992
- Βερέμης Θάνος, «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του». Εκδόσεις «Φιλιππότη», Αθήνα, 1980
- Βερέμης Θάνος –Κολιόπουλος Ιωάννης, «Ελλάς. Η σύγχρονη εποχή. Από το 1821 μέχρι σήμερα», Εκδόσεις «Καστανιώτη», Αθήνα, 2006
- Βότσης Γιώργος, «Σε μαύρο φόντο», Εκδόσεις «Στοχαστής», Αθήνα, 1983

- Βούλγαρης Γιάννης, «Η Ελλάδα της μεταπολίτευσης, 1974-1990. Σταθερή δημοκρατία, σημαδεμένη από τη μεταπολεμική ιστορία», Εκδόσεις «Θεμέλιο», Αθήνα, 2002
- Βουρνάς Τάσος, «Ιστορία της νεώτερης και σύγχρονης Ελλάδας», Εκδόσεις «Πατάκης», Αθήνα 1998
- Βουρνάς Τάσος, «Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας. Από την έλευση του Βενιζέλου στην Ελλάδα (1909) ως την έκρηξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου (1940)», Εκδόσεις «Αφοί Τολίδη Ο.Ε.», Αθήνα, 1977
- Βουρνάς Τάσος, «Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας. Πόλεμος 1940-41 – Κατοχή – Εθνική Αντίσταση – Απελευθέρωση – Δεκέμβριος 1944 - Βάρκιζα», Εκδόσεις «Αφοί Τολίδη Ο.Ε.», Αθήνα, 1980
- Βουρνάς Τάσος, «Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας. Από τα πρώτα μετεμφυλιακά χρόνια ως την ημέρα του στρατιωτικού πραξικοπήματος των συνταγματαρχών (21 Απριλίου 1967)», Εκδόσεις «Αφοί Τολίδη Ο.Ε.», Αθήνα
- Βουρνάς Τάσος, «Ιστορία της νεώτερης και σύγχρονης Ελλάδας. Τόμος Δ'. Ο Εμφύλιος», Εκδόσεις «Πατάκη», Αθήνα, 1997
- Βουρνάς Τάσος, «Ιστορία της νεώτερης και σύγχρονης Ελλάδας. Τόμος ΣΤ'. 1967-1974. Χούντα – Φάκελος Κύπρου», Εκδόσεις «Πατάκη», Αθήνα, 1997
- Γεροζήσης Τριαντάφυλλος, «Το Κυπριακό στη Βουλή των Ελλήνων. Τόμος Α' 1915-1956», Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Αθήνα, 1996
- Γεροζήσης Τριαντάφυλλος, «Το Κυπριακό στη Βουλή των Ελλήνων. Τόμος Β' 1957-1958», Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Αθήνα, 1996
- Γεροζήσης Τριαντάφυλλος, «Το Κυπριακό στη Βουλή των Ελλήνων. Τόμος Γ' 1959-1967», Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Αθήνα, 1996
- Γεροζήσης Τριαντάφυλλος, «Το Κυπριακό στη Βουλή των Ελλήνων. Τόμος Δ' 1974-1989», Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Αθήνα, 1996
- Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος – Τσάκωνας Παναγιώτης, «Η Νέα Διεθνής Τάξη. Η Ελλάδα, η Τουρκία και το Κυπριακό πρόβλημα», Εκδόσεις «Ι. Σιδέρη», Αθήνα, 1993
- Γιαννιλόπουλος Γιάννης, «Ο μεταπολεμικός κόσμος. Ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία (1945-1963)», Εκδόσεις Παπαζήση, 1992
- Γρηγοριάδης Σόλων, «Ιστορία της δικτατορίας», Εκδόσεις «Κ. Καπόπουλος», Αθήνα. 1975
- Close David, «Ελλάδα 1945-2004», Εκδόσεις «Θύραθεν», Θεσσαλονίκη, 2006

- Clogg Richard, «Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας, 1770-1990», Εκδόσεις «Ιστορητής», Αθήνα, 1995
- Δαλκαβούκης Βασίλης– Καραμήτσος Φιλήμων, «Τα Γιάννενα στη δεκαετία του 1940 μέσα από τα απομνημονεύματα του Πέτρου Αποστολίδη, δημάρχου του ΕΑΜ», «Ηπειρωτικά Χρονικά» (Τόμος 42), Ιωάννινα, 2008
- Δαμιανάκος Γιώργος, «Ο Ιδέα έδωσε τη χούντα», Εκδόσεις Επικαιρότητα, Αθήνα, 1995
- Δαφνής Γρηγόρης, «Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων, 1923-1940. Τόμος πρώτος», Εκδόσεις Κάκτος 1997
- Δαφνής Γρηγόρης, «Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων, 1923-1940. Τόμος δεύτερος», Εκδόσεις Κάκτος 1997
- Εργολάβος Σπύρος, «Η δίκη της Πρίντζου και οι εκτελεσμένοι των Ιωαννίνων», Εκδόσεις «Σοκόλη», 1988
- Ζαχαριάς Κωστής, «Ντοκουμέντο. Τα γεγονότα απαντούν στο «Φωτιά και Τσεκούρι!» του Αβέρωφ – Τσιτίτσα», Εκδόσεις «Ελεύθερο Κάστρο», Αθήνα, 1987
- Θεμελής Σπύρος, «Γιάννινα 1967-1974», Ιωάννινα, 2008
- Θεοδωρόπουλος Σπύρος, «Απ’ το Δόγμα Τρούμαν στο Δόγμα ‘Χούντα’. Η ‘Πάξ αμερικάνα’ στραγγαλίζει την Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977
- Ιεροδιακόνου Λεόντιος, «Το Κυπριακό πρόβλημα. Πορεία προς τη χρεωκοπία», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1975
- Thompson John, «Νεωτερικότητα και Μέσα Επικοινωνίας (Β’ Έκδοση)», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1999
- Καλουδιώτης Δημήτρης, «Η Ελλάδα στη μεταδιπολική εποχή. Μια αισιόδοξη υπόθεση εργασίας», Εκδόσεις «Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος Α.Ε.», Αθήνα, 1998
- Κουλουμπής Θεόδωρος, «Κυπριακό: λάθη, διδάγματα και προοπτικές», Εκδόσεις «Ι. Σιδέρης», Αθήνα, 1996
- Κρανιδιώτης Γιάννος, «Το Κυπριακό πρόβλημα: η ανάμειξη του ΟΗΕ και οι ξένες επεμβάσεις στην Κύπρο, 1960-1974», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1984
- Κρανιδιώτης Νίκος, «Δύσκολα χρόνια: Κύπρος 1950-1960», Εκδόσεις «Βιβλιοπωλείο της Εστίας» - Ι.Δ. Κολλάρου & Σια Ε.Ε., Αθήνα, 1981
- Κώνστας Δημήτρης –Τσαρδανίδης Χαράλαμπος, «Σύγχρονη ελληνική εξωτερική πολιτική. Τόμος Α’», Εκδόσεις «Αντ. Ν. Σακκουλα», Αθήνα-Κομοτηνή, 1989

- Κώνστας Δημήτρης – Τσαρδανίδης Χαράλαμπος, «Σύγχρονη ελληνική εξωτερική πολιτική. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό πρόβλημα. Τόμος Β'», Εκδόσεις «Αντ. Ν. Σακκουλα», Αθήνα-Κομοτηνή, 1989
- Λεονταρίτης Γεώργιος, «Ανάμεσα στα δύο άκρα. Η πορεία του Κέντρου 1946-1967», Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», 1992
- Λιναρδάτος Σπύρος, «Από τον εμφύλιο στη χούντα», Εκδόσεις «Παπαζήση», 1977-1986
- Λιναρδάτος Σπύρος, «4^η Αυγούστου (β' έκδοση)», Εκδόσεις «Διάλογος», Αθήνα, 1975
- Λιναρδάτος Σπύρος, «Η εξωτερική πολιτική της 4^{ης} Αυγούστου (και ο πόλεμος 1940-1941). Α' τόμος», Εκδόσεις «Διάλογος», Αθήνα, 1975
- Λουλέ Νίτσα (Θεοδωράκη), «Ευάγγελος Αβέρωφ», Εκδόσεις «Ειρήνη Ε.Π.Ε.», Αθήνα, 1988
- Λυγερός Σταύρος, «Κύπρος: στα όρια του αφανισμού», Εκδόσεις «Νέα Σύνορα» - Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1993
- Μάγερ Κώστας, «Ιστορία του ελληνικού Τύπου. Τόμος Γ' Εφημερίδες και περιοδικά, 1901-1959», Αθήνα, 1960
- Μάρκογλου Εμμανουήλ, «Το Δόγμα Τρούμαν. Αποκορύφωμα των φιλικών ελληνοαμερικανικών σχέσεων 1947-55», Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», Αθήνα, 1963
- Μιχαλόπουλος Δημήτρης, «Ελλάδα και Τουρκία 1950-1959. Η χαμένη προσέγγιση», Εκδόσεις «Ροές», Αθήνα, 1989
- Μοσχόπουλος Γεώργιος, «Από την παλινόρθωση στη βασιλο-μεταξική δικτατορία. 1935-1940. Φως στα παρασκήνια. Από τα προσωπικά αρχεία των Ι. Μεταξά, Σπ. Κοσμετάτου, δ/ντη τύπου στην ελληνική πρεσβεία στο Παρίσι, Θ. Νικολαΐδη, Κ. Κοτζιά, κ.ά.», Εκδόσεις «Αθ. Χριστάκη», Αθήνα, 1999
- Μπαλτάς Χαράλαμπος, «Ιστορικές στιγμές της νεότερης Ελλάδας, 1821-2004», Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα, 2009
- Mazower Mark, «Μετά τον πόλεμο. Η ανασυγκρότηση της οικογένειας του έθνους και του κράτους στην Ελλάδα, 1943-1960», Εκδόσεις «Αλεξάνδρεια», (2004-δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη)
- Meynaud Jean (Π. Μερλόπουλος – Γ. Νοταράς), «Οι πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα. 1946-1965. Τόμος Α'», Εκδόσεις «Σαββάλας», 2002

- Νικολαΐδης Ιωάννης, «Τα Γιάννινα του Μεσοπολέμου, Τόμος Θ' 1933-1935», Ιωάννινα, 1996
- Νικολαΐδης Ιωάννης, «Τα Γιάννινα του Μεσοπολέμου, Τόμος Η' 1929-1932», Ιωάννινα, 1996
- Νικολαΐδης Ιωάννης, «Τα χρόνια που πέρασαν», Ιωάννινα, 1996
- Ξανθόπουλος – Παλαμάς Χρίστος, «Διπλωματικό τρίπτυχο: εξωτερική πολιτική, ελληνική εξωτερική πολιτική, τα πρόσωπα και τα πράγματα, σημειώσεις από τα περασμένα, στοιχεία από τη σύγχρονη ιστορία», «Οι εκδόσεις των φίλων», Αθήνα, 1979
- Παντελής Σταύρος, «Η νέα Ιστορία της Κύπρου», Εκδόσεις «Ι. Φλώρος», 1986
- Παπαδημητρίου Δέσποινα, «Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνοκοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967», Εκδόσεις «Σαββάλας», 2006
- Παπαδόπουλος Λεωνίδας, «Το Κυπριακό ζήτημα: κείμενα 1959-1974», «University Studio Press», Θεσσαλονίκη, 1999
- Παπαϊωάννου Ιωάννης, «Γεγονότα από τη νεότερη ιστορία», Ιωάννινα, 2006
- Παπαλοΐζος Κλέων, «Το Κυπριακό και οι ελληνικές κυβερνήσεις», Αθήνα, 1973
- Παπαλοΐζος Κλέων, «Το Κυπριακό και άλλα σύγχρονα πολιτικά θέματα», Εκδόσεις «Γνώσεις», Αθήνα
- Παπανδρέου Ανδρέας, «Η δημοκρατία στο απόσπασμα», Εκδόσεις Καρανάση, Αθήνα, 1974
- Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος, «Ιστορία ελληνικού έθνους», Εκδόσεις «Ερμής», 1970
- Παπαχελάς Αλέξης, «Ο βιασμός της ελληνικής δημοκρατίας. Ο αμερικανικός παράγων, 1947-1967», Εκδόσεις «Εστία», Αθήνα, 1997
- Παρασκευόπουλος Πότης, «Α. Παπανδρέου: η πολιτική του πορεία 1960-1995», Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1995
- Πετράκη Μαρίνα, «Ο μύθος του Μεταξά. Δικτατορία και προπαγάνδα στην Ελλάδα», Εκδόσεις «Ωκεανίδα», Αθήνα, 2006
- Πετρίδης Παύλος, «Ο Γεώργιος Παπανδρέου και το Κυπριακό ζήτημα (1954-1965)», University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1998
- Πρωτοψάλτης Εμμανουήλ, «Το Βορειοηπειρωτικόν ζήτημα», «Μορφωτικά Εκδόσεις», Αθήνα, 1978

- Ροδάκης Περικλής, «Η δικτατορία των συνταγματαρχών. Άνοδος και πτώση», Εκδόσεις «Μυκήναι», Αθήνα
- Σακελλαρίου Μιχαήλ, «Ηπειρος: 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού», «Εκδοτική Αθηνών», 1997
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, «Το Βαλκανικόν Σύμφωνον και η ελληνική εξωτερική πολιτική. 1928-1934», Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Ι.Δ. Κολλάρου & ΣΙΑ Α.Ε., 1974
- Σταθάκης Γιώργος, «Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα», Εκδόσεις Βιβλιόραμα, 2004
- Στεργίου Ανδρέας, «Το Κυπριακό με το βλέμμα των ξένων», Εκδόσεις Ροές – Δοκίμια, Αθήνα, 2006
- Στεφανίδης Ιωάννης, «Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό πόλεμο. Η Ελλάδα και ο συμμαχικός παράγοντας (1949-52)», Εκδόσεις «Προσκήνιο», 1999
- Στεφανίδης Ιωάννης, «Ασύμμετροι εταίροι. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, 1953-1961», Εκδόσεις Πατάκη, 2005
- Στεφόπουλος Σπύρος, «Ματιές και σκέψεις πάνω στην ιστορία. Α' Τόμος – Η δεκαετία 1958-1967», Ιωάννινα, 1991
- Στεφόπουλος Σπύρος, «Ματιές και σκέψεις πάνω στην ιστορία. Β' Τόμος – Η δικτατορία Νο1 1967-1973», Ιωάννινα, 1995
- Στεφόπουλος Σπύρος, «Ματιές και σκέψεις πάνω στην ιστορία. Γ' Τόμος – Η άλωση της Κύπρου («Αττίλες» Ι και ΙΙ) και Δικτατορία Νο 2- Μεταπολίτευση», Ιωάννινα, 1997
- Τερλεξής Πανταζής, «Διπλωματία και πολιτική του Κυπριακού. Ανατομία ενός λάθους», Εκδόσεις Ράππα, Αθήνα, 1971
- Τσέτσης Χρήστος, «Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα. Δήμαρχοι – Δημοτικοί Σύμβουλοι 1913-1998», Γιάννινα, 1998
- Τσέτσης Χρήστος, «Οι Ηπειρώτες άνθρωποι των Γραμμάτων και των Τεχνών», 2003
- Τσέτσης Χρήστος, «Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 42 χρόνια», Ιωάννινα, 2006
- Βακαλόπουλος Απόστολος, «Νέα ελληνική ιστορία: 1204-1975», Θεσσαλονίκη, 1990
- Χατζηβασιλείου Ευάνθης, «Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου», Εκδόσεις «Πατάκη», 2004

- Χατζηβασιλείου Ευάνθης, «Ευάγγελος Αβέρωφ – Τοσίτσας. 1908-1990. Πολιτική βιογραφία», Ινστιτούτο Δημοκρατίας «Κωνσταντίνος Καραμανλής», Ι. Σιδέρης, 2004
- Χατζηιωσήφ Χρήστος, «Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Όψεις πολιτικής και οικονομικής Ιστορίας 1900-1940», Εκδόσεις «Βιβλιόραμα», 2009, Αθήνα
- Χατζηιωσήφ Χρήστος (επιστημονική επιμέλεια), «Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ο Μεσοπόλεμος. 1922-1940. Β' Τόμος Μέρος 2ο», Εκδόσεις «Βιβλιόραμα», Αθήνα, 2003
- Χατζηιωσήφ Χρήστος (επιστημονική επιμέλεια), «Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση – Εμφύλιος – Παλινόρθωση. 1945-1952. Δ' Τόμος. Μέρος 1^ο», Εκδόσεις «Βιβλιόραμα», Αθήνα, 2009
- Χατζηιωσήφ Χρήστος (επιστημονική επιμέλεια), «Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση – Εμφύλιος – Παλινόρθωση. 1945-1952. Δ' Τόμος. Μέρος 2^ο», Εκδόσεις «Βιβλιόραμα», Αθήνα, 2009
- Χατζής Αλέκος, «Το Βορειοηπειρωτικό σε φαύλο κύκλο», Εκδόσεις «Γόρδιος», Αθήνα, 2005
- Χρηστίδης Χριστόφορος, «Κυπριακό και ελληνοτουρκικά: πορεία μιας εθνικής χρεωκοπίας 1953-1967», Αθήνα 1967
- Ψυρούκης Νίκος, «Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας (1940-1967). Τόμος τρίτος», Εκδόσεις «Επικαιρότητα», Αθήνα, 1976
- Ψυρούκης Νίκος, «Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας (1940-1967). Τόμος δεύτερος», Εκδόσεις «Επικαιρότητα», Αθήνα, 1983
- Ψυρούκης Νίκος, «Το Κυπριακό ζήτημα», Εκδοτική Ομάδα Εργασίας
- Ψυχάρης Σταύρος, «Τα παρασκήνια της Αλλαγής», Αθήνα, 1975
- «Αθέατες όψεις της ιστορίας. Κείμενα αφιερωμένα στον Γιάννη Γιανουλόπουλο», Δ. Ι. Παπαδημητρίου – Σ. Ι. Σεφερειάδης (επιστημονική επιμέλεια – εισαγωγή), Εκδόσεις «Ασίνη», 2012
- «Γιάννινα-Ήπειρος 19^{ος}-20^{ος} αι. Ιστορία- Κοινωνία-Πολιτισμός: Γιάννινα 2-3-4 Δεκεμβρίου 1988, υπό Επιστημονικό Συνέδριο «Γιάννινα-Ήπειρο 19^{ος}-20^{ος} αι», Δήμος Ιωαννιτών, 1993
- «Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974, Τόμος Πρώτος» Λουκία Δρούλια – Γιούλα Κουτσοπανάγου (επιμέλεια), Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών – 103/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2008

- «Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974, Τόμος Δεύτερος» Λουκία Δρούλια – Γιούλα Κουτσοπανάγου (επιμέλεια), Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών – 103/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2008
- «Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974, Τόμος Τρίτος» Λουκία Δρούλια – Γιούλα Κουτσοπανάγου (επιμέλεια), Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών – 103/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2008
- «Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974, Τόμος Τέταρτος» Λουκία Δρούλια – Γιούλα Κουτσοπανάγου (επιμέλεια), Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών – 103/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2008
- «Ήπειρος. Κοινωνία – Οικονομία. 15^{ος} – 20^{ος} αι. Γιάννινα 4-7 Σεπτεμβρίου 1985 (Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορίας)», Ιωάννινα, 1987
- «Ιστορία & Εξέλιξη. 1964-2004» (Επιστημονική Εποπτεία: Γ. Πλουμίδης, Έρευνα – Επιμέλεια: Ν. Αναστασόπουλος, Α. Γιάννης), Ιωάννινα, 2004
- «Ιστορία και μέθοδοί της. Τόμος Α' Γενικά προβλήματα», Μπφρ: Ελένη Στεφανάκη, Β' Έκδοση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1985
- «Κωνσταντίνος Καραμανλής. Αρχείο, γεγονότα και κείμενα. Η γένεση ενός ηγέτη. Η πρώτη μεταπολεμική δεκαετία», Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Καραμανλής», 1992
- «Κωνσταντίνος Καραμανλής. Αρχείο, γεγονότα και κείμενα. Η Ελλάδα στην οδό της ανάπτυξης. Η Κύπρος ανεξάρτητη», Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Καραμανλής», 1992
- «Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής στον εικοστό αιώνα. Τρίτος τόμος», Διεθνές επιστημονικό συνέδριο, «Ίδρυμα Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής», 2008
- «Ο Τύπος στη Σάμο. Αναπαραστάσεις της τοπικής κοινωνίας, 19^{ος}-20^{ος} αιώνας», Πρακτικά συνεδρίου Σάμος 9-10 Νοεμβρίου 2001, Γενικά Αρχεία του Κράτους/Αρχεία Νομού Σάμου, Αθήνα, 2003

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- «Η πορεία του θεσμού της συνεκπαίδευσης στην Ελλάδα», Θ. Χαμπίδης (Φιλόλογος, Κάτοχος Μ.Δ.Ε. Παιδαγωγικής, Υπ. Διδάκτορας Παιδαγωγικής), Ε. Ταράτορη (Καθηγήτρια Δ.Π.Θ.)
- «Ιστορική εξέλιξη και προβληματική του θεσμού της συνεκπαίδευσης των δύο φύλων στα ελληνικά σχολεία (19^{ος} – 20^{ος} αι)», Λ. Σκούρα (Λέκτορας Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών).